Nauczyć Polski i polskiego. Rzecz o dorobku i przyszłości Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego na jej 35-lecie

redakcja
Jolanta Tambor, Romuald Cudak

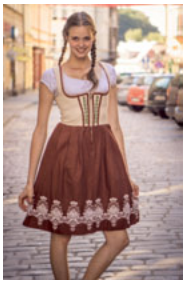

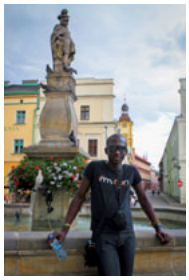

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Nauczyć Polski i polskiego. Rzecz o dorobku i przyszłości Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego na jej 35-lecie

Nauczyć Polski i polskiego. Rzecz o dorobku i przyszłości Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego na jej 35-lecie

redakcja
Jolanta Tambor, Romuald Cudak

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2024

Recenzja
Władysław Miodunka

Patronat

Spis treści

Jolanta Tambor, Romuald Cudak
Historia i współczesność Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego (jak się zaczęło i jak trwa) 9

Maria Czempka-Wewióra
Podejścia, metody i techniki w nauczaniu języka polskiego jako obcego na przykładzie Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 69

Karolina Graboń, Marcin Maciołek
Katowicka szkoła fonodydaktyki języka polskiego jako obcego 89

Anna Gawryś-Mazurkiewicz, Tomasz Gęsina
Jak uczyć o literaturze? Przykłady kształcenia literackiego w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 111

Agnieszka Tambor
Film jako przedmiot, narzędzie i podmiot w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego 127

Anna Gałęziowska-Krzystolik, Maria Wacławek
Zbliżanie ludzi poprzez język, literaturę i kulturę – o pozalekcyjnych projektach glottodydaktycznych 141

Magdalena Knapik
Wokół roku obrzędowego. Dodatkowe aktywności kulturalne 159

Magdalena Nowak-Kaczmarek, Paulina Stasiak
Zdalne nauczanie nowym wyzwaniem dla Szkoły Języka i Kultury Polskiej 173

Aleksandra Achtelik
Kształcenie kadry glottodydaktycznej w Szkole Języka i Kultury Polskiej 183

Agnieszka Madeja
Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Śląskim 201

Małgorzata Smereczniak
Publikacje powstałe w kręgu Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 215

Wioletta Hajduk-Gawron
Łączymy, dyskutujemy, wypracowujemy dobre praktyki – konferencje i seminaria organizowane lub współorganizowane przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego 247

Barbara Morcinek-Abramczyk, Kinga Groszewska
My poza granicami i zagranica u nas. Pracownicy i współpracownicy Szkoły na zagranicznych lektoratach oraz wizyty goszczonych profesorów i lektorów w Szkole Języka i Kultury Polskiej 259

Jolanta Tambor
„Postscriptum Polonistyczne". Pismo krajowych i zagranicznych polonistów. Z dodatkami 277

Romuald Cudak
Literatura polska w świecie – dziedzina badań, konferencje i tomy 293

Artykuły o tematyce glottodydaktycznej i międzykulturowej oraz poświęcone literaturze polskiej w świecie opublikowane przez pracowników i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego 305

Zestawienie publikacji powstałych w kręgu Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ oraz przy współudziale osób z nią związanych 339

Notki biograficzne 349

Summary 358

Ilustracje 361

Indeks nazwisk 397

Jolanta Tambor
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-0801-3821

Romuald Cudak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-6047-680X

Historia i współczesność Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego (jak się zaczęło i jak trwa)

I. Tak to się zaczęło

Mit założycielski. Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego powstała nietypowo. Oto studenci z Niemiec Alexander i Uli Alischowie przysłali list do profesora Tadeusza Sławka, ówczesnego prodziekana Wydziału Filologicznego, w którym pytali, czy na Uniwersytecie Śląskim są prowadzone letnie kursy języka polskiego dla cudzoziemców. Takich kursów wówczas nie było i zapewne taką odpowiedź mógłby otrzymać polonista z Frankfurtu nad Menem, gdyby nie fakt, że dziekan postanowił zainteresować korespondencją ówczesne władze Instytutu Języka Polskiego i Instytutu Literatury i Kultury Polskiej: profesor Alinę Kowalską i profesora Włodzimierza Wójcika. Dyrektorzy zwołali spotkanie ze swoimi zastępcami i osobami reprezentującymi Instytuty, na którym uradzono, że skoro kursów do tej pory nie ma, to trzeba je po prostu powołać do życia.

List przyszedł w grudniu 1990 roku, a od stycznia 1991 roku rozpoczęły się działania. Władze dziekańskie wytypowały do organizacji kursu ówczesnych doktorów (dziś profesorów): Ewę Kosowską (kulturoznawczynię), Romualda Cudaka (literaturoznawcę) i Jolantę Tambor (językoznawczynię). Cała trójka miała pewne doświadczenie w zarządzaniu i organizacji oraz w nauczaniu cudzoziemców. Ewa Kosowska i Romuald Cudak byli wówczas zastępcami

dyrektora Instytutu, Jolanta Tambor i Romuald Cudak uczestniczyli już kiedyś w kursach języka polskiego prowadzonych przez Uczelnię dla zagranicznych wykładowców zatrudnionych na Uniwersytecie Śląskim, pracowników przedsiębiorstw z Chin i wykładowców – slawistów bałkańskich. Oprócz tego Romuald Cudak pracował wcześniej jako lektor języka polskiego na uniwersytetach węgierskich w Budapeszcie i w Debreczynie. Trójka organizatorów wraz z prodziekanem, prof. Tadeuszem Sławkiem zjawiła się u Rektora UŚ, prof. Maksymiliana Pazdana, który pomysł podchwycił i poparł, i wyasygnował na rozruch ogromną, jak na tamte czasy, kwotę piętnastu tysięcy złotych.

Na zakończenie wizyty u Jego Magnificencji Rektora padło stwierdzenie: „To do zobaczenia w Cieszynie" – mieliśmy w tym momencie na myśli spotkanie merytoryczno-organizacyjne z Dziekanem w czasie sesji zimowej, a zaproponowaliśmy Cieszyn, bo tam wówczas mieszkał przy samym Rynku profesor Tadeusz Sławek. Myśl Dziekana poszybowała dalej i stwierdził, że ulokowanie letniego kursu dla obcokrajowców w Cieszynie, gdzie funkcjonowała Filia Uniwersytetu Śląskiego[1], jest wyśmienitym pomysłem, bo... Cieszyn jest pięknym, zielonym miastem, położonym malowniczo u stóp Beskidów, Filia ma kampus, którego pozbawione są Katowice, więc wszystko jest na miejscu: akademiki, sale wykładowe, sala gimnastyczna, sala konferencyjna, aula ze sprzętem kinowym, basen, stołówka i wreszcie budynki mające świetną lokalizację w miniparku z drzewami, trawnikami i boiskiem, a nawet otwieranym właśnie wtedy krytym basenem. Czego chcieć więcej w środku lata? To był znakomity pomysł, również dlatego, że umożliwiał jednocześnie wspólny pobyt uczestników kursu i wykładowców przez cały dzień w tym samym miejscu. Kupiliśmy go więc bez ociągania.

W kwietniu wysłaliśmy do małżeństwa Alischów zaproszenie na wakacyjny kurs, który nazwaliśmy letnią szkołą języka, literatury i kultury polskiej. Przyjechali oboje – Ula i Alexander. Oprócz nich na kurs zgłosiło się jeszcze trzydzieścioro innych uczestników, razem było więc trzydzieścioro dwoje. Alischowie byli w Cieszynie jeszcze kilka razy, aż w końcu osiedli w Polsce – Alexander został wykładowcą języka niemieckiego.

1 Dziś to kampus cieszyński Uniwersytetu Śląskiego. Nie ma statusu filii. Funkcjonuje jako kampus właśnie obok katowickiego, sosnowieckiego i chorzowskiego. W Cieszynie znajduje się Wydział Sztuki i Nauk o Edukacji.

Powstanie Szkoły Języka i Kultury Polskiej. Pierwszy wakacyjny kurs dla cudzoziemców, czyli letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej, odbył się w Cieszynie w sierpniu 1991 roku. Trwał trzy tygodnie. Wśród trzydzieściorga dwojga uczestniczek i uczestników liczną, siedmioosobową grupę, stanowili studenci polonistyki neapolitańskiej, gdzie lektorką była wtedy oddelegowana z UŚ, prof. Janina Janas. Z pierwszego kursu zostały znajomości, które potem zaowocowały umowami międzynarodowymi UŚ, bo kursanci byli pracownikami lub zaczynającymi karierę akademicką świeżymi absolwentami uczelni zagranicznych: Jutta Frach (Jesko) z Uniwersytetu im. Marcina Lutra w Halle, Barbara Dwilewicz z Uniwersytetu Pedagogicznego (dziś Akademia Pedagogiczna Uniwersytetu Witolda Wielkiego) w Wilnie, Halina Klimsza z Uniwersytetu Ostrawskiego, Andrzej Porytko z Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki. Uczestnicy letniej szkoły i wykładowcy zamieszkali w Domu Studiującego Nauczyciela (DSN) w cieszyńskiej Filii Uniwersytetu.

Pozytywna reakcja na rozesłane zaproszenia na kurs oraz udany przebieg pierwszej letniej szkoły sprawiły, że postanowiliśmy kontynuować wakacyjne kursy w następnych latach. W 1993 roku Rektor zdecydował o instytucjonalizacji szkoły, otwierając jednocześnie możliwości poszerzenia pola jej aktywności. Powstała, jako ogólnouczelniana jednostka organizacyjna, instytucja pod nazwą Letnia Szkoła Języka, Literatury i Kultury Polskiej. Powołana została dyrekcja w osobach Romualda Cudaka (dyrektor) i Jolanty Tambor (wicedyrektorka) oraz Rada Naukowa, w której skład weszli dyrektorzy Instytutu Języka Polskiego i Instytutu Literatury i Kultury Polskiej: profesor Alina Kowalska i profesor Włodzimierz Wójcik. W czerwcu 1993 roku Senat Uniwersytetu Śląskiego podjął uchwałę w sprawie zmiany Statutu Uczelni i wprowadzenia do niego zapisu o Letniej Szkole. Zmiana została zatwierdzona przez Ministra Edukacji Narodowej w sierpniu 1993 roku, a we wrześniu 1993 roku Rektor UŚ podpisał zarządzenie w sprawie nadania Letniej Szkole statutu.

W następnych latach, prowadząc kolejne wakacyjne kursy, Letnia Szkoła inicjowała także inne formy działalności. Zaproponowaliśmy różnorodne kursy języka polskiego z realizacją w Katowicach i w Cieszynie. Uruchomiliśmy działalność wydawniczą, naukowo-badawczą, konferencyjną. Podjęta została współpraca z innymi jednostkami tego typu w Polsce oraz z zagranicznymi ośrodkami polonistycznymi i slawistycznymi. Nazwa „Letnia Szkoła" i dotychczasowy Statut zaczęły uwierać jak zbyt ciasny gorset i krępować. Dlatego też w 1996 roku, po pięciu latach istnienia Szkoły, Rektor UŚ, profesor Tadeusz

Sławek, zwrócił się z wnioskiem do Senatu o zatwierdzenie zmiany nazwy instytucji z Letniej Szkoły Języka, Literatury i Kultury Polskiej na Szkoła Języka i Kultury Polskiej. Stało się to faktem w listopadzie 1996 roku. Wkrótce również Senat zatwierdził nowy Statut Szkoły. Dyrekcja pozostała ta sama. I tak – jako ogólnouczelniana jednostka organizacyjna – Szkoła Języka i Kultury Polskiej funkcjonuje do dzisiaj z letnią szkołą języka, literatury i kultury polskiej jako wiodącym kursem.

Początki działalności. Pierwszą siedzibą Szkoły był budynek Wydziału Filologicznego UŚ w Katowicach przy placu Sejmu Śląskiego. Kiedy organizowaliśmy pierwszy kurs letniej szkoły, mieliśmy do dyspozycji elektroniczną maszynę do pisania w Instytucie Języka Polskiego, kserokopiarkę i gabinet zastępcy dyrektora Instytutu Literatury i Kultury Polskiej jako lokum, albowiem tę funkcję również pełnił Romuald Cudak. Współgospodarowany sprzęt wykorzystywaliśmy do produkcji zaproszeń, powielania programów pierwszych letnich szkół, materiałów dydaktycznych w czasie trwania kursu. Zaświadczenia wypisywaliśmy ręcznie, a pomoce dydaktyczne i informacje przekazywane uczestnikom i wywieszane w pomieszczeniach Filii malowaliśmy farbami plakatowymi. Ponieważ dyrektorowanie było funkcją, co nie zwalniało z obowiązków naukowo-badawczych i dydaktycznych na polonistyce, a formalnej pomocy technicznej w organizacji kursów nie mieliśmy, zebrała się grupa przyjaciół zapaleńców z Instytutów, która z błogosławieństwem i życzliwością dziekana pomagała przygotowywać kolejne kursy. Dzisiejsze profesorki i profesorzy: Aleksandra Janowska, Magdalena Pastuch, Danuta Ostaszewska, Adam Dziadek, Piotr Wilczek, Dariusz Rott, nieżyjący już Marek Pytasz, a także w Cieszynie – przyjaciele z Filii to między innymi osoby, którym Szkoła zawdzięcza łatwiejszy i udany start.

Zajęliśmy się, z biegiem czasu z coraz większym profesjonalizmem, promocją i reklamą Szkoły, traktując ją także jako swoiste przedsięwzięcie biznesowe i marketingowe. Powstał plan biznesowy działalności i rozwoju instytucji, uczyliśmy się, jak prowadzić firmę. Zamówiliśmy u Lucjana Dyląga dwa kwadratowe warianty logotypu Szkoły: z dziewięćsiłem umieszczonym na pierwszym programie letniej szkoły i z górami oraz słońcem, przekształconym później w znak w postaci koła i który z nadrukowaną wokół niego nazwą Szkoły funkcjonuje jako logotyp do dzisiaj. Wydaliśmy kilka prospektów promujących działalność Szkoły. Dużo później młodsza kadra zaczęła bardzo chętnie wykorzystywać formy informacji i promocji, jakie oferowały nowoczesne media: wideo, komputery,

internet, dyskietki (!), prezentacje... Rzeczy najważniejsze w tej materii zaczęły się rozgrywać na stronach internetowych Szkoły.

Rozwój. Zmieniał się charakter organizacyjny Szkoły. W przygotowanym na dziesięciolecie Szkoły numerze „Postscriptum" pisaliśmy:

> Po dziesięciu latach Szkoła zatrudnia dwie doktorantki na połówkach etatu technicznego, dwie panie doktor na pełnych etatach dydaktycznych. Dyrekcja pracuje w ramach pełnionych funkcji. A oprócz tego – wiele, wiele osób z polonistyki i z kierunków pokrewnych na umowie o dzieło. Szkoła jest już instytucją wielopokoleniową – pracują tu nasi mistrzowie, a także nasi rówieśnicy i koledzy oraz młode doktorantki, nasze wychowanki. »Nowa era« – jak mawiają o sobie, kiedy wydaje się im, że nie słyszymy. Korzystając z uprzejmości Wydziału, zajmujemy jeden pokoik na placu Sejmu Śląskiego, który jest sekretariatem Szkoły, gabinetem dyrektora, biblioteką, pokojem nauczycielskim i – jak trzeba – miejscem nauki oraz jedną salkę dydaktyczną[2].

W sprawozdaniu w 2010 roku (zbliżało się wtedy dwudziestolecie Szkoły!) informowaliśmy już, że Szkoła posiada siedmioosobową Radę Naukową i zatrudnia sześć etatowych pracownic. Podsumowaliśmy rozwój organizacyjny, dydaktyczny i naukowy:

> Zatrudnione w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego osoby to adiunkci oraz wykwalifikowani i doświadczeni lektorzy języka polskiego jako obcego. Ze szkołą współpracują również pracownicy naukowo-dydaktyczni różnych Instytutów Uniwersytetu Śląskiego, między innymi Instytutu Języka Polskiego, Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej, Instytutu Nauk o Kulturze, Katedry Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej. Są to jednocześnie osoby mające co najmniej kilku- lub kilkunastoletnie doświadczenie w pracy z obcokrajowcami zarówno w kraju, jak i za granicą. Były lektorami i profesorami wizytującymi, odbywały za granicą seminaria i wykłady gościnne, wykładają od lat w letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej organizowanej przez

2 Przytoczony fragment pochodzi z artykułu Romualda Cudaka, *Dziesięciolecie Szkoły Języka i Kultury Polskiej*, który w cyklu *Dziesięć artykułów na dziesięciolecie Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ* został opublikowany w „Gazecie Uniwersyteckiej" 2000, nr 4 (https://gazeta.us.edu.pl/node/186851).

> SJiKP oraz kształcą nauczycieli języka polskiego podczas warsztatów polonistycznych organizowanych również przez SJiKP. Pracownicy Szkoły należą do różnych instytucji zajmujących się nauczaniem kultury polskiej języka polskiego wśród cudzoziemców. Są między innymi członkami Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego, Komisji Kultury i Języka PAN. Ponadto kształcą oni nowych nauczycieli języka polskiego. Organizowane przez Szkołę Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego są obecnie prowadzone równocześnie w trzech ośrodkach naukowych: na Uniwersytecie Śląskim, na Uniwersytecie we Lwowie oraz na Uniwersytecie w Berlinie. Prowadzący wykorzystują w czasie zajęć nowoczesne metody i techniki nauczania, programy multimedialne oraz stosują najnowsze i najbardziej efektywne rozwiązania metodyczne między innymi wynikające z rozwiązań systemu certyfikatowego. [...] SJiKP gościła już kilka tysięcy studentów ze wszystkich stron świata[3].

Wyliczaliśmy w sprawozdaniu, że oprócz letniej szkoły prowadzimy dziesięć różnego typu kursów, współpracujemy z dwudziestoma ośrodkami polonistycznymi i slawistycznymi na świecie, wydajemy własne czasopismo, podręczniki, prowadzimy działalność badawczą w zakresie recepcji literatury polskiej za granicą, nauczania języka polskiego jako obcego (drugiego) i wymowy polskiej, organizujemy międzynarodowe konferencje związane z tą problematyką.

Przełomowym momentem miał stać się rok 2006, znaczący 15 lat działalności Szkoły. Na Wydziale Filologicznym powstała Międzyinstytutowa Pracownia Badań nad Językiem i Literaturą Polską na Świecie, a później Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich, ich pomysłodawcą i założycielem był Romuald Cudak, który oddał funkcję dyrektora Szkoły, a Rektor powierzył ją Jolancie Tambor. Szkoła podjęła współpracę z tymi jednostkami. Rozpoczynał się nowy etap w funkcjonowaniu SJiKP, który w pierwszej połowie trzeciej dziesiątki lat działalności naszej instytucji wygląda imponująco.

Poszerzał się zakres prowadzonej dydaktyki, wzrastała liczba kursów, istniejące zmieniały swoje formy. Wielkie znaczenie zyskała działalność projektowa,

3 Tak głosi wpis w Wikipedii, korzystający z ustaleń sprawozdania: https://pl.wikipedia.org/wiki/Szko%C5%82a_J%C4%99zyka_i_Kultury_Polskiej_Uniwersytetu_%C5%9Al%C4%85skiego [dostęp: 31.05.2024].

która nadawała nową specyfikę dydaktyce, badaniom naukowym, formom publikacji. Prowokowała również do szerokiego stosowania nowych form komunikacji elektronicznej i cyfrowej jako narzędzia informacji, popularyzacji, dydaktyki i kontaktu ze studentami. Ożywiony udział pracowników Szkoły w kontaktach zewnętrznych – krajowych i międzynarodowych – nabierał nowej specyfiki.

Wzrastała w tym czasie liczba uczestników, poszerzała się liczba państw, z których przybywali do nas studenci. Dziś mniej jest państw, z których uczestników jeszcze nie było, niż takich, których przedstawiciele Szkołę odwiedzili: Europa w całości, Australia i Oceania (z Nową Zelandią czy Papuą-Nową Gwineą), w komplecie Ameryka Północna, Azja chyba (prawie) również, 75% Afryki i Ameryki Południowej.

Poprawiały się warunki organizacyjne działalności Szkoły. Kurs letni nadal odbywał się w Cieszynie, aczkolwiek i Filia UŚ przechodziła w tym czasie zmiany. W Katowicach Szkoła wraz z Wydziałem Filologicznym przekształconym w Wydział Humanistyczny przeprowadziła się do nowej siedziby z placu Sejmu Śląskiego do budynku przy ulicy Uniwersyteckiej 4, polepszając warunki pracy administracyjnej i dydaktyki.

Od marca 2020 roku, czyli od chwili, gdy po raz pierwszy na dłuższy czas zamknięto wstęp do budynków publicznych, w tym do Uniwersytetu, Szkoła zaczęła zmieniać swoje oblicze. Wprawdzie dydaktyką multimedialną zainteresowaliśmy się już w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku[4], ale w roku 2020 tymi metodami nauczania i komunikacji musieli się zająć wszyscy pracujący w sferze edukacji. Wytypowaliśmy platformy do spotkań ze studentami, pierwsza lekcja odbyła się online w poniedziałek 16 marca 2020 roku. Bardzo szybko zaczęliśmy przerabiać ćwiczenia podręcznikowe i swoje własne na dostępne wirtualnie, błyskawicznie się dokształcając i korzystając z różnych programów. Po tygodniowej przerwie, już 27 marca, odbył się pierwszy wirtualny „zjazd" Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Po kilku spotkaniach w sieci postanowiliśmy ogłosić nabór na kolejną edycję studiów już w pełni online – oczywiście wtedy jeszcze myśleliśmy, że będzie to oferta dodatkowa, obok stacjonarnej – które w pierwszych trzech dniach od ogłoszenia zapisów zgromadziły osiemdziesięcioro chętnych. Długo (kilka tygodni) wahaliśmy się w sprawie letniej szkoły. Pod koniec maja podjęliśmy decyzję o przeniesieniu także jej „do komputera",

4 Omówiono w odrębnym rozdziale w tym tomie konferencje poświęcone multimediom i komputerom w nauczaniu języka polskiego.

myśląc o uczestnikach, którzy po pierwsze, mogą nie zdążyć wyrobić wiz, a po drugie, mogą być narażeni na straty finansowe, jeśli kupią bilety, a w ostatnim momencie któraś granica zostanie zamknięta całkowicie. W wersji elektronicznej odbyły się kolejne edycje Międzynarodowej Konferencji Magistrantów, gromadząc rekordową liczbę uczestników z zagranicznych polonistyk. Wszystko się udało i odtąd po szczęśliwym zakończeniu obostrzeń pandemicznych działalność edukacyjna, promocyjna, badawcza, wydawnicza i konferencyjna w sieci na stałe zagościła wśród aktywności Szkoły.

Spróbujmy przyjrzeć się jeszcze szczegółowo konkretnym dokonaniom w latach 1991–2024.

II. Na początku była letnia szkoła

Pierwszy kurs. Pierwsza letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej trwała trzy tygodnie, od 12 do 31 sierpnia. Program obejmował przedpołudniowe zajęcia językowe (dla początkujących i zaawansowanych w wymiarze czterech godzin dziennie), popołudniowe konsultacje językowe (jedna godzina), wykłady (dwie godziny) i seminaria (dwie godziny) z zakresu języka, literatury i kultury polskiej w dwu porządkach do wyboru i wieczorny program kulturalny, pokazy filmowe na dużym ekranie w kinie cieszyńskim i na wideo, spotkania i wycieczki.

W programie kulturalnym letnia szkoła proponowała wieczory: poezji staropolskiej, muzyki klasycznej, muzyki jazzowej, spektakl Bogdana Mizerskiego „Ej, cacy, cacy, szewc Witkacy" w wykonaniu autora i Tadeusza Sławka. Studenci mieli okazję poznać prace malarskie i grafikę Lucjana Dyląga, twórcy logotypu Szkoły. Obejrzeli również filmy: *Sól ziemi czarnej*, *Lalkę*, *Nad Niemnem*, *Potop*. Szkoła gościła poetę Zbigniewa Macheja, ówczesnego burmistrza Cieszyna – Jana Olbrychta. W czasie trwania kursu uczestnicy zwiedzali Cieszyn, odbyli wycieczki do Czeskiego Cieszyna, na Górny Śląsk (Bytom, Piekary Śląskie, Pszczyna), w Beskidy i do Krakowa. W czasie pobytu w Krakowie studenci spotkali się ze Stanisławem Lemem w jego domu, z profesorem językoznawcą i artystą Aloszą Awdiejewem.

Zajęcia prowadziło dwadzieścioro sześcioro pracowników z obu Instytutów (Języka Polskiego oraz Literatury i Kultury Polskiej). Wykłady głosili m.in. profesorowie Irena Bajerowa, Krystyna Kleszczowa, Krzysztof Kłosiński, Tadeusz Miczka, Józef Olejniczak, Ireneusz Opacki, Tadeusz Sławek.

Organizatorzy kursu postanowili zagospodarować uczestnikom cały dzienny czas: rano 4 godziny zajęć w salach wykładowych przede wszystkim w głównym budynku Filii, po południu konsultacje, cykle wykładów i seminariów łącznie prawie 6 godzin, wieczorami imprezy kulturalne trwające „do końca". Ulokowanie kursu w Cieszynie okazało się wyśmienitym pomysłem. Filmy były wyświetlane w kinie „Piast" (przy Rynku). W auli i w Centrum Konferencyjnym odbywały się spotkania, koncerty, spektakle studenckie, a później Wieczór Narodów, Sprawdzian z polskiego. Do dyspozycji studentów były uczelniane kawiarnie i kluby oraz infrastruktura sportowo-rekreacyjna. I tak pozostało do dziś.

Program letniej szkoły. Zaprojektowany program kursu dla I letniej szkoły funkcjonował w następnych latach w swym ogólnym zarysie, modyfikowany wszakoż i uzupełniany ze względu na aspekty merytoryczne i promocyjne.

Od 1992 roku do tej pory wakacyjny stacjonarny kurs letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej odbywa się przez cztery tygodnie sierpnia w Cieszynie. Dodaliśmy ów status stacjonarności, albowiem w czasie pandemii letnia szkoła była przeprowadzona w systemie online (2020–2021), a w latach następnych zaakceptowaliśmy jej podwójny, hybrydowy tryb: stacjonarny i zdalny. Zachowany został program uwzględniający zajęcia językowe (4 godziny), konsultacje (2 godziny) i dodatkowe zajęcia językowe w postaci popołudniowych i wieczornych imprez. Po roku pojawiły się zabawy i gry językowe (np. integracyjna zabawa w „Dom"), imitujące także popularne wówczas i dziś programy i formaty telewizyjne, np.: „Randkę w ciemno" (w naszej wersji „lingwistycznej randki"), „Milionerów", „Postaw na milion", „Familiadę" czy „Va banque" (podczas których studenci poznają nową leksykę i uczą się niezwykle trudnej sztuki zadawania pytań po polsku[5]). Podział na grupy językowe zaczął uwzględniać precyzyjniej kompetencje językowe uczestników, które zaczęto sprawdzać na testach kwalifikacyjnych (pisemnych i ustnych, by wyłapać tzw. fałszywych początkujących – wprawdzie niepiszących po polsku, ale w miarę swobodnie mówiących). Nowością stało się także nazywanie poszczególnych grup nazwami warzyw i owoców, kiedy okazało się, że i oficjalne poziomy klasyfikacji nie są wystarczające, i numeracja jest przez słuchaczy identyfikowana za bardzo z poziomami właśnie. Letnia szkoła miała (i ma) jeszcze i taki walor,

5 Temu poświęciliśmy jedną z pierwszych gier „planszowych" czy towarzyskich – karty zatytułowane *Znajdź pytanie – znajdź odpowiedź*.

że lektorzy kwaterują się na ogół w czasie pracy w Cieszynie w akademikach, są więc ze studentami przez niemal cały dzień.

Ewoluował program wykładowo-seminaryjny. Dzielony był nadal na dwa porządki do wyboru. Trwały stał się podział na pogram popularny prowadzony w języku polskim i angielskim oraz dla zaawansowanych, zwany także programem akademickim. Program dla początkujących był i jest „przeznaczony dla osób, które nie znają języka polskiego lub znają go bardzo słabo i które pragną dopiero zapoznać się z kulturą polską". Obejmuje intensywną naukę języka polskiego i wykłady oraz seminaria o języku, literaturze, sztuce, kulturze, obyczajach i historii Polski (cztery godziny dziennie). Te zajęcia były (i są częściowo nadal) prowadzone w języku polskim, a powtarzane w języku angielskim. Program dla zaawansowanych oferowano osobom, „które pragną pogłębić i doskonalić znajomość języka polskiego oraz wzbogacić swoją wiedzę o kulturze polskiej i specjalizować się w interesujących je zagadnieniach z tego zakresu"[6]. W ramach czterech godzin zajęć realizowano najczęściej dwa porządki tematyczne do wyboru: Polska do XX wieku, Polska w XX wieku, oferowano także kilka razy trzeci dodatkowy program (na przykład w 1992 roku – Metodyka nauczania, w 1994 roku – Górny Śląsk, później czasem programy okazjonalne związane z ważnymi rocznicami). Ramy te zostały zmodyfikowane po piętnastu latach funkcjonowania w ten sposób, że znacznie poszerzył się zakres tematyczny wykładów i seminariów, wychodząc poza obszar językowo-kulturowy.

Pod koniec kursu są przeprowadzane egzaminy językowe – pisemne i ustne. W wydawanych przez Szkołę zaświadczeniach o uczestnictwie notowane są wyniki testów i poziom (według Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego) zagadnień językowych podejmowanych na zajęciach. Udział w wykładach i seminariach jest dobrowolny, niemniej jednak w indeksach, które określają udział w danym programie, studenci mogli uzyskać podpisy wykładowców, będące niekiedy cennymi autografami, a poświadczające uczestnictwo w zajęciach. Dziś i podpisy dokumentujące zaliczenie zajęć przeniesione są do sieci, co ma też wymiar ekologiczny.

(*O programie letniej szkoły i o metodach nauczania pisze w niniejszej księdze Maria Czempka-Wewióra*).

6 Z informacji promującej letnią szkołę w ulotkach i informacjach internetowych. Dla cyklu wykładów i seminariów podział na poziomy/programy: popularny i zaawansowany nie oznacza poziomu znajomości języka, a stopień zaawansowania wiedzy o polskich zjawiskach kulturowych.

Spotkanie Kultur i Tradycji – Wieczór Narodów. W 1993 roku został zorganizowany po raz pierwszy Wieczór Narodów, który jest obecny do dziś w programie letniej szkoły, od roku 2019 pod nazwą Spotkanie Kultur i Tradycji.

Wieczory Narodów rozpoczęły się od spontanicznej zabawy po grze integracyjnej „Dom" zaproponowanej na pierwszej letniej szkole przez jedną z ówczesnych lektorek, dziś profesor Aleksandrę Niewiarę. Wszyscy bawili się świetnie i po zbudowaniu domu (żywej układanki z wykorzystaniem polskiej leksyki) postanowili pokazać swoje narodowe, dziecięce zabawy. Przy tym uczestnicy z wykładowcami bawili się wyśmienicie i od następnego roku zaproponowaliśmy uczestnikom przedstawienie wcześniej już przygotowanych prezentacji tradycji, zwyczajów i ciekawostek z ich krajów. Jedynym ograniczeniem był zakaz prezentacji komputerowych, poza tym wolno było wszystko: śpiewać, tańczyć, pokazywać ludowe stroje, uczyć liczyć i witać się w swoich językach, gotować i częstować narodowymi potrawami itd. Chodziło o to, by publiczność mogła w tych pokazach uczestniczyć. Imprezy rozpoczęły się w nieistniejącym już bufecie pod aulą cieszyńskiej Filii – dość ciasnym. Przenieśliśmy je zatem do stołówki, bo było nas coraz więcej. Kolejnym etapem było Centrum Konferencyjne, aula i w końcu od piętnastolecia Szkoły, czego pomysłodawczynią była Agnieszka Madeja, studenci występują na scenie stojącej na Rynku w Cieszynie, a w 2024 roku na cieszyńskim Wzgórzu Zamkowym. Z kampusu cieszyńskiego wyrusza barwny pochód z flagami, eskortowany przez cieszyńską policję i straż miejską, co pomaga 200-osobową grupę bezpiecznie przeprowadzić przez ronda i skrzyżowania. Po dotarciu na Rynek, gdzie czeka wierna od lat publiczność, zaczynają się wielogodzinne pokazy, tańce i wspólne degustacje zagranicznych potraw. Przerwą w pokazach na Rynku były lata 2020–2021, gdy impreza internetowa była transmitowana na żywo na kilku fejsbukowych profilach i lata 2022–2023 z powodu remontu Rynku, kiedy wydarzenie wróciło do auli na uniwersyteckim kampusie.

Od wielu lat Wieczory/Spotkania kończą się polonezem. Taniec inicjuje grupa polska, ale dołączają do korowodu wszyscy uczestnicy kursu. A od czasu, kiedy bawimy się na cieszyńskim Rynku – także zgromadzeni mieszkańcy miasta. Od lat jest to taniec na ponad sto par. W czasie pandemii Spotkanie odbywało się w trybie zdalnym, nie przeszkodziło to jednak ani we wspaniałym przygotowaniu występów przez studentów (nadal bez prezentacji medialnych), ani w wirtualnym odtańczeniu poloneza.

Turniej Tłumaczy. W 1992 roku w programie letniej szkoły pojawił się i trwa do tej pory Turniej Tłumaczy. Jest to jedno z kilku wydarzeń, którymi uzupełniamy podstawowy program letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej, i – po prostu – obszar działalności Szkoły.

W tym przypadku kierowała nami dość powszechna zasada. Ucząc się języka obcego, dochodzimy do wniosku, że warto „się sprawdzić", stwierdzić, na jakim etapie jego znajomości jesteśmy, a więc – spróbować sił w tłumaczeniu. Na tym polega Turniej Tłumaczy. Uczestniczyć w nim może każdy student. Zachęcamy do udziału, bo rzecz nie w tym, by „złapać króliczka, ale by gonić go". Studenci z różnych krajów mierzą się z polskim językiem artystycznym i trudną sztuką przekładu, tłumacząc wiersz na język ojczysty lub na jeden ze znanych sobie języków lub dialektów, a potem swoje przekłady odczytują. Do tłumaczenia poezji i odczytywania wierszy na głos jako jednej z ważnych technik nauczania języka namawiał Josif Brodski[7] – m.in. w wywiadzie dla „Postscriptum".

Tekst, który jest przedmiotem działań translatorskich (przede wszystkim wiersz, ale także piosenka, fragment dramatu), jest wybierany dużo wcześniej przez organizatorów konkursu – specjalistów z historii i teorii literatury. Podstawowym kryterium wyboru jest przede wszystkim wartość językowa, poetycka i kulturowa tekstu. Staramy się tak dobierać utwory, aby ich lektura była swoistą lekcją polskiego, rozważeniem problemów literackich, ale także językowych, tych niejako nagromadzonych, widocznych w języku wiersza. Jako cudownie niemal skonstruowany utwór poetycki (metaforyczna wymowa monotonii regularnego czterostopowca trocheicznego, powtarzalności rymowej i symbolika organizacji dźwiękowej, metafora śniegu w budowaniu sytuacji rozstania) posłużył nam pierwszy tekst – Bolesława Leśmiana (***) *Mrok na schodach. Pustka w domu*. Znakomicie rolę w tym zakresie odegrał także pełen zdrobnień wiersz Jarosława Iwaszkiewicza *Ogrodniczki*. I Wisławy Szymborskiej *Odzież* z poetyką

7 „Josif Brodski: Najlepszy sposób, żeby się nauczyć języka, to tłumaczyć. Trzeba nakazywać studentom, by tłumaczyli wiersze lub dramaty. Szczególnie wiersze. [...] kiedy tłumaczy się prozę, przekłada się tylko jedno znaczenie, a kiedy tłumaczy się wiersz, wtedy rozumie się, że poeta miał jeszcze coś więcej na myśli. [...] Po drugie, [...] jeśli czyta się wiersze rytmiczne, nawet jeśli się nie wie, gdzie pada akcent w jednym słowie, ale wie się, gdzie pada w drugim, można wymyślić, jak to słowo należy wymawiać. W ten sposób można wyuczyć się prawidłowej wymowy od razu dwóch słów". *Czesław Miłosz i Josif Brodski*. Z Czesławem Miłoszem i Josifem Brodskim rozmawia Jolanta Tambor, „Postscriptum" 1993, nr 6; przedruk w: Czesław Miłosz, *Dzieła zebrane*, t. 2, *Rozmowy polskie 1979–1998*, t. 1., Wydawnictwo Literackie, Kraków 2010, 808.

wyliczenia. Ewy Lipskiej *O czym myśli dziewczyna na lekcji gramatyki języka polskiego* z nagromadzeniem leksyki dydaktycznej. Czy wreszcie Stanisława Barańczaka *N.N. uprawia gimnastykę poranną* z grą językową wykorzystującą słownictwo instrukcji stosowanych w PRL-owskich audycjach propagujących gimnastykę poranną o godz. 6.50. Ale były także wiersze, które uczyły ironii i paradoksu po polsku, konwencji wyznań lirycznych. I zapoznawały po prostu z najlepszą poezją polską.

Później dodatkowym kryterium doboru wiersza stało się także stanowienie przez Sejm rocznicowych lat poszczególnych wybitnych postaci, w tym polskich pisarzy, np. Roku Adama Mickiewicza, Zbigniewa Herberta, Wisławy Szymborskiej, Czesława Miłosza, Aleksandra Fredry.

Informację o Turnieju i wybrany do tłumaczenia tekst ogłaszamy na początku kursu. Na zajęciach i konsultacjach czytamy wiersz, rozmawiamy o nim, interpretujemy, próbujemy tłumaczyć, zostawiając jednak inicjatywę i decyzje translatorskie studentom. Nierzadko jest organizowany wieczór poety, którego utwór został wybrany do konkursu.

Na przestrzeni lat przekładano wiersze poetek i poetów: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Balińskiego, Mirona Białoszewskiego, Aleksandra Fredry, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Jarosława Iwaszkiewicza, Jana Lechonia, Bolesława Leśmiana, Ewy Lipskiej, Czesława Miłosza, Cypriana Kamila Norwida, Juliusza Słowackiego, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, Jana Twardowskiego, Kazimierza Wierzyńskiego i Rafała Wojaczka.

Wśród tekstów obok wierszy znalazły się fragmenty utworów dramatycznych (Juliusz Słowacki, Aleksander Fredro) i piosenka *Sen o Warszawie* wykonywana przez Czesława Niemena do słów Marka Gaszyńskiego.

Podwójnie w Turnieju gościli: Stanisław Baliński, Zbigniew Herbert, Bolesław Leśmian, Czesław Miłosz, Juliusz Słowacki, Wisława Szymborska. Do tradycji sięgaliśmy siedem razy, to teksty Aleksandra Fredry, Cypriana Kamila Norwida, Juliusza Słowackiego, Stanisława Wyspiańskiego.

W Turnieju wzięło udział ponad 1000 uczestników letniej szkoły. Wykonano ok. 1000 tłumaczeń trzydziestu jeden utworów.

Wybrane teksty literackie przetłumaczono łącznie na ponad siedemdziesiąt lektów – języków i dialektów. W początkowych latach dominowały języki słowiańskie i niemiecki (w Turnieju brali udział uczestnicy kolegium polsko-austriackiego), ostatnio obok ukraińskiego, rosyjskiego wyróżnia się liczbowo także chiński.

Turniej, bo nie może być inaczej, cieszy się dużą popularnością. Wiersze są tłumaczone obecnie przez kilkudziesięciu początkujących tłumaczy. W pierwszym tomie (pierwsza edycja Turnieju) panuje idealna symetria: jedenaścioro autorów, jedenaście przekładów, jedenaście języków. Później relacje i proporcje mieszają się ze sobą na różne sposoby, co częściowo tylko pokazuje końcowa metryczka Turnieju. Absolutnym zwycięzcą w rankingu największej liczby języków i wykonanych tłumaczeń jest wiersz Wisławy Szymborskiej *Niektórzy lubią poezję* zaproponowany w 2023 roku i przełożony na czterdzieści języków sto dwadzieścia razy, drugi jest utwór Stanisława Wyspiańskiego *Jakżesz ja się uspokoję* przekładany w 2019 roku (odpowiednio: trzydzieści i dziewięćdziesiąt razy).

W turniejach nie ma laureatów na podium, bo każdy jest zwycięzcą. Każde tłumaczenie jest odczytane rokrocznie na wieczorze podsumowującym wyniki turnieju. Wszystkie tłumaczenia są od początku konkursu (z jednym tylko wyjątkiem – nie wydaliśmy pokłosia II Turnieju z wierszem Baczyńskiego *Sur le pont d'Avignon* z 1993 roku) zbierane w turniejowych książeczkach i przenoszone na strony Szkoły, a ostatnio umieszczane także na stronach internetowych Szkoły w postaci pisanej, dźwiękowej, a nawet filmowej.

Zwyczajem stało się poprzedzanie tłumaczeń wstępami, które są zbiorem podpowiedzi i uwag translatorskich, wskazujących miejsca trudne czy konieczne do uwzględnienia, jak również miniinterpretacjami proponującymi możliwą lekturę utworu. Czynili to: Magdalena Bąk, Justyna Cembrowska, Romuald Cudak, Joanna Kisiel, Danuta Opacka-Walasek, Anna Węgrzyniak.

Wśród uczestników Turnieju są osoby, które aktualnie pracują bądź pracowały na zagranicznych slawistykach i polonistykach, jak również ci, dla których Turniej był początkiem dalszej działalności translatorskiej z języka polskiego: Ingmāra Balode, Estera Czoj (Choi), Filip Dimevski, Cristina Sirbu (Godun), Iryna Frys, Marina Ilie, Jan Jeništa, Helena Kazancewa, Martina Kuhnert, Predrag Obućina, Olga Pavliuk, Olesia Saczok, Li Yinan, Đjurdica Čilić i inni.

Zdarzyło się, że swoich sił w Turnieju użyczali Polacy, choćby Adam Dziadek i Agnieszka Tambor, którzy pomagali studentom w tłumaczeniu wierszy na język angielski.

Książeczki z tłumaczeniami wydawaliśmy na początku własnymi siłami. Korzystaliśmy z pomocy i zapału redakcyjnego Marka Pytasza i Jana Grzeni oraz profesji Pawła Buchacza, który zajmował się składem i drukiem. Drugą broszurę ilustrował Edward Gałustow, znany nie tylko w Polsce białoruski

artysta. Później wydawanie tomów oddaliśmy wydawnictwu Gnome prowadzonemu przez przyjaciela Szkoły – Marka Francika. Kiedy przegląda się turniejowe tomy, widać wyraźnie postępujący profesjonalizm wydawniczy (od broszur po książeczki), ale także oryginalność projektów graficznych, która zdradza ich autorów: Marka Pytasza, Jana Grzenię, Marka Francika, duetu Natalia Łukomska i Filip Dimevski, Annę Gawryś-Mazurkiewicz. Magdalena Piekara, Anna Synoradzka, Marek Pytasz, Romuald Cudak to osoby, które na początku sprawowały opiekę merytoryczną nad Turniejem. Z biegiem czasu opiekę tę i redakcję tomów przejmowały osoby młodsze: Katarzyna Bytomska, Natalia Łukomska, Anna Gawryś-Mazurkiewicz, Maria Czempka-Wewióra, Karolina Graboń.

Metryczka Turnieju Tłumaczy:

		liczba języków	liczba przekładów
1992	B. Leśmian, *** *(Mrok na schodach)*	11 języków	11
1993	K.K. Baczyński, *Sur le pont d'Avignon*		
1994	K. Wierzyński, *Jestem, jak szampan*	12 języków	19
1995	C. Miłosz, *Wyznanie*	13 języków	19
1996	M. Białoszewski, *Skakanka UFOistki*	15 języków	21
1997	J. Iwaszkiewicz, *Ogrodniczki*	11 języków	20
1998	J. Lechoń, *Mickiewicz zmęczony*	21 języków	40
1999	C.K. Norwid, *W Weronie*	19 języków	27
2000	W. Szymborska, *Odzież*	21 języków	31
2001	S. Baliński, *Niedziela*	19 języków	38
2002	A. Fredro, *Zemsta-Papkin* (fragm.)	16 języków	36
2003	K.I. Gałczyński, *Rozmowa liryczna*	20 języków	36
2004	E. Lipska, *O czym myśli dziewczyna na lekcji gramatyki języka polskiego*	15 języków	28
2005	C. Niemen, *Sen o Warszawie*	24 języki	39
2006	ks. J. Twardowski, *Powiedz*	20 języków	33
2007	R. Wojaczek, *Dotknąć*	16 języków	36
2008	Z. Herbert, *O dwóch nogach Pana Cogito*	18 języków	25
2009	J. Słowacki, *Kordian* (fragm.)	17 języków	23
2010	S. Baliński, *De passage à Paris*	34 języki	34
2011	C. Miłosz, *Zapomnij*	20 języków	37

2012	W. Szymborska, *Są tacy, którzy*	19 języków	36
2013	J. Tuwim, *Likier*	18 języków	27
2014	T. Różewicz, *Palec na ustach*	29 języków	52
2015	S. Barańczak, *N. N. uprawia gimnastykę poranną*	23 języki	38
2016	Z. Herbert, *** *(Zasypiamy na słowach)*	24 języki	52
2017	B. Leśmian, *Romans*	21 języków	50
2018	A. Mickiewicz, *Niepewność*	26 języków	78
2019	S. Wyspiański, *Jakżeż ja się uspokoję*	30 języków	93
2020	J. Słowacki, *Balladyna* (fragm.)	22 języki	35
2021	K.K. Baczyński, *Pieśń o szczęściu*	24 języki	50
2022	C.K. Norwid, *Daj mi wstążkę błękitną*	26 języków	51
2023	W. Szymborska, *Niektórzy lubią poezję*	40 języków	120
2024	K. Wierzyński, *Rozmowa z Amerykanką o tłumaczeniu wierszy*	37 języków	116

(*O Turnieju Tłumaczy piszą również Anna Gawryś-Mazurkiewicz i Tomasz Gęsina w szkicu pomieszczonym w niniejszej księdze*).

Wykłady inauguracyjne. Od 1994 roku uroczyste rozpoczęcia kursów letniej szkoły są uświetniane wykładami inauguracyjnymi. Otwarcia poszczególnych edycji letniej szkoły miały miejsce na początku w pomieszczeniach Filii – w Centrum Konferencyjnym, w auli. Obecnie miejsca użycza także cieszyński Teatr im. Adama Mickiewicza. Na otwarciach gościmy władze rektorskie Uniwersytetu i dziekańskie katowickich i cieszyńskich Wydziałów, przedstawicieli władz wojewódzkich – śląskich, a kiedyś także bielskich, władz miast, w których funkcjonuje Uniwersytet Śląski, starostw i powiatów, przedstawicieli ministerstw, Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Wspólnoty Polskiej, Regionalnej Izby Gospodarczej. Mamy stałych (z czego się cieszymy) gości uczestniczących w otwarciach. Zapraszamy gości specjalnych.

Żelaznym punktem programu uroczystych otwarć są wykłady inauguracyjne, dziś powiedzielibyśmy także – wykłady mistrzowskie. Autorami są przedstawiciele świata nauki Uniwersytetu Śląskiego i uczelni zaprzyjaźnionych, znani twórcy, ciekawe osobistości. Wykłady swoją powagą inicjują programy kursów, aczkolwiek zdarzają się wystąpienia niemniej ciekawe i inspirujące, choć „lżejsze" w wykonaniu. Zdarzają się także specyficzne reakcje na wystąpienia.

W 2005 roku wykład inaugurujący letnią szkołę wygłosił Andrzej Wajda, któremu towarzyszyła żona, wybitna scenografka Krystyna Zachwatowicz. Po wykładzie do reżysera ustawiła się ogromna kolejka po autografy. Zmartwieliśmy, gdy jeden z Japończyków zdjął z nogi drewniak i poprosił o podpis na nim. Wajda, widząc nasze miny, roześmiał się i stwierdził, że do różnych szokujących zachowań młodych Japończyków jest przyzwyczajony. No tak, któż mógłby być lepiej z nimi obeznany niż twórca Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha".

Przypomnijmy tematy wykładów inauguracyjnych:

1994, prof. Krzysztof Kłosiński: *Wolność i niewola*;
1995, prof. Marek Piechota: *Romantyzm polski*;
1996, prof. Tadeusz Sławek: *Kopiec Kościuszki. Polska romantyczna i heroizm czynu*;
1997, prof. Ewa Kosowska: *W poszukiwaniu tożsamości, czyli podróż po krainie negocjacji*;
1998, prof. Ireneusz Opacki: *Nauka – człowiek – uniwersytet*;
1999, prof. Irena Bajerowa: *Język jako polityczna wartość w dziejach narodu polskiego*;
2000, prof. Romuald Cudak: *Tekst poetycki w edukacji literackiej i językowej cudzoziemców;*
2001, prof. Alex Kurczaba: *Conrad i Polska – imperatyw wolności*;
2002, prof. Marek Piechota: *Romantyzm polski. Wczoraj i dziś*;
2003, prof. Krystyna Kleszczowa: *Doskonałe mocą słabości. Rzecz o przemianach słownictwa*;
2004, prof. Genowefa Grabowska: *Czy Polska potrzebuje Konstytucji Europejskiej?*
2005, Andrzej Wajda: *Polskie kino 1945–1960 jako wolny głos w zniewolonym kraju*;
2006, prof. Jolanta Tambor: *Intuicja językowa Stanisława Lema*;
2007, prof. Małgorzata Kita: *...to miłosne świergotanie. Tekstotwórcza moc miłości*;
2008, prof. Danuta Opacka-Walasek: *Znać sekret zaklinania słów – o poezji Zbigniewa Herberta*;
2009, prof. Anna Opacka: *Z czego Janek psom szył buty w „Kordianie" Słowackiego*;
2010, prof. Ewa Kosowska: *Sława czy chwała? Przemiany w paradygmacie polskiego patriotyzmu*;
2011, dr Jan Olbrycht: *Szanse i zagrożenia polskiej prezydencji w Radzie Europy*;
2012, prof. Romuald Cudak: *Reanimacje polskiej poezji*;
2013, prof. Marian Kisiel: *Wojna i pamięć*;
2014, prof. Ewa Wąchocka: *Teatr Tadeusza Różewicza. Między tradycją i awangardą*;
2015, prof. Ewa Kosowska: *Najwyższy czas zrobić coś z tym czasem*;

2016, prof. Magdalena Pastuchowa: *Językoznawca jako archeolog, czyli dziedzictwo ukryte w języku*;
2017, prof. Tadeusz Sławek: *Conradowska próba moralności, czyli jak myśleć Europą*;
2018, prof. Andrzej Noras: *Filozofia – czyli co?*
2019, prof. Małgorzata Kita: *Czym jest lingwistyka lawendowa?*
2020 – nie było wykładu otwierającego letnią szkołę;
2021, prof. Ryszard Koziołek: *O potrzebie fikcji*;
2022, prof. Marek Piechota: *Roześmiana twarz polskiego romantyzmu*;
2023, prof. Katarzyna Grzybczyk: *Przywłaszczanie kulturowe w modzie*;
2024, prof. Romuald Cudak: *Wiersze na (złoty) medal. „Laur olimpijski" Kazimierza Wierzyńskiego.*

Sprawdzian z polskiego. Od 1998 roku Szkoła prowadzi międzynarodowy konkurs ortograficzny nazywany „Sprawdzianem z polskiego". Od początku konkurs odbywa się 15 sierpnia w cieszyńskim kampusie UŚ.

Pierwsze edycje konkursu, których punktem centralnym jest dyktando dla obcokrajowców, organizowaliśmy z Krystyną Bochenek, dziennikarką radiową, twórczynią ogólnopolskiego dyktanda, wicemarszałkinią Senatu RP, naszą przyjaciółką z polonistyki. Niestety, w 2010 roku katastrofa smoleńska zabrała nam tę wybitną propagatorkę polszczyzny. Na jej cześć „Sprawdzian" nazywamy jej imieniem i jej dedykujemy konkurs. W ortograficznej imprezie biorą udział studenci cieszyńskiej letniej szkoły, a także uczestnicy innych letnich szkół na zaprzyjaźnionych uczelniach oraz osoby, obcokrajowcy, którzy się o dyktandzie dowiedzieli z mediów czy z internetu. Uczestnicy „Sprawdzianu" walczą o tytuł Cudzoziemskiego Mistrza Języka Polskiego i główną nagrodę, którą jest gwarantowany udział w letniej szkole w Cieszynie w następnym roku. Żaden z uczestników nie wychodzi z dyktanda bez nagrody-upominku, dla wszystkich są słowniki, poradniki, pomoce gramatyczne itp., często fundowane przez Ministerstwo (Edukacji Narodowej, Szkolnictwa Wyższego), NAWA, ale też przez różne wydawnictwa i księgarnie. Do konkursu dopuszczani są Polacy: lektorzy, studenci-praktykanci – nie stają do głównej batalii, walczą o tytuły Orła i Orzełka Polskiej Ortografii. Ważną nagrodą dla studentów jest dyplom 5+ („piątka z plusem"), przyznawany szczególnie początkującym, których zadaniem jest wypisanie poprawnie jak największej liczby usłyszanych i zrozumianych słów. Nad prawidłowością „Sprawdzianu" czuwa jury złożone z dyrekcji Szkoły Języka i Kultury Polskiej, znakomitych profesorów polonistów z UŚ, autorów

kolejnych dyktand (którymi przez te lata byli: Karolina Graboń, Jan Grzenia, Marcin Maciołek, Agnieszka Madeja, Aldona Skudrzyk, Małgorzata Smereczniak, Jolanta Tambor) i laureatów wcześniejszych „Sprawdzianów", Mistrzów z poprzednich lat. Do jury byli często zapraszani goście z innych ośrodków akademickich, profesorowie, poloniści, którzy przy okazji wygłaszali poprawnościowe pogadanki, odpowiadali na pytania o niuanse języka polskiego. Byli wśród nich: Jerzy Bralczyk, twórca i prowadzący telewizyjny program *Mówi się...*, Katarzyna Kłosińska, przewodnicząca Rady Języka Polskiego, Małgorzata Marcjanik, najwybitniejsza polska specjalistka od grzeczności językowej, Anna Dąbrowska, autorka podręczników do języka polskiego jako obcego, Magdalena Steciąg, propagatorka ekolingwistyki, Kazimierz Ożóg, badacz współczesnej polszczyzny i języka „młodzieżowego".

Dyktanda, z którymi zmagali się uczestnicy Sprawdzianu i nazwiska mistrzów można zobaczyć na stronach Szkoły i w specjalnej publikacji *Ortografia bez tajemnic*. Towarzyszą jej nagrania dyktand, można więc sprawdzać umiejętność poprawnego czytania[8].

Wycieczki. Zachował swój pierwotny charakter program wycieczkowy letniej szkoły. Do dzisiaj jest to zwiedzanie Cieszyna, Górnego Śląska w różnych wariantach (Katowice, Pszczyna, Tarnowskie Góry, Gliwice, Chorzów, Żory – kopalnie, zabytki śląskie, Park Śląski, siedziba NOSPR, wspaniałe muzea, pałace), zamki na krańcach Jury Krakowsko-Częstochowskiej, szlakiem Orlich Gniazd – Będzin i Ojców, Pustyni Błędowskiej, Beskidu Śląskiego i Żywieckiego (Wisła, Ustroń, Koniaków, Istebna, Żywiec), Krakowa, Miejsca Pamięci i Muzeum Auschwitz-Birkenau. Bywaliśmy także w Republice Czeskiej, zwiedzając Zaolzie i uczestnicząc w Jabłonkowie w Gorolskim Święcie. W 1994 roku wyruszyliśmy na dwudniową wycieczkę w Pieniny.

W czasie pandemii były to wycieczki internetowe. Studenci oglądali przygotowane specjalnie dla letniej szkoły materiały o Cieszynie, Śląsku, Beskidzie Śląskim i Żywieckim, a także – wirtualnie – byli oprowadzani przez przewodników po tych terenach w systemie online. Specjalnością Szkoły są wirtualne wycieczki zdalne „live" – wykładowcy Szkoły przemierzają wybrane miejsca z kamerą i mikrofonem, w czasie rzeczywistym pokazując studentom różne

8 Teksty dyktand znajdują się na stronie Szkoły: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/coroczny-sprawdzian-z-polskiego/ oraz w publikacji *Ortografia bez tajemnic* autorstwa A. Tambor i J. Tambor, Katowice 2023 z ćwiczeniami i odwołaniami (kodami QR) do odczytywanych tekstów.

miejsca. Do tego dołączają ciekawe linki i dodatkowe materiały. Taką wycieczkę po raz pierwszy zaproponowali w/po Cieszynie Agnieszka Tambor i Krzysztof Pszczółka w 2020 roku, gdy pandemia odcięła nas od możliwości realnego zwiedzania. W ostatnich latach program wycieczkowy ma charakter hybrydowy. Studenci poznają region i naocznie, i w czasie wirtualnych podróży.

Program kulturalny. Rozbudowany został program kulturalny. Są to przede wszystkim imprezy, które odbywają się popołudniami i wieczorami – spotkania z artystami i znawcami obszarów kultury i sztuki polskiej, występy, biesiady, dyskoteki. Nade wszystko: muzyka, pieśń i piosenka polska – muzyka dawna, współczesna, pieśń operowa i kameralna, piosenka ludowa, biesiadna i młodzieżowa. Zaprzyjaźniliśmy się z zespołem wokalno-muzycznym „Karlik", emanacją Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk", który przyjeżdża niemal co rok. Poznawaliśmy zespoły muzyki dawnej, zespoły i kapele ludowe, jazzmenów. Ale były to także wernisaże malarzy i grafików, wystawy organizowane przez Filię.

W pierwszych piętnastu latach organizowaliśmy recitale muzyki poważnej i jazzowej. Na długo została z nami Renata Przemyk, gwiazda piosenki artystycznej, absolwentka Uniwersytetu Śląskiego i Ireneusz Dudek, inicjator festiwalu Rawa Blues i niespożyty wówczas eksperymentator, o czym opowiadał także po recitalach na spotkaniach z uczestnikami. Na scenie auli cieszyńskiej Filii występował zespół Universe i kabaret Długi. Dla uczestników letnich szkół śpiewały wykładowczynie z wykształceniem wokalnym – wśród nich Ewa Biłas-Pleszak, dziś profesorka UŚ czy Agnieszka Wiśniewska – absolwentka letniego kolegium polsko-austriackiego. Zapraszaliśmy studentów na organizowany w Cieszynie z rewelacyjnym programem Festiwal Muzyki Operowej i Kameralnej „Viva il canto".

Spotkania. Gośćmi studentów byli m.in.: Jerzy Duda-Gracz, który barwnie opowiadał o swoim malarstwie, Kamil Durczok, odkrywający przed uczestnikami tajniki dziennikarstwa telewizyjnego, Janusz Gajos i Jerzy Trela, jedni z najwybitniejszych polskich aktorów, Tadeusz Mazowiecki, w czasie, gdy był specjalnym sprawozdawcą ONZ do spraw praw człowieka w byłej Jugosławii, Adam Michnik, redaktor naczelny „Gazety Wyborczej", wybitna poetka, Ewa Lipska, a w 1997 roku Czesław Miłosz, przed którym studenci odczytywali własne tłumaczenia jego wiersza *Wyznanie* na japoński, turecki, serbski, fiński i in. Tę wizytę wspomina do dziś pewnie wielu mieszkańców Cieszyna, gdyż przed

odjazdem do Krakowa zaprosiliśmy noblistę na podwieczorek do restauracji „Targowa" (dziś już nieistniejącej). Właściciele „Targowej" byli o tym uprzedzeni. I kiedy wchodziliśmy do wnętrza wszyscy goście restauracji wstali i bili brawo, gdy przechodziliśmy do bocznej salki, a potem ustawili się w kolejce po autografy – okazało się, że tego dnia ze wszystkich księgarń w Cieszynie wykupiono książki Miłosza do ostatniego egzemplarza.

Do tradycji weszły spotkania ze Stanisławem Lemem, które odbywały się co roku w czasie wycieczki do Krakowa w domu pisarza. Stałym gościem studentów był Kazimierz Kutz, reżyser filmowy i teatralny, ale także poseł na Sejm RP. Wakacje spędzał w swoim domu letniskowym w Milówce na górze Prusów i stamtąd przyjeżdżał do Cieszyna na spotkania i pogawędki ze studentami: oglądał z nimi swoje filmy, mówił o Górnym Śląsku, komentował bieżące sprawy. W tym miejscu głęboki ukłon należy się europarlamentarzyście, Janowi Olbrychtowi, który był z nami od pierwszej minuty, gdy Szkoła była jeszcze tylko ideą. Przyjmował nas jako Burmistrz Cieszyna, potem jako Marszałek Województwa Śląskiego i wreszcie jako europoseł. Przez ponad 30 lat nie opuścił ani jednej letniej szkoły, zawsze znalazł czas, by w kilku językach równocześnie dyskutować ze studentami o drodze Polski do Unii Europejskiej, o jej miejscu w Unii i w świecie, o wszelakich politycznych problemach współczesności. Drugim ulubionym gościem letniej szkoły jest prof. Tadeusz Sławek – dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, Rektor naszej Alma Mater, poeta, filozof, eseista, jeden z najciekawszych współczesnych polskich intelektualistów. Przez kilka lat na przygotowywanych przez Szkołę ulotkach studenci zbierali autografy gości.

Sporządźmy listę gości, z którymi mieli przyjemność spotkać się uczestnicy letnich szkół:

„Agere Gratias Antiqua", zespół muzyki dawnej, Alosza Awdiejew, profesor, artysta muzyk, Elżbieta Adamiak, piosenkarka, Stanisław Barańczak, poeta, „Błędowice", kapela ludowa, Krystyna Bochenek, wicemarszałkini Senatu Rzeczypospolitej, dziennikarka radiowa i telewizyjna, Kazimierz Boruń, pisarz sf, Jerzy Bralczyk, profesor Uniwersytetu Warszawskiego – językoznawca, Elena Braslavski, śpiewaczka operowa, Josif Brodski, pisarz, „Capella Medi Aevi", zespół muzyki klasycznej, Wojciech Czech, wojewoda śląski, Adam Czerniawski, poeta, Mirosław Czyżykiewicz, piosenkarz, Norman Davies, profesor, pisarz, kabaret „Długi", Krystyna Doktorowicz, profesorka Uniwersytetu Śląskiego, posłanka na Sejm Rzeczypospolitej, Jerzy Duda-Gracz, artysta malarz, Ireneusz

Dudek, piosenkarz, inicjator „Rawa Blues", Kamil Durczok, redaktor radiowy i telewizyjny, Lucjan Dyląg, artysta malarz, plastyk, Jeremy Findlary, muzyk operowy, Janusz Gajos, aktor, Józef Garliński, pisarz, Robert Gliński, reżyser, Marek Haltof, profesor Northern Michigan University, Hanna Januszewska, śpiewaczka operowa, Jerzy Jaskiernia, polityk, „Karlik", zespół muzyczno-wokalny, Piotr Karmański, redaktor radiowy, Katarzyna Kłosińska, profesor Uniwersytetu Warszawskiego – językoznawczyni, Bartek Konopka, reżyser, Kazimierz Kutz, reżyser, Tadeusz Kwinta, aktor, Stanisław Lem, pisarz, Ewa Lipska, poetka, Mary Francis Lindstrom, przedstawicielka Fundacji Sorosa, Magdalena Łazarkiewicz, reżyserka, Zbigniew Machej, poeta, Marcin Maziarzewski, reżyser, Tadeusz Mazowiecki, polityk, Maciej Melecki, poeta, Adam Michnik, polityk, Czesław Miłosz, pisarz, Władysław Miodunka, profesor UJ – guru polskiej glottodydaktyki, Janusz Muniak, muzyk, Jan Olbrycht, polityk, burmistrz Cieszyna, marszałek województwa śląskiego, Grzegorz Olszański, poeta, Marek Oramus, pisarz, red. „Nowej Fantastyki", Wacław Osadnik, profesor University of Alberta w Edmonton, Maciej Parowski, pisarz, red. „Nowej Fantastyki", Krzysztof Penderecki, kompozytor, Magdalena Piekorz, reżyserka, Maciej Pieprzyca, reżyser, „Pod Budą", zespół muzyczny, Renata Przemyk, piosenkarka, Marek Przybyła, artysta malarz, grafik, Dorota Segda, aktorka, Tokimasa Sekiguchi, profesor, szef polonistyki w Tokio, „Silesianie", zespół Akademii Ekonomicznej (obecnie: Uniwersytetu Ekonomicznego) w Katowicach, Krzysztof Siwczyk, poeta, Tadeusz Sławek, profesor UŚ, poeta, pisarz, Piotr Sommer, pisarz, tłumacz, red. „Literatury na Świecie", Artur Starczewski, artysta grafik, Andrzej Stelmachowski, prezes Stowarzyszenia Wspólnota Polska, marszałek Senatu RP, Andrzej Szuba, poeta, tłumacz, Bogusław Szymański, dyrektor BUWiWM, „Torka", zespół ludowy, Jerzy Trela, aktor, „Universe", zespół muzyczny, Andrzej Wajda, reżyser, Aleksander Wilkoń, profesor UŚ i Uniwersytetu „Orientale" w Neapolu, Wilibald Winkler, wojewoda śląski, wiceminister MEN, Marcin Wrona, reżyser, Józef Wróbel, profesor UJ, „Vox in Rama", zespół muzyki dawnej, Krystyna Zachwatowicz, scenografka, Krzysztof Zanussi, reżyser, Zhao Gang, profesor, szef polonistyki w Pekinie.

Filmy. Odbywały się pokazy filmów. Zdarzyły się nierzadko kursy, gdzie tych projekcji było kilkanaście. Stworzyliśmy dla studentów – labilny w swej istocie, bo przecie i on podlega mechanizmom popularności i starzenia się – kanon. Uczestnicy letniej szkoły mogli oglądać filmy, które wchodziły właśnie na ekrany polskiego kina (na przykład 1994 – *Faustyna*, *Spis cudzołożnic*, 1997 – *Historie*

miłosne, 1999 – *Wojaczek*, 2002 – *Edi)* i produkcje starsze: arcydzieła polskiej sztuki filmowej, utwory reprezentacyjne dla wybitnych polskich reżyserów, także tych, których zapraszaliśmy (m.in.: *Defilada*, *Barwy ochronne*, *Życie jako śmiertelna choroba przenoszona drogą płciową*, *Wodzirej*, *Dyrygent*, *Jańcio Wodnik*, *Iluminacja*, *Trzy kolory*), adaptacje polskich dzieł sztuki powieściowej i dramatycznej (*Austeria*, *Brzezina*, *Dzieje grzechu*, *Lekcja martwego języka*, *Matka Joanna od aniołów*, *Nad Niemnem*, *Ogniem i mieczem*, *Pan Tadeusz*, *Pan Wołodyjowski*, *Potop*, *Popiół i diament*, *Solaris*, *Wesele* (Stanisław Wyspiański, Andrzej Wajda), *Wierna rzeka*, *Zemsta*, *Ziemia obiecana*, *Zmory*), dzieła pomagające poznać dalszą i bliższą polską historię oraz czasy współczesne (np.: *Kornblumenblau*, *Pianista*, *Lista Schindlera*, *Kanał*, *Baza ludzi umarłych*, *Ostatni dzwonek*, *Przesłuchanie*, *Człowiek z marmuru*, *Człowiek z żelaza*, *Matka Królów*, *Psy*, *Psy 2*), filmy obyczajowe i sensacyjne (np. *Pręgi*, *Wesele* (Wojciech Smarzowski), *Chopin – pragnienie miłości*, *Cwał*, *Życie rodzinne*, *Sara*, *Tato*, *Zabij mnie, glino*) i „lżejsze" produkcje (*Seksmisja*, *Girl Guide*, *Killer*, *Vabank)*. Oczywiście, powtarzalnym elementem programu filmowego są obrazy Kazimierza Kutza: *Perła w koronie*, *Sól ziemi czarnej*, *Paciorki jednego różańca*, *Śmierć jak kromka chleba*, *Zawrócony*). Były maratony filmowe i zestawienia: filmy o Śląsku, filmy wojenne, kolejne adaptacje *Solaris* Stanisława Lema w reżyserii Andrieja Tarkowskiego z 1972 roku i Stevena Soderbergha z 2002 roku.

Reżyserów, oprócz wspomnianych wcześniej, w letniej szkole gościliśmy wielu. Cieszyn odwiedzili Magdalena Łazarkiewicz, dla której chórek studencki pod batutą Barbary Morcinek-Abramczyk, lektorki szkoły od połowy lat dziewięćdziesiątych, zaśpiewał piosenki z filmu *Ostatni dzwonek*, Maciej Pieprzyca, który podarował nam płytę z niemożliwą wtedy do zdobycia *Barbórką*, Magdalena Piekorz po sukcesie *Pręg*, Marcin Maziarzewski, którego *Brzydkie słowa* wstrząsnęły młodą widownią, Bartosz Konopka, reżyser nominowanego do Oscara *Królika berlińskiego*. Częstym i dość regularnym gościem zagranicznych studentów był Krzysztof Zanussi, wykładowca Wydziału Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego (dziś to Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego) – niezapomnianym przeżyciem dla studentów był pokaz *Serca na dłoni* na żywo komentowany przez twórcę, odkrywającego tajniki reżyserskiego zamysłu.

Obecnie, kiedy film, zgodnie z nowymi tendencjami w glottodydaktyce, stał się ważnym i często wykorzystywanym tekstem w nauczaniu kultury polskiej, zmienił się kanon, a także charakter pokazów filmowych.

(*Pisze o tym szerzej w niniejszej księdze Agnieszka Tambor*).

Gry i zabawy językowe. Trzeba wreszcie dodać, że z biegiem lat program letnich szkół został uzupełniony o gry i zabawy językowe, które uwzględniały także wieczory odwołujące się do popularnych w tych latach formatów telewizyjnych: „Va banque", „Milionerzy", „Postaw na milion". Weszły do programu „wypady" na dyskoteki, najpierw w klubie „Panopticum" cieszyńskiej Filii, a później „na mieście", które niejednokrotnie miały charakter „tematyczny". Rozpoczęło się również biesiadowanie. W restauracjach państwa Bańczyków („Targowa", „Zamkowa", „Harenda"), osób otwartych na kulturę i przyjaznych dla naszych gości, studenci słuchali muzyki ludowej (np. zespołu beskidzkiego „Torka") i jazzowej. „U Gazdy" i w „Ogrodowej" organizowane były wykładowców i studentów własne wieczory pieśni biesiadnej, często połączone z biesiadowaniem i tańcami z zespołem wokalno-muzycznym „Karlik".

Teatrzyk letniej szkoły. Pojawił się w programie Teatrzyk letniej szkoły tworzony przez uczestników kursów. Były to najpierw, już w 1993 roku, inscenizacje poświęcone poezji dziecięcej (od końca lat dziewięćdziesiątych moderowane przez Aleksandrę Achtelik) i wieczory poezji twórców, których utwory były przedmiotem translacji w Turnieju Tłumaczy. Teatrzyk funkcjonuje do dzisiaj, podobnie jak druga forma tej aktywności teatralnej uczestników – studenckie adaptacje znanych dzieł polskich dramaturgów. Najpierw była to inscenizacja miniatur dramatycznych *Teatrzyku Zielona Gęś*, przygotowana i opracowana przez Martę Kojs. W dalszej kolejności studenci kolegium polsko-austriackiego wystawili w 2002 roku adaptację *Zemsty* Aleksandra Fredry w reżyserii Anny Majkiewicz, a później uczestnicy letniej szkoły przedstawienie *Dziadów* części II Adama Mickiewicza przygotowane przez Wiolettę Hajduk-Gawron. W następnych latach, pod opieką Marii Wacławek, studenci sięgali m.in. po *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego, *Moralność pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej, *Odprawę posłów greckich* Jana Kochanowskiego, *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Kartotekę* Tadeusza Różewicza i *Tango* Sławomira Mrożka. Rzecz całą prowadzi do tej pory Maria Wacławek. Inscenizacje, stanowiąc znakomitą przygodę dydaktyczną, są coraz bardziej profesjonalne. Z sali konferencyjnej przez salę kinową w Filii wywędrowały na deski gościnnego cieszyńskiego Teatru im. Adama Mickiewicza, a reżyserka i aktorzy korzystają z cennej pomocy dyrekcji oraz obsługi technicznej Teatru.

(*O Teatrzyku pisze więcej Maria Wacławek w niniejszej księdze*).

Rekreacja. Do dyspozycji uczestników letnich kursów pozostaje infrastruktura sportowa cieszyńskiego kampusu. Boisko na świeżym powietrzu, boisko do siatkówki plażowej, hala sportowa, siłownia, kryty basen. Postanowiliśmy kiedyś, że oprócz rekreacji warto wykorzystać te możliwości do organizacji imprez szczególnych. Tak narodziła się idea olimpiady sportowej oraz meczów piłki siatkowej pomiędzy studentami i kadrą („Kadra vs. Reszta świata"). Te ostatnie toczyły się dość długo, kilka lat, dopóki kadra nauczycielska nie straciła ostatecznie nadziei na zwycięstwo.

Letnia szkoła w czasie pandemii. W 2020 roku pojawił się problem, który zdawał się węzłem gordyjskim. Jak w warunkach pandemii zebrać w Cieszynie dwieście osób? Jak uczyć w ograniczonych przez Ministerstwo Zdrowia warunkach? Jak spotykać się, bawić, uczestniczyć w zajęciach z maseczkami na twarzy? Z rygorem odległości dwu metrów pomiędzy uczestnikami? Trudności szybko postanowiono pokonać, nawet przez chwilę nie był rozważany pomysł, aby XX-letnią szkołę odwołać i czekać na lepsze czasy. Dyrekcja, kierowniczka programowa letniej szkoły i wszyscy pracownicy średniego i młodego pokolenia – ci, którzy komputer, internet i dobrodziejstwa z nimi związane traktowali nie jako pożyteczny dodatek do nauczania, ale jako chleb powszedni – uznali, że należy zorganizować letnią szkołę zdalną. Przedsięwzięcie wymagało niesłychanie dobrze przemyślanej logistyki, jednak udało się w całości. Odbyły się zajęcia językowe w grupach podzielonych pod względem poziomu języka i... strefy czasowej, w jakiej przebywali uczestnicy – zajęcia dla wschodniej Azji rozpoczynały się o 7.00, a grupy z Ameryki Północnej i Południowej zaczynały naszym popołudniem i kończyły ok. 19.00. Wykłady i seminaria organizowaliśmy z kolei wczesnym popołudniem, by mogli w nich wziąć udział wszyscy. Niektóre z nich i spotkania wieczorne nagrywano, żeby ci, którzy przebywali w strefach o kilkugodzinnej różnicy czasu, mogli je potem odtworzyć w dowolnym czasie. Wymyśliliśmy wirtualne wycieczki „live", nauczyliśmy się tworzyć interaktywne ćwiczenia. Staraliśmy się, żeby dać studentom namiastkę pobytu w Polsce.

(*O Szkole w czasie pandemii mówi także szkic Magdaleny Nowak-Kaczmarek i Pauliny Stasiak pomieszczony w niniejszej księdze*).

III. Nie tylko latem. Działalność Szkoły Języka i Kultury Polskiej – dydaktyka

Pierwsze lata. Już w 1992 roku wakacyjny kurs letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej przestał być jedyną formą naszej działalności. W tym roku bowiem Szkoła zainicjowała tygodniowy kurs metodyki nauczania języka polskiego i literatury polskiej dla nauczycieli, który odbył się w Cieszynie oraz kurs polskiego języka biznesu i semestralny kurs języka polskiego oferowane w Katowicach. W następnych latach uruchomiliśmy w Katowicach i Cieszynie trwające przez kilka lat dwa następne kursy: kolegium polsko-austriackie oraz kurs języka polskiego dla nauczycieli z Niemiec, którzy podejmują pracę w szkołach polskich (bilingwalnych i kolegiach nauczycielskich) jako nauczyciele języka niemieckiego.

Kurs polskiego języka biznesu. Szkoła zaproponowała także śródroczny kurs polskiego języka biznesu. Oferta była przeznaczona dla cudzoziemców, którzy znają podstawy języka polskiego i pragną doskonalić jego znajomość poprzez opanowanie tej odmiany języka, która jest stosowana w biznesie. Proponowaliśmy dwa poziomy. Tematyka zajęć na poziomie pierwszym (Sytuacje) obejmowała: formy grzecznościowe, w restauracji, w hotelu, w podróży, na kolacji u znajomych, w banku, na granicy i w urzędzie celnym, na giełdzie i na aukcji, w sądzie i u notariusza, w sklepach i hurtowniach, w agencji reklamowej, w urzędzie, w sytuacji ekonomiczno-gospodarczej. Tematyka w wyższej grupie (Firma) dotyczyła: zarządzania, planowania, marketingu i reklamy, finansów i opłat, księgowości, wymiany handlowej, pertraktacji i negocjacji, formalności oraz pism urzędowych. Kurs zaprojektowano jako dwutygodniowy po cztery godziny dziennie, zajęciom językowym miały towarzyszyć seminaria z zakresu kultury i obyczajów biznesowych i ogólnej sytuacji ekonomiczno-gospodarczej w Polsce. Przewidziano spotkania z polskimi biznesmenami, prezesami spółek i stowarzyszeń, naczelnikami banków. Proponowaliśmy trzy terminy: w lutym, maju, listopadzie.

Byliśmy bardzo dobrze przygotowani do tego kursu. Zafascynowani tą formą działalności zaczęliśmy nawet pisać skrypt do zajęć, bazujący na fabule o zakładaniu instytucji w Polsce przez cudzoziemca. Siedzieliśmy nad tym kilka miesięcy obłożeni (także) podręcznikami dotyczącymi tematyki ekonomiczno-biznesowej, które w tamtych czasach ukazywały się masowo. Kurs odbył się dwa razy, udział w nim wzięli studenci niemieccy i belgijscy.

Kursy semestralne. Od 1992 roku semestralne kursy języka polskiego odbywają się w każdym roku akademickim. Są przeznaczone dla studentów Uniwersytetu Śląskiego i innych uczelni w województwie śląskim, wykładowców UŚ oraz dla wszystkich osób zainteresowanych nauką języka polskiego. Początkowo były to osoby, które choćby czasowo znajdowały się w Polsce: mieszkające, studiujące lub pracujące w naszym kraju. Obecnie kursy odbywają się także w formule hybrydowej i zdalnej – pod tym względem pandemia odmieniła sposoby i organizację kształcenia. Rok 2022 postawił przed Szkołą nowe wyzwanie, jakim było i jest organizowanie kursów dla osób, które do Polski przyjechały, uciekając przed wojną w Ukrainie. Bywają wśród nich osoby, które zaczynają kursy w jednym trybie, a kończyć muszą w innym, bo wracają do kraju, podejmują pracę, studia itp. Wiosną 2022 roku nastąpiła pełna mobilizacja sił nauczycielskich – kurs był prowadzony w ponad 30 grupach, nauczyciele, studenci specjalności nauczania języka polskiego jako obcego i słuchacze Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego postanowili prowadzić bezpłatnie zajęcia dla wszystkich chętnych przez pięć tygodni, jednak determinacja kursantów, którzy chcieli jak najlepiej funkcjonować w polskim społeczeństwie, móc pracować i uczyć się, skłoniła uczących, by wydłużyć nauczanie do pełnych sześćdziesięciu godzin (piętnastu tygodni). Pracownicy i współpracownicy Szkoły przeprowadzili bezpłatnie ponad dwa tysiące godzin lekcyjnych (online i stacjonarnie). Potem podobne zajęcia zostały zaproponowane we współpracy z Metropolią Górnośląską, ze Śląską Izbą Lekarską, szpitalami w województwie śląskim, z Biblioteką Śląską – te były nadal bezpłatne dla kursantów, ale już opłacane dla nauczycieli.

Na kursy semestralne chętnych jest zawsze wielu – uczelnie na całym świecie, w tym rzecz jasna także w Polsce, coraz intensywniej się internacjonalizują. Coraz częściej szkoły wyższe zatrudniają zagranicznych wykładowców, coraz więcej studentów wybiera zagraniczne uczelnie – i na krótkie okresy, i na całe studia. Aby lepiej czuć się na uczelni, muszą dobrze mówić w języku kraju, w którym podjęli studia, w naszym przypadku po polsku. Zapisują się na semestralne kursy, by lepiej rozumieć wykłady, coraz sprawniej i poprawniej pisać i wreszcie, by łatwiej porozumiewać się z koleżankami i kolegami i funkcjonować w przestrzeni publicznej. Kursy semestralne są obecnie prowadzone na wszystkich poziomach zaawansowania – zajęcia odbywają się dwa razy w tygodniu. Jest kilkadziesiąt grup w każdym semestrze. Podstawowy moduł nauczania składa się z sześćdziesięciu godzin, za które studenci otrzymują punkty ECTS. Szkoła stara się, by liczebność grup nie przekraczała piętnastu osób.

Kursy intensywne. Od kilku lat w każdym semestrze pojawia się jedna lub dwie grupy, wybierające wersję intensywną kursu. Zazwyczaj decydują się od razu na dwa semestry. Celem intensywnego kursu języka polskiego jest takie przygotowanie językowe kandydata, aby mógł swobodnie posługiwać się językiem polskim w mowie i w piśmie w zakresie niezbędnym w edukacji oraz w pracy zawodowej w Polsce. Kurs obejmuje czterysta pięćdziesiąt godzin lekcyjnych, jest to piętnaście godzin lekcyjnych w tygodniu.

Kurs przygotowawczy do studiów w Polsce. Ważnym elementem działalności edukacyjnej Szkoły jest roczny kurs przygotowawczy dla cudzoziemców zamierzających podjąć studia w języku polskim w Polsce. Tego typu kursy Szkoła zaczęła prowadzić w pierwszej dekadzie dwudziestego pierwszego wieku. Pierwotnie kurs był prowadzony na podstawie uprawnień nadanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Przeznaczony jest dla cudzoziemców, którzy chcą rozpocząć studia w języku polskim na uczelni wyższej w Polsce – licencjackie, magisterskie i doktorskie. Obecnie kursy są zlecane przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej na podstawie akredytacji, o którą uczelnie starają się co 3 lata. Uczestnikami kursu mogą być osoby pragnące podjąć studia zarówno na kierunkach humanistycznych, społecznych, jak i przyrodniczych i inżynieryjno-technicznych. Program kursu jest dostosowany do wybieranego przez uczestnika kierunku – praktycznej nauce języka polskiego towarzyszą zajęcia językowe uwzględniające leksykę i idiomatykę specjalistycznego języka przedmiotów, które zamierza studiować kandydat, oraz propedeutyczne zajęcia kierunkowe: w każdym semestrze to kilka przedmiotów dostosowanych do profilu (np. językoznawstwo, historia literatury, filozofia itp. dla profilu humanistycznego czy matematyka, fizyka, ochrona środowiska dla kierunków przyrodniczych i ścisłych). Kurs rozpoczyna się w październiku i trwa dwa semestry, obejmuje kilkaset godzin lekcyjnych (zazwyczaj ok. sześćset godzin ogólnego i specjalistycznego języka polskiego, około dwieście czterdzieści godzin przedmiotów propedeutycznych przygotowawczych do studiów i wreszcie około dwustu godzin zajęć z wiedzy o Polsce, historii Polski, obrazu Polski w filmie, zajęć kulturowych). Zajęcia odbywają się pięć dni w tygodniu, niektóre wycieczki i zajęcia terenowe w weekendy (tu np. udział w ważnych imprezach: Europejski Kongres Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Śląski Festiwal Nauki itp.).

Studia polskie. W połowie lat dziewięćdziesiątych pracownicy Szkoły stworzyli specjalną ofertę przedmiotową, którą przez pewien czas nazywano semestralnymi studiami polskimi. Był to zestaw przedmiotów przeznaczonych dla studentów obcokrajowców, którzy pragną uzupełnić i poszerzyć studia podjęte w swoim własnym kraju lub zaliczyć w Polsce niektóre przedmioty z kierunku wybranego na macierzystej uczelni. Brali w nich udział studenci programów międzynarodowych – Socrates, a potem Erasmus i Erasmus+, DAAD, CEEPUS, wymian bilateralnych, różnych programów *free mover*. W zajęciach uczestniczyli studenci różnych kierunków studiów, chcący kompetencje językowe uzupełnić wiedzą o polskiej kulturze. Zaliczenie każdego z przedmiotów kończyło się otrzymaniem punktów ECTS. W ramach studiów prowadzone były następujące przedmioty: Polska i Polacy w filmie, arcydzieła literatury polskiej, współczesna literatura polska, historyczne ślady we współczesnej polszczyźnie, język polski w prasie, kultura języka i normy zachowań, polskie słownictwo i słowniki, współczesny język polski. Od drugiej dekady dwudziestego pierwszego wieku kwestie organizacji studiów zaczęły się zdecydowanie formalizować i wykładanie przedmiotów poza konkretnym kierunkiem stawało się kłopotliwe. Poza tym powstała wtedy pod kierunkiem Romualda Cudaka Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich, która wykreowała nowy kierunek studiów nazwany międzynarodowe studia polskie, a ten w dużej mierze przejął te funkcje. Studenci z różnych krajów o różnych profilach zaczęli wybierać przedmioty z oferty międzynarodowych studiów polskich, by uzupełnić swoją wiedzę i umiejętności z zakresu wiedzy o języku, literaturze, kulturze i sztuce polskiej.

Kursy, kursy, kursy... Od samego początku istnienia Szkoła organizowała różnorodne krótkie i... krótsze kursy językowo-adaptacyjne (języka i kultury polskiej): dla nauczycieli niemieckich, przyjeżdżających do Polski, by uczyć w szkołach bilingwalnych i kolegiach nauczycielskich (cztery tygodnie), adapacyjne, przedsemestralne kursy dla studentów programu Socrates/ Erasmus/ Erasmus+ (miesięczne i tygodniowe kursy odbywają się regularnie przed rozpoczęciem każdego semestru), dla stypendystów programu im. Stefana Banacha i im. Ignacego Łukasiewicza (cztery tygodnie), letnie kolegium polsko-austriackie dla polskich i austriackich studentów chcących się w zespołach tandemowych uczyć swoich języków (trzy tygodnie), dla stypendystów programu CEEPUS (jedno-, dwu- lub trzytygodniowe) i inne. Uczestnikami tych kursów byli i są studenci przyjeżdżający do Polski, aby podjąć studia na Uniwersytecie Śląskim

lub na innych uczelniach w Polsce lub wraz z polskimi studentami uczestniczyć w krótkim intensywnym programie dydaktyczno-kulturowym. Program kursów obejmuje: zajęcia z języka polskiego, konsultacje językowe, gry i zabawy językowe, wykłady dotyczące literatury, kultury i historii Polski, aktualnej sytuacji społeczno-politycznej, miejsca Polski w świecie, program kulturalny, wycieczki. Studenci po odbyciu kursu otrzymują punkty ECTS (ich liczba jest zależna od intensywności i czasu trwania kursu).

Trzeba w tym miejscu wymienić także kursy różnego rodzaju, o różnym czasie trwania organizowane w ramach projektów i na zlecenie. Przez trzy lata odbywały się kursy miesięczne, adaptacyjne, semestralne, letnie i roczne w ramach programu Funduszu Azylu, Migracji i Integracji finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji we współpracy ze Śląskim Urzędem Wojewódzkim. Pod koniec pandemii i potem przez kolejne lata prowadzone są kursy języka polskiego dla medyków z Ukrainy i tym podobne. Powstanie systemu państwowego poświadczania stopnia znajomości języka polskiego spowodowało konieczność organizacji kursów przygotowujących do egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego. Podczas kursu można zapoznać się ze strukturą egzaminu i różnymi typami zadań egzaminacyjnych. Pod kierunkiem nauczyciela rozwiązuje się przykładowe testy oraz pojedyncze zadania testujące poszczególne sprawności.

Kursy i szkoły wyjazdowe. Ważnym punktem działań są wyjazdowe kursy i szkoły języka i kultury polskiej o różnej długości: od dziesięciu do dwudziestu dni. Przeznaczone były przede wszystkim dla środowisk polonijnych, choć i cudzoziemcy często w nich uczestniczyli. Organizowano je przy finansowym wsparciu wielu instytucji: Biura Polonijnego Kancelarii Senatu RP, Ministerstwa Spraw Zagranicznych (szczególnie Departamentu Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej), Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, Stowarzyszenia Sympatyków Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ. Odbywały się w wielu miejscach na świecie, gdzie istnieją liczne środowiska polonijne: w Argentynie, Brazylii, USA, Kanadzie, Kazachstanie, Kirgistanie, Rosji, Ukrainie, Mołdawii i wielu innych krajach europejskich. Miały charakter letnich szkół z lektoratami, wykładami i programem kulturalnym, których intensywność zależna była m.in. od tego, czy uczestnicy byli zakwaterowani wraz z wykładowcami w jednym miejscu czy na zajęcia przychodzili

z własnych domów. W trakcie wyjazdowych szkół odbywały się również praktyki słuchaczy studiów podyplomowych. Zajęcia często były profilowane – ćwiczenie poprawnej polskiej wymowy, poznawanie leksyki z określonej dziedziny, pisanie czy mówienie.

Kursy metodyczne. Warsztaty. Kształcenie nauczycieli rozpoczęło się już w drugim roku istnienia Szkoły, czyli w roku 1992, kiedy cykl wykładów, seminariów i hospitacji zaproponowano nauczycielom ze szkół polskich w Republice Czeskiej w ostatnim tygodniu trwania cieszyńskiej letniej szkoły. Kurs metodyczny rozrastał się potem pod względem zakresu terytorialnego uczestników (zapraszano nań nauczycieli z całego świata, m.in. dzięki współpracy z Polonijnym Centrum Nauczycielskim w Lublinie) i czasowo – wydłużono go do dwóch, a obecnie trzech tygodni. Od pięciu lat jako letni kurs dla nauczycieli i lektorów cudzoziemców odbywa się na zlecenie NAWA przez trzy tygodnie sierpnia w Cieszynie, a od 2022 roku jest możliwość organizowania tego kursu równocześnie w dwóch formach: stacjonarnej w Cieszynie i zdalnej, które zresztą kilkakrotnie połączyły się na zajęciach hybrydowych, służących wzajemnemu poznaniu się i nawiązaniu nowych kontaktów. Kursy zawierają intensywne lektoraty języka polskiego na poziomie B2+ oraz C1/C2, warsztaty metodyczne, wykłady i seminaria językoznawczo-literackie oraz cały system hospitacji i zajęć pokazowych, w których uczestnicy częściowo biorą udział jako współprowadzący.

Warsztaty metodyczne zorganizowano również wielokrotnie za granicą. Było to możliwe dzięki finansowemu wsparciu wymienianych już wcześniej (przy wyjazdowych szkołach języka polskiego) instytucji. Są to warsztaty doskonalące dla nauczycieli języka polskiego poza granicami Polski. Program warsztatów obejmuje zajęcia dokształcające z metodyki, gramatyki, wymowy polskiej, literatury, filmu, teatru i in. Seminariom i wykładom towarzyszą lekcje pokazowe, które są omawiane z uczestnikami warsztatów. Odbyło się kilkadziesiąt edycji w USA, Kanadzie, Brazylii, Argentynie, Chinach, Kazachstanie, Kirgistanie, Mołdawii, Gruzji, Rosji, Estonii, na Węgrzech, Białorusi, w Ukrainie, czyli w obu Amerykach oraz kilku krajach azjatyckich i europejskich. Wyjazdowe warsztaty metodyczne cieszyły się wśród nauczycieli polonijnych ogromnym powodzeniem. Czasem były prowadzone dla nauczycieli konkretnej szkoły, a czasem dla chętnych z różnych szkół i instytucji kultury. Warto na pewno wspomnieć o warsztatach organizowanych kilkakrotnie dla nauczycieli szkół

polskich w Luton-Dunstable w Wielkiej Brytanii. To od nauczycieli ze szkoły w Luton dowiedzieliśmy się o niezwykle trudnym wyzwaniu, przed jakim stanęły szkoły polskie w Wielkiej Brytanii po 2004 roku, czyli po wejściu Polski do Unii Europejskiej, gdy kolejka oczekujących na przyjęcie do polskiej szkoły z dwudziestu osób zwiększała się w błyskawicznym tempie do trzystu. Do nauczania ruszyli rodzice i znajomi, nie mieli wszak polonistycznego ani pedagogicznego przygotowania, nie wiedzieli, jak tworzyć i przetwarzać programy nauczania, jak konstruować konspekty lekcji. Na ich apel odpowiedzieliśmy chętnie, korzystając przy tym także i nabywając nowych doświadczeń, które wcześniej nie były niczyim udziałem.

Podyplomowe Studia Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Obecnie najważniejszym typem działań dydaktycznych związanych z kształceniem przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego lub doskonaleniem umiejętności czynnych nauczycieli są Podyplomowe Studia Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego powołane do życia w 1999 roku jako swoista kontynuacja warsztatów polonistycznych i kursów metodycznych prowadzonych dla nauczycieli i lektorów języka polskiego jako obcego w Polsce i poza granicami kraju. Od roku 2023 studia mają trzy różne formuły i modyfikowane programy: studia kwalifikacyjne, kwalifikacyjne do nauczania drugiego przedmiotu i doskonalące. Studia kształcą lektorów i nauczycieli kultury polskiej i języka polskiego jako obcego, drugiego, odziedziczonego. Przygotowują do pracy w kraju i na lektoratach zagranicznych w różnych środowiskach zainteresowanych nauką języka polskiego (także wśród osób polskiego pochodzenia). W wersji kwalifikacyjnej trwają trzy semestry, co pozwala spełnić ministerialne standardy. W czasie studiów słuchacze odbywają interesującą praktykę – mogą ją odbyć w ośrodku wybranym przez siebie, ale Szkoła możliwość praktyki zapewnia i latem w Cieszynie, i w ciągu roku akademickiego w Katowicach, i wreszcie w przestrzeni wirtualnej (zajęcia live). W Polsce odbyło się stacjonarnie prawie czterdzieści edycji studiów (w Katowicach, a jedna w Rybniku), edycje zagraniczne miały miejsce w Ukrainie we Lwowie, na Białorusi w Mińsku, na Węgrzech w Budapeszcie, we Włoszech w Rzymie, dziewięciokrotnie w Niemczech (siedem razy w Berlinie oraz w Lipsku i w Kolonii), dwukrotnie w Irlandii w Dublinie. Wykładowcy Szkoły jeździli raz w miesiącu przez 3 semestry do danego kraju, by tam w czasie weekendu poprowadzić dwadzieścia godzin zajęć, praktyki odbywały się w Polsce w Cieszynie, gdzie m.in. słuchacze owych edycji zagranicznych spotykali się

z uczestnikami studiów w Polsce. Ideę takich spotkań utrzymaliśmy także dla edycji online. W momencie wybuchu pandemii zajęcia studiów podyplomowych zostały zamienione natychmiast na elektroniczne. Po pół roku podjęliśmy decyzję o uruchomieniu edycji w pełni zdalnej. Okazało się to niezwykle trafnym postanowieniem – na studia zapisało się prawie sto osób z całego świata: od Azji Środkowej przez całą Europę po USA i Brazylię. I tak już zostało – proponowane są obecnie edycje hybrydowe i stacjonarne, jednak to wersja całkowicie zdalna przyciąga największą liczbę chętnych. Studia ukończyło do tej pory niemal dwa tysiące osób.

(*O studiach podyplomowych pisze również Aleksandra Achtelik w niniejszej księdze*).

Specjalność. Na filologii polskiej obok specjalności nauczycielskiej otwarto specjalność: nauczanie polonistyczne wśród cudzoziemców, przemianowane później na nauczanie języka polskiego jako obcego. Program specjalności został opracowany w Szkole, prowadzona jest przy jej nieustannym wsparciu merytorycznym. Studia na specjalności przygotowują do wykonywania zawodu nauczyciela i lektora języka polskiego jako obcego oraz asystenta językowo-kulturowego w szkołach. W ramach specjalności Szkoła organizuje regularne praktyki studenckie, które obejmują pomoc przy organizacji kursów, opiekę nad studentami, organizację warsztatów kultur i języków świata oraz warsztatów kulturowych w szkołach podstawowych i średnich w regionie[9]. W ramach programu praktyki i staże odbywają zarówno studenci studiów stacjonarnych (Polacy i obcokrajowcy), specjalności glottodydaktycznej, międzynarodowych studiów polskich, komunikacji promocyjnej i kryzysowej, jak i stażyści i doktoranci przyjeżdżający na UŚ, by odbyć studia częściowe w ramach programu Erasmus+ oraz programów stypendialnych oferowanych przez BUWiWM/NAWA i umów bilateralnych UŚ (m.in. studenci ze Stambułu, z Zagrzebia, Seulu, Pekinu, Shenyangu, Chongqing, Hangzhou, Tokio, Bari i wielu innych).

9 W porozumieniu ze Śląskim Kuratorium Oświaty zostały przeprowadzone badania liczebnego stanu cudzoziemskich uczniów w szkołach województwa śląskiego oraz badania potrzeb szkół związanych z wyzwaniem, jakim stało się nauczanie w sytuacji, gdy do szkół trafiają dzieci cudzoziemskie i dzieci reemigrantów. Badania pod kierunkiem dr Wioletty Hajduk-Gawron były prowadzone w latach 2017–2019, a wyniki były omawiane i opracowane ze studentami specjalności glottodydaktycznej.

IV. Działalność naukowa

Seminaria o e-nauczaniu. Szkoła zaczęła jeszcze jako Letnia Szkoła rozwijać także działalność naukową. Obszary działalności zostały sformułowane już w pierwszym pięcioleciu. Obejmowały one recepcję i adaptację literatury polskiej w świecie, nauczanie języka polskiego jako obcego (później: drugiego) i języków specjalistycznych, nauczanie kultury polskiej cudzoziemców. Jednakże pierwszym tematem, jaki zainteresował pracowników Szkoły, było wykorzystanie (multi)mediów w nauczaniu języka polskiego. Seminaria z tego zakresu miały charakter interdyscyplinarny, zapraszaliśmy także uczestników zza granicy. Wyniki tych seminariów były publikowane na łamach „Postscriptum" (1996, nr 20; 1997–1998, nr 24–25; 1998–1999, nr 27–29).

Efektem prac badawczych były także pierwsze multimedialne programy edukacyjne, wszczynające jednocześnie formy e-nauczania w Szkole: *Głoski polskie* – program wideo do nauczania i ćwiczenia wymowy polskiej (pierwsza wersja w 1993 roku), *Grampol* – program do ćwiczenia i testowania znajomości polskiej gramatyki (pierwsza wersja w 1993 roku) i *Frazpol* – program do uczenia się polskiej frazeologii (pierwsza wersja – 1995 rok).

Konferencje. Międzynarodowy charakter miały, rzecz jasna, i konferencje poświęcone pozostałym zagadnieniom badawczym. W 2005 roku odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja poświęcona recepcji, otwierając serię: „Literatura polska w świecie", aktualną do dziś.

Pierwsza konferencja z tej serii zatytułowana *Zagadnienia recepcji i odbioru* odbyła się w maju 2005 roku. Współorganizatorem była Międzyinstytutowa Pracownia Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie. Następne posiedzenia odbywały się co dwa lata w Katowicach. Materiały były publikowane w kolejnych tomach, które ukazywały się od 2006 roku. W sumie odbyło się osiem konferencji i ukazało się 7 tomów pokonferencyjnych. Ostatnia konferencja miała charakter zdalny, materiały z niej są publikowane w kolejnych numerach „Postscriptum Polonistycznego" z roku 2024.

(*Więcej na ten temat w artykule Romualda Cudaka pomieszczonym w niniejszej księdze*).

Zagadnienia adaptacji stały się tematem trzech konferencji. Pierwsza odbyła się w 2012 roku, a kolejne w latach 2014 i 2017. Materiały zostały opublikowane w tomach: *Adaptacje I: Język – Literatura – Sztuka* pod redakcją Wioletty

Hajduk-Gawron i Agnieszki Madei (2013), *Adaptacje II: Transfery kulturowe* pod redakcją Wioletty Hajduk-Gawron (2015) i *Adaptacje III: Implementacje, konwergencje, dziedziczenie* pod redakcją Wioletty Hajduk-Gawron i Karoliny Pospiszil(-Hofmańskiej) (2018).

Warto pamiętać także o tym, że od 2013 roku Szkoła i Koło Studentów Obcokrajowców „Wieża Babel" organizują Międzynarodowe Konferencje Magistrantów. Są to spotkania, na których zagraniczni i polscy studenci z obu poziomów kształcenia uniwersyteckiego i z różnych kierunków przedstawiają swoje badania i ich efekty w postaci prezentacji prac licencjackich i magisterskich. Pomysłodawczynią tego projektu była dr Agnieszka Tambor, od kilku lat w organizacji współpracuje z nią dr Tomasz Gęsina, a w prace konferencyjne zaangażowani są opiekunowie seminariów, którzy bardzo często towarzyszą swoim dyplomantom podczas obrad konferencyjnych. W jedenastu dotychczasowych konferencjach wzięli udział dyplomanci i ich promotorzy z Uniwersytetu Śląskiego i z innych uczelni w Polsce, na przykład: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej (wcześniej Pedagogiczny) w Krakowie, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach i in. oraz uniwersytety za granicą: w Ukrainie – Iwano-Frankiwsk, Mariupol, Ostróg, Narodowy Uniwersytet Lwowski im. I. Franki, Kijowski Uniwersytet im. B. Griczenki, we Włoszech – Bolonia, Piza, Bari, Orientale w Neapolu, La Sapienza i Tor Vergata w Rzymie, w Niemczech – Halle, w Szwecji – Uppsala, we Francji – Sorbonne IV, w Egipcie – Ain Shams w Kairze, w Słowenii – Lublana, w Macedonii – Skopje, w Korei Południowej – HUFS w Seulu, w Chinach – ZISU w Hangzhou, SISU w Chongqing, BFSU w Pekinie, SISU w Szanghaju, w Brazylii – UFPR w Kurytybie, w Republice Czeskiej – Brno, Ostrawa, na Białorusi – Mińsk, na Węgrzech – Debreczyn. Wymieniamy te kraje i uczelnie, bo warto wyjątkowo uhonorować wysiłek młodych ludzi, którzy chcą się przedstawić w międzynarodowym gronie. Zgromadzenie tak wielkiego i utalentowanego oraz szacownego (w przypadku promotorów) grona na konferencji studenckiej to ewenement na skalę światową – warto więc poświęcić temu cyklicznemu wydarzeniu więcej uwagi.

W 2000 roku w Cieszynie Szkoła zorganizowała międzynarodową konferencję na temat przyszłości glottodydaktyki polskiej *Nowe programy, nowe metody,*

nowe technologie w nauce kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Teoria i praktyka, a w 2016 roku odbył się w Katowicach VI Światowy Kongres Polonistów. Ukazały się pokonferencyjne publikacje: *Inne optyki* (2001) i sześciotomowy zbiór materiałów pokongresowych pod red. Jolanty Tambor: *Polonistyka na początku XXI wieku* (2018). Obie publikacje upublicznione są w otwartym dostępie na stronach Szkoły w zakładce Publikacje.

Szkoła współorganizuje również konferencje naukowe z innymi ośrodkami w Polsce i za granicą. Efektem są m.in. trzy tomy będące pokłosiem konferencji poświęconych certyfikacji z udziałem uczestników z Polski, Niemiec, Republiki Czeskiej i Ukrainy.

V. Działalność wydawnicza

Osobne miejsce w tym wspomnieniu-sprawozdaniu musi mieć działalność wydawnicza Szkoły, i ta zewnętrzna, i ta – może przede wszystkim – wewnętrzna, własna. Tak przecież rozpoczynaliśmy działania. Jak już wspomnieliśmy, na początku dysponowaliśmy elektryczną maszyną do pisania i kserokopiarką. To wystarczyło, aby przygotować w roku inaugurującym działalność Szkoły materiały reklamowe i program. W ten sposób przygotowywaliśmy także materiały dydaktyczne w czasie trwania kursu. Mieliśmy ogromne szczęście, bo Uniwersytet bardzo szybko komputeryzował się i elektronizował. W następnych latach nasze zasoby wzbogaciły się o kilka starszych komputerów, pozostałość jednego z działań „problemów węzłowych", jak kiedyś nazywały się projekty i granty, które stały w jednej z sal dydaktycznych niewykorzystane, nowoczesny komputer z polskimi literami z procesorem tekstu ChiWriter, a później anglojęzyczne jeszcze systemy Windows. Abyśmy mogli wykonywać zapisy fonetyczne, czcionki znaków fonetycznych (zarówno API, jak i system słowiański) wykonało dla nas Wydawnictwo Gnome Marka Francika, nieustannie pomagające nam w działalności wydawniczej do dziś. Jako właściciele zestawu opracowaliśmy podręcznik instalacji i użytkowania czcionek i udostępniliśmy produkt – *Czcionki znaków fonetycznych FONPOL*. Katowice 1994.

To był już rok 1994. Rok wcześniej własnym nakładem pracy (opracowanie, skład i druk komputerowy, powielanie na drukarce komputerowej atramentowej i kserokopiarce) wydaliśmy *Głoski polskie*, przewodnik do programu edukacyjnego zarejestrowanego na taśmie wideo. Zapis wideofoniczny zawierał nagrania artykulacji głosek polskich (obraz i dźwięk) w izolacji i w opozycjach oraz

w wyrazach, natomiast podręcznik pomagał identyfikować dźwięki z zapisem fonetycznym i ortograficznym. Zawierał zapisy fonetyczne głosek, zapis ortograficzny, rentgenogramy wykonane w Szkole i przykładowe wyrazy z daną głoską. Na marginesach były odnotowane czasy nagrania danej partii materiału. *Głoski polskie* to czwarta publikacja „studia wydawniczego Letniej Szkoły Języka, Literatury i Kultury Polskiej". Rok później, jako publikacja dziewiętnasta, ukazało się wydanie poszerzone z informacją, że nagranie magnetowidowe wykonano w laboratorium Letniej Szkoły pod kierunkiem dr Jolanty Tambor, a układ przewodnika, opracowanie rentgenogramów i skład w studiu wydawniczym zrealizowano pod kierunkiem dr. Romualda Cudaka. Materiał przewodnika został poszerzony o wstęp i rozdział z graficznymi ilustracjami realizacji głosek, który był dziełem J. Tambor oraz o indeksy ułatwiające korzystanie z programu. W tym samym roku został wydany komputerowy program edukacyjny *Grampol*, składający się z programu komputerowego i dwuzeszytowego dodatku. Program pomagał opanować gramatykę języka polskiego. Składał się z ponad stu czterdziestu zestawów przykładów, które uwzględniały najważniejsze zjawiska w gramatyce języka polskiego z poziomu fonetyczno-ortograficznego (oboczności), fleksyjnego w sferze deklinacji (przypadki i rodzaje, odmiana w izolacji i wstawianie właściwych form do zdań[10]). Zestawy pomagały opanować zjawiska, sprawdzić nabyte umiejętności (lekcje, testy, edycje) oraz nabyć praktyczną wiedzę o zjawiskach. Pierwszy zeszyt przewodnika pomagał zainstalować program i przygotować go do pracy, omawiał pracę z programem, natomiast drugi zawierał materiały pomocnicze i indeksy pomocne dla organizacji zajęć

10 Program pomagał diagnozować problemy studentów, którzy wielekroć traktowali go jako dodatkowe fakultatywne zadania domowe i chętnie wykonywali ćwiczenia na komputerach w biurze Szkoły. Nierzadko wspominamy przygodę z programem jednej z naszych słuchaczek z Niemiec. „Korzystała z programu komputerowego »Grampol« wspomagającego uczenie gramatyki polskiej. Wybrała proste ćwiczenie na tworzenie narzędnika. Komputer podał rzeczownik: *krew*. Studentka: *krewem*. Komputer: błędna odpowiedź. Studentka: dlaczego? Nauczyciel: bo to rzeczownik rodzaju żeńskiego. Studentka: *krewą*. Komputer: błędna odpowiedź. Studentka: dlaczego? Nauczyciel: bo w nim występuje oboczność e : Ø. Studentka: *krwą*. Komputer: błędna odpowiedź. Studentka: dlaczego? Nauczyciel: bo on jest miękkotematowy. Studentka: ale na litość boską, dlaczego? i wpisała w końcu: *krwią*" (J. Tambor, 2007, *Po co są końcówki równoległe*, w: *Sztuka czy rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 1*, red., A. Achtelik, J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 16).

z wykorzystaniem programu, m.in. zestawiono tam przykłady ćwiczone w programie w języku polskim i angielskim[11].

Oprócz materiałów informacyjnych, reklamowych, promocyjnych (broszury) i dydaktycznych rozpoczęliśmy w latach dziewięćdziesiątych wydawanie własnego pisma, w którym ukazywały się materiały pokonferencyjne; od 1999 roku systematycznie wydawane są podręczniki do nauczania języka polskiego i kultury polskiej (i ich wznowienia), materiały pomocnicze z zakresu szeroko rozumianej glottodydaktyki, publikacje poświęcone nauczaniu i promocji języka polskiego i kultury polskiej w świecie. Warto wspomnieć, że w 1992 roku został opublikowany pierwszy tom przekładów zebranych jako pokłosie Turnieju Tłumaczy. W ramach „Biblioteczki Letniej Szkoły", nakładem Szkoły, ukazały się tłumaczenia wiersza Bolesława Leśmiana. Redaktorem tego tomiku był Marek Pytasz, „dusza" Turnieju, redaktor jeszcze kilku następnych zeszytów z pokłosiem turniejowym, współorganizator innych działań wydawniczych w następnych latach i osoba niezwykle życzliwa dla naszych starań, kiedy objął funkcję dyrektora Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego. Pierwszy numer Turnieju Tłumaczy to dziesiąta publikacja studia wydawniczego Letniej Szkoły. Kiedy po przekształceniach formalno-strukturalnych powstała po prostu Szkoła Języka i Kultury Polskiej przestaliśmy liczyć publikacje, zawiesiliśmy działalność studia wydawniczego, oddając sprawy publikacji profesjonalistom, a skupiając swoje działania na redakcji i opracowaniach tomów do druku.

W 1995 roku otwarliśmy pierwszą serię Szkoły: Biblioteka Interpretacji. Ukazał się pierwszy tom – *Czytając Barańczaka* autorstwa Dariusza Pawelca. Seria zawiera książki poświęcone poezji największych poetów drugiej połowy dwudziestego wieku. Każdy tom składa się ze wstępu omawiającego charakter poezji wybranego twórcy, wyboru wierszy oraz komentarzy interpretacyjnych zamieszczonych przy każdym wierszu, a zawierających objaśnienia językowo-stylistyczne, przywołania istotnych kontekstów, uwagi o lekturze i wskazówki interpretacyjne. Seria została przygotowana z myślą o czytelniku zagranicznym zainteresowanym polską poezją czytaną w oryginale, bardzo szybko jednak poszerzył się krąg odbiorców i po książki z serii sięgali maturzyści i studenci

11 Rok 2024 niesie nowoczesną wersję programu, dostępną internetowo, powstałą i sfinansowaną w projekcie „Zagrajmy w Polskę" (pod kierownictwem J. Tambor) w ramach programu Promocja Języka Polskiego NAWA. Program formalnie nawiązuje do pierwszej wersji Grampola – jest jednak poprawiony, poszerzony o podział ćwiczeń zgodnie z poziomami wg ESOKJ, uzupełniony o koniugację. Będzie też nowoczesny pod względem sposobu zdigitalizowania.

polonistyki. Następne tomy to: Józefa Olejniczaka: *Czytając Miłosza*, 1997, Romualda Cudaka: *Czytając Białoszewskiego*, 1999, Danuty Opackiej-Walasek: *Czytając Herberta*, 2001.

Pierwszym podręcznikiem przygotowanym i wydanym przez osoby współpracujące ze Szkołą było *Dzień dobry!* Aleksandry Janowskiej i Magdaleny Pastuch, który ukazał się w 1999 roku, opatrzony w 2006 roku zeszytem ćwiczeń zredagowanym przez Bożenę Szałastę-Rogowską. W 2001 roku ukazał się podręcznik *Miło mi panią poznać* Aleksandry Achtelik i Barbary Serafin (jeden z pierwszych podręczników skonstruowanych z zastosowaniem metody komunikacyjnej). W 2002 roku Małgorzata Kita i Aldona Skudrzyk opublikowały materiały do nauki języka polskiego na poziomie zaawansowanym *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach*, a pod red. Romualda Cudaka i Jolanty Tambor ukazało się pierwsze wydanie materiałów pomocnych w poznawaniu kultury polskiej *Kultura polska. Silva rerum* (w roku 2023 w nowym zmienionym i poprawionym kształcie). W 2003 roku została uruchomiona seria *Czytaj po polsku* pod red. naukową Romualda Cudaka, Wioletty Hajduk-Gawron i Jolanty Tambor. W 2007 roku Szkoła zaprezentowała nowy podręcznik *Polski mniej obcy* Agnieszki Madei i Barbary Morcinek-Abramczyk i zbiór artykułów poświęconych zagadnieniom metodycznym *Sztuka czy/i/to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego*, które otwarły trzytomową do tej pory serię. A 2009 rok to wydanie *Tęczowej gramatyki języka polskiego* Marcina Maciołka, później uzupełnianej i wariantywnie przekształcanej na przykład w *Kieszonkową gramatykę*. Do tego skrótowego wyliczenia, bo o podręcznikach jest mowa w osobnym artykule, trzeba dodać publikacje z drugiej połowy egzystencji Szkoły: od podręczników przeznaczonych dla określonego kręgu odbiorców, np. *Polski jest prosty* dla studentów japońskojęzycznych Barbary Morcinek-Abramczyk (2016), przez podręczniki języka specjalistycznego, np. Agnieszki Tambor *Licz na Banacha*, *(Nie)codzienny polski*, *Polacy znani i nieznani*, po publikacje elektroniczne audiowizualne, wieloautorskie z 2023 roku (pod red. Agnieszki Tambor i Jolanty Tambor: *Rzeczownik bez tajemnic* i *Liczebnik bez tajemnic* z nagranymi webinariami wykładowczyń i wykładowców ze Szkoły i z Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego). Trzeba też zwrócić uwagę, że niesłychanie ważnym elementem Szkoły stały się w tym czasie projekty związane z działalnością i naukową, i dydaktyczną, i wydawniczą, i wreszcie promocyjną.

Ich protoplastami były takie wydarzenia jak „Turniej Tłumaczy" czy „Sprawdzian z polskiego", jednak projekty późniejsze zyskały medialność, miały inny sposób organizacji i realizacji, do udziału w większej mierze zapraszano

studentów. Warto wymienić kilka z nich, na przykład współfinansowany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej *Polska w oczach... Stereotypy znane i nieznane* kierowany przez Agnieszkę Tambor z udziałem studentów z UŚ, z Niemiec (Halle) i Kazachstanu (Ałmaty) – spotkania projektowe odbyły się we wszystkich trzech krajach, co dla studentów było fascynującą przygodą, której rezultaty w postaci fotoreportaży i felietonów stanowią internetową publikację. Specjalna uwaga należy się dwóm tłumaczeniowym projektom polsko-brazylijskim prowadzonym przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej z polonistyką Uniwersytetu Federalnego Parany w Kurytybie (Brazylia), kierowanym przez Jolantę Tambor. Pierwszy finansowany w ramach konkursu MSZ pod tytułem *Poezja buduje mosty – polsko-brazylijskie seminaria literacko-kulturowe dla młodzieży polonijnej* był skierowany do studentów polskiego pochodzenia kształcących się na UFPR w Kurytybie oraz studentów polonistyk zainteresowanych recepcją literatury polskiej w świecie. Tematyka projektu była skoncentrowana wokół zagadnień dotyczących przede wszystkim poezji lingwistycznej tworzonej przez poetę brazylijskiego polskiego pochodzenia – Paula Leminskiego. Efekty projektu zostały pomieszczone w tomiku *Powróciło moje polskie serce* z tłumaczeniami wierszy Leminskiego wykonanymi przez Piotra Kilanowskiego i Konrada Szcześniaka oraz na stronach internetowych z dodatkiem tłumaczeń studenckich (kurytybskiej polonistyki i sosnowieckiej portugalistyki) oraz z ich wspomnieniami i refleksjami dotyczącymi udziału w projekcie. Drugi z kolei odbył się w ramach programu Narodowego Centrum Kultury „Ojczysty – dodaj do ulubionych 2016". Poświęcony był promocji poezji Zbigniewa Herberta w Brazylii. I tu przekłady i studenckie felietony umieszczono na stronie internetowej, a także wydano publikację ze wstępem Danuty Opackiej-Walasek i wierszami poety w tłumaczeniu Piotra Kilanowskiego. Kolejną książką z tej serii było wydanie polskich oryginałów i angielskich tłumaczeń wierszy polskich poetów wykonanych przez Stanisława Barańczaka i Clare Cavanagh *Nawet język umie układać się w ustach. 20 wierszy na 20-lecie.* Stanisław Barańczak jest szczególnie bliski Szkole, gdyż na jej pięciolecie z inicjatywy Szkoły otrzymał tytuł doktora h.c. Uniwersytetu Śląskiego.

Metoda projektowa stała się jedną z ważnych zasad działania Szkoły, stając się przy tym podstawą tworzenia kolejnych publikacji. Książka-podręcznik i strona internetowa są efektem projektu *100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, a projekt finansowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego natchnął do produkcji materiałów dydaktycznych o tematyce regionalnej.

Mówiąc o działalności wydawniczej, trzeba również wspomnieć o wydaniach na swój sposób okazjonalnych, ale niezwykle istotnych w działalności Szkoły i działalność tę prezentujących. Ich przykładem może być zbiór szkiców Stanisława Barańczaka *Pomyślane przepaście* z posłowiem Ireneusza Opackiego, w wyborze i opracowaniu Romualda Cudaka i Jolanty Tambor. Interpretacje utworów literackich ukazały się w 1995 roku, w pięciolecie Szkoły, z okazji nadania autorowi *Dziennika porannego* tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego. Powstała Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego", w której wydano zbiór interpretacji literackich czynionych przez literaturoznawców UŚ (*Interpretacje*, 2012, tom 1; tom poświęcony Romualdowi Cudakowi z okazji jego jubileuszu), jak również ważny tekst z zakresu historii polonistyk zagranicznych: Michała J. Mikosia *Zarys historii polonistyki w Ameryce Północnej* (2012, t. 2). W Bibliotece „Postscriptum Polonistycznego" została również wydana pierwsza polonistyczna rozprawa doktorska obroniona w Polsce przez badaczkę z Chin – *Literatura polska w Chinach* napisana przez Li Yinan (2017 rok).

W serii „Leksykon Polski" drukowane są książki, które są swoistymi kulturowymi kolekcjami. Opublikowana została *Polska półka filmowa* i *Nowa polska półka filmowa (100 filmów, które każdy cudzoziemiec obejrzeć powinien)* w opracowaniu Agnieszki Tambor, *Na wyrywki. 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec* w opracowaniu Romualda Cudaka, Wioletty Hajduk-Gawron i Agnieszki Madei, wydane razem z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich (2018 rok) czy *Polska półka historyczna (100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec poznać powinien)*.

Staraniem Szkoły została wydana monumentalna publikacja pod red. Władysława Miodunki i Jolanty Tambor *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy* (2018), na której stronach na temat tytułowych zagadnień wypowiadają się polscy specjaliści z tego zakresu z wielu akademickich ośrodków w Polsce.

Zapraszamy na nasze konferencje i do publikacji w naszych książkach i jesteśmy zapraszani. Pracownicy i współpracownicy aktywnie uczestniczą w konferencjach organizowanych przez ośrodki uniwersyteckie w kraju i za granicą, jak również w glottodydaktycznych krajowych i zagranicznych forach organizowanych przez Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego czy Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polskich. Szkoła organizowała m.in. w 2000 roku jedną z konferencji Stowarzyszenia „Bristol", wydając rok później materiały

w formie książkowej oraz VI Światowy Kongres Polonistów, czego pokłosiem jest sześciotomowa publikacja *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy* pod redakcją naukową całości Jolanty Tambor (2018 rok). Zaznaczamy swoją obecność na Spotkaniach Polonistyk Trzech Kultur, organizowanych przez uniwersytety w Chinach (Beijing Foreign Studies University w Pekinie i Guangdong University of Foreign Studies w Kantonie), w Japonii (Tokyo University of Foreign Studies) i Korei Południowej (Hankuk University of Foreign Studies w Seulu).

I wreszcie, *last but not least*: „Postscriptum Polonistyczne". Pierwszy numer pisma ukazał się jako biuletyn letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej i nosił nazwę „Postscriptum". A w zasadzie były dwa pierwsze numery. Ten wydany jako pierwszy nazwaliśmy numerem próbnym (0). Był opisem najistotniejszych elementów letniej szkoły. Drugi natomiast z numeracją „jeden" oprócz relacji z tego, co działo się na kursie, zawierał także artykuły naukowe, popularne, recenzje i wywiady. Z biegiem czasu pismo odrywało się coraz bardziej od życia letniego kursu i nabierało charakteru pisma naukowego. Pierwszymi redaktorami naczelnymi „Postscriptum" byli: Marek Pytasz i Jan Grzenia. Później funkcję tę objął i piastuje do dziś Romuald Cudak. Po okrzepnięciu w naukowym charakterze kwartalnik zmienił się w półrocznik i przybrał nazwę „Postscriptum Polonistyczne". Wydaliśmy trzydzieści osiem zeszytów „Postscriptum" (niektóre miały numerację podwójną). W 2007 roku ukazał się ostatni numerowany jako 53. W 2008 roku wyszedł pierwszy numer „Postscriptum Polonistycznego".

(*Więcej o „Postscriptum Polonistycznym" w szkicu Jolanty Tambor pomieszczonym w niniejszej księdze*).

VI. Promocja

Pracownicy i współpracownicy Szkoły intensywnie uczestniczyli w działaniach integrujących środowisko glottodydaktyków polonistycznych, które doprowadziły do zwołania w 1996 roku pierwszej Konferencji Polonistów Zagranicznych i Polskich z inicjatywy grupy Bristol. Na Konferencji zapadły decyzje o powołaniu Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Wśród członków założycieli byli Romuald Cudak i Magdalena Pastuch, we władzach w różnych kadencjach zasiadali Romuald Cudak, Jolanta Tambor, Wioletta Hajduk-Gawron, obecnie prezeską jest Aleksandra Achtelik. Dokumentacją powstania

Stowarzyszenia jest numer 22 „Postscriptum" z roku 1997. Szkoła organizowała w Cieszynie jedną z pierwszych konferencji Stowarzyszenia „Bristol". Odbyła się ona w 2000 roku pod tytułem *Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauce kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Teoria i praktyka*, której pokłosiem jest tom *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauce kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, pod redakcją Romualda Cudaka i Jolanty Tambor (2001).

Jednym z zadań, jakie postawiło sobie polonistyczne środowisko glottodydaktyczne, było stworzenie jednolitego systemu poświadczania znajomości języka polskiego jako obcego. I znów wiele osób związanych ze Szkołą zaangażowało się w pełni w te działania. W pierwszych dwóch kadencjach funkcjonowania Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego jej członkinią była Urszula Żydek-Bednarczuk (m.in. koordynatorka-opiekunka kolegium polsko-austriackiego), a potem po przekształceniu jej w Państwową Komisję ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego w jej skład została powołana Jolanta Tambor. Po kolejnych dwóch kadencjach do Komisji powołano Aleksandrę Achtelik, która została jej przewodniczącą. Wiele osób ze Szkoły uzyskało uprawnienia egzaminatorów-przewodniczących komisji egzaminacyjnych, wizytatorów i członków komisji. Pracownice Szkoły kierują zespołami układającymi i weryfikującymi zadania egzaminacyjne oraz pełnią funkcje przewodniczących egzaminów w ośrodku macierzystym w Katowicach, ale też w jednostkach zaprzyjaźnionych: np. w Bielsku-Białej i za granicą w Chicago w USA, Berlinie w Niemczech, Pekinie w Chinach, we Lwowie w Ukrainie i Mińsku na Białorusi. Od 2016 roku Uniwersytet Śląski zgodnie z decyzją Ministra Edukacji i Nauki posiada uprawnienia do przeprowadzania państwowego egzaminu z języka polskiego jako obcego na wszystkich dostępnych poziomach. Odbyło się dotąd kilkadziesiąt edycji egzaminów.

Doświadczenia certyfikacyjne pozwoliły przygotować i przeprowadzać profesjonalne egzaminy online dla kandydatów na studia w Uniwersytecie Śląskim (w czerwcu, lipcu i wrześniu każdego roku). Egzaminy są przez Szkołę organizowane na zlecenie i w porozumieniu z Prorektor ds. kształcenia i studentów i Biurem Rekrutacji Studentów Międzynarodowych Uniwersytetu Śląskiego. Egzamin obejmuje część ustną i pisemną.

Na przełomie 2023 i 2024 roku wszyscy pracownicy Szkoły i kilkanaścioro współpracowników Szkoły po szkoleniu i egzaminie otrzymało licencję do przeprowadzania egzaminów telc. Szkoła zaś w ramach podpisanej umowy stała się ośrodkiem uprawnionym do egzaminowania telc z języka polskiego.

VII. Umiędzynarodowienie

Pierwsza umowa bilateralna, zainicjowana przez Szkołę, została podpisana w 1993 roku z Uniwersytetem im. Marcina Lutra w Halle. Propozycja wyszła ze strony uniwersytetu niemieckiego – jego pracownicy i studenci byli uczestnikami letnich szkół i krótkich kursów polskiego języka biznesu, organizowanych przez Szkołę na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Halle pozostało do dziś wśród najściślej współpracujących ze Szkołą zagranicznych uczelni – razem podejmowaliśmy działania w projektach naukowych, edukacyjnych i studenckich (m.in. były to liczne działania dla uczczenia Roku polsko-niemieckiego, studenckie konferencje i seminaria). Koniec lat dziewięćdziesiątych to też współpraca z Deutscher Akademischer Austauschdienst w Kolonii, na której zlecenie przez kilka lat (od 1996 roku) organizowano kursy języka polskiego dla nauczycieli niemieckich kierowanych do Polski do szkół bilingwalnych i kolegiów nauczycielskich.

Niemieckie uczelnie znalazły się potem wśród tych, z którymi podpisywaliśmy pierwsze umowy w ramach europejskich programów Socrates, a później Erasmus i Erasmus+. Były to: Uniwersytet w Lipsku, Uniwersytet im. Humboldtów w Berlinie, Uniwersytet im. M. Lutra w Halle i Uniwersytet im. Carla von Ossietzkiego w Oldenburgu. Z pierwszymi z nich zorganizowaliśmy m.in. niemieckie edycje Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – kilka w Berlinie (z Kollegium für Polnische Sprache und Kultur i Uniwersytetem im. Humboldtów, częściowo dofinansowywane w kilku pierwszych edycjach przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej) i jedną w Lipsku, gdzie zajęcia odbywały się w gościnnych salach Uniwersytetu Lipskiego. Studia w Lipsku ukończyło kilkanaście osób, w tym Grit Mehlhorn, dziś jedna z najbardziej cenionych glottodydaktyczek i metodyczek niemieckich. Współorganizatorką Studiów w Lipsku po stronie niemieckiej była Danuta Rytel-Schwarz, absolwentka m.in. śląskiej polonistyki i bohemistyki. Z kolei z uczelnią z Oldenburga połączyły Szkołę zainteresowania badawcze dyrektorki, Jolanty Tambor. Szkoła podjęła w latach 2017–2020 wspólne działania badawcze w ramach projektu „Niemiecko-polskie podobieństwa leksykalne we współczesnym mówionym lekcie śląskim" zaproponowanego przez Gerda Hentschela. Prawie wszyscy ówcześni pracownicy Szkoły wzięli w nich udział.

Kolejnym ważnym miejscem, które pomogło w tworzeniu podstaw międzynarodowej współpracy Szkoły, były Węgry. Szczególnym ośrodkiem był Uniwersytet Debreczyński (kiedyś im. Kossutha). To Uniwersytet, na którym swoją glottodydaktyczną przygodę rozpoczynał w latach siedemdziesiątych pierwszy dyrektor Szkoły Romuald Cudak. Uczył tam języka polskiego przez 2 lata, a jeden z jego ówczesnych węgierskich studentów, dziś szef krakowskiej hungarystyki, László Nagy, został stałym współpracownikiem Szkoły – jest autorem tekstów i recenzentem w publikacjach Szkoły, wykładowcą na międzynarodowych studiach polskich, bywalcem międzynarodowych konferencji współorganizowanych przez Szkołę. Uniwersytet Debreczyński stale przysyła do Katowic i Cieszyna studentów w ramach różnych programów i projektów. Mówiąc o Węgrzech, nie można nie wspomnieć o Budapeszcie. To tam odbyła się pierwsza zagraniczna edycja Podyplomowych Studiów przeprowadzana na prośbę Samorządu Mniejszości Polskiej na Węgrzech.

Współpracę z Ukrainą rozpoczęła wyprawa do Lwowa w 1995 roku, w której uczestniczyły wykładowczynie z UŚ (Ewa Sławek, Danuta Ostaszewska, Danuta Krzyżyk i Jolanta Tambor) oraz studentki, z których dziś kilka jest pracownicami akademickimi (Aleksandra Achtelik, Ewa Biłas-Pleszak i Alina Nowicka w Uniwersytecie Śląskim, Agnieszka Szol w Turynie) lub robią biznesową karierę za granicą. Wyprawa była zorganizowana przez byłych studentów letnich szkół uczących się lub pracujących na Państwowym Uniwersytecie Lwowskim im. I. Franki. Objęła zwiedzanie, wspólne zajęcia studentów polskich i ukraińskich, pamiętną podróż do Kołomyi. Kontakty ze Lwowem utrzymywane są do dziś – obejmują wzajemne wykłady gościnne profesorów, udział w konferencjach w Polsce i w Ukrainie, zredagowanie monograficznego numeru „Postscriptum Polonistycznego" poświęconego nauczaniu języka polskiego w Ukrainie oraz praktyki i staże ukraińskich studentów i doktorantów w Katowicach. We Lwowie miała miejsce ukraińska edycja studiów podyplomowych finansowana przez Senat RP i polsko-ukraińska konferencja nt. certyfikowania języków. Współpraca ukraińska szybko uległa poszerzeniu i objęła inne miasta i uczelnie (dziś niestety częściowo zrujnowane wydarzeniami wojennymi) – w Kijowie, Charkowie, Dnieprze, Doniecku, Zaporożu, Mariupolu.

Kolejnym etapem międzynarodowych kontaktów Szkoły była Austria. Początek to organizacja letnich kolegiów polsko-austriackich (pierwsze odbyło się w 1995 roku) na zlecenie austriackiego Ministerstwa Oświaty przy organizacyjnej współpracy pracownic Uniwersytetu Wiedeńskiego, najpierw Dorothei

Müller-Ott, później Liliany Madelskiej. Przejęcie organizacji przez Lilianę Madelską spowodowało zacieśnienie kontaktów katowicko-wiedeńskich. Połączyła nas m.in. wspólna fascynacja fonetyką i fonologią oraz zainteresowanie logopedią. Praktyki w Wiedniu odbywały późniejsze twórczynie specjalności i kierunku logopedia na UŚ, odbywały się w stolicy Austrii metodyczne konferencje glottodydaktyczne współorganizowane przez Stowarzyszenie „Bristol", w których udział brała spora grupa pracowników Szkoły. Do Wiednia wyjeżdżają regularnie studenci z UŚ w ramach programu Erasmus – mają do wyboru 2 jednostki: slawistykę z programem polskim (z Lilianą Madelską i obecnie Przemysławem Chojnowskim) oraz translatologię (z Joanną Ziemską). Kontakty austriackie zaowocowały także naszą znajomością z poetką Ewą Lipską, wówczas dyrektorką Instytutu Polskiego w Wiedniu, która zgodziła się później na przyjazd do Cieszyna i spotkanie ze studentami letniej szkoły, a także z Ireną Lipowicz, ówczesną Ambasador RP w Austrii, z którą bliską znajomość utrzymujemy do dziś – prof. Lipowicz wykłada na studiach podyplomowych współorganizowanych przez Szkołę.

Kraje nadbałtyckie to kontakty z kilkoma uczelniami na Litwie (Uniwersytet Wileński i Uniwersytet Pedagogiczny, dziś Akademia Edukacji Uniwersytetu Witolda Wielkiego), Łotwie (Uniwersytet w Daugavpils i Akademia Kultury w Rydze) oraz w Estonii (Uniwersytet w Tartu). To np. Witalij Masenas z Wilna, student Szkoły i Wydziału Filologicznego UŚ został jako pierwszy spośród studentów Szkoły laureatem Ogólnopolskiej Olimpiady Języka Polskiego dla Cudzoziemców. W 2004 roku spora grupa pracowników i współpracowników Szkoły wzięła udział w konferencji „Dzwonek na lekcję polskiego" w Wilnie, która zintensyfikowała wspólne działania naukowców i dydaktyków obu krajów. W uczelniach tych krajów lektorkami były osoby delegowane z Uniwersytetu Śląskiego, z którymi potem współorganizowaliśmy wyjazdowe warsztaty dla studentów, nauczycieli, wykładowców i przedstawicieli środowisk polonijnych.

Wśród krajów, z którymi współpracujemy od dawna, znalazła się jeszcze z końcem XX wieku Szwecja. Początkiem były dydaktyczne i publikacyjne kontakty z polonistyką sztokholmską, kierowaną wtedy przez Ewę Teodorowicz-Hellman (jej pierwszy gościnny wykład w Szkole odbył się w 1998 roku). Potem zintensyfikowały się również relacje z Uppsalą. Ich początek to znajomości zawarte podczas zakładania Stowarzyszenia „Bristol" – wśród założycieli znalazła się m.in. Anna Packalén Parkman z Uppsali, gdzie na staż wyjechała

jedna ze współpracownic Szkoły, Magdalena Słyk, dziś szefująca tamtejszej sekcji polskiej. Do dziś trwają Erasmusowe kontakty z obiema uczelniami, które owocują w roku 2023–2024 otwarciem specjalności skandynawskiej na międzynarodowych studiach polskich.

Bardzo bliskie są nam kraje sąsiadujące z Polską za południową granicą. Z Republiką Czeską jesteśmy związani od 1992 roku, bo to właśnie dla nauczycieli z Zaolzia organizowaliśmy pierwsze letnie warsztaty metodyczne, a później w owych szkołach z polskim językiem nauczania odbywały się praktyki słuchaczy Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Szybko nawiązano współpracę z kilkoma uczelniami czeskimi (Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu, Uniwersytet Ostrawski, Uniwersytet Karola w Pradze, Uniwersytet w Brnie) i słowackimi (w Preszowie, Bańskiej Bystrzycy, Bratysławie). Szkoła wraz ze Stowarzyszeniem „Bristol" zorganizowała z tymi uczelniami cykl konferencji „Język w kulturze, kultura w języku". Z Uniwersytetem w Bańskiej Bystrzycy zrealizowano w 2019 i 2020 roku projekt „Z językiem i kulturą polską za pan brat – budowanie pozytywnego obrazu Polski na Słowacji, wzmocnienie słowackich studiów polonoznawczych" w ramach programu Promocja Języka Polskiego NAWA. Projekt dał polonistyce słowackiej możliwość realizacji wspólnych zajęć z UŚ – cykl wykładów wygłosiła Małgorzata Kita, studenci pracowali w zespołach międzynarodowych pod opieką Agnieszki Tambor, odbywały się spotkania studenckie online (w połowie projektu plany częściowo pokrzyżowała pandemia). Z polonistami bratysławskimi (pod kierunkiem Marty Pančikovej) współpracowaliśmy w projekcie Slavic Network. Ten projekt połączył kilka uczelni z krajów słowiańskich. Jedną z nich był także Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu. Tam też odbyło się kilka seminariów studenckich, w których na zaproszenie ołomunieckich polonistów brali udział uczestnicy różnych kursów Szkoły, ale też polscy i zagraniczni studenci międzynarodowych studiów polskich, którzy pracowali pod kierunkiem między innymi Marii Sobotkowej, Ivany Dobrotovej czy Jana Jeništy (niegdysiejszego studenta Szkoły). Polonistyce u południowych sąsiadów Polski poświęcony został jeden z numerów „Postscriptum Polonistycznego" (2015, nr 1).

W tym miejscu warto wspomnieć o projekcie, w wyniku którego powstało Centrum Języka i Kultury Polskiej w Taszkencie w Uzbekistanie. Projekt był zatytułowany „Rozwiń skrzydła jak orzeł" i został zrealizowany w ramach programu Promocja Języka Polskiego Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Wyposażono Centrum w meble i sprzęt, a ówczesna lektorka

w Taszkencie, której powierzono kierowanie placówką, skończyła Podyplomowe Studia w Szkole.

Specjalna uwaga należy się kontaktom z Włochami. Mają swój początek jeszcze w XX wieku, a potem się wciąż intensyfikowały. Ważną uczelnią w tych kontaktach był i jest Uniwersytet L'Orientale w Neapolu, gdzie rozpoczynała swą włoską karierę Janina Janas i gdzie Katedrę Slawistyki objął na wiele lat Aleksander Wilkoń. Studenci z Neapolu – namówieni przez Janinę Janas – byli najsilniejszą (aż siedmioosobową) grupą na pierwszej letniej szkole. Neapol był jedną z pierwszych uczelni włoskich, z którą Szkoła podpisała umowę w ramach programu Socrates/Erasmus. Dziś wciąż łączą nas z L'Orientale silne więzy, gdy tamtejszą polonistykę objął Andrea De Carlo, stały uczestnik literackich konferencji współorganizowanych przez Szkołę i gościnny wykładowca na UŚ. Szkoła współpracowała z uniwersytetami w Genui, Florencji i Udine, a także ze Szkołą Polską w Rzymie, która stała się współorganizatorką włoskich Studiów Podyplomowych. Jednak najbardziej intensywna współpraca połączyła Szkołę z Uniwersytetem Aldo Moro w Bari, gdzie J. Janas objęła Katedrę Języka Polskiego – wymiana studencka była z Bari wyjątkowo obfita, jedna ze studentek, Rosalba Satalino obroniła w Uniwersytecie Śląskim pracę doktorską, wiele współpracownic Szkoły było lektorkami w Bari.

Spośród krajów bałkańskich wyjątkowa więź łączy Szkołę z Uniwersytetem im. św. św. Cyryla i Metodego w Skopju w Macedonii. Bliskie kontakty zostały też nawiązane z uniwersytetami w Belgradzie (Serbia), Lublanie (Słowenia), Sofii i Wielkim Tyrnowie (Bułgaria). Ale kontakty skopijskie były wyjątkowe, co zapewne było związane z nieprzerwanym jeszcze od końca lat 80. XX wieku delegowaniem do Macedonii lektorek z UŚ. Od wielu lat tę funkcję pełni Natalia Łukomska, była pracownica Szkoły, która w UŚ broniła pracy doktorskiej. Studenci z Macedonii byli regularnymi uczestnikami letnich szkół w Cieszynie, a jeden z nich, Nikola Ilievski został lektorem na sosnowieckiej macedonistyce. Szkoła i jej przedstawiciele byli zapraszani do komitetów honorowych jubileuszowych (np. z okazji 55-lecia polonistyki macedońskiej) i roboczych konferencji i kongresów macedońskich oraz do współtworzenia programu skopijskiej polonistyki m.in. poprzez semestralne cykle wykładów (tu spore zasługi ma Magdalena Piekara).

XXI wiek przyniósł wyjście poza kontynent europejski. Wyraźnie zacieśniły się relacje z uniwersytetami z Dalekiego Wschodu[12] prowadzącymi polonistyki lub choćby lektoraty języka polskiego. Były to uniwersytety w Pekinie i Shenyangu w Chinach, Seulu w Korei Południowej i Tokio w Japonii. Na początku był Pekiński Uniwersytet Języków Obcych (Beijing Foreign Studies University), czyli najstarsza i przez wiele lat jedyna chińska polonistyka. Współpracę polonistyczną z Beijing Foreign Studies University rozpoczęła wizyta studyjna wiosną 2004 r. na Uniwersytecie Śląskim delegacji z Pekinu, która odbyła się z okazji 50-lecia polonistyki pekińskiej. Na czele tej delegacji stała Yi Lijun, podówczas szefowa polonistyki, jedna z najwybitniejszych tłumaczek literatury polskiej na język chiński. W delegacji wziął udział m.in. Zhao Gang, dziekan Wydziału Języków i Kultur Europejskich oraz szef Centrum Studiów Polskich na PUJO, dziś prorektor tego uniwersytetu. W roku 2006 kontakty zostały sformalizowane, podpisano oficjalną umowę o współpracy bilateralnej między Beijing Foreign Studies University i Uniwersytetem Śląskim. Studenci chińscy regularnie przyjeżdżają na semestralne lub roczne kursy języka polskiego, na studia polonistyczne i okołopolonistyczne na Wydziale Humanistycznym oraz na letnią szkołę języka, literatury i kultury polskiej (ponad setka osób). Wielu tych studentów robi kariery, osiąga sukcesy. Spotykamy ich jako pracowników ambasad i konsulatów, ważnych urzędników w chińskich firmach inwestujących w Polsce, tłumaczy, wykładowców chińskich polonistyk (m.in. Liu Zixuan w Zhejiang International Studies University w Hangzhou i Jun Wang w Sichuan International Studies University w Chongqing – obie zdobyły tytuł magistra międzynarodowych studiów polskich w UŚ), których jest już dziewiętnaście. W 2011 roku studia doktoranckie na UŚ podjęła Li Yinan pod kierunkiem Romualda Cudaka i ukończyła je z sukcesem w 2015 roku. Li Yinan jest pierwszą chińską polonistką, która doktorat napisała i obroniła w Polsce – oczywiście napisała i obroniła po polsku. W 2017 roku ukazała się publikacja monografii Li Yinan, zatytułowana *Literatura polska w Chinach* jako 6. tom serii Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego". Ważne miejsce we współpracy Uniwersytetu Śląskiego i Pekińskiego Uniwersytetu Języków Obcych zajmuje wymiana wykładowców – wzajemne gościnne wykłady.

12 Bardzo obszerne sprawozdanie ze współpracy z uczelniami z Dalekiego Wschodu zawiera artykuł: J. Tambor, A. Tambor, *Na jedwabnym szlaku inkrustowanym bursztynem, czyli o pracy, przyjaźni, fascynacji i egzotyce. Współpraca Uniwersytetu Śląskiego z Chinami w pierwszym 20-leciu XXI wieku*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej" 2021, nr 19.

Na międzynarodowych studiach polskich kilkakrotnie otwierano specjalność „Kultury i języki Dalekiego Wschodu". Specjalność pozwoliła wykształcić grupę wyśmienitych znawców podstaw kultury chińskiej, japońskiej i koreańskiej, fascynatów tych kultur, którzy poświęcili im swoje późniejsze prace dyplomowe, publikowane we fragmentach w piśmie studenckim „W Kręgu Języków i Kultur".

Drugą uczelnią chińską, z którą łączy nas wiele wspólnych projektów, jest Uniwersytet Północnowschodni (Northeastern University) w Shenyangu. Bliska i intensywna współpraca z tym Uniwersytetem rozpoczęła się od umowy o współpracy międzyregionalnej województwa śląskiego z prowincją Liaoning, podpisanej w 2012 roku. Powstały wspólne kierunki studiów z podwójnym dyplomem, np. rosyjski język biznesu z komunikacją kulturową, w którego powstaniu Szkoła odegrała kluczową rolę. W Shenyangu odbywa się również wiele wspólnych przedsięwzięć promocyjnych, naukowych i kulturalnych. Wśród nich np. Tydzień Kultury Polskiej, który szybko znalazł trwałe miejsce w kalendarzu chińskiej uczelni. Jest inicjowany przez współzałożone z UŚ Centrum Studiów Polskich.

Podczas Konferencji Młodych COY14 (Conference of Youth) towarzyszącej światowemu szczytowi klimatycznemu, Konferencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu COP24 w Katowicach w grudniu 2018 roku – Szkoła współorganizowała wydarzenia kulturalne i spotkanie z Ambasadorem ChRL dla studentów i uczniów patronackich liceów. Wielokrotnie wysłannicy Szkoły bywali również w Chinach na targach edukacyjnych i językowych. One rozpoczęły kolejne etapy współpracy, na przykład z Syczuańskim Uniwersytetem Studiów Międzynarodowych w Chongqing czy Uniwersytetem Studiów Międzynarodowych Zhejiang w Hangzhou – dziś są tam polonistyki prowadzone przez absolwentki UŚ, byłe studentki Szkoły.

Bliskie kontakty z Japonią rozpoczęła z kolei wizyta Tokimasy Sekiguchiego w UŚ na zaproszenie Szkoły z wykładem o haiku (także dla Komisji Historycznoliterackiej PAN) w 2004 roku. Później tych wykładów było więcej – literacko-kulturowych Sekiguchiego, językowych kolejnego szefa tokijskiej polonistyki, Kojego Mority. Dwie pracownice Szkoły, Jagna Malejka i Barbara Morcinek-Abramczyk, były wykładowczyniami w Tokio. Powstał podręcznik dla japońskojęzycznych studentów uczących się polskiego wydany w Uniwersytecie Śląskim *Polski jest prosty*.

Udział Estery Choi z Uniwersytetu Studiów Międzynarodowych Hankuk (Seul) w letnich warsztatach metodycznych w Cieszynie był początkiem

niezwykle intensywnej współpracy Szkoły z Koreą Południową. W Szkole studenci koreańscy nie tylko uczą się języka polskiego, ale odbywają też praktyki dydaktyczne. W Seulu profesorkami wizytującymi były wykładowczynie współpracujące ze Szkołą: Magdalena Pastuch, Joanna Przyklenk, Wioletta Hajduk-Gawron, Kinga Groszewska. Profesorowie z Seulu współtworzyli specjalność dalekowschodnią na międzynarodowych studiach polskich.

Ważnym elementem współpracy są kolejne konferencje z cyklu „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów". Odbywają się co dwa lata w siedzibie jednej z polonistyk dalekowschodnich: Seulu, Pekinie, Kantonie, Tokio. Na SPTK pracownicy i współpracownicy Szkoły są stałymi uczestnikami: narodzinom idei spotkań towarzyszyły wykładowczynie z UŚ, ówczesne lektorki w Pekinie i Tokio: Barbara Morcinek-Abramczyk i Jagna Malejka, potem do grona SPTK-owiczów dołączyło na stałe wielu innych, w tym Jolanta Tambor i Romuald Cudak.

Stanowisko profesor wizytującej w University of Toronto objęte w roku akademickim 2003–2004 przez Jolantę Tambor (wcześniej zajmowane między innymi przez Bożenę Szałastę-Rogowską) rozpoczęło intensywne kontakty Szkoły z uczelniami i szkołami Kanady – Uniwersytetem Torontońskim, Uniwersytetem Alberty w Edmonton, szkołami polskimi w Toronto, Calgary, Edmonton, Waterloo, Montrealu, a potem USA. Te kontakty pozwoliły zorganizować wiele cykli wykładów, wyjazdowych szkół języka polskiego dla uczniów szkół polonijnych i warsztatów dla nauczycieli z tych szkół.

Powstanie pierwszej – i jak dotąd wciąż jedynej – polonistyki południowoamerykańskiej w Kurytybie w Brazylii na Uniwersytecie Federalnym Parany poszerzyło pole współpracy międzynarodowej Szkoły i o kontynent południowoamerykański. Szkoła towarzyszy tej polonistyce od początku jej istnienia – umowa o współpracy została podpisana w 2012 roku i już po kilku miesiącach odbyły się pierwsze wykłady polskich wykładowców w Kurytybie. Do czasu wybuchu pandemii cykle wykładów dla polonistów brazylijskich odbywały się czasem nawet dwa razy w roku, ze studentami i wykładowcami z UFPR Szkoła zrealizowała dwa projekty związane z tłumaczeniami (poezji brazylijskiego poety polskiego pochodzenia Paula Leminskiego na język polski i wierszy Zbigniewa Herberta na portugalski). Szkoła kilkakrotnie wzięła udział w Targach Edukacyjnych i w konferencjach na UFPR, goście z UFPR wykładali stacjonarnie i online dla studentów Szkoły w Katowicach. Wyjazdy do Brazylii dość szybko zostały połączone z zajęciami dla kursantów uczących się polskiego w Fundacji Charytatywnej w Rio de Janeiro i z warsztatami dla Polonii argentyńskiej

w Buenos Aires i Wandzie. Słuchaczom południowoamerykańskim lektorzy i wykładowcy Szkoły zaoferowali swoją wiedzę i pomoce powstałe w Szkole.

Program Erasmus Plus, do którego już w pierwszej edycji obejmującej kraje pozaeuropejskie, zaprosiliśmy z Chin PUJO (Beijing Foreign Studies University) i NEU (później SISU w Szanghaju – Shanghai International Studies University), z Korei Hankuk University of Foreign Studies, z Japonii Tokyo University of Foreign Studies, z Brazylii UFPR, z Gruzji Uniwersytet Ilii, z Ukrainy Narodowy Uniwersytet Lwowski im. I. Franki we Lwowie, Narodowy Uniwersytet Mongolski w Ułan Bator, Uniwersytet Ibn Zohr w Agadirze i Dakhli w Maroku i inne, pozwala na promowanie języka polskiego i kultury polskiej, a także Uniwersytetu Śląskiego na całym niemal świecie.

Nawiązaliśmy współpracę także ze Szwajcarią (z Uniwersytetem w Zurychu), Francją (paryską Sorboną IV, Uniwersytetem w Tuluzie, w Nancy, w Lille), Gruzją (Tbilisi), Rumunią (Bukareszt), Egiptem (Kair), Uzbekistanem (Taszkent), Kirgistanem (Biszkek), Kazachstanem (Ałmaty), Białorusią (Mińsk), Belgią (Leuven), Irlandią (University College Dublin), Indonezją (Dżakarta).

Z każdą z uczelni łączą Szkołę więzy instytucjonalne i osobowe, z każdą z nich zrealizowano jakieś aktywności – cykle wykładów i seminariów, warsztaty, projekty, konferencje, publikacje. W wielu z nich odbyły się pokazy polskich i śląskich zwyczajów i obrzędów: razem ze studentami w najdalszych zakątkach świata łamaliśmy się opłatkiem, malowaliśmy jajka, przygotowywaliśmy wodzionkę, lepiliśmy pierogi, urządzaliśmy sylwestra i wróżby andrzejkowe. Wszędzie zostawialiśmy książki, które zostały napisane przez pracowników i współpracowników Szkoły, kolejne numery „Postscriptum Polonistycznego", gry dydaktyczne, które powstały w środowisku Szkoły, przesyłaliśmy studentom swoje prezentacje i papierowe „rozdawajki", zapraszaliśmy studentów na kursy i studia w Uniwersytecie Śląskim.

Studentów było w Szkole blisko 20000, kontakty z wykładowcami, tłumaczami, dyplomatami są trudne do policzenia, bo niektórzy najpierw byli naszymi studentami, a potem dopiero plasowali się w tej drugiej grupie. Wykładowców polonistycznych, z którymi skrzyżowały się nasze ścieżki (bardziej lub mniej intensywnie), zebraliśmy w *Światowej encyklopedii polonistów* w internecie – jednym z najnowszych projektów Szkoły.

(*O wymianie i współpracy piszą jeszcze w tej księdze Barbara Morcinek-Abramczyk i Kinga Groszewska*).

VIII. Zamiast podsumowania. Szkoła Języka i Kultury Polskiej – fakty, nazwiska, liczby

Szkoła Języka i Kultury Polskiej jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Działa od 1991 roku. Podstawowym zadaniem Szkoły jest kształcenie cudzoziemców i Polaków mieszkających poza granicami kraju w zakresie języka polskiego i kultury polskiej. Ogólnym celem Szkoły jest promocja dokonań naukowych i dydaktycznych Uniwersytetu Śląskiego, promocja kultury regionów, w których działa Uniwersytet, i promocja języka polskiego i kultury narodowej w świecie.

Siedziba SJiKP znajduje się w Katowicach przy ulicy Uniwersyteckiej 4 w budynku Wydziału Humanistycznego[13]. Szkoła zajmuje kilka pomieszczeń. Jest to gabinet dyrektorki i wicedyrektorek (A.06), sekretariat (A.07) i biuro administracyjne (A.08) oraz sale dydaktyczne wyposażone w nowoczesny sprzęt multimedialny. Szkoła korzysta również z sal dydaktycznych Wydziału Humanistycznego, czasem swoje oddając też na jego użytek (obie jednostki działają w symbiozie terytorialnej i ludzkiej). Część wakacyjnej działalności odbywa się w cieszyńskim kampusie Uniwersytetu Śląskiego. Wiele aktywności ma również miejsce poza granicami kraju.

SJiKP ma rozbudowaną stronę internetową z bogatą wirtualną biblioteką i archiwum, jest widoczna na Facebooku i Instagramie. Projekty Szkoły są prezentowane na różnych internetowych forach, portalach społecznościowych i na różnych kanałach (YouTube, Polska Półka Filmowa).

Od 2006 roku dyrektorką Szkoły jest Jolanta Tambor, a wicedyrektorkami są Aleksandra Achtelik i Anna Gałęziowska-Krzystolik. Pierwszym dyrektorem instytucji od jej założenia do 2006 roku był Romuald Cudak.

Aktualnie funkcje pracowników administracyjnych pełnią: Karolina Graboń, szefująca biuru Szkoły, Magdalena Knapik, Alina Nowicka i Prasad Lalta Baishy.

W Szkole na etatach dydaktycznych jest zatrudnionych trzynaścioro pracowników, to: dr Maria Czempka-Wewióra, dr Anna Gałęziowska-Krzystolik, dr Anna Gawryś-Mazurkiewicz, dr Tomasz Gęsina, dr Agnieszka Madeja, dr Jagna Malejka, dr Barbara Morcinek-Abramczyk, dr Małgorzata Smereczniak,

13 Przez pierwsze 30 lat funkcjonowania Szkoły jej siedzibą był budynek Wydziału Filologicznego UŚ przy pl. Sejmu Śląskiego 1, najpierw na 4. piętrze (z gabinetem w pok. 424), potem na parterze (pok. 13–14).

mgr Kinga Groszewska, mgr Marcin Kluczny, mgr Magdalena Nowak-Kaczmarek, mgr Paulina Stasiak, mgr Katarzyna Szczotka. Czynnymi dydaktykami są także dyrektorki Szkoły, których etaty badawczo-dydaktyczne umocowane są w Instytutach (Jolanta Tambor – Językoznawstwa, Aleksandra Achtelik – Nauk o Kulturze) Wydziału Humanistycznego i wszyscy pracownicy zatrudnieni na stanowiskach administracyjnych. Każda osoba z tego zespołu specjalizuje się w wybranej dyscyplinie i ma bogatą biografię glottodydaktyczną. Większość z nich posiada spore doświadczenie lektorskie w kraju i za granicą, są to również osoby, które często spędziły wiele lat na polonistykach zagranicznych m.in.: w Chinach, Korei Południowej, Japonii, na Białorusi, w Kanadzie, USA, we Włoszech i na Węgrzech.

Ze Szkołą (także lektoratowo) współpracują regularnie od dawna cztery osoby z Wydziału Humanistycznego: dr Wioletta Hajduk-Gawron i dr Maria Wacławek (literaturoznawczynie), dr Marcin Maciołek (językoznawca) i dr Agnieszka Tambor (filmoznawczyni). Gościnnie w zajęciach różnego typu wzięło udział około 60 osób z Instytutów Wydziału Humanistycznego i spoza UŚ. Wśród stałych gości (współpracowników, jak chcemy ich nazywać) na pewno trzeba wymienić i tych, którzy długo pomagali w działaniach Szkoły i tych, którzy to robią nadal. To z Uniwersytetu Śląskiego: prof. prof. Irena Bajerowa, Magdalena Bąk, Ewa Biłas-Pleszak, Justyna Budzik, Adam Dziadek, Anna Dziadek, Dorota Fox, Katarzyna Frukacz, Jan Grzenia, Anna Guzy, Aleksandra Janowska, Ewa Jaskółowa, Ewa Jurczyk, Aleksandra Kalisz, Beata Kiszka-Pytel, Małgorzata Kita, Krzysztof Kłosiński, Ewa Kosowska, Danuta Krzyżyk, Tadeusz Miczka, Wacław Miodek, Bernadeta Niesporek-Szamburska, Jan Olbrycht, Anna Opacka, Danuta Opacka-Walasek, Ireneusz Opacki, Magdalena Pastuchowa, Jerzy Paszek, Marek Piechota, Magdalena Piekara, Romualda Piętkowa, Ewa Półtorak, Joanna Przyklenk, Krzysztof Pszczółka, Marek Pytasz, Artur Rejter, Dariusz Rott, Mirosława Siuciak, Aldona Skudrzyk, Tadeusz Sławek, Ewa Sławkowa, Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Jacek Warchala, Ewa Wąchocka, Piotr Wilczek, Włodzimierz Wójcik. Wymieniamy tylko osoby, które ze Szkołą były związane na dłużej i na różnych kursach z letnią szkołą włącznie. Tych, którzy zgodzili się jedno- czy dwukrotnie przeprowadzić wykład lub seminarium dla naszych studentów, albo wziąć udział w jednym kursie czy jednym lub dwóch wydarzeniach nie da się tu wypisać. Ich obecność jest zaznaczona w archiwalnych programach i w kronice Szkoły.

Przez trzydzieści lat zmieniała się kadra Szkoły. Pracowali w SJiKP (tu znów wymieniamy tych, którzy związali się ze Szkołą na dłużej) między innymi (poza osobami wymienionymi wśród wykładowców): Adam Antoniewicz, dr Aneta Banasik, Katarzyna Bytomska, dr Justyna Cembrowska, Mirosława Ciupka (Lauridsen), Aleksandra Dybska, Ewa Galusik, Justyna Goleniowska, Aleksandra Kręcichwost, Joanna Kudera, Adriana Loiodice, dr Natalia Łukomska, prof. Anna Majkiewicz, dr Natalia Moiseienko, Agata Rudzińska, dr Rosalba Satalino, dr Magdalena Słyk, Sabina Strózik, prof. Anna Synoradzka, dr Agnieszka Szol. Wiele z tych osób zajmuje się nadal nauczaniem języka i kultury polskiej poza granicami Polski.

Funkcjonuje siedmioosobowa Rada Naukowa SJiKP pod przewodnictwem Małgorzaty Kity. Działania Szkoły wspiera Stowarzyszenie Sympatyków SJiKP.

Szkoła współpracuje z ośrodkami uniwersyteckimi z ponad czterdziestu państw.

SJiKP prowadzi działalność dydaktyczną. W latach 1991–2024 przyjęła około dwudziestu tysięcy osób z ponad setki państw całego świata. Formami kształcenia są kursy, seminaria, studia i projekty. Flagowym kursem jest letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej. Obecnie jest to już działalność stacjonarna i zdalna, z wykorzystaniem nowoczesnych synchronicznych i asynchronicznych metod dydaktycznych, tradycyjnych form edukacji wspieranych e-nauczaniem.

Szkoła prowadzi na bieżąco, regularnie następujące kursy: letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej, kursy języka polskiego: miesięczny, semestralny, intensywny i przygotowujący do egzaminu certyfikacyjnego, letni kurs języka polskiego dla lektorów-cudzoziemców, roczny kurs przygotowawczy do studiów w Polsce, semestralne językowo-adaptacyjne studia częściowe, przedmioty ogólnouczelniane, trzy warianty Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego.

Są to również prowadzone okresowo: kursy adaptacyjne dla studentów Uniwersytetu Śląskiego programu Erasmus i innych wymian międzynarodowych, intensywny kurs języka polskiego dla studentów programu Erasmus, którzy podejmują studia w Polsce, kurs specjalistycznych odmian języka polskiego, seminaria i konferencje poświęcone językowi i kulturze polskiej oraz nauczaniu języka polskiego jako obcego (drugiego) i tłumaczeniom oraz recepcji literatury polskiej w świecie, seminaria z zakresu języka i kultury polskiej dla nauczycieli i lektorów uczących

języka polskiego za granicą wśród Polonii i cudzoziemców. Stałym punktem są letnie sierpniowe i jesienne dwu- lub trzytygodniowe kursy w ramach programu CEEPUS, których niestrudzoną propagatorką i organizatorką jest Karolina Graboń – skupiają studentów z zaprzyjaźnionych uczelni Europy Środkowej.

Szkoła prowadziła niegdyś letnie kolegium polsko-austriackie dla studentów polskich i austriackich, kurs języka polskiego dla nauczycieli z Niemiec, którzy podejmowali pracę w Polsce jako nauczyciele języka niemieckiego w szkołach bilingwalnych i kolegiach językowych oraz kurs polskiego języka biznesu, miesięczny kurs adaptacyjny dla studentów z programu im. S. Banacha.

Kursy były często organizowane we współpracy z Biurem Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej – agendą Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a obecnie z NAWA (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej). Instytucje te niektóre kursy finansowały, a niektóre dofinansowywały. Wspomagały Szkołę w organizacji kształcenia także: kancelaria Senatu RP (Biuro Polonijne), Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej MSZ, Ministerstwo Edukacji w Austrii, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, DAAD (Deutscher Akademische Austauschdienst), Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Warto dopowiedzieć, że w 2021 roku (a w 2023 r. na kolejną kadencję) Szkoła uzyskała akredytację NAWA na wszystkie oferowane przez nią wydarzenia dydaktyczne, co jest ewenementem w działalności instytucji glottodydaktycznych w Polsce.

Szkoła prowadzi działalność badawczą i wydawniczą, organizuje konferencje. Tematami wiodącymi badań są: nauczanie języka polskiego jako obcego (drugiego, odziedziczonego) i kultury polskiej cudzoziemców, recepcja literatury polskiej w świecie. Pracownicy uczestniczą w krajowych i zagranicznych konferencjach poświęconych zagadnieniom z zakresu glottodydaktyki polonistycznej.

W czasie działalności Szkoły odbyły się cztery seminaria poświęcone zagadnieniom wykorzystania multimediów w nauczaniu języka polskiego (1996–1999), osiem międzynarodowych konferencji poświęconych literaturze polskiej w świecie prowadzonych razem z Instytutem Literatury Polskiej i Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich (od 2005 r., konferencje są nadal organizowane), trzy konferencje, których tematem była adaptacja kulturowa (2012–2017), trzy konferencje dotyczące certyfikacji języka organizowane z polonistykami i slawistykami w Lipsku i we Lwowie (2005–2009), trzy seminaria glottodydaktyczne dla nauczycieli języka polskiego, studentów i fanów polszczyzny oraz lektorów

(2015–2017). Były to seminaria współprowadzone przez Szkołę, Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich i Katedrę Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej. Od 2013 roku SJiKP prowadzi wespół z Kołem Naukowym Studentów „Wieża Babel" coroczne Międzynarodowe Konferencje Magistrantów, serię webinariów, konferencji i tematycznych maratonów webinaryjnych razem z Polską Półką Filmową (kanałem prowadzonym przez Agnieszkę Tambor, który powstał w wyniku projektu Szkoły). Oprócz tego Szkoła zorganizowała istotną dla rozwoju polskiej glottodydaktyki konferencję Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego *Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Teoria i praktyka*, 2000 rok (w Cieszynie) oraz wespół z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Studiów Polonistycznych VI Światowy Kongres Polonistów *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy,* 2016 rok (w Katowicach). Wszystkie konferencje organizowane przez Szkołę mają zdecydowany charakter międzynarodowy zarówno pod względem uczestników, jak i słuchaczy.

Spis publikacji wydanych przez Szkołę w latach 1991–2024 zawiera ponad siedemdziesiąt tytułów. Są to materiały pomieszczone przede wszystkim w serii (w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego): Kultura i Język Polski dla Cudzoziemców redagowanej wpierw przez Małgorzatę Kitę, później przez Romualda Cudaka, a obecnie przez Jolantę Tambor. To podręczniki kursowe, materiały pomocne w nauczaniu języka polskiego, gry i zabawy edukacyjne, tabele, plansze, multimedia. Szkoła (samodzielnie lub we współpracy, np. z Polską Półką Filmową) uruchomiła kolejne serie: „Czytaj po polsku" (osiemnaście tomów), „Czytam po polsku" (jeden tom), "Świat po polsku" (dwa tomy), „Biblioteka «Postscriptum Polonistycznego»" (osiem tomów), „Literatura polska w świecie" (osiem tomów), „Biblioteka Interpretacji" (cztery tomy), „Sztuka i/czy/to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego" (trzy tomy), „Adaptacje" (cztery tomy), „Leksykon Polski" (cztery tomy), „W Kręgu Języków i Kultur" (siedem zeszytów), „Polski bez Tajemnic" (cztery tomy), „(Nie)codzienny Polski" (dwa tomy, cztery zeszyty). Publikowano również wydania okazjonalne. Uczestnicy Szkoły prowadzą swoje czasopisma: „Wiadomości Letniej Szkoły" oraz „Nie na żarty".

Od 1991 roku Szkoła wydaje pismo zatytułowane najpierw „Postscriptum", a od 2008 roku „Postscriptum Polonistyczne" – na początku biuletyn letniej szkoły, potem kwartalnik, a dziś półrocznik, pismo krajowych i zagranicznych polonistów.

Bogate są również efekty działań Szkoły w ramach współpracy międzynarodowej, wymiany i kontaktów bilateralnych i zespołowych. Szkoła obliguje swoich pracowników, aby wszyscy zdobywali doświadczenie dydaktyczne także poza granicami kraju jako lektorzy, wykładowcy i profesorowie wizytujący. W czasie działalności SJiKP pracownicy i współpracownicy instytucji odbyli wyjazdy do ośrodków uniwersyteckich liczone w setkach w ponad 30 krajach. Dotyczy to kilkudziesięciu osób. Część pracowników i współpracowników Szkoły postanowiła na stałe pozostać za granicą, by tam uczyć polskiego na uniwersytetach i w szkołach.

Zagraniczne wyjazdy dydaktyczne były oferowane także jako praktyki absolwentom podyplomowych studiów nauczania języka polskiego i kultury polskiej cudzoziemców. Skorzystało z nich około pięćdziesięciu osób, podejmując pracę w ponad dwudziestu krajach.

Szkoła współpracuje regularnie z polonistykami na całym świecie, wysyłając w wiele miejsc pracowników z wykładami gościnnymi i organizując wyjazdowe szkoły języka polskiego oraz warsztaty metodyczne dla lektorów i nauczycieli. Pracownicy Szkoły przeprowadzili kursy w 13 krajach, a warsztaty w 10 krajach w różnych ośrodkach. Wielokrotnie brali udział w Międzynarodowych Targach Edukacyjnych i w Targach Językowych Expolingua, mając przy tym swój udział w zakładaniu bądź odnowieniu po wielu latach lektoratów języka polskiego, na przykład w Indonezji, Wietnamie, Indiach, Irlandii.

Osobnym wymiarem wymiany międzynarodowej są wyjazdy w ramach programu Erasmus i Erasmus+. Pracownicy Szkoły brali aktywny udział w tych programach, przebywając na wyjazdach w trzydziestu krajach.

W pierwszych dwudziestu latach działalności Szkoły pracownicy wyjeżdżali również za granicę jako egzaminatorzy na egzaminy dla osób pochodzenia polskiego starających się o studia w Polsce, które organizowało Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej; w trzeciej dekadzie także na zlecenie Biura były to egzaminy certyfikatowe w całej Polsce i poza jej granicami.

Trzeba również wspomnieć o przyjazdach i pobytach gościnnych w Szkole profesorów – przyjaciół i znajomych, polonistów zagranicznych ośrodków uniwersyteckich. Z różnych okazji gościliśmy, niekiedy wielokrotnie, ponad siedemdziesiąt osób.

O randze Szkoły świadczy fakt, że jej przedstawiciele brali i biorą aktywny udział w gremiach zainteresowanych nauczaniem języka i kultury polskiej

oraz promocją Polski w świecie. Przykładem jest choćby opracowanie powstałe w wyniku prac zespołu powołanego na mocy umowy pomiędzy Rektorem UŚ i Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w którym aktywny udział wzięła Szkoła. Jest to tom wydany w 2018 roku pod redakcją Władysława Miodunki i Jolanty Tambor: *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy*. Pracownicy Szkoły są członkami (często zasiadając we władzach) Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych i Stowarzyszenia „Bristol" Krajowych i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Biorą udział w krajowych i zagranicznych egzaminach certyfikacyjnych, Szkoła takie egzaminy organizuje jako podmiot uprawniony. Jolanta Tambor była członkinią Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego przez dwie kadencje (2016–2024), od 2024 roku w skład Komisji weszła Aleksandra Achtelik, zostając jej przewodniczącą, a kilkanaścioro wykładowców Szkoły zostało wpisanych na ministerialną listę egzaminatorów uprawnionych do pełnienia funkcji przewodniczących komisji egzaminacyjnych (stanowią 10% składu na liście). Na przełomie 2023 i 2024 roku 20 osób pracujących w Szkole i współpracujących z nią uzyskało licencję telc The European Language Certificates do przeprowadzania egzaminów z języka polskiego (administrowany przez organizację telc GmbH). Jolanta Tambor pełniła do 2023 roku funkcję wiceprezeski Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych, a Aleksandra Achtelik jest obecnie prezeską Stowarzyszenia „Bristol".

(*Szczegółowe dane są prezentowane na stronach internetowych Szkoły oraz w pozostałych artykułach pomieszczonych w księdze*).

Maria Czempka-Wewióra
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-6677-615X

Podejścia, metody i techniki w nauczaniu języka polskiego jako obcego na przykładzie Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Tendencje metodyczne powszechne w nauczaniu języków obcych pod koniec dwudziestego i w dwudziestym pierwszym wieku (podejście komunikacyjne, zadaniowe, metoda projektowa, nauczanie poprzez treść, zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe) oraz unowocześnione wersje starszych metod (metoda gramatyczno-tłumaczeniowa, kognitywna, The Reading Method i The Reading Approach) (por. Komorowska 2009, 25–29; Kaliska 2018, 35–125, Seretny 2006, 131–154) z powodzeniem sprawdzają się na gruncie kształcenia polonistycznego skierowanego do obcokrajowców. Polszczyzna wzbudza zainteresowanie wśród osób uczących się języków obcych zarówno w samej Polsce, jak i poza jej granicami. Stąd też coraz większa świadomość i różnorodność wykorzystywanych podejść, metod i technik wśród lektorów, metodyków i autorów podręczników przy jednoczesnym dostosowywaniu owych strategii do polskiego sytemu językowego. Wybór aparatury metodycznej jest warunkowany m.in.: sposobem postrzegania uczestników procesu nauczania i ich wzajemną relacją, popularnością metod i technik tak obecnie, jak i w okresie poprzedzającym (czemu towarzyszy obranie swoistego punktu odniesienia i niejednokrotnie kontestacja poglądów dominujących wcześniej), wyznaczeniem celu nauki, uwzględnieniem poszczególnych sprawności, stosunkiem do materiałów autentycznych i do kwestii poprawności językowej (por. Komorowska 2009, 33–34) oraz indywidualnymi cechami samych uczących się. Są to takie czynniki, jak: wiek uczących się, kraj

pochodzenia, znajomość innych języków obcych, przebyta ścieżka edukacyjna, motywacje i postawy, osobowość, temperament, dominujące typy inteligencji, zapotrzebowanie na dane bodźce (wizualne, dźwiękowe, kinestetyczne), strategie i style uczenia się, zainteresowania i doświadczenie życiowe, określone dysfunkcje i ich stopień (na przykład wady wymowy, wady lub ograniczona sprawność aparatu artykulacyjnego, trudności w uczeniu się, czytaniu, pisaniu itp.) oraz ewentualne problemy osobiste i bytowe (Komorowska 2009, 119–130). Lista wymienionych czynników nie jest zamknięta i zapewne powinna zostać poszerzona o inne, kolejne cechy dookreślające uczącego się i precyzujące jego bardziej lub mniej uświadomione i dostrzeżone przez lektora potrzeby.

Nie należy jednocześnie umniejszać roli tradycji i historii nauczania języka polskiego jako obcego (dalej: jpjo), ponieważ jak zauważa Anna Dąbrowska, „ma [ono – M.C.-W.] bardzo długą tradycję – liczy sobie prawie pół tysiąca lat" (Dąbrowska 2018, 17). Badaczka wydziela tutaj 4 główne podokresy: „okres pierwszy: XVI–XVIII wiek (okres dawny); okres drugi: XIX wiek–rok 1918; okres trzeci: lata 1918–1939 (dwudziestolecie międzywojenne)", czwarty okres liczony od zakończenia drugiej wojny światowej po współczesność – trwa do dziś (Dąbrowska 2018, 19–20). Przyjęte cezury zostały oparte na kryterium polityczno-historycznym. Dla prowadzonych tu rozważań ostatni okres jest najbardziej interesujący.

W niniejszym rozdziale, pisanym w trzydziestym trzecim roku funkcjonowania mojego macierzystego ośrodka akademickiego, czyli Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (dalej: SJiKP), chciałabym rozważyć kwestię obecności i popularności światowych prądów, tendencji, technik i nowinek w zakresie stosowanych w SJiKP metod nauczania języków obcych. Stosunkowo młoda jednostka, powstała w roku 1991 (w porównaniu do starszych uniwersyteckich szkół i centrów funkcjonujących na przykład w Łodzi (Wielkiewicz-Jałmużna 2008, 7), Krakowie[1], Warszawie[2], Wrocławiu[3]) zajmuje na początku trzeciej dekady dwudziestego pierwszego wieku zaszczytne miejsce wśród analogicznych placówek jako jedyny ośrodek, który „uzyskał uprawnienia [nadawane przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej – M.C.-W.] do przeprowadzania wszystkich form aktywności: zdalnych i stacjonarnych

1 Por. http://www.650.uj.edu.pl/2014/08/06/45-lat-szkoly-letniej-jezyka-i-kultury-polskiej-uj/ [dostęp: 14.08.2022].

2 Por. https://polonicum.uw.edu.pl/o-centrum-polonicum#historia [dostęp: 14.08.2022].

3 Por. https://www.sjpik.uni.wroc.pl/pl/art/157,49 [dostęp: 14.08.2022].

letnich szkół, kursu przygotowawczego do podjęcia studiów w języku polskim oraz kursu metodycznego dla zagranicznych lektorów"[4]. SJiKP jest instytucją prężnie działającą zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej, i przez to można ją bez wątpienia uznać za reprezentatywną pod względem stosowanych w niej metod nauczania, inicjowanych i podejmowanych działań oraz obieranych kierunków rozwoju.

Myśl metodyczna, jaka przyświeca pracownikom katowickiego ośrodka, znajduje odzwierciedlenie w prowadzonych zajęciach językowych, opracowywanych programach nauczania oraz sylabusach kursów i przedmiotów, wydawanych publikacjach: podręcznikach, pomocach naukowych, tomach pokonferencyjnych i zbiorach artykułów[5], numerach glottodydaktycznych pisma krajowych i zagranicznych polonistów pn. „Postscriptum Polonistyczne"[6] (redagowanego przez pracowników i współpracowników SJiKP, a wydawanego przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego), organizowanych Podyplomowych Studiach Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, a także projektach realizowanych w ramach siatki zajęć na poszczególnych kierunkach studiów (na przykład międzynarodowych studiach polskich czy

4 Świadczy o tym fakt, że: „w wyniku postępowania konkursowego ogłoszonego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej [SJiKP UŚ – M.C.-W.] otrzymała akredytację na realizację kursów języka polskiego na lata 2021–2023 (https://nawa.gov.pl/nawa/aktualnosci/dwanascie- polskich-uczelni-otrzymuje-akredytacje-nawa). Tym samym SJiKP znalazła się w prestiżowym gronie dwunastu uczelni w całej Polsce [...]" [https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/o-nas/, dostęp: 14.08.2022].

5 Warto wymienić chociażby 6-tomowy zbiór zawierający artykuły wygłoszone podczas VI Światowego Kongresu Polonistów pt. *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy* (Katowice 2018) (materiały są dostępne na stronie: http://www.kongrespolonistow2016.us.edu.pl/publikacja.php) i następujące prace zbiorowe: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor (Katowice 2001), 3-tomowa publikacja *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego* z lat 2007, 2010 i 2013 (materiały są dostępne na stronie: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/spis-alfabetyczny-wg-tytulow/).

6 Numery czasopisma poświęcone kwestiom glottodydaktycznym to m.in.: nr 2023 • 1 (31) pt. *Edukacja humanistyczna w czasach antropocenu*, nr 2021 • 2 (28) pt. *Narodziny eko(glotto)dydaktyki*, nr 2018 • 2 (22) pt. *Glottodydaktyka wśród dzieci i młodzieży wobec wyzwań wielo-, transkulturowości i ruchów migracyjnych*, nr 2015 • 2 (16) pt. *Perspektywy glottodydaktyczne*, nr 2012 • 2 (10) pt. *Dydaktyka, glottodydaktyka – miejsca wspólne*. Treści metodyczne, jeśli nie stanowią głównego tematu tomu, publikowane są w dziale Varia. Wszystkie numery znajdują się w otwartym dostępie na stronach: https://journals.us.edu.pl/index.php/PPol/issue/archive oraz https://www.postscriptum.us.edu.pl/pl/domowa/numery-archiwalne/.

specjalności nauczanie kultury polskiej i języka polskiego wśród cudzoziemców na filologii polskiej) oraz działaniach doraźnych. W niniejszym szkicu skupię się na podejmowanych w ośrodku wyborach metodycznych uwzględnianych w ramach niektórych kursów oraz korespondujących z owymi decyzjami wyborach w zakresie opracowanych w SJiKP publikacjach książkowych i prowadzonych projektach. Sporządzony opis nie wyczerpuje zapewne zagadnienia, pomija bowiem działania realizowane za granicą (w ramach wyjazdów naukowo-dydaktycznych i projektów) oraz publikacje opracowane przez pracowników i współpracowników SJiKP podczas pobytów zagranicznych[7], a także szereg pomniejszych kursów i inicjatyw, których nie sposób zliczyć.

Dobór metod i stosowanych technik podporządkowany jest głównemu celowi nauczania polegającemu na przygotowaniu odbiorców do posługiwania się polszczyzną na tyle, by mogli oni zrealizować planowane przez siebie zamierzenia. Spektrum owych potrzeb jest bardzo zróżnicowane, jednak na pierwszy plan wychodzą dążenia uczących się zakładające posługiwanie się językiem polskim na tyle, aby: odbyć krótszy (miesięczny lub kilkumiesięczny) pobyt w Polsce (realizowany najczęściej w ramach letnich szkół lub programu Erasmus+), przygotować się do studiów na jednej z krajowych uczelni, zdać egzamin certyfikatowy, kontynuować studia w Polsce na dowolnym kierunku bądź studia polonistyczne/slawistyczne w placówce zagranicznej, osiedlić się samodzielnie lub z rodziną w Polsce i podjąć pracę zarobkową, wreszcie – podnieść swoje kwalifikacje, tak by samemu uczyć języka polskiego jako obcego. Przedstawione intencje nie wyczerpują zapewne bardzo różnorodnych zamiarów motywowanych nieraz prywatnymi pobudkami (obejmującymi porozumiewanie się z partnerem, rodziną bądź z gronem koleżeńskim władającym językiem polskim), czy zainteresowaniami naukowymi lub wręcz zamiłowaniem do języka, literatury, historii i kultury naszego kraju.

Wszystkim tym potrzebom SJiKP stara się sprostać, przygotowując bogatą ofertę obejmującą: językowo-adaptacyjne kursy języka polskiego, kursy

7 Mam tu na myśli np. podręcznik B. Morcinek-Abramczyk pt. *Polski jest prosty! Podręcznik do nauki języka polskiego dla osób japońskojęzycznych* (Katowice 2016) lub 3 podręczniki skierowane do odbiorcy koreańskojęzycznego pt. *Podręcznik do nauczania języka polskiego dla Koreańczyków, poziom A2*, współautorstwo: W. Hajduk-Gawron, E. Czoj, M. Michalunio (Seul 2019), *Podręcznik do nauczania języka polskiego dla Koreańczyków, poziom B2*, współautorstwo: W. Hajduk-Gawron, E. Czoj, M. Michalunio, M. Smereczniak, E. Motylińska (Seul 2021), *Podręcznik do nauczania języka polskiego dla Koreańczyków, poziom B2*, współautorstwo: W. Hajduk-Gawron, E. Czoj, M. Michalunio, M. Smereczniak, E. Motylińska (Seul 2022).

intensywne i semestralne, roczne kursy przygotowawcze dla cudzoziemców zamierzających podjąć studia w języku polskim, kursy przygotowujące do egzaminów certyfikatowych, letnie szkoły języka, literatury i kultury polskiej, zajęcia indywidualne, letnie kursy dla lektorów cudzoziemców oraz wspomniane Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Pracownicy Szkoły byli także współinicjatorami powstania międzynarodowych studiów polskich prowadzonych na stopniu licencjackim (od roku 2024 przekształconych w komunikację międzykulturową) i magisterskim na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach oraz współorganizatorami Podyplomowych Studiów z Wiedzy o Regionie. SJiKP inicjuje, organizuje i prowadzi także od wielu lat różnorakie zagraniczne zajęcia, warsztaty i spotkania, często na zlecenie i we współpracy z podmiotami zagranicznymi (uniwersytety, instytuty polskie, ambasady, szkoły języka polskiego, związki i stowarzyszenia).

Wymienionym działaniom towarzyszą konkretne wybory metodyczne. Wśród stosowanych podejść, metod i technik wyróżnić można kilka głównych tendencji obecnych w środowisku katowickiej SJiKP. Są to: podejście komunikacyjne, elementy unowocześnionej metody gramatyczno-tłumaczeniowej i podejście kognitywne oraz humanistyczne, nauczanie poprzez treść, zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe, kształcenie sprawności czytania (The Reading Method, The Reading Approach), podejście zadaniowe i metoda projektowa. W Szkole zauważyć można pluralizm podejść, metod i technik. Taka postawa charakteryzująca kształcenie językowe we współczesnej Europie jest tendencją dominującą, choć w dydaktyce języka angielskiego można w dalszym ciągu odnotować istnienie szkół skupionych na jednej tylko metodzie lub technice (na przykład Metoda Callana, The Direct Method[8]). Do specjalizacji poszczególnych ośrodków czy też szkół i ograniczenia się do jednej tylko metody nie dochodzi raczej (albo dzieje się nadzwyczaj rzadko) w edukacji polonistycznej[9]. Pewne podejścia czy metody można jednak dość często uznać za dominujące w ramach konkretnego kursu, co odpowiada potrzebom jego uczestników. Owemu wyborowi towarzyszy decyzja dotycząca materiałów dydaktycznych i pomocniczych, a tym samym jednego z podręczników kursowych.

8 Por. https://speakingo.com/metoda-callana-callan-online/, http://www.dllab.eu/, https://www.szybkiangielski.pl/jak-wyglada-nauka/ [dostęp: 4.09.2022].

9 Przygotowano podręcznik do nauczania języka polskiego jako obcego zgodnie z Direct Method pt. *Polski designed with Direct Method* dla poziomu A1/A2 http://www.dllab.eu/books/polish/polski [dostęp: 4.09.2022].

Podejście komunikacyjne

Wyraźne nastawienie na podejście komunikacyjne oraz jego nowsze ujęcia, dominujące w nauczaniu języków europejskich w ostatnich dekadach XX wieku i na początku XXI wieku zaznacza się w tym okresie także w kształceniu jpjo. Kontynuując tradycje metody audiolingwalnej, która miała swoje silne podstawy w badaniach fonetycznych (Kaliska 2018, 39), również podejście komunikacyjne, koncentruje się w dużej mierze na priorytetowo traktowanym języku mówionym umożliwiającym odpowiednie i efektywne (fortunne) zachowanie się w wyznaczonej sytuacji językowej i kształcące kompetencję komunikacyjną, przy (przynajmniej początkowo) jednoczesnym obniżeniu rangi komponentu gramatycznego. W podejściu tym zwraca się dużą uwagę na osobę uczącego się i jego potrzeby, umieszczając go w centrum procesu nauczania (Komorowska 2009, 34).

Prowadzone w SJiKP badania nad poprawną wymową[10] oraz koncentracja na indywidualnych potrzebach uczących się korespondowały z upowszechnieniem się w działaniach dydaktycznych jednostki wymienionej postawy, która doskonale sprawdza się w ramach krótszych kursów językowo-adaptacyjnych, kursów intensywnych, letnich szkół języka polskiego, a także kilkumiesięcznych kursów semestralnych, w których uczestniczą często studenci przebywający w Polsce w ramach programu Erasmus+ i osoby zgłaszające się indywidualnie. Takie podejście może być wykorzystane także w początkowej fazie dłuższych, rocznych, kursów, szczególnie jeśli odbiorcami są osoby niepochodzące z krajów słowiańskich. Oferowane efektywne kursy adaptacyjne przygotowujące osoby mające nierzadko po raz pierwszy kontakt z językiem polskim do uczestniczenia w podstawowych sytuacjach komunikacyjnych wykorzystują, zgodnie z założeniem pluralistycznej i eklektycznej orientacji komunikacyjnej, całą paletę różnorakich technik i strategii nawiązujących do wcześniejszych metod nauczania. Osią zająć nierzadko stają się preparowane dialogi i materiały autentyczne prezentujące popularne w codziennym życiu słownictwo oraz elementarne

10 Ośrodek katowicki od wielu lat prowadzi badania fonetyczne, co potwierdzają następujące publikacje: J. Tambor i R. Cudak pt. *Głoski polskie* [kaseta wideo z przewodnikiem] (Katowice 1993) oraz kolejne rozszerzone wydania opracowania z roku 2012 i 2018 pt. *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego* autorstwa M. Maciołka i J. Tambor, ponadto: J. Tambor, D. Ostaszewska pt. *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego* (Warszawa 2006), a także inne publikacje J. Tambor (2001, 2010).

struktury. Zakładana różnorodność uwzględniająca odmienne sposoby pracy i style uczenia się odbiorców sprzyja lepszemu opanowaniu i zapamiętaniu przez nich materiału językowego. Zagadnienia gramatyczne podporządkowane komunikacji, wprowadzane są spiralnie, dzięki czemu następuje wielokrotna, niekoniecznie pełna, prezentacja wybranych kwestii, najczęściej w sposób indukcyjny, co pozwala uczącym się na samodzielne odkrywanie reguł i zasad, a przez to lepsze ich zapamiętanie. Zróżnicowane formy pracy i duża częstotliwość interakcji w grupie sprzyjają luźnej i swobodnej atmosferze lekcyjnej, co osiągane jest m.in. przy udziale technik wypracowanych na gruncie metod wcześniejszych:

A. metod konwencjonalnych, takich jak:

- metoda bezpośrednia, uwzględniająca swobodną komunikację nauczyciela z uczniem bez wykorzystywania innych (pośrednich) języków poza nauczanym;
- metoda audiolingwalna, bazująca na odtwarzaniu preparowanych dialogów z uwzględnianiem poprawnej wymowy osiąganej przez ćwiczenia drylowe.

B. niekonwencjonalnych, takich jak:

- Total Physical Response (metoda reagowania całym ciałem), w ramach której uczeniu się sprzyja ruch fizyczny (może to być: pantomima, rzucanie piłką, pokonywanie wyznaczonej trasy, odgrywanie scenek, odszukiwanie/rozpoznawanie osoby lub przedmiotu, elementy gimnastyki itp.);
- metoda naturalna, nawiązująca do rozwoju mowy dzieci i zakładająca nieświadome nabywanie języka poprzez gry, zabawy, piosenki czemu towarzyszy akceptacja działań uczącego się, nagradzanie prób podejmowania komunikacji, wzmacnianie pewności siebie i wspomaganie procesu nauczania pozytywnymi emocjami, przyjaznymi gestami i mimiką ze strony nauczyciela;
- sugestopedia, wykorzysująca techniki symulacyjne, budujące zastępcze modele rzeczywistości w celach dydaktycznych i jednocześnie zabawowych oraz wprowadzająca określone postaci (persony), w które mają wcielić się uczący się, co gwarantuje zdystansowanie wobec własnych doświadczeń i przeżyć oraz rozbudowane interakcje grupowe;
- Community Language Learning (CLL), stosująca techniki terapeutyczne w nauczaniu i odwołująca się do realnych, rzeczywistych przeżyć i odczuć uczących się (Komorowska 2009, 25–32).

Podręcznik powstały w SJiKP, w którym wyraźnie zaznaczyło się podejście komunikacyjne, to *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych* Aleksandry Achtelik i Barbary Serafin (wydanie 1., Katowice 2001).

Podstawową oś każdej jednostki lekcyjnej stanowią dialogi, a ich bohaterowie posługują się autentycznym językiem, stosują skróty i elipsy. Naturalne i najczęściej spotykane repliki mogą posłużyć za wzór służący do pamięciowego opanowania tekstu, ćwiczenia dopuszczają jednak wariantywność. Oznacza to odejście od sztywnych technik drylowych charakterystycznych dla metody audiolingwalnej i zakłada większą swobodę językową oraz kreatywność uczących się, a także daje im możliwość do popełniania błędów potwierdzających proces uczenia się, a niedyskredytujących fortunności komunikacji. W podręczniku nie wyeliminowano komponentu gramatycznego, do czego dochodziło na wczesnych etapach rozwoju podejścia komunikacyjnego, a sprawnie wprowadzono go w materiał komunikacyjny. Został on zawarty także we wskazówkach na marginesach, we wzorcowych przykładach umieszczonych w ćwiczeniach i kompleksowo w tabelach gramatycznych. Podstawowy zakres tematyczny uzupełniono o elementarną wiedzę o kulturze polskiej i polskich realiach kulturowych (malarstwo, tradycyjne potrawy, w tym świąteczne, stroje ludowe) (Serafin, Achtelik 2001, 371–375). W poleceniach i tabelach regularnie zastosowano dwie wersje językowe: polską i angielską. *Miło mi...* zawiera także tłumaczenia dialogów na 8 języków europejskich, co zdecydowanie wspiera multilingwizm – dialogi mogą być odczytywane i porównywane w kilku różnych przekładach. Takie podejście oddaje idee nauczania językowego w multilingwalnej Europie i świadczy o uniwersalności i aktualności publikacji w dobie podejścia postkomunikacyjnego – przemodelowanego podejścia komunikacyjnego lepiej odpowiadającego potrzebom współczesnego społeczeństwa.

Komunikacyjna strategia nauczania legła u podstaw podręcznika napisanego przez Justynę Budzik i Agnieszkę Tambor, zatytułowanego *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (Katowice 2018), o którym autorki piszą: „Jako podstawy do zajęć z języka polskiego jako obcego zaproponowane zostały w książce filmy krótkometrażowe, które ze względu na swoją niewielką objętość nadają się do wykorzystania podczas zajęć w całości. Zestaw oferowanych filmów może pełnić funkcję urozmaicenia lekcji, ale także zapełniać lukę, która wytworzyła się w materiale proponowanym przez współczesne podręczniki do nauki jpjo. Filmy ujęte w książce tworzą swoisty katalog pretekstów do rozmowy na tematy trudne, pomijane przez większość podręczników. Zagadnienia kulturowe do poszczególnych filmów to tylko jedna z części oferowanych jednostek lekcyjnych. Poza nimi zaproponowano zestaw różnorodnych (kształtujących wszystkie

sprawności językowe) ćwiczeń dopasowanych tematycznie do konkretnej produkcji. Podstawowym celem podręcznika jest rozwijanie u studentów sprawności komunikacyjnej. W poszczególnych scenariuszach ani w zawartych w nich ćwiczeniach nie zostały określone poziomy językowe. Jest to zabieg świadomy i celowy, aby dać nauczycielowi lub lektorowi możliwość dostosowania poszczególnych elementów do potrzeb i zainteresowań grupy"[11].

Z kolei funkcja zabawowa wyraźnie ujawnia się w przygotowanych przez Marcina Maciołka i Agnieszkę Madeję *Krzyżówkach dla uczących się języka polskiego* (Kraków 2021) opatrzonych rysunkami Natalii Łukomskiej – również lektorki języka polskiego jako obcego współpracującej z SJiKP. Wprowadzane i ćwiczone w formie tytułowych krzyżówek słownictwo z różnych pól leksykalnych bardzo dobrze zapada uczącym się w pamięć, dzięki ciekawej formie graficznej i atrakcyjnemu materiałowi wizualnemu.

Nowe ujęcie metody gramatyczno-tłumaczeniowej

Potrzeby uczących się, szczególnie tych którzy opanowali podstawy języka polskiego i odnoszą sukces komunikacyjny na niższych poziomach zaawansowania, dotyczą nierzadko poznania, wyćwiczenia i utrwalenia komponentu gramatycznego. Odpowiedzią na takie życzenia są techniki nawiązujące do metody gramatyczno-tłumaczeniowej, w ramach których duży nacisk kładzie się na materiał gramatyczny, funkcjonalizując go jednak w komunikacji i stosując w realnych sytuacjach. Skupienie na gramatyce jest jednym z elementów uwzględnianych na kursach przygotowujących m.in. do egzaminów certyfikatowych. Nowsze ujęcia wspomnianej metody zakładają większą niż pierwotnie (metoda wyrosła z tradycji nauki łaciny) swobodę uczących się w procesie poznawania reguł gramatycznych i samodzielne dochodzenie do wybranych zasad. Nie praktykuje się elementu tłumaczeniowego, co implikowałoby wykorzystywanie innego niż nauczany język porozumiewania się na lekcji. Koncentryczne ułożenie treści pozwala na wieloetapowe poznawanie i rozłożone w czasie ćwiczenie wybranych zagadnień, które są w ramach danego kursu odpowiednio uszeregowane pod względem stopnia trudności i frekwencji.

11 https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/biblioteka-lektora/literatura-i-kultura/polska-polka-filmowa-krotkometrazowe-filmy-aktorskie-i-animowane-w-nauczaniu-jezyka-polskiego-jako-obcego/ [dostęp: 1.02.2023].

Książkowym przykładem stosowania unowocześnionego podejścia do nauczania gramatyki są założenia publikacji pt. *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących* (wyd. 1998 i następne) autorstwa współpracujących z SJiKP Aleksandry Janowskiej i Magdaleny Pastuch. Pomimo że główną oś podręcznika stanowi komponent gramatyczny prezentowany dedukcyjnie, to publikacja nie zawiera charakterystycznych dla metody gramatyczno-tłumaczeniowej technik i strategii, które składały się na jej krytykę (por. Kaliska 2018, 35–37). Autorki zrezygnowały z elementu tłumaczeniowego i komentarzy w języku medium. Zastosowały za to przejrzyste schematy i tabele gramatyczne, a na marginesach zamieściły porządkujące informacje (adnotacje o typie koniugacji, aspekcie, konkretne formy). Problemy gramatyczne są uwikłane w kontekst komunikacyjny reprezentujący polskie i uniwersalne artefakty kulturowe[12]. Materiały preparowane imitują tok swobodnej rozmowy, wykorzystano ponadto materiały zbliżone do autentycznych (mapy, odręczne notatki, kartki pocztowe, listy, instrukcje) i autentyczne (zdjęcia świadectw szkolnych, fragmenty notatek prasowych, druki i formularze) (Janowska, Pastuchowa 2001, 364–366).

Podejście kognitywne i humanistyczne

Uczący się na wyższych poziomach nauczania, osoby planujące podjąć w Polsce studia, przygotowujące się do egzaminów certyfikatowych, studenci zagranicznych filologii, studenci indywidualni i wreszcie lektorzy cudzoziemcy świadomi swoich umiejętności i potrzeb w przemyślany sposób podchodzą do nauki języka polskiego i oczekują nie jedynie ćwiczeń automatyzujących, ale refleksyjnego i intelektualnego nastawienia do nauczanych treści. Gwarantować je może praktykowane w SJiKP podejście kognitywne, podmiotowo traktujące uczącego się, uwzględniające sferę racjonalną i emocjonalną, świadczące o humanistycznym nastawieniu wobec uczących się (Kaliska 2018, 58–60). Zakłada ono twórczy stosunek do języka, intelektualizację nawyków, refleksję, zestawianie i wyjaśnianie zagadnień językowych, a także autonomię i indywidualizację pracy uczącego się, tak by mógł uzyskać jak najlepsze efekty swoich działań w zależności od cech osobowościowych, m.in.: uzdolnień, typów inteligencji,

12 Znajdziemy w nim przykłady malarstwa polskiego i tytuły dzieł uznawanych za kanon polskiej literatury, polskie realia kulturowe (np. przesądy), informacje o polskich miastach i zabytkach.

preferencji, nastawienia wobec języka i motywacji. Sprzyja temu wykorzystywanie przygotowanych przez współpracowników i pracowników SJiKP materiałów dydaktycznych ujętych w omówione dalej pozycje książkowe. Programy nauczania i same lekcje wykorzystujące owe podręczniki stawiają przed uczącym się wyzwania, wyzwalają dążenie do zrozumienia określonych zagadnień i kreatywność w działaniach.

Z myślą o wspomnianych uczących wieloletnia współpracowniczka SJiKP, prezeska Stowarzyszenia Sympatyków SJiKP i szefowa Rady Szkoły – Małgorzata Kita – opublikowała dwutomową pracę pt. *Wybieram gramatykę. Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)* (Katowice 1998)[13]. Książka obiera za cel praktyczne i kontekstowe nauczanie gramatyki, kładzie ponadto duży nacisk na świadomość uczącego się. Autorka, potwierdzając swoją erudycję, poza schematami, tabelami i wykresami oraz standardowymi ćwiczeniami, sięga po szeroko rozumianą „polską spuściznę literacką" (Kita 1998: 3)[14], a tym samym odwołuje się do poczucia estetyki i sfery emocjonalnej odbiorcy (Kita 2004, 71–74). Komplementarną pozycją i niejako uzupełnieniem *Wybieram gramatykę* jest książka pt. *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach. Wybór tekstów języka polskiego dla cudzoziemców na poziomie zaawansowanym* Małgorzaty Kity i Aldony Skudrzyk (Katowice 2006). Tę antologię bardzo różnorodnych tekstów cechuje, jak piszą we wstępie autorki, „»niekonsumpcyjne« nastawienie do języka" (Kita, Skudrzyk 2006, 7), co znajduje potwierdzenie na każdej niemal stronie książki pozwalającej zgłębiać różne niuanse stylistyczne polszczyzny wysokiej.

Podobna świadomość zarówno podczas poznawania reguł gramatycznych, jak i słownictwa powinna towarzyszyć użytkownikowi publikacji *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średnio zaawansowanych* Barbary Morcinek[15] i Agnieszki Madei (2007). W myśl teorii kognitywnej podczas uczenia się języka obcego projektowany odbiorca ma wykazać się aktywnością, intencjonalnością działań, wysiłkiem intelektualnym, kreatywnością oraz

13 Jednotomowe wydanie 3. z roku 2017 ukazało się pod nieco zmienionym tytułem: *Wybieram gramatykę! Dla cudzoziemców zaawansowanych na poziomie C i dla studentów kierunków filologicznych* (Katowice).

14 Małgorzata Kita deklaruje we wstępie do *Wybieram gramatykę*: „Moim zamierzeniem jest to, by Czytelnik [...], rozwiązując problemy gramatyczne o różnym stopniu złożoności, czuł się nie obiektem nauczania, lecz partnerem tej pasjonującej formy interakcji społecznej, jaką jest proces poznawania języka" (Kita 1998: 3).

15 Obecnie: Barbara Morcinek-Abramczyk.

zaangażowaniem emocjonalnym (Kaliska 2018, 56). Pomoże mu w tym zadaniu szeroki wachlarz materiałów pomieszczonych w książce: tabel i komentarzy gramatycznych w języku polskim, tekstów (artystycznych, użytkowych, naukowych i popularnonaukowych, oficjalnych i prywatnych), ćwiczeń (gramatycznych, leksykalno-frazeologicznych, kształcących rozumienie tekstów słuchanych i czytanych, m.in.: transformacje fleksyjne, słowotwórcze i składniowe, ćwiczenia kategoryzujące, leksykalno-frazeologiczne, słownikowe, pytania otwarte, prawda-fałsz, wybór z trzech, wybór z banku słów, pisanie sterowane i wolne) oraz sugerowanych metod i technik pracy: gier, zabaw językowych, elementów dramy, symulacji. W podręczniku panuje równowaga pomiędzy kształceniem poszczególnych sprawności (słuchanie, gramatyka, czytanie, pisanie, mówienie), ponieważ „został dostosowany do wymagań systemu certyfikacji języka polskiego jako obcego na poziomie B2" (Morcinek, Madeja 2007, 11). Pomijane przez wczesne ujęcia podejścia komunikacyjnego gramatyka, czytanie i pisanie znajdują w podejściu kognitywnym należne im miejsce.

Nauczanie poprzez treść i zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe

Konieczności przygotowania uczących się do podjęcia studiów w Polsce i zapoznania ich ze słownictwem specjalistycznym oraz wyrobienie umiejętności biernego i czynnego posługiwania się językiem akademickim zakładają metody wykorzystujące nauczanie poprzez treść (CBLL – Content-Based Language Learning) oraz zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowego (CLIL – Content and Language Integrated Learnig). Podejście stosowane szczególnie w wielojęzycznych krajach takich, jak: Kanada, Luksemburg i Malta kładzie nacisk na opanowanie wiedzy z konkretnego przedmiotu i jednocześnie równomiernie rozwija język stanowiący narzędzie nauczania. Uczący się opanowują w ten sposób język naukowy, słownictwo z wyższych rejestrów, co pozwala im na podejmowanie studiów, funkcjonowanie w strukturach uniwersyteckich, a następnie znalezienie pracy. Ekspozycja na różne rodzaje dyskursu naukowego i popularnonaukowego umożliwia z jednej strony dostęp do języka fachowego, a z drugiej – pozwala na werbalizację wiedzy, którą uczący się nabyli już wcześniej – w toku edukacji we własnym lub innym niż Polska kraju, sprzyja ponadto społecznej mobilności, w tym podejmowaniu studiów lub pracy za granicą, oraz integracji (Kaliska 2018, 114; 120–126).

Zajęcia powstałe z myślą o wymienionym podejściu stanowią stały element rocznych kursów przygotowawczych dla cudzoziemców zamierzających podjąć studia w języku polskim, w ramach których uczący się uczestniczą zarówno w zajęciach ze słownictwa specjalistycznego przygotowywanych przez ich lektorów języka polskiego, jak w zajęciach propedeutycznych prowadzonych przez specjalistów z poszczególnych dziedzin, co odpowiada planom akademickim kursantów. Nauczanie w ramach lektoratu i zajęć przedmiotowych jest zintegrowane i skorelowane, tak by nauka przebiegała spójnie, a treści wzajemnie się uzupełniały.

Współpracująca z SJiKP Agnieszka Tambor opracowała dwa podręczniki ćwiczeniowe oddające ducha omówionego nastawienia do nauczania: *(Nie)codzienny polski. Teksty i konteksty* (Tambor 2018) oraz *Licz na Banacha* (Tambor 2019), które zawierają elementarne treści z zakresu: nauki i edukacji, medycyny, sztuki, polityki, historii, prawa, geografii i przyrody, matematyki, informatyki, chemii, fizyki i astronomii. Publikacje łączą nauczanie przedmiotowe i językowe, wykorzystując: ilustracje, wykresy, grafy, tabele oraz szereg praktycznych ćwiczeń kształcących bardzo zróżnicowane elementy językowe. Dodatkowo książki wspierają popularyzację informacji o znanych polskich naukowcach, m.in.: Mikołaju Koperniku, Marii Skłodowskiej-Curie czy tytułowym Stefanie Banachu.

Nieco inną naturę ma *Polska półka historyczna* Agnieszki Tambor, która w każdej jednostce zawiera część poszerzającą wiedzę z realiów, a następnie ćwiczenia z wykorzystaniem słownictwa i struktur z owego tekstu lub do nich się odnoszących. Książka w wersji papierowej zawiera wybrane, ważne dla Polski wydarzenia historyczne, natomiast strona internetowa: http://100faktowzhistorii.pl/ przynosi pełny zestaw owych tytułowych 100 faktów z historii Polski, które, zgodnie z podtytułem projektu, „powinien znać każdy cudzoziemiec".

Kształcenie sprawności czytania

Warto odnotować także wykorzystywaną w nauczaniu jpjo w SJiKP sprawność czytania i wytycznych The Reading Method i The Reading Approach[16]

16 Geneza metody sięga lat 60. XX w., gdy teksty czytane były wykorzystywane w nauce języka angielskiego w Indiach oraz niemieckiego i francuskiego w Stanach Zjednoczonych przy założeniu, że uczący się nie mają czasu lub możliwości na aktywną naukę języka (West 1937, 220–222, https://doi.org/10.2307/31767, https://www.jstor.org/stable/317672 [dostęp: 11.09.2022]. Dziś tę metodę można traktować raczej jako wspomagającą kształcenie językowe niż jako dominującą.

oraz założenia czytania ekstensywnego[17] (por. Day 2015, 294–301), kładących nacisk na: obcowanie z dłuższym (nieraz uproszczonym) tekstem literackim lub publicystycznym, przyjemność wynikającą z przeczytanej lektury, niecelową naukę języka, a także wielokrotną ekspozycję na powtarzające się słownictwo i struktury gramatyczne. Kształcenie sprawności czytania poprzez specjalnie opracowane teksty: wspiera indukcyjne nauczanie gramatyki, poprawia nastawienie wobec poznawanego języka, pomaga utrzymać motywację na wysokim poziomie, a po ukończonej lekturze daje poczucie zadowolenia i sukcesu, wreszcie umożliwia zapoznanie się z popularną w Polsce literaturą lub w przypadku tekstu adaptowanego – jego namiastką. Praktykowane są tutaj dwa typy tekstów: uproszczone i oryginalne. W przypadku tych pierwszych – adaptacja tekstu do podstawowej znajomości jpjo polega na ograniczeniu leksyki i zastosowaniu tej o wysokiej frekwencji, uproszczeniu struktur morfo-syntaktycznych, ograniczeniu słownictwa nieznanego i definiowaniu go w przypisach lub w słowniczku, zastosowaniu redundancji leksykalnej i składniowej (Seretny 2014, 12–13), skróceniu i ograniczeniu wątków fabularnych.

Cenione w nauczaniu języków obcych tzw. *graded readers* stopniowo zyskują na popularności w Polsce, choć ich liczba na polskim rynku wydawniczym jest wciąż znikoma. Wychodzi temu naprzeciw seria *Czytaj po polsku* pod redakcją Romualda Cudaka, Wioletty Hajduk-Gawron i Jolanty Tambor, a następnie *Czytam po polsku* pod red. Romualda Cudaka, Jolanty Tambor i Agnieszki Tambor, które można uznać za pionierskie w Polsce pod względem opracowywania oryginalnych dzieł literackich i także adaptowania ich do możliwości uczącego się na zdecydowanie niższym poziomie niż język oryginału (na przykład A2). Pierwsza seria obejmuje na początku roku 2023 piętnaście pozycji zawierających jeden lub dwa teksty literackie w postaci uproszczonej bądź oryginalnej wraz z ćwiczeniami, druga to na razie jedna pozycja. Ich liczba stale się powiększa, ponieważ wciąż opracowywane są nowe teksty z ich przystosowaniem leksykalnym i językowo-gramatycznym do różnych poziomów.

Metoda projektowa i podejście zadaniowe

Znakomitym przykładem wykorzystania i praktykowania metody projektowej i podejścia zadaniowego, które zakładają przeprowadzenie wieloetapowego przedsięwzięcia obejmującego różne działania przy aktywnym udziale

17 Czytanie ekstensywne na gruncie polskim upowszechnia Anna Seretny (2014).

i współpracy wszystkich członków grupy (Janowska 2011, 187) jest cykliczny Festiwal Filmowy *Made in Poland* organizowany na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Projekt został zainicjowany przez Agnieszkę Tambor w 2013 roku i był przygotowywany przez nią z niewielkimi wyjątkami (trzykrotnie na przykład festiwalem zajmowała się Maria Czempka-Wewióra) wraz ze studentami z różnych kierunków: międzynarodowych studiów polskich, kulturoznawstwa, filologii polskiej ze specjalnością nauczanie języka polskiego jako obcego/drugiego. Festiwal zakłada przybliżenie odbiorcy zagranicznemu ciekawych i godnych polecenia filmów zagranicznych oraz polskich, a odbiorcy polskiemu – ambitnych filmów kinematografii zagranicznej. W ramach projektu grupa studencka opracowuje koncepcję kolejnej odsłony festiwalu. Każda edycja zawiera filmy o innej proweniencji lub skupiona jest wokół innego kręgu tematycznego, na przykład kino azjatyckie lub obrazy z Europy Środkowej i Wschodniej, animacje, filmy muzyczne[18].

Zasadniczym celem projektu jest przygotowanie wydarzenia artystycznego przez studentów dla studentów. Grupa studencka złożona jest zwykle z Polaków oraz obcokrajowców, a działania zakładają współpracę wszystkich osób, podział zadań i wykorzystanie każdego z członków grupy zgodnie z jego umiejętnościami, zdolnościami i preferencjami. Nauczyciel pełni funkcję wspomagającą, doradczą i kontrolną, jednak zasadniczy ciężar pracy spada na młodych ludzi organizujących festiwal. Działania obejmują: opracowanie koncepcji merytorycznej, ustalenie harmonogramu prac i ich podział, prowadzenie korespondencji z władzami uniwersytetu, administracją i podmiotami zewnętrznymi,

18 Do końca roku 2022 odbyło się 11 edycji festiwalu: I Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland (2013); II Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland (2014); III Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in Brasil (2014); IV Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland (2016); V Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in Korea (2017); VI Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in Asia (2018); VII Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland, Made near Equator (2019); VIII Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in Zoom (2020); IX Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in Katowice; X Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made in the Heart of Europe; XI Międzynarodowy Studencki Festiwal Filmowy: Made in Poland. Made by Music (2022). Na rok 2024 zostało zaplanowane wyjątkowe wydarzenie festiwalowe związane z uczczeniem bahaterskiej obrony swego kraju przez naszych sąsiadów, poświęcone pamięci napaści rosyjskiej na Ukrainę zatytułowane „Stało się 24 lutego" odbywające się pod honorowym patronatem JM Rektora UŚ, prof. Ryszarda Koziołka.

przygotowanie i zlecenie do wydruku materiałów reklamowych i promocja wydarzenia w mediach (w tym społecznościowych, obejmująca posty, filmiki, gromadzenie grupy odbiorców), kontakty z prasą i pozyskiwanie patronów medialnych, ustalenie scenariuszy i sposobów postępowania w sytuacjach kryzysowych, podsumowanie i ocenę przebiegu wydarzenia. Wielość i zróżnicowanie działań pozwala na aktywny udział wszystkich członków grupy, nawet tych posługujących się słabiej językiem polskim.

Wspomniany festiwal filmowy nie jest jedynym przykładem wykorzystania metody projektowej i zadaniowej – częstokroć uczący się w SJiKP uczestniczą w różnego rodzaju projektach zakładających większy lub mniejszy udział samych studentów, jak na przykład w: przygotowaniu corocznej Międzynarodowej Konferencji Magistrantów, prezentacjach i spotkaniach przeprowadzanych w śląskich szkołach podstawowych i ponadpodstawowych (stacjonarnie i zdalnie) w ramach Dnia Języków czy Dnia Talentów, występach i prezentacjach w czasie Spotkań Kultur i Tradycji (wcześniej Wieczorów Narodów) organizowanych w ramach letnich szkół języka, literatury i kultury polskiej online i w Cieszynie, warsztatach teatralnych, kulinarnych czy nawet wolontariacie podczas kilku edycji Europejskiego Kongresu Małych i Średnich Przedsiębiorstw organizowanych w Katowicach przez Regionalną Izbę Gospodarczą itp.

Wskazane działania mają na celu przygotowanie uczących się do współpracy z rodzimymi użytkownikami języka, by umieli zaplanować i skutecznie wykonać określone przedsięwzięcia. Język staje się tu środkiem służącym realizacji planów, a nie celem samym w sobie.

Zakończenie

Krótki przegląd podejść, metod i technik stosowanych w SJiKP w ramach różnych kursów zestawiony z publikacjami przygotowywanymi przez pracowników i współpracowników jednostki oraz zrealizowanych projektów pozwala stwierdzić, że w Szkole wykorzystuje się wszystkie bardziej znane i wartościowe podejścia i metody nauczania języka polskiego jako obcego.

Decyzje metodyczne, które podejmowano indywidualnie, tudzież w gronie lektorskim, oraz wybory podręcznikowe w odniesieniu do konkretnej grupy uczących się, naznaczone są zawsze dobrem odbiorcy i wysoce zindywidualizowanym podejściem do niego. Każdorazowo przeprowadza się swojego rodzaju diagnozę, biorąc pod uwagę czynniki określające uczącego się. Nauczyciel

w tym układzie nigdy nie jest typem autorytarnym, ale świadomym trudności, z jakimi musi zmierzyć się odbiorca, życzliwym doradcą, inicjatorem i przewodnikiem.

Przywołane podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego

Budzik J., Tambor A., 2018, *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Janowska A., Pastuchowa M., 2003, *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących*, „Śląsk" Wydawnictwo Naukowe: Katowice–Warszawa.

Kita M., 1998, *Wybieram gramatykę. Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Kita M., Skudrzyk A., 2006, *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach. Wybór tekstów języka polskiego dla cudzoziemców na poziomie zaawansowanym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., Madeja A., 2001, *Krzyżówki dla uczących się języka polskiego*, Wydawnictwo Prolog: Kraków.

Morcinek B., Madeja A., 2007, *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średnio zaawansowanych*, „Śląsk" Wydawnictwo Naukowe: Katowice.

Serafin B., Achtelik A., 2001, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Tambor A., 2018, *(Nie)codzienny polski. Teksty i konteksty*, Uniwersytet Śląski i Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Tambor A., 2019, *Licz na Banacha*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Tambor A., 2020, *Polska półka historyczna*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura

Achtelik A., Serafin B., 2001, *„Miło mi panią poznać..." – projekt podręcznika*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 371–375.

Day R.R., 2015, *Extending extensive reading*, „Reading in a Foreign Language", V. 27, No. 2, s. 294–301.

Dąbrowska A., 2018, *Byli przed nami, uczyli przed nami. Nauczanie języka polskiego jako obcego (jpjo) – spojrzenie diachroniczne*, w: *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy*, t. V, *W kręgu (glotto)dydaktyki*, red., Achtelik A., Graboń K., Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Janowska A., Pastuchowa M., 2001, *„Dzień dobry" (prezentacja podręcznika)*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 364–366.

Janowska I., 2011, *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS: Kraków.

Kaliska M., 2018, *Model uczenia języków obcych w szkole wyższej na przykładzie języka włoskiego. Założenia teoretyczne, metodologia nauczania i zintegrowany rozwój kompetencji*, Wydawnictwo Naukowe, Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej, Uniwersytet Warszawski: Warszawa.

Kita M., 2014, *Wybieram gramatykę! – i co dalej?: o możliwościach dydaktycznego wykorzystania podręcznika* [*M. Kita: „Wybieram gramatykę. Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)"*, t. 1 i 2, Katowice 1998], Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Komorowska H., 2009, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna: Warszawa.

Maciołek M., Tambor J., 2012, 2018, *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego,* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Ostaszewska D., Tambor J., 2006, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.

Seretny A., 2006, *Metody nauczania języków obcych a nauczanie języka polskiego*, w: Lipińska E., Seretny A., *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS: Kraków, s. 131–154.

Seretny A., 2014, *Czytanie ekstensywne – tekst w perspektywie glottodydaktycznej*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 1 (13), s. 11–25.

Tambor J., Cudak R., 1993, *Głoski polskie* [kaseta wideo z przewodnikiem], Uniwersytet Śląski: Katowice.

Tambor J., 2010, *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców*, w: *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2,* red., Achtelik A., Kita M., Tambor J., Wydawnictwo Gnome: Katowice, s. 30–51.

Tambor J., 2021, *Nauczanie wymowy języka polskiego jako obcego*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 79–85.

Wielkiewicz-Jałmużna D., 2008, *Studium języka polskiego dla cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1952–2002*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: Łódź.

West, M., 1937, *The "Reading Approach" and "The New Method System"*, „The Modern Language Journal", 22(3), 220–222, https://doi.org/10.2307/31767, https://www.jstor.org/stable/317672 [dostęp: 11.09.2022].

Karolina Graboń
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-3714-3297

Marcin Maciołek
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-9147-1283

Katowicka szkoła fonodydaktyki języka polskiego jako obcego

W obowiązującym do niedawna w glottodydaktyce (nie tylko polonistycznej) podejściu komunikacyjnym[1], kładącym nacisk na opanowanie przez uczniów umiejętności sprawnego i skutecznego porozumiewania się, znacznie umniejszono rolę gramatyki, odsuwając na dalszy plan nabywanie wiedzy o języku i jego poszczególnych podsystemach. Wychodzono bowiem z założenia, że znajomość gramatyki nie przesądza o umiejętności posługiwania się językiem, a nierzadko wręcz utrudnia komunikację. Począwszy od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, coraz częściej pojawiały się głosy krytyki wobec różnych założeń podejścia komunikacyjnego, w tym również wobec bagatelizowania roli gramatyki w procesie dydaktycznym. Zauważono bowiem, iż:

> [d]ominacja skuteczności komunikacyjnej nad poprawnością sprawia, że uczniowie „dogadują się", ale niepoprawnie używany język obcy stanowi ich negatywną wizytówkę. Trudno zgodzić się także z tym, że komunikat niepoprawny może być w pełni skuteczny (Izdebska-Długosz 2016, 98).

Współcześni glottodydaktycy, zorientowani postkomunikacyjnie, są w zasadzie zgodni co do tego, że o sukcesie komunikacyjnym w znacznym stopniu decyduje również poprawność produkowanych tekstów, zarówno mówionych, jak

1 Jak wiadomo, obecnie w nauczaniu języków obcych prym wiedzie podejście zadaniowe, które zakłada aktywne włączenie uczącego się do procesu dydaktycznego, a podejmowane przezeń działania uznaje za „najlepszy sposób nabywania wiedzy i umiejętności językowych" (Janowska 2011, 16).

i pisanych. Tym samym kurs językowy – na każdym poziomie nauczania – winien umożliwić uczącym się poznanie reguł i środków językowych, które pozwolą im nie tylko na rozumienie wypowiedzi innych użytkowników danego języka, ale też tworzenie poprawnych pod względem językowym tekstów mówionych i pisanych. Warto jednak nadmienić, że sama znajomość reguł morfosyntaktycznych oraz słownictwa nie gwarantuje skutecznego porozumienia. W komunikacji ustnej istotna jest ponadto prawidłowa artykulacja poszczególnych głosek i ich połączeń (zwłaszcza odpowiednia wymowa grup spółgłoskowych), a także właściwe akcentowanie wyrazów i zdań oraz intonacja wypowiedzeń. Wszystkie te czynniki decydują o wyrazistości mowy, a zaburzenia z nimi związane mogą znacznie utrudnić, a czasem nawet uniemożliwić wzajemne porozumienie. Tym samym zdarza się, że jakiś komunikat, wypowiedziany przez cudzoziemca w obcym dla niego języku – choć poprawnie skonstruowany pod względem gramatycznym i leksykalnym – będzie zupełnie niejasny dla odbiorcy albo opacznie przezeń zrozumiany z powodu niedoskonałości fonicznej. Dlatego w kształceniu językowym nie powinno się lekceważyć nie tylko nauczania gramatyki, ale też doskonalenia wymowy nauczanego języka. Prawidłowo ukształtowany słuch fonematyczny uczących się, odpowiednio ustawiony aparat artykulacyjny, pozwalający na poprawną wymowę wszystkich głosek i ich możliwych połączeń, a także właściwe akcentowanie oraz intonowanie wypowiedzeń przyczyniają się do podniesienia efektywności porozumiewania się w języku obcym. O tym, jak ważne jest uwzględnianie zagadnień fonetyczno-fonologicznych w kształceniu językowym, a konkretnie w nauczaniu języka polskiego jako obcego, od ponad 30 lat uporczywie przekonują glottodydaktycy związani ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, w której w zasadzie od momentu jej powstania, tj. od początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, kwestie te stały się przedmiotem obserwacji badawczej.

Opanowanie polskiego (para)systemu fonetycznego, a więc nauka prawidłowego wymawiania polskich głosek – szczególnie tych, które są najbardziej charakterystyczne dla naszego języka – jest jednym z istotniejszych aspektów, na który należy zwrócić uwagę w kształceniu polonistycznym cudzoziemców. Nie jest to (czy raczej: nie powinno być) działanie jednorazowe, gdyż nauka wymowy to proces długotrwały – liczy się wytrwałość i konsekwencja, z czego niewątpliwie winien zdawać sobie sprawę doświadczony lektor języka polskiego. Ważne, aby właśnie temu aspektowi poświęcać czas na zajęciach, wykształcając w kursantach potrzebę systematycznej pracy nad poprawną artykulacją,

właściwą intonacją czy prawidłowym akcentowaniem. Jak już wspomniano, w zasadzie od początku istnienia Szkoły jej pracownicy i współpracownicy mają świadomość tego, jak ważną składową aktu komunikowania się w języku obcym jest odpowiednia wymowa. Ukazywanie praktycznej strony fonetyki sprawia, że nowi lektorzy i wykładowcy zatrudnieni w Szkole, podążając wytyczoną ścieżką, kształcą się nie tylko w kierunkach ściśle związanych z glottodydaktyką polonistyczną, ale także z logopedią czy emisją głosu. Zaszczepienie wskazanej idei w kolejnych pokoleniach nauczycieli jpjo przejawia się w jeszcze pełniejszym postrzeganiu roli poprawnej wymowy w komunikacji. Należy przy tym zauważyć, że przekonanie to stosunkowo niedawno zaczęło być doceniane w glottodydaktyce ogólnej i w ostatnich latach staje się coraz popularniejsze, czemu sprzyja obecna sytuacja społeczno-polityczna (duże ruchy (e)migracyjne i uchodźcze sprawiają, że obydwie dyscypliny – glottodydaktyka i logopedia – silniej niż do tej pory się przenikają i wzajemnie korzystają z wypracowanych metod, by pomóc dzieciom i dorosłym w przyswojeniu obcego dla nich systemu językowego w jak najszerszym zakresie). Jednocześnie pomaga to w walce z panującym stereotypem, iż polski jest jednym z najtrudniejszych języków na świecie, a jego system fonetyczny wydaje się nie do opanowania.

> Teraz już jestem studentem Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ale przedtem miałem możliwość uczyć się w Szkole Języka i Kultury Polskiej, która dała mi dużo w sensie językowym. Problem poprawnej wymowy dotyczy wszystkich, którzy uczą się języka polskiego, ponieważ jest dużo obcych dźwięków, a używanie ich w życiu codziennym sprawia dużo dyskomfortu. Niektórzy walczą z tym dzięki analizie większej liczby książek gramatycznych, ktoś ogląda telewizję, filmy, słucha muzyki itp., a ktoś inny się nie boi i praktykuje komunikowanie z Polakami, co moim zdaniem jest najbardziej działającą metodą uczenia się poprawnej wymowy. Wiem to z własnego doświadczenia, bo uczyłem się z ludźmi, dla których ten język był bardzo trudny i bardzo obcy, ale z czasem i dzięki chęci osiągnęli duży sukces w tej kwestii. Na koniec chciałbym życzyć cierpliwości i motywacji do uczenia się polskiego, polski jest łatwy.
>
> (wypowiedź studenta z Ukrainy)

Tak rozumiane umiejętności fonetyczne oraz wiedzę z tego zakresu przekazuje się słuchaczom kolejnych edycji studiów podyplomowych, a także nauczycielom języka polskiego jako obcego, pracującym zarówno w Polsce, jak i poza

jej granicami, którzy chcą podnieść swoje kwalifikacje, uczestnicząc w specjalnych kursach doskonalących. W tym duchu kształceni są również studenci uczący się na specjalności nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego. Wszystko to sprawia, że coraz więcej osób zajmujących się uczeniem jpjo zwraca uwagę na kształcenie poprawnej wymowy podczas prowadzonych przez siebie zajęć lektoratowych. W ośrodku katowickim tak dużo i często mówi się o tym, jak istotna jest prawidłowa wymowa i intonacja w procesie skutecznego porozumiewania się, że nie tylko lektorzy, ale i sami studenci zaczynają domagać się odrębnych zajęć, w czasie których mogą pracować właśnie nad artykulacją, akcentowaniem, intonacją zdaniową. Bywa tak szczególnie wśród tych osób, które przyjeżdżają do naszego kraju na dłuższe (semestralne bądź roczne) staże językowe. Ich pobyty w Polsce często są zwieńczone próbą zdobycia państwowego certyfikatu znajomości języka polskiego jako obcego, a jednym z kryteriów oceny w części ustnej egzaminu jest właśnie poprawna wymowa, płynność i swoboda wypowiadania się.

> Kurs języka polskiego bardzo pomógł mi w rozwinięciu umiejętności komunikowania się poprawną polszczyzną w mowie i w piśmie. Poszerzyłam swój zasób słownictwa, popracowałam nad składnią. Ale także pracowałam nad wymową, w czym pomogły mi zajęcia z konwersacji, współpraca z wykładowcami, którzy cierpliwie pracowali nad poprawnością każdej wymawianej przeze mnie głoski.
>
> (wypowiedź studentki z Kuby)

Rzecz jasna, łatwiej jest tego typu zajęcia zaplanować, kiedy wiadomo, jak długo i z jaką częstotliwością dana grupa będzie uczyła się języka, a także co jest głównym celem nauki (napisanie pracy dyplomowej, poszerzenie słownictwa, znalezienie pracy w Polsce czy chociażby uzyskanie polskiego obywatelstwa). Należy jednak podkreślić, że pasję do poprawnego, tj. zgodnego z normą ortofoniczną, wypowiadania się warto zaszczepić także w studentach uczestniczących w krótszych kursach (semestralnych, miesięcznych, a nawet adaptacyjnych do pobytu w naszym kraju czy na danej uczelni). Dlatego właśnie program kursu językowo-adaptacyjnego dla cudzoziemców przyjeżdżających na różne kierunki studiów na Uniwersytet Śląski w Katowicach każdorazowo zawiera warsztaty poświęcone brzmieniowej stronie polszczyzny. Za pomocą różnych metod i technik wykładowcy udowadniają, że polska wymowa nie jest trudna – odbywa się to już (a może zwłaszcza) od poziomu początkującego; dość przypomnieć, jak ważne jest opanowanie przez uczących się polskiego alfabetu, świadomość

relacji między głoską a literą, umiejętność wypowiedzenia czy odczytania zapisanego słowa. Warsztaty rozpoczynają się od ćwiczeń emisyjnych, od rozgrzania aparatu mowy, a także od zaprezentowania, które narządy artykulacyjne biorą udział w produkcji głosek. Przy okazji pojawiają się również podstawowe terminy związane z budową aparatu mowy. Kolejnym elementem jest nauka poprawnego oddychania, wydłużania fazy oddechowej, ćwiczenia usprawniające pracę przepony i przygotowujące do wymowy szeregów spółgłosek syczących, ciszących i szumiących, zwyczajowo uznawanych za trudne. Wszystko to ma na celu zademonstrowanie właściwej artykulacji oraz zminimalizowanie ryzyka wystąpienia nieprawidłowości w wymowie polskich głosek. Sporo czasu przeznacza się na prezentację polskiego alfabetu, a właściwie ukazanie relacji między poszczególnymi literami a głoskami, które one kodują – podobnie jak ma to miejsce w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego, w których abecadło jest wprowadzane na samym początku, podczas pierwszych zajęć.

> Uważam, że poprawna wymowa polska jest bardzo ważnym aspektem w nauczaniu i uczeniu się języka polskiego jako obcego. W niektórych przypadkach źle wymawiane słowa mogą doprowadzić do niezrozumienia lub nieporozumienia w różnych sytuacjach w komunikowaniu się. Z mojego doświadczenia jako studentki wynika, że wymowa na zajęciach była optymalnie stosowana i praktykowana, natomiast w podręcznikach jest za mało ćwiczeń wymowy lub logopedycznych.
>
> (wypowiedź studentki z Włoch)

Wydaje się, że istotny wpływ na wytyczenie takiego kierunku działań w SJiKP UŚ miały zainteresowania naukowe jej wieloletniej dyrektor, Jolanty Tambor, autorki podręcznika akademickiego *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, napisanego wespół z Danutą Ostaszewską i opublikowanego nakładem Wydawnictwa Naukowego PWN po raz pierwszy w 2000 roku, a później kilkakrotnie wznawianego. Warto nadmienić, że podręcznik ten powstał na bazie skryptu obu badaczek przeznaczonego dla studentów I roku filologii polskiej Uniwersytetu Śląskiego, zatytułowanego *Podstawowe wiadomości z fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, wydanego w 1990 roku i wznowionego dwukrotnie, odpowiednio w 1993 i 1997 roku[2].

2 Swoistym dopełnieniem wspomnianej publikacji jest wydana kilka lat później książka Jolanty Tambor pt. *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia* (Tambor

W 1993 roku zespół działający pod kierunkiem Romualda Cudaka i Jolanty Tambor (w ramach projektu badawczego KJM-28/FIL/92 w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach) przygotował program edukacyjny *Głoski polskie*, nagrany na kasecie magnetowidowej i przeznaczony dla obcokrajowców uczących się języka polskiego. Dołączono doń książeczkę będącą przewodnikiem do programu i zawierającą zapis fonetyczny (w alfabecie międzynarodowym i słowiańskim) nagranych na kasecie VHS dźwięków mowy polskiej, prezentowanych w izolacji oraz kontekście (konkretnych wyrazach), a także w opozycji do innych głosek i w tzw. parach minimalnych. Na marginesach umieszczono parametry czasowe umożliwiające odnalezienie konkretnego materiału. W przewodniku znalazły się również ekwiwalenty graficzne utrwalonych na taśmie głosek i słów, a ponadto schematyczne rentgenogramy głosek będących wariantami głównymi polskich fonemów. Zapis (fonetyczny i ortograficzny) materiału nagranego na kasecie poprzedzał dwujęzyczny (angielsko-polski) wstęp Jolanty Tambor pt. *Polish phonetic system / Polski system fonetyczny*, w którym językoznawczyni przedstawiła podział dźwięków mowy polskiej, uwzględniając układ wiązadeł głosowych, w przypadku samogłosek: poziome i pionowe ruchy języka, a w przypadku spółgłosek: stopień rozwarcia narządów mowy oraz miejsce artykulacji. W zamierzeniu twórców program edukacyjny *Głoski polskie* miał

> [s]łużyć [...] do rozpoznawania dźwięków polskich ze słuchu. [...] Cel drugi to nauka poprawnej wymowy: kaseta ukazuje stan widocznych narządów mowy (wargi, zęby, czubek języka), palatogramy [schematyczne rentgenogramy – popr. autorzy] w przewodniku dodają informacje o układzie pozostałych narządów (język, dziąsła, podniebienie miękkie i twarde, wiązadła głosowe) (*Głoski polskie* 1993, V).

Siedem lat później podczas konferencji pod nazwą *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, zorganizowanej w dniach 14–16 września 2000 roku przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej

2010a) – zbiór zadań ułożonych w porządku odpowiadającym układowi zagadnień prezentowanych w podręczniku napisanym wespół z Danutą Ostaszewską. Trzeba dodać, że obydwie pozycje wciąż z powodzeniem wykorzystywane są w ramach zajęć poświęconych fonetyce i fonologii współczesnej polszczyzny w różnych ośrodkach akademickich w całej Polsce.

i Języka Polskiego jako Obcego, Jolanta Tambor poprowadziła warsztaty polonistyczne poświęcone nauczaniu wymowy języka polskiego jako obcego, podczas których omówiła m.in. najistotniejsze problemy artykulacyjne wybranych grup narodowościowych cudzoziemców uczących się polszczyzny (w tym Anglików i Amerykanów, Chorwatów, Niemców, Francuzów, Chińczyków oraz Arabów) oraz przedstawiła różne sposoby opisu polskich głosek, które można zastosować w trakcie zajęć z cudzoziemcami[3]. We wstępie do artykułu, będącego pokłosiem przeprowadzonych warsztatów i opublikowanego w 2001 roku w tomie pokonferencyjnym *Inne optyki*, badaczka sformułowała konkretne zalecenia dotyczące kompetencji lektorów w zakresie nauczania wymowy, stwierdzając dobitnie, że:

> [l]ektor powinien dysponować rzetelną wiedzą na temat systemu fonetycznego i fonologicznego nauczanego języka. Nie można uczyć poprawnej wymowy i korygować błędów, samemu nie wiedząc, dlaczego te błędy powstają lub mogą powstać. Uczniowi przekazujemy niezbędne elementy wiedzy, sami musimy wiedzieć o wiele więcej (czyli prawie wszystko).
>
> Pożądane jest, by lektor miał świadomość problemów językowych, jakie mogą wystąpić w grupie (mam na myśli grupę językową, z uwagi na język rodzimy członków grupy), z którą ma do czynienia.
>
> [...] Aby móc decydować o konieczności zwrócenia większej uwagi na pewne głoski i ich wymowę, lektor winien posiadać minimum wiedzy o różnicach między językiem polskim a językiem rodzimym słuchaczy (Tambor 2001, 79).

Sformułowane przez Jolantę Tambor wymagania wobec lektorów znalazły odzwierciedlenie m.in. w siatce zajęć na Podyplomowych Studiach Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, prowadzonych od 1999 roku przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. W programie studiów uwzględniono bowiem przedmiot o nazwie

3 Do zagadnień tych badaczka powróciła kilkanaście lat później, prezentując je w sposób jeszcze bardziej pogłębiony w artykule *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców* opublikowanym w 2010 roku w podręczniku *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2* pod redakcją Aleksandry Achtelik, Małgorzaty Kity oraz Jolanty Tambor (Tambor 2010b).

podstawy fonetyki i poprawnej wymowy polskiej z elementami emisji głosu (wcześniej: podstawy fonetyki i poprawnej wymowy), realizowany w wymiarze dwudziestu pięciu godzin dydaktycznych, w tym dziesięciu godzin wykładów i piętnastu godzin ćwiczeń. W ramach tego modułu (na co wskazuje jego nazwa) słuchacze powinni opanować podstawy polskiej fonetyki: zyskują wiedzę na temat polskich spółgłosek i samogłosek, ich właściwości artykulacyjnych i cech dystynktywnych (fonologicznie relewantnych), a także różnic ilościowych i jakościowych pomiędzy mową a pismem, w tym jednorodności grup spółgłoskowych pod względem dźwięczności oraz funkcji litery *i* w języku polskim. Ponadto poznają najważniejsze zasady ortofoniczne dotyczące m.in. wymowy tzw. nosówek czy inaczej funkcji głoskowej liter *ą* i *ę* w zależności od pozycji zajmowanej w wyrazie i kontekstu fonetycznego, tj. jakości następującej po nich spółgłoski, różnic w artykulacji głosek oznaczanych literą podwojoną, czyli tzw. geminat – spółgłoskowych (frykatywnych i sonornych różniących się w wymowie od zwartych i zwarto-szczelinowych) oraz samogłoskowych (artykułowanych na ogół ze zwarciem krtaniowym), możliwych kontekstowych upodobnień (asymilacji) wewnątrz- i międzywyrazowych pod względem miejsca i/lub sposobu artykulacji, dopuszczalnych i nieakceptowalnych uproszczeń (redukcji) zbitek spółgłoskowych. Treści te dopełniają informacje na temat miejsca, jakie polszczyzna zajmuje wśród innych języków świata w świetle klasyfikacji fonologicznej, a także problemów wymawianiowych różnych grup narodowościowych cudzoziemców uczących się języka polskiego; omawia się przyczyny tych trudności oraz wskazuje możliwe sposoby ich przezwyciężania, uświadamiając słuchaczom, jak ważną rolę w nauce poprawnej wymowy odgrywa kształtowanie percepcji słuchowej. Wszak aby prawidłowo wyartykułować daną głoskę, trzeba najpierw dobrze ją usłyszeć, tzn. uchwycić jej cechy relewantne (dystynktywne, znaczące). „Człowiek bowiem ma słuch fonemiczny i słyszy to, co jest istotne dla rozumienia, nie percypuje cech drugorzędnych, dodatkowych, przypadkowych" (Tambor 2001, 80). Zdarza się, że cecha nieistotna w L1 okazuje się znacząca w L2. Lektor powinien wiedzieć, w jaki sposób tę dystynktywność kursantom ukazać, uzmysłowić.

Studenci pierwszego i drugiego roku studiów magisterskich uzupełniających (II stopnia) filologii polskiej, którzy obrali specjalność *nauczanie polonistyczne wśród cudzoziemców / nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego,* również mają w programie studiów piętnaście godzin ćwiczeń poświęconych właśnie nauczaniu wymowy polskiej obcokrajowców. Należy zaznaczyć, że treści

realizowane w ramach tego modułu nie pokrywają się z fonetyką (i fonologią) opisową języka polskiego. Przedmiot ten bazuje bowiem na wiedzy już przyswojonej przez młodych polonistów na studiach licencjackich i wykorzystuje ją, by pokazać, jak można/należy prezentować zagadnienia fonetyczne na zajęciach lektoratowych, na ile potrzebne jest posługiwanie się przy tym specjalistyczną terminologią, jakie ćwiczenia dobrać w zależności od poziomu biegłości językowej uczących się, ich języka pierwszego, znajomości innych języków obcych czy wreszcie – konkretnych potrzeb kursantów. Studenci mają możliwość odbycia praktyki w tym zakresie (hospitacje zajęć oraz samodzielne poprowadzenie ich części pod kierunkiem lektora). Należy wspomnieć, że specjalność cieszy się rosnącym zainteresowaniem, poszerza bowiem perspektywy zawodowe o dodatkowe uprawnienia w zakresie nauczania obcokrajowców. Nadmieńmy też, że specjalność glottodydaktyczną uruchomiono na śląskiej polonistyce dopiero w 2012 roku; wcześniej studenci filologii polskiej mogli wybrać jedynie dodatkowy blok zajęć fakultatywnych (w ramach specjalności nauczycielskiej) pod nazwą *język polski i literatura polska w świecie*. Starania dyrekcji Szkoły oraz Romualda Cudaka, kierownika (nieistniejącej już) Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich doprowadziły do tego, że glottodydaktyka zdobyła należne jej miejsce w programie studiów polonistycznych.

> Ucząc wymowy przyszłych polonistów, zwykle poświęcam doskonaleniu wymowy zajęcia wstępne (1–2), gdyż w szczegóły polskiej wymowy i intonacji studenci wchodzą na kursach specjalistycznych (np. fonetyka języka polskiego). Poza tym nie można pominąć faktu, że jeżeli chcemy wydłużyć zakładany na wymowę czas na naszych tradycyjnych zajęciach z cyklu komunikacyjnego, tzw. rozmówkach, musimy je uatrakcyjnić, rozbudować w gry i zabawy fonetyczne itp. w celu zachęcania uczącego się do dalszej nauki języka polskiego, a nie zniechęcania nudnym nauczaniem wymowy poszczególnych głosek. W związku z tym uważam, że powinno się zrezygnować ze skrajności w nauczaniu wymowy, a uczyć jej do stopnia, który najlepiej posłuży realizacji celów językowych naszego studenta.
>
> (wypowiedź wykładowczyni z Ukrainy)

Niestety, mimo licznych tekstów naukowych, które traktują o konieczności wprowadzenia zmian w programach nauczania, mimo większego dostępu do nowoczesnych pomocy naukowych i dydaktycznych – wciąż zbyt mało miejsca

przeznacza się na poprawną wymowę w podręcznikach kursowych. Jak wspomniano, przeważa w nich (nadal) podejście komunikacyjne (które powoli jest zastępowane przez podejście zadaniowe), nacisk kładziony jest na usprawnienie umiejętności mówienia, jednakże kształtowaniu poprawnej wymowy poświęca się niewiele ćwiczeń, a poradników z zakresu emisji głosu po prostu brakuje. Dostrzegają to nie tylko nauczyciele, ale także słuchacze. Dlatego wciąż aktualne są spostrzeżenia Jolanty Tambor, według której rola lektora jest w tej materii nie do przecenienia – powinien on zadbać, aby na lekcjach regularnie pojawiały się elementy poświęcone wymowie danych głosek, by proces dydaktyczny był spójny, a w konsekwencji prowadził do osiągnięcia sukcesu (również komunikacyjnego).

Ważne jest, by uczestnicy zajęć uświadomili sobie różnicę między literą a głoską oraz – już na początku swej przygody z językiem polskim – mieli świadomość występowania zjawisk wpływających właśnie na odmienności warstwy pisanej i mówionej języka (występujące m.in. za sprawą upodobnień między- i wewnątrzwyrazowych, zależnej od kontekstu realizacji fonicznej tzw. nosówek czy ubezdźwięcznień zachodzących w wygłosie). Oczywiście, nie ma potrzeby zapoznawania ich z fachowymi terminami czy historycznym podłożem danego procesu; ważne jest samo zasygnalizowanie, iż pewne konteksty fonetyczne wpływają na wymowę.

> Jeśli chodzi o wymowę, to poświęcam jej stosunkowo dużo czasu, szczególnie na początkowym etapie opanowania liter, głosek etc. Przyznam się szczerze, nie zaglądam do zbyt wielu podręczników, jednak z ćwiczeń dotyczących akcentu oraz specyficznej wymowy w języku polskim (w/f, k, rz itp.) chętnie korzystam.
>
> (wypowiedź wykładowczyni z Ukrainy)

Zdarza się, że słuchacz będący na stosunkowo wysokim poziomie zaawansowania językowego przychodzi na kurs i prosi, by oduczyć go wymawiania polskich wyrazów zgodnie z normami przyjętymi w jego ojczystym systemie językowym (czyli, mówiąc prościej, nauczyć go polskiego akcentowania i intonacji). Nie są to sytuacje jednostkowe, a o wiele trudniej wyrugować błędy silnie zakorzenione, powtarzane przez miesiące czy lata nauki niż wskazać właściwe tory akcentowo-intonacyjne na samym początku.

> Myślę, że w nauce języka polskiego bardzo ważna jest wymowa, zwłaszcza na poziomie A0. Jak zaczynasz mówić źle od samego początku, to trudno będzie zmienić to w przyszłości. Moim zdaniem na lekcjach języka polskiego wystarczająco czasu i uwagi poświęcono wymowie. Uczono nas poprawnie akcentować słowa, lektorzy delikatnie poprawiali błędy, gdyż wielu uczniów, widząc podobne wyrazy, zwyczajowo wypowiadało je jak w języku ojczystym. Czasami w klasie cała grupa wypowiadała to samo słowo chórem z nauczycielką, potem po kolei każdy student osobno i znowu razem, aby utrwalić wynik. Jestem bardzo wdzięczna za tę wiedzę, którą dały mi nauczycielki w Szkole Języka i Kultury Polskiej.
>
> (wypowiedź studentki z Rosji)

Nie odkryto jeszcze uniwersalnej metody, która pozwoliłaby wszystkim uczącym się polszczyzny obcokrajowcom opanować polską wymowę do perfekcji. O rady w zakresie tego, jak uczyć wymowy, by uniknąć żmudnego (i nudnego) powtarzania za lektorem kolejnych wyrazów czy zdań często proszą nauczyciele pracujący w zagranicznych szkołach przy konsulatach, ambasadach Rzeczypospolitej, w placówkach oświatowych prowadzonych przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, w szkołach sobotnich czy instytucjach polskich i polonijnych. Jest to jeden z najważniejszych i najczęściej pojawiających się postulatów, które spływają do naszej jednostki – jak zachęcić do nauki poprawnej wymowy. Pokutuje stwierdzenie, że prawidłowa wymowa w końcu sama przyjdzie, niezależnie od czasu poświęconego na ćwiczenia oraz usprawnienie aparatu mowy i dostosowanie go do produkcji obcych, bądź co bądź, głosek.

> Mimo iż istnieje dużo podręczników oraz publikacji na temat nauczania wymowy, w środowisku ukraińskojęzycznym niekiedy na zajęciach bywa ono pomijane ze względu na podobieństwo naszych języków – polskiego i ukraińskiego. Na skutek dominacji podejścia komunikacyjnego we współczesnym nauczaniu języków obcych więcej uwagi poświęca się natomiast kompetencjom komunikacyjnym uczących się. Warto więc uczulać studentów przede wszystkim na fonetyczne różnice polsko-ukraińskie, gdyż głosek „prostszych" mogą nauczyć się w trakcie opanowania innych sprawności językowych.
>
> (wypowiedź wykładowczyni z Ukrainy)

Kluczowa jest tutaj rola wykładowcy, nauczyciela – mentora i jednocześnie przekaźnika wiedzy (zob. Tambor 2010b). W czasie wyjazdowych warsztatów metodycznych, letnich i zimowych szkół języka polskiego, kursów dla zagranicznych lektorów języka polskiego organizowanych w Cieszynie (a od niedawna także online) wprowadza się elementy fonoglottodydaktyki, wskazuje się, które cechy artykulacyjne są istotne w nauce poprawnej wymowy, tłumaczy się, jak ważne jest, by uświadomić uczniom, gdzie głoska powstaje, w jaki sposób należy ją wyartykułować, jak poszczególne cechy artykulacyjne głosek wpływają na znaczenie słów. Wykładowcy wyjaśniają, przy jakich okazjach warto sięgnąć po dostępne pomoce (rentgenogramy, palatogramy, programy, aplikacje, portale poświęcone polskiej wymowie), jak samodzielnie wykonać labiogramy i prezentować wzorcową artykulację polskich samogłosek.

> Jako lektorka doskonale zdaję sobie sprawę z wagi nauczania wymowy języka obcego, jednak już na samym wstępie powiem, że w warunkach podejścia komunikacyjnego ten aspekt nauki niestety często znajduje się na marginesie, przegrywa z bardziej istotnymi zagadnieniami służącymi do tworzenia wypowiedzi. Oczywiście, nie sposób zapomnieć o ciągłym braku czasu na kursie: w warunkach, kiedy nauczyciel ma napięty program nauczania, trudno o dodatkowe chwile na ćwiczenia fonetyczne. Jednak dla chcącego nic trudnego. Uwielbiam fonetykę polską (nadmienię, iż jestem Ukrainką i nauczyłam się języka polskiego od podstaw) i staram się nie bagatelizować tej sprawy w procesie glottodydaktycznym. Poza tym o poprawną wymowę należy zadbać na początku, później bowiem dużo trudniej pozbyć się błędów fonetycznych. W podręcznikach kursowych doskonaleniu wymowy polskiej zwykle nie poświęca się dużo miejsca. Jednak chętnie korzystam z materiałów dodatkowych (a jest ich coraz więcej!). Czasami ćwiczenie fonetyczne pojawia się spontanicznie, przy okazji wykonywania innych czynności, np. odmiany czasowników (*sprzątać*, *sprzeczać się*, *kłócić się* etc.). Innym sposobem na doskonalenie wymowy są wiersze, piosenki. Za każdym razem tym ćwiczeniom towarzyszy mnóstwo zabawy.
>
> (wypowiedź wykładowczyni z Ukrainy)

Na zajęciach prowadzonych w Szkole często wykorzystuje się różnorodne teksty kultury, piosenki, utwory literackie (również wierszyki dla dzieci), fragmenty słuchowisk, seriali, teksty reklam – wszystko po to, by uatrakcyjnić naukę poprawnej wymowy, akcentowania, intonowania, by zachęcić do samodzielnego

poszukiwania najlepszej dla uczestnika kursu metody i odkrywania piękna brzmieniowej strony języka polskiego.

> Jestem osobą (zbyt) wrażliwą na poprawną wymowę, też w języku ojczystym, dlatego już na początku studiów polonistycznych zwróciłam na to uwagę. Moim zdaniem w podręcznikach jest za mało stron poświęconych wymowie, ale miałam szczęście, że podczas moich studiów prawie wszyscy profesorowie na lublańskiej polonistyce byli Polakami. Rozmawiali z nami (przede wszystkim na lektoracie) wyłącznie po polsku, przez co mieliśmy okazję codziennie słuchać poprawnej polszczyzny. Lektorka ciągle poprawiała naszą wymowę, za co jestem jej bardzo wdzięczna. Sama w domu uczyłam się jej w być może trochę dziwny sposób. Dość szybko zaczęłam oglądać polskie filmy i seriale, a także słuchać polskiej muzyki. Często uczyłam się na pamięć ulubionych cytatów z filmów albo tekstów piosenek i starałam się powiedzieć czy zaśpiewać je w taki sposób jak Polacy, zwracając uwagę na przykład na intonację, końcówki, spółgłoski miękkie, akcent. Moim zdaniem pomogło mi też to, że jestem muzykiem i trochę łatwiej mi było rozpoznać i usłyszeć, dlaczego coś nie zabrzmiało po polsku. Pobyt w Polsce, efektywne zajęcia z fonetyki, aktywność na lektoracie i dodatkowe ćwiczenia w domu doprowadziły do tego, że dzisiaj w ogóle nie mam problemów z poprawną wymową.
>
> (wypowiedź studentki ze Słowenii)

Reakcją na doskwierający od dłuższego czasu[4] brak na rynku wydawniczym publikacji, która w całości poświęcona byłaby zagadnieniom fonetyczno-fonologicznym ujmowanym z perspektywy glottodydaktyki polonistycznej, było przygotowanie przez Marcina Maciołka i Jolantę Tambor skryptu *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego*, do którego dołączono rentgenogramy, czyli schematyczne przekroje artykulacyjne, przedstawiające ułożenie narządów mowy właściwe dla poszczególnych głosek języka polskiego, a także płytę DVD z nagranym materiałem

4 Obecnie luka ta została w sporej mierze wypełniona, w czasie minionych 10 lat ukazało się bowiem wiele cennych publikacji poświęconych kształtowaniu poprawnej wymowy polskiej cudzoziemców. Dość wspomnieć takie publikacje, jak np. *Znajdź z polskim wspólny język. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Przewodnik metodyczny* (Biernacka 2016b), *Testuj swój polski. Fonetyka* (Kołaczek 2017), *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego* (Maciołek 2018), *Fonetyka – polski w praktyce* (Stanek 2020).

wizualno-dźwiękowym (Maciołek, Tambor 2012). Opracowane materiały, swoim tytułem nawiązujące do wspomnianego wcześniej programu edukacyjnego z 1993 roku, powstały w ramach projektu badawczego *Trudności wymawianiowe cudzoziemców uczących się języka polskiego*, realizowanego w latach 2011–2012 w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego przy współpracy ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, i ukazały się w 2012 roku nakładem Wydawnictwa Naukowego i Artystycznego Gnome.

W przewodniku przedstawiono typologię fonologiczną języków świata, ustalając miejsce, jakie polszczyzna zajmuje na mapie językowej, oraz wskazując swoiste cechy polskiej fonetyki. Następnie omówiono kwestie dotyczące nauczania wymowy polskiej cudzoziemców, uwzględniając problemy artykulacyjne poszczególnych grup narodowościowych, na przykład nierozróżnianie barwy polskich samogłosek przez Arabów, mylenie samogłosek przednich przez Anglików i Amerykanów, trudności Niemców z wymówieniem [ɰ̃] (zwłaszcza w bliskim sąsiedztwie [v]), nieodróżnianie (słuchowe i/lub wymawianiowe) głosek [r] i [l] przez Chińczyków, Koreańczyków czy Japończyków, substytuowanie labiowelarnego [ɰ̃] przedniojęzykowo-zębowym [ł] a twardego [l] miękkim [l'] przez Słowian wschodnich. Każdorazowo przedstawiono etiologię błędów, opisano właściwy sposób wymawiania danej głoski i zaproponowano ćwiczenia pozwalające na przezwyciężenie trudności. W przewodniku pomieszczono również obszerny rozdział dotyczący akcentu i intonacji w języku polskim, prezentujący te zagadnienia w ujęciu porównawczym (tj. na tle innych języków). W książce znalazły się też podstawowe informacje na temat odpowiedników fonicznych liter *ą* i *ę*, a ponadto przykładowy egzamin z podstaw fonetyki i prawideł poprawnej wymowy oraz test wyboru wielokrotnego pozwalający ocenić lektorowi własną kompetencję w zakresie fonetyki artykulacyjnej języka polskiego i nauczania wymowy polskiej cudzoziemców. Na płycie zaprezentowano natomiast wzorcowe realizacje polskich fonemów: wymowę głosek wypowiadanych w izolacji oraz wyrazach demonstrowanych jako przykładowe użycia tychże głosek w kontekście (więc również w wariantach uwarunkowanych pozycyjnie), a także wymowę głosek ujętych w opozycje – tak samo artykułowanych w izolacji oraz konkretnych słowach (parach minimalnych).

Publikacja była dwukrotnie wznowiona (w 2014 i 2018 roku). W wydaniu drugim poszerzono rozdział dotyczący prozodii języka polskiego o zestaw kilkunastu ćwiczeń kształcących umiejętność poprawnego kładzenia akcentu w wyrazie i zdaniu oraz intonowania wypowiedzeń. Dodano również obszerny rozdział poświęcony wymowie wyrazów zapożyczonych do polszczyzny oraz

zmianom w fonetyce i systemie fonologicznym języka polskiego w związku z przejmowanymi pożyczkami. W wydaniu trzecim partię tę uzupełniono o 10 poleceń dotyczących wymowy wyrazów obcych w polszczyźnie, dodano również blisko 30 zadań do rozdziału poświęconego odpowiednikom fonicznym liter *ą* i *ę*. W ostatnim wydaniu (to jest z 2018 roku) autorzy zdecydowali się ponadto zrezygnować z druku rentgenogramów i tłoczenia płyt DVD, umieszczając w internecie, na stronie Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, wersję cyfrową schematycznych przekrojów poprzecznych polskich głosek oraz materiał audio-wizualny nagrany pierwotnie na płycie. Obecnie w wolnym dostępie jest również przewodnik fonetyczny[5].

Warto nadmienić, że przygotowane przez Marcina Maciołka i Jolantę Tambor materiały doczekały się kilku recenzji naukowych, których autorzy zwrócili uwagę na pionierski charakter tej publikacji oraz fakt, że wypełniła ona „dotkliwą lukę w zakresie pomocy dydaktycznych niezbędnych w procesie przyswajania systemu fonetycznego języka polskiego jako obcego" (Wiatrowski 2014, 194)[6].

Mając na względzie to, jak wielką rolę w procesie przyswajania fonetyki języka polskiego jako obcego odgrywa słuch fonematyczny, Marcin Maciołek opracował kolejną publikację, a mianowicie *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego*. Jako narzędzie umożliwiające osiągnięcie tego celu zaproponował ilustracje prezentujące sześćdziesiąt trzy tzw. pary minimalne (ang. *minimal pairs*, niem. *Minimalpaare*), czyli wyrazy różniące się pojedynczą głoską (a właściwie jedną cechą dystynktywną) i mające odmienne znaczenia. Dobór przykładów – wsparty wieloletnim doświadczeniem autora w nauczaniu języka polskiego jako obcego – podyktowany był najczęściej

5 Wszystkie materiały, tzn. przewodnik, rentgenogramy oraz materiał audio-wizualny, dostępne są na stronie Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ w zakładce *Publikacje* (zob. https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/podreczniki-dodatkowe-i-zbiory-cwiczen/gloski-polskie-przewodnik-fonetyczny-dla-cudzoziemcow-i-nauczycieli-uczacych-jezyka-polskiego-jako-obcego/, dostęp: 17.09.2022), a cyfrowa wersja ostatniego wydania przewodnika znajduje się również w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego (RE-BUŚ) (zob. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/19232/4/Maciolek_Tambor_Gloski_polskie_przewodnik_fonetyczny_dla_cudzoziemcow_i_nauczycieli_uczacych.pdf, dostęp: 17.09.2022).

6 Wydanie pierwsze *Głosek polskich* zrecenzowali: Przemysław Wiatrowski na łamach czasopisma „Slavia Occidentalis", Magdalena Święcka w „Kwartalniku Polonicum", a także Maria Czempka-Wewióra na stronie internetowej Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. O drugim wydaniu pisała Michalina Biernacka w „Kształceniu Polonistycznym Cudzoziemców".

pojawiającymi się u cudzoziemców uczących się polszczyzny trudnościami w artykulacji polskich dźwięków. Wykorzystane do celów fonodydaktycznych wyrazy, ułożone w leksykalno-brzmieniowe kontrasty, to głównie słownictwo z zakresu poziomu podstawowego. Przygotowane materiały składają się ze stu (wydrukowanych na osobnych kartach) obrazków ilustrujących poszczególne pary minimalne oraz przewodnika zawierającego – poza instruktażem dotyczącym sposobu wykorzystania obrazków na zajęciach z języka polskiego jako obcego – wykład naukowo-metodyczny na temat nauczania fonetyki języka obcego. Przewodnik zwiera również zestawienie bibliograficzne rozmaitych prac (podręczników, poradników, zbiorów ćwiczeń, niepublikowanych rozpraw doktorskich, artykułów naukowych i metodycznych, a także materiałów multimedialnych) poświęconych nauczaniu wymowy polskiej cudzoziemców, przygotowanych do 2018 roku, czyli momentu, gdy ukazały się *Obrazki*.

Czasy pandemii paradoksalnie przyczyniły się do zwiększenia zainteresowania prowadzonymi przez Szkołę kursami języka polskiego oraz studiami podyplomowymi. Wydaje się, że oprócz czynników ekonomicznych (ograniczenie wydatków związanych z dojazdami na uczelnię czy kosztami wyżywienia, zmniejszone o niemal 25% czesne, oszczędność czasu), geograficznych (w studiach uczestniczą osoby mieszkające i pracujące na co dzień nie tylko poza Polską, ale nawet poza Europą: w USA, Brazylii czy Chinach, które nie miałyby szans uczestniczyć w zjazdach stacjonarnie) czy socjologicznych (kilka uczestniczek rozpoczęło naukę w trakcie urlopu macierzyńskiego, w normalnych okolicznościach realizowanie studiów w Katowicach byłoby dla nich bardzo trudne), ważne okazały się motywy psychologiczne (samokształcenie jako odpowiedź na „nienormalność" czasów, na izolację w warunkach domowych, pracę zdalną, poszukiwanie nowych bodźców, chęć rozwijania się, poznania nowych ludzi oraz utrzymywanie z nimi kontaktu, wspólne, nieznane dotąd doświadczenia – jak chociażby praktyki zawodowe, obserwowanie zmagań z nauczaniem i uczeniem się języka obcego, podpatrywanie innowacyjnego podejścia w edukacji, nieznanych wcześniej metod i technik pracy oraz próba zaadaptowania ich na grunt własnego zawodu – to tylko niektóre z powodów, które podawali słuchacze pytani o to, dlaczego zdecydowali się podjąć kształcenie na studiach podyplomowych).

Podczas przygotowywania zajęć wydawało się, że przedmiot *podstawy fonetyki i poprawnej wymowy polskiej z elementami emisji głosu* będzie jednym z trudniejszych do zrealizowania w przestrzeni wirtualnej. Wykładowcom

towarzyszyły obawy związane z utrzymaniem wysokich standardów nauczania, a wiązały się one przede wszystkim z założeniami programowymi samych zajęć – fonetyka jest bowiem nauką o brzmieniowej warstwie językach, o głoskach i relacjach między nimi zachodzących. Jak zatem przekazać wiedzę o dźwiękach mowy ludzkiej przy użyciu dostępnych programów i aplikacji o mocno ograniczonych funkcjach, kiedy głos jest nieco zmieniony (zniekształcony), zdarzają się rozmaite problemy techniczne (związane na przykład z działaniem niektórych programów czy niestabilnym połączeniem internetowym) albo opóźnienia w odbiorze dźwięku i obrazu itp.?

Pomocne okazały się różnorodne doświadczenia wykładowców Szkoły związane z prowadzeniem warsztatów fonetycznych i emisyjnych poza granicami Polski, kiedy czas i warunki pracy mocno odbiegały od szeroko pojętej normy. Okazało się, że techniki stosowane w czasie tego typu zajęć z sukcesem (co potwierdzają wysokie noty w ankietach końcowych oceniających poszczególne przedmioty) można zastosować również w nauczaniu zdalnym, pod warunkiem dokładnego omówienia celów i drogi do ich osiągnięcia. Wsparciem były również podręczniki w formie e-booków (m.in. cyfrowa wersja *Fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego* Danuty Ostaszewskiej i Jolanty Tambor czy udostępnione w internecie *Głoski polskie* Marcina Maciołka i Jolanty Tambor z rentgenogramami i filmikami pokazującymi prawidłową realizację polskich głosek w różnych pozycjach w wyrazie), a także programy, strony internetowe i aplikacje wspomagające naukę poprawnej wymowy (na przykład *PolFon* – interaktywny portal edukacyjny poświęcony polskiej fonetyce czy strona Liliany Madelskiej http://wymowapolska.pl/), a ponadto opracowane w Szkole czcionki fonetyczne *FONPOL* (zob. Francik, Tambor 1994).

Zgodnie z duchem czasu i jednocześnie w odpowiedzi na oczekiwania i prośby szerokiego grona odbiorców od 2020 roku regularnie odbywają się interaktywne webinaria metodyczne i glottodydaktyczne, w których ramach podejmowane są różne tematy. Cykle te prowadzone są każdorazowo przez inne osoby – wykładowców i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ, różnych wydziałów i jednostek Uniwersytetu Śląskiego oraz zaproszonych gości, specjalistów w poszczególnych dziedzinach. W tym miejscu warto wspomnieć, że 30 marca 2022 roku na platformie Clickmeeting odbyły się warsztaty pt. *Jak szumieć i szeleścić po polsku* prowadzone przez Jolantę Tambor oraz Karolinę Graboń. Dotyczyły one wprowadzania zagadnień z zakresu poprawnej wymowy oraz emisji głosu na zajęciach z języka polskiego

jako obcego i/lub drugiego na różnych poziomach zaawansowania. Podczas spotkania zaprezentowane zostały także pomoce dydaktyczne, w tym pozycje książkowe dostępne na polskim rynku wydawniczym, poświęcone kształtowaniu poprawnej wymowy cudzoziemców uczących się polskiego. Ponadto prowadzące spotkanie przedstawiły pomysły ciekawych ćwiczeń fonetycznych, mających na celu zmobilizowanie uczących się do konstruktywnej pracy nad wymową polskich głosek. Liczba uczestników webinarium oraz pozytywne reakcje na tematykę spotkania stanowią niezbity dowód na przemiany w świadomości grona nauczycieli i lektorów języka polskiego, którzy zaczęli dostrzegać, jak istotną rolę w edukacji polonistycznej zarówno Polaków, jak i cudzoziemców odgrywa poprawna wymowa. Wydaje się, że jest to dobra wróżba – wyspecjalizowana kadra, wrażliwa na brzmienie polskich głosek i świadoma przyczyn trudności wymawianiowych u obcokrajowców uczących się polszczyzny, a także osób polskiego pochodzenia mieszkających za granicą, jest bowiem potrzebna tak w ośrodkach polskich, jak i zagranicznych.

***

Dopełnieniem rozważań podjętych w niniejszym artykule niech będzie zestawienie prac – publikacji naukowych (artykułów i książek) oraz pomocy dydaktycznych – poświęconych kształceniu wymowy polskiej cudzoziemców, a stworzonych przez pracowników i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ:

Cudak R., Tambor J., red., 1993, *Głoski polskie* [kaseta magnetowidowa i przewodnik], Szkoła Języka i Kultury Polskiej: Katowice.

Czempka-Wewióra M., Graboń K., 2017, *Diagnoza i postępowanie logopedyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 1 (19), s. 147–161.

Graboń K., 2018, *W trosce o poprawną wymowę mówiących po polsku cudzoziemców*, „Kwartalnik Polonicum", nr 28/29, s. 19–24.

Maciołek M., 2018, *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., 2018, *Sukces czy porażka fonodydaktyki języka polskiego jako obcego? Rozważania na temat książki Michaliny Biernackiej „Znajdź z polskim*

wspólny język. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Poradnik metodyczny" (Łódź 2016), „Forum Lingwistyczne", nr 5, s. 109–123.

Maciołek M., 2015, *Problemy (cudzoziemców i lektorów języka polskiego) z wymową liczebników*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 2 (16), s. 109–124.

Maciołek M., 2015, *Przejawy tendencji do ekonomiczności środków językowych w zakresie wymowy i podsystemu fonologicznego*, w: *Linguarum Silva*, t. 4: *W kręgu zagadnień języka i tekstu*, red. B. Mitrenga, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 185–207.

Maciołek M., Graboń K., 2018, *Podręcznikowa wymowa – czyli o ortofonii w podręcznikach do nauki i nauczania języka polskiego jako obcego*, w: *Polonistyka we Lwowie: 200 lat idei. Dzieje podręczników języka polskiego. Praca zbiorowa z okazji 200-lecia reskryptu cesarskiego o zapoczątkowaniu filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, Firma „Inkos": Kijów, s. 60–71.

Maciołek M., Tambor J., 2018, *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego* (wydanie III, poprawione i uzupełnione), Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Maciołek M., Tambor J., 2014, *Głoski polskie*, cz. 1: *Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego* (wydanie II uzupełnione, z uwzględnieniem wymowy zapożyczeń) [+ płyta DVD], cz. 2: *Rentgenogramy*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Maciołek M., Tambor J., 2012, *Głoski polskie*, cz. 1: *Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego* [+ płyta DVD], cz. 2: *Rentgenogramy*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Malejka J., 2007, *Jak uczyć Chińczyków wymowy polskiej*, w: *Spotkania polonistyczne w Azji*, Wydawnictwo Dahye: Seul, s. 159–167.

Ostaszewska D., Tambor J., 2000, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.

Ostaszewska D., Tambor J., 1990, *Podstawowe wiadomości z fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego. Skrypt dla studentów I roku filologii polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Tambor J., 2016, *Polskie dźwięki w cudzoziemskich ustach. Cudzoziemcy w polskich mediach*, w: *Mówi się, czyli o wymowie i wymowności Polaków. Materiały IX Forum Kultury Słowa. Szczecin, 9–11 października 2013 r.*, red. E. Kołodziejek, A. Choduń, Wydawnictwo Volumina.pl, Daniel Krzanowski: Szczecin, s. 263–273.

Tambor J., 2012–2013, *Relewantna lura. O nauczaniu wymowy polskiej raz jeszcze*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", Wydawnictwo Dahye: Seul, s. 29–36.

Tambor J., 2012, *Wiedza z fonetyki – pomoc w osiąganiu bilingwalności u dzieci*, w: *Profilaktyka logopedyczna w praktyce edukacyjnej*, t. 1, red. K. Węsierska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 67–78.

Tambor J., 2010a, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.

Tambor J., 2010b, *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców*, w: *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, red. A. Achtelik, M. Kita, J. Tambor, Wydawnictwo Gnome: Katowice, s. 30–51.

Tambor J., 2001, *Nauczanie wymowy języka polskiego jako obcego. Warsztaty*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 80–85.

Wacławek M., 2007, *Samogłoskowe problemy polszczyzny (emisja głosu, prawidła wymowy w świetle nauczania JPjO)*, w: *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, red. A. Achtelik, J. Tambor, Wydawnictwo Gnome: Katowice, s. 52–61.

Poza tym w 1994 roku z inicjatywy Jolanty Tambor i przy współudziale Marka Francika z Wydawnictwa Gnome w letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej Uniwersytetu Śląskiego opracowano wspomniane wcześniej *Czcionki znaków fonetycznych FONPOL* przeznaczone do transkrypcji fonetycznej i fonematycznej tekstów polskich wraz z dołączonym *Podręcznikiem użytkownika*, zawierającym, oprócz informacji technicznych na temat instalacji czcionek w systemie Windows i ich charakterystyki typograficznej oraz rozkładu poszczególnych symboli na klawiaturze, także wiadomości dotyczące znaków stosowanych w alfabecie fonetycznym słowiańskim i międzynarodowym (API).

Literatura

Biernacka M., 2016a, *Recenzja pracy: Jolanta Tambor, Marcin Maciołek, „Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego"*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", nr 23, s. 261–264.

Biernacka M., 2016b, *Znajdź z polskim wspólny język. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Przewodnik metodyczny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: Łódź.

Cudak R., Tambor J., red., 1993, *Głoski polskie* [kaseta magnetowidowa i przewodnik], Szkoła Języka i Kultury Polskiej: Katowice.

Czempka-Wewióra M., *„Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego", Katowice 2012*, http://www.bristol.us.edu.pl/przeczytane_polecane.php?a=31 [dostęp: 18.09.2022].

Francik M., Tambor J., oprac., 1994, *Czcionki znaków fonetycznych FONPOL*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej: Katowice.

Izdebska-Długosz I., 2016, *Uczyć czy nie uczyć? – Przemiany miejsca i roli gramatyki w świetle metod nauczania języków obcych*, „Acta Humana", nr 7, s. 93–103.

Janowska I., 2011, *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Universitas: Kraków.

Kołaczek E., 2017, *Testuj swój polski. Fonetyka*, Wydawnictwo Prolog: Kraków.

Maciołek M., 2018, *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., Tambor J., 2012, *Głoski polskie*, cz. 1: *Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego* [+ płyta DVD], cz. 2: *Rentgenogramy*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Stanek J., 2020, *Fonetyka – polski w praktyce*, Wydawnictwo Glossa: Kraków.

Święcka M., 2014, *„Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego" Marcina Maciołka i Jolanty Tambor*, „Kwartalnik Polonicum", nr 15, 48–50.

Ostaszewska D., Tambor J., 2000, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.

Ostaszewska D., Tambor J., 1990, *Podstawowe wiadomości z fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego. Skrypt dla studentów I roku filologii polskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Tambor J., 2010a, *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego. Ćwiczenia*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa.

Tambor J., 2010b, *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców*, w: *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, red. A. Achtelik, M. Kita, J. Tambor, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Tambor J., 2001, *Nauczanie wymowy języka polskiego jako obcego. Warsztaty*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 80–85.

Wiatrowski P., 2014, *Marcin Maciołek, Jolanta Tambor, Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego, Wydawnictwo Gnome, Katowice 2012, ss. 91 + płyta CD, 47 plansz z rentgenogramami głosek polskich*, „Slavia Occidentalis", nr 71/1, s. 191–194.

Anna Gawryś-Mazurkiewicz
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-0348-1554

Tomasz Gęsina
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-9351-3777

Jak uczyć o literaturze? Przykłady kształcenia literackiego w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Literatura a glottodydaktyka polonistyczna

Ryszard Koziołek w książce *Dobrze się myśli literaturą* wskazuje, że literaturze powinno przyznać się rangę najwyższego składnika kultury, ponieważ stanowi „konieczność mówiącego człowieka, który w trosce o biologiczny i społeczny byt musi ulepszać swoją mowę, czyli czytać oraz tworzyć metafory i opowieści" (Koziołek 2016, 7). Z jednej strony literatura jest odzwierciedleniem rzeczywistości, w której powstaje, z drugiej – oddziałuje na tę rzeczywistość i przyczynia się do namysłu nad aktualnymi kwestiami społecznymi, politycznymi czy ekonomicznymi. Wpływa również na wrażliwość jej odbiorców oraz przyczynia się pośrednio do wykształcenia określonego poglądu na świat. Ten proces jest także widoczny w glottodydaktyce polonistycznej, którą Władysław Miodunka definiuje jako dziedzinę nauk humanistycznych zajmującą się

> badaniem procesu nauczania i uczenia się polszczyzny jako języka obcego i drugiego. Przekonanie o powiązaniu i wzajemnej determinacji procesów nauczania i uczenia się powinno prowadzić do podniesienia efektywności obu procesów w wyniku wykorzystania ogólnej wiedzy glottodydaktycznej (Miodunka 2016, 54).

Romuald Cudak w artykule *Glottodydaktyka polonistyczna w perspektywie przemian* zwraca uwagę na obecny w definicji przymiotnik „polonistyczna". Badacz wskazuje, że omawianej w tym miejscu dziedziny nauk humanistycznych Miodunka nie określa jako „glottodydaktyki języka polskiego", ponieważ „z definicji wynika [...], że trzonem teorii i praktyki tej nauki jest nauczanie języka" (Cudak 2020, 14). Cudak, powołując się na inne prace autora *Glottodydaktyki polonistycznej. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy* (m.in. dotyczące pojęcia kompetencji socjokulturowej), podkreśla, że język to jeden z najważniejszych fenomenów kulturowych, ponieważ gdy uczy się języka, to jednocześnie naucza się kultury, w której ten język funkcjonuje (Cudak 2020, 14). W dalszej części artykułu Cudak zauważa, że wraz z rozwojem nauczania języka polskiego jako obcego rozwijały się również formy związane z literaturą i kulturą polską, będące uzupełnieniem dla tego typu kształcenia. Przyczyniło się to do powstania studiów polskich, innych jednak od rodzimej polonistyki, skoncentrowanych na edukacji polonistycznej cudzoziemców, które z czasem przeistoczyły się w zorganizowaną formę dydaktyczną. Najważniejszym efektem tych studiów jest fakt, iż literatura i kultura są już nie tylko atrakcyjnym narzędziem w uczeniu języka polskiego jako obcego, ale przede wszystkim autonomicznym przedmiotem nauczania (Cudak 2020, 18–19).

Literatura a kultura

Na przestrzeni wieków literatura ulegała (i nadal ulega) przeobrażeniom na wielu polach – dostrzega się to zwłaszcza w zakresie poetyki dzieła literackiego (zob. Kostkiewiczowa 2013, 35–44). Śledzenie tych zmian oraz świadomość ich źródeł pozwala określić, jak zmieniała się funkcja literatury w ogóle, a także, jakie znaczenie literatura narodowa (tu polska) miała w określonym momencie historycznym dla rodzimych użytkowników języka. Cudak w wydanym w 2010 roku artykule *Edukacja literacka na kursach języka polskiego jako obcego* wskazywał, że

> literatura jest jednym z najistotniejszych segmentów kultury narodowej – jej współczesności i dziedzictwa w postaci szacownej tradycji. Jest również jedną z ważniejszych form sztuki i wysublimowanym użyciem słowa. Wyrastająca w kulturze stanowi jej odbicie i manifestację zamkniętych w niej obrazów świata, ale jednocześnie potrafi przekazywać informacje o skomplikowanych

> indywidualnych i niepowtarzalnych zjawiskach ze sfery przeżyć duchowych. Jak żadna inna sztuka opowiada o świecie, w którym powstaje, służąc jednocześnie odbiorcy w rozumieniu siebie i swojego świata, którym jest „tu i teraz" zamknięte w innych sferach kultury. Te i inne jeszcze powody sprawiają, że spotkania z literaturą polską winny być stałym elementem każdej formy edukacji cudzoziemców. Dotyczy to również różnorodnych kursów języka polskiego jako obcego prowadzonych w kraju i za granicą (Cudak 2010, 117).

Dwa lata później autor, powołując się na zacytowany wcześniej fragment, zauważa, że taki sposób myślenia o literaturze ma swoje korzenie w strukturalizmie i odnosi się do jej specyficznej roli, którą odgrywała dotychczas w Polsce, zwłaszcza w okresach zniewolenia (m.in. zaborów, okupacji hitlerowskiej czy w PRL-u). Odzyskanie wolności na początku lat dziewięćdziesiątych przyczyniło się do zweryfikowania funkcji, jaką pełniły dotychczas dzieła literackie, zwłaszcza te należące do tzw. historycznej literatury narodowej. W kulturze współczesnej sama literatura utraciła status najważniejszego segmentu na rzecz filmu i gier komputerowych (zwłaszcza wśród młodzieży). Innymi słowy, kultura przestała być literaturocentryczna, co odzwierciedla fakt, iż bardzo często poznaje się wybrane powieści poprzez ekranizacje filmowe (Cudak 2012, 33). Jak zatem zainteresować współczesnego czytelnika, który uczy się języka polskiego jako obcego, polską literaturą? Kiedy dotychczasowe metody motywowania i przekazywania wiedzy zawodzą, a tradycyjne, uniwersyteckie formy zajęć, takie jak wykład czy ćwiczenia okazują się niewystarczające, należy poddać je namysłowi i modyfikacjom, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb współczesnego ucznia. Niech to spostrzeżenie będzie impulsem do przedstawienia metod i form kształcenia literackiego w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Klub literacki

Letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej Uniwersytetu Śląskiego to niezwykłe wydarzenie, które od ponad trzydziestu lat jest organizowane w sierpniu w Cieszynie. Uczestniczą w niej studenci niemal z całego świata, którzy biorą udział w zajęciach językowych, wykładach, seansach, wycieczkach oraz wielu aktywnościach przybliżających im kulturę Polski. Jednym z takich wydarzeń jest klub literacki, w którym uczestniczą pasjonaci polskiej literatury. Celem

tej formy kształcenia literackiego jest wspólne czytanie tekstu oraz swobodna dyskusja na jego temat wraz z interpretacją sensów, które zawiera dany utwór. Innymi słowy, głównym punktem klubu literackiego jest przede wszystkim rozmowa na temat wybranego dzieła z wykorzystaniem kontekstów interpretacyjnych. Każde spotkanie moderują badacze literatury, doświadczeni wykładowcy uniwersyteccy, będący znawcami omawianej twórczości.

W rozdziale tym warto omówić założenia klubu literackiego, którego spotkania odbyły się podczas XXXII letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej w 2022 roku zarówno w formie stacjonarnej, jak i zdalnej. Metody dydaktyczne, wykorzystywane w obu tych formach, były takie same i opierały się przede wszystkim na dyskusji. W czasie spotkań rozmawiano o twórczości Olgi Tokarczuk (stacjonarnie), Sławomira Mrożka (zdalnie), Elizy Orzeszkowej (stacjonarnie), Katarzyny Bondy (zdalnie) oraz o literaturze obozowej (stacjonarnie i zdalnie) i wybranych utworach poetyckich XX wieku (stacjonarnie). O wyborze tekstu literackiego nie decydowała jednak jego obecność w tak zwanym kanonie literackim, jak to zwykle ma miejsce w szkołach i na uniwersytetach. Na dobór omawianych dzieł wpłynęły: obecna rozpoznawalność autora za granicą i – co się z tym wiąże – liczba tłumaczeń na inne języki (Tokarczuk – Nagroda Nobla w dziedzinie literatury), uniwersalność stylistyczna (Mrożek – absurd i satyra), powszechna obecność gatunku i jego realizacji audiowizualnych w popkulturze[1] (Bonda – powieść kryminalna[2]), rola metafory w poezji (Białoszewski i Wojaczek – gra językiem), zajęcia terenowe (Nałkowska – wizyta w Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu),

1 Coraz częściej w pracy z cudzoziemcami sięga się po teksty z najnowszej literatury polskiej. Małgorzata Świstowska w artykule *Obecność tekstów prozy polskiej po 1989 r. w nauczaniu języka polskiego jako obcego – realia, potrzeby, problem wyboru* wskazuje, że literatura współczesna jest szczególnym narzędziem, dzięki któremu student może poznać dany kraj czy miasto, a także przewodnikiem po obcej kulturze – tradycji, obyczajowości, sztuce czy folklorze (zob. Świstowska 2010, 425–432). Z kolei Justyna Zych w tekście *Najnowsze polskie powieści jako źródło wiedzy o życiu codziennym współczesnych Polaków* uważa, że „w sukurs cudzoziemcowi poszukującemu jakiejś wykładni polskiej codzienności może przyjść właśnie współczesna literatura polska, którą w wielu wypadkach można postrzegać jako pewne zapośredniczenie codzienności, jej literacką transpozycję" (zob. Zych 2020, 72).

2 Jednym z najpopularniejszych gatunków literackich w najnowszej literaturze polskiej jest powieść kryminalna. Po książki z tego gatunku, bardzo często ekranizowane w formie filmów czy seriali, dostępnych zarówno w kinach, jak i na platformach streamingowych, sięgają nie tylko czytelnicy znad Wisły, ale też i ci z całego świata, co może być wspólną płaszczyzną do rozmów studentów, którzy pochodzą z różnych krajów.

jednowątkowa fabuła (Orzeszkowa – forma noweli). Niemal wszystkie spotkania były zaplanowane dla studentów posługujących się językiem polskim przynajmniej na poziomie B1/B2, jedynie w zajęciach poświęconych *Glorii victis* uczestniczyli studenci z poziomu A1/A2[3].

Podczas większości spotkań klubu literackiego koncentrowano się na trzech czynnikach – odczytaniu tekstu, jego interpretacji oraz dyskusji. Pierwszym etapem pracy z tekstem było jego wzorcowe odczytanie na głos przez prowadzącego spotkanie, w kolejnym etapie studenci czytali tekst samodzielnie, szukając odpowiedzi na pytania, które do danego utworu zostały zadane przez wykładowcę (tym samym ćwiczyli sprawność czytania ze zrozumieniem). Po drugim odczytaniu pytań i wskazaniu odpowiedniego fragmentu, zawierającego odpowiedź, nastąpiło trzecie odczytanie tekstu – tym razem lektura została podzielona na odpowiednie fragmenty, które zostały zinterpretowane przez studentów. Anna Seretny i Ewa Lipińska w *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, klasycznej już dziś pozycji z zakresu glottodydaktyki polonistycznej, wskazują, iż czytanie to najbardziej złożony proces umysłowy człowieka. Ma charakter podmiotowy, ponieważ jest jednocześnie narzędziem umożliwiającym uczenie się i rozwój osobisty, co pozwala jednostce ludzkiej na aktywne – twórcze – uczestnictwo w nauce i kulturze (Seretny, Lipińska 2018, 185). Z czytaniem nierozerwalnie łączy się zjawisko interpretacji, czyli przyswojenie treści tekstu oraz – co ważniejsze – zrozumienie jego sensów. Autorki *ABC metodyki* zauważają, że różnice pomiędzy procesem czytania w języku obcym a w języku rodzimym mogą uwydatnić się na poziomie interakcji czytelnik – tekst i będą wynikały z odmiennych doświadczeń kulturowych. Seretny i Lipińska, powołując się na badania Haliny Chodkiewicz, wyróżniają pięć czynników decydujących o odbiorze tekstu napisanego w języku obcym: znajomość systemu graficznego, wiedza językowa, umiejętność interpretacji, wiedza o świecie, celowość. W kontekście tego szkicu najważniejszy punkt stanowi sztuka interpretacji, którą autorki definiują następująco:

3 Podczas niektórych spotkań klubu literackiego (poświęconych twórczości Orzeszkowej i literaturze obozowej [zdalnie]) korzystano z adaptacji tekstów pomieszczonych w serii *Czytaj po polsku*. Seria, redagowana przez Romualda Cudaka, Wiolettę Hajduk-Gawron oraz Jolantę Tambor, jest wydawana przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – dotychczas ukazało się 18 tomów. Utwory opracowane w ramach tej serii warto wykorzystać zarówno podczas zajęć lektoratowych, jak i tych w całości poświęconych literaturze polskiej. Więcej o samej serii i strategiach adaptacji tekstów literackich zob. Cudak, Hajduk-Gawron 2016, 603–615.

> Na *interpretację* tekstu składają się: rozpoznawanie celu, w jakim dany tekst został napisany, jego organizacji, związków pomiędzy zdaniami i myślami w danym kontekście; **czytanie można uznać za interakcję między czytającym i autorem, ale jej wynik nie jest przewidywalny, ponieważ każdy czytający może osiągać różny stopień zrozumienia** [podkreśl.: A.G.-M., T.G.]. Dotyczy to zwłaszcza tekstów literackich – w naukowych bowiem treści są zwykle wyrażone bardziej jednoznacznie i precyzyjnie (Seretny, Lipińska 2018, 189).

W kształceniu literackim studentów, dla których język polski nie jest językiem rodzimym, szczególnie ważna w procesie interpretacji jest owa nieprzewidywalność w odczytywaniu tekstu. Otwiera ona perspektywy pracy z odbiorcami o zbliżonym poziomie znajomości polszczyzny, którzy mogą się różnić posiadanym zasobem leksykalnym czy opanowaniem poszczególnych struktur gramatycznych, np. rozbieżność między studentem, będącym na początku czy też w połowie kursu B1, a studentem, który uczestniczy w ostatnim etapie nauczania zagadnień z poziomu B1.

W czasie spotkań klubu po trzykrotnym odczytaniu tekstu i jego interpretacji studenci uczestniczą w dyskusji poświęconej wybranemu dziełu literackiemu. Próbują zrozumieć zachowanie bohaterów, formułują argumenty i kontrargumenty dotyczące ich postępowania, podejmują i rozwijają tematykę wypowiedzi prezentowanych przez ich kolegów. Zofia Okraj w artykule *Jedno zagadnienie, kilka wariantów dyskusji w szkole wyższej. Specyfika, techniki, przykłady* wskazuje, że:

> Dyskusja zajmuje istotne miejsce w grupie słownych metod kształcenia. „Słowo" w dyskusji pełni pierwszoplanową rolę będąc nośnikiem opinii, pomysłów i argumentów. W prawidłowo prowadzonej dyskusji przekaz werbalny nie jest jednak zmonopolizowany przez wykładowcę, jak ma to często miejsce w klasycznym wykładzie akademickim, ani wymagany wyłącznie od studentów – co jest z kolei typowe dla „odpytywania" pojawiającego się nie tylko w przypadku egzaminów, ale i nierzadko podczas ćwiczeń z poszczególnych przedmiotów kształcenia (Okraj 2017, 56).

W tej części spotkania wykładowca odgrywa rolę moderatora dyskusji, pozwala studentom na swobodne konstruowanie wypowiedzi oraz formułowanie kontrargumentów na opinie wygłaszane przez kolegów. Ostatnim elementem klubu literackiego jest podsumowanie, które może być przeprowadzone przez

prowadzącego lub samych studentów – ważne, aby zawierało wątki interpretacyjne oraz argumenty i kontrargumenty wygłoszone podczas dyskusji.

Turniej Tłumaczy

Turniej Tłumaczy, podobnie jak klub literacki, to wydarzenie organizowane w ramach letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej, skupiające swoją uwagę na tekście literackim, ale w przeciwieństwie do klubu, uwaga słuchaczy nie jest skierowana na prozę[4], lecz na poezję lub z rzadka na dramat (fragmenty). Pomysł zorganizowania turnieju zrodził się w 1992 roku i od tego czasu, dzięki rosnącej popularności wśród studentów, na stałe wpisał się w program letniej szkoły. Jego pomysłodawcą był Romuald Cudak – niezmiennie od trzydziestu lat sprawujący pieczę merytoryczną nad wydarzeniem, który w latach dziewięćdziesiątych zdefiniował główne jego założenie:

> Tłumaczenie jest swoistym imperatywem wewnętrznym w uczeniu się języka obcego. Wyzwala się ono na pewnym etapie nauki w każdym z nas jako konieczność i jest sprawdzianem możliwości wniknięcia w świat, którego produktem i obrazem jest tłumaczony tekst. I tak pracę przekładową staramy się rozumieć (Cudak 1998, 32).

Formuła turnieju nie jest skomplikowana – na początku kursu uczestnicy są namawiani do przełożenia tego samego, wybranego wcześniej tekstu poetyckiego (rzadziej fragmentu dramatycznego) na język rodzimy lub inny, dobrze im znany, w którym zdecydują się spróbować swoich sił. Przekłady powstają w czasie trwania letniej szkoły, co oznacza, że słuchacze mają na pracę translacyjną niepełne cztery tygodnie. Z jednej strony takie spotkanie z tekstem poetyckim zmienia go w materiał dydaktyczny, a pracę tłumaczeniową w swoistą lekcję języka polskiego, prowadzoną na dodatek w duchu dobrze znanej i trącącej dziś myszką metody gramatyczno-tłumaczeniowej[5], z drugiej jednak strony nie to jest stawką intymnego spotkania z tekstem poetyckim:

4 W czasie klubu literackiego ze słuchaczami kursu omawia się głównie teksty prozatorskie, choć nie stanowi to reguły.

5 Warto przywołać tu słowa Josifa Brodskiego, które wypowiedział w wywiadzie udzielonym Jolancie Tambor jako argument w sporze o tę metodę: „Najlepszy sposób, żeby się nauczyć języka, to tłumaczyć. Trzeba nakazywać studentom, by tłumaczyli wiersze lub dramaty.

> Nie jest to działanie, którego efektem byłoby „przyswojenie" tekstu dla kultury języka, na który tłumaczy się tekst, ale po prostu **interpretacja tekstu, obcowanie z tekstem i przeżywanie świata, w jakim powstał jako świata oswojonego; świata, który może być moim doświadczeniem** [podkreśl: A.G.-M., T.G.] (Cudak 1998, 32–33).

Dodatkowa wartość całego przedsięwzięcia powstaje w czasie spotkania początkującego tłumacza z lektorem, podczas osobistej rozmowy o tekście. Rozbudzona w ten sposób ciekawość znajduje dalsze zaspokojenie podczas wykładów, seminariów i spotkań prowadzonych przez wykładowców akademickich, na temat tłumaczonego wiersza (bądź wiersza tego autora). Jest to możliwe, ponieważ dobór turniejowego tekstu zawsze był skorelowany z programem letniej szkoły, dzięki czemu tłumacz, jeśli tylko ma na to ochotę, ma możliwość zagłębienia niuansów czasu historycznego czy charakterystyki epoki, w którym tekst ten powstał, lub biografii i twórczości jego autora. Na przestrzeni trzydziestu lat trudno nie zauważyć wpływu kalendarza (rocznic, wydarzeń kulturalnych, „roku" konkretnego pisarza, przyznanych nagród) na te wybory. Oto niektóre z nich, turniej: 2012 rok – tłumaczono wiersz *Są tacy, którzy* Wisławy Szymborskiej (rok śmierci poetki); 2013 rok – *Likier* Juliana Tuwima (Rok Tuwima); 2015 rok – *N.N. uprawia gimnastykę poranną* Stanisława Barańczaka (poeta zmarł w grudniu 2014 roku); 2020 rok – fragment *Balladyny* Juliusza Słowackiego (Narodowe Czytanie); 2022 rok – *Daj mi wstążkę błękitną* Cypriana Kamila Norwida (Rok Romantyzmu Polskiego).

Szczególnie wiersze. Bo kiedy tłumaczy się prozę czy prostą informację, szuka się jednego, dokładnego, ostatecznego znaczenia. A bardzo często w języku jedno słowo oznacza wiele rzeczy, nieprawda? [...] I właśnie, kiedy tłumaczy się prozę, przekłada się tylko jedno znaczenie, a kiedy tłumaczy się wiersze, wtedy rozumie się, że poeta miał jeszcze coś więcej na myśli. I dlatego wyucza się od razu na przykład trzech znaczeń. [...] Wszak nie znając znaczeń, nie odgadnie się istoty dialogu. To na pewno bardziej efektywny sposób opanowania języka niż np. wyuczanie się gramatyki" (Brodski, Miłosz 1993, 15; przedruk w: Miłosz 2010, 808).

Na przestrzeni lat metoda gramatyczno-tłumaczeniowa jako dominująca na lekcji języka polskiego uważana była przez glottodydaktyków polonistycznych za niewystarczającą do przyswojenia żywego języka. Wydawało się, że została lub zostanie na dobre wyparta przez inne podejścia i metody nauczania, np. metodę audiolingwalną czy podejście komunikacyjne. Zob. Czerkies 2021, 66; Komorowska 2015, 66. W ostatnich latach coraz częściej zwraca się uwagę na pożytki płynące z ćwiczeń translacyjnych na lekcjach języka polskiego jako ich elementu, a nie zastosowania jako dominującej metody. Zob. Maziarz 2000, 99–114; Izdebska-Długosz 2020, 33–45.

Mimo kalendarzowych odniesień, niezmiennie od pierwszej edycji turnieju, kryterium doboru tekstu są walory artystyczne, co podkreślał Cudak:

> Piękny liryk Leśmiana został zaproponowany, aby m.in. pokazać symboliczny charakter typowych również dla mowy potocznej środków stylistycznych (paralelizm składniowy, anaforyczność wypowiedzi), symboliczny charakter szyku zdaniowego, jak również rozbudowaną sieć semantyczną ważnego dla wiersza słowa *śnieg*. W wierszu Miłosza *Wyznanie* próbowaliśmy analizować sytuację komunikacyjną wpisaną w tekst, poetykę enumeracji oraz związany z nią sposób oglądu i rozumienia świata. W *Skakance Ufoistki* fascynowała nas dykcja wypowiedzi będąca wyraźną aluzją do wyliczanek dziecięcych i związana z nią – poprzez rzeczywistość gry i zabawy, w której wyliczanki są realizowane – autonomia i wydzielenie świata, w którym się mówi (Cudak 1998, 32–33).

Warto wspomnieć, że nie wszystkie próby translacyjne kończą się oddanym na czas, kompletnym przekładem wiersza, ale nie to decyduje o sukcesie lub fiasku przedsięwzięcia, tak samo jak nie decyduje o tym jakość tłumaczenia, która zależy nie tylko od poziomu znajomości języka, ale też talentu, wiedzy i uporu tłumacza. Próba samodzielnego przekładu stanowi wartość samą w sobie, bo pozwala przerzucać mosty ponad różnicami kulturowymi i otwiera przed tłumaczem możliwość spotkania z Innym, a także stanowi zachętę do sięgnięcia po kolejne teksty tego samego autora. Większa część prób trafia ostatecznie do turniejowej publikacji[6]. Zwieńczeniem wydarzenia jest jego finał, czyli wieczór, podczas którego tłumaczenia odczytywane są przez ich autorów. To okazja do porównania efektów swojej pracy z innymi tłumaczeniami na ten sam język (i jest to jedyny element ewentualnej rywalizacji w czasie turnieju) lub po prostu na cieszenie się warstwą brzmieniową przekładów.

Ponad trzydzieści lat przygody z przekładem polskiej poezji, jaka stała się udziałem słuchaczy letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej w Cieszynie, można by zamknąć krótkim podsumowaniem: przetłumaczono wiersze 23 autorów (Krzysztof Kamil Baczyński, Stanisław Baliński, Stanisław Barańczak, Miron Białoszewski, Aleksander Fredro, Konstanty Ildefons Gałczyński, Zbigniew

6 Tomiki „turniejowe" są opatrywane numerem ISBN i publikowane w formie papierowej. Wszystkie tłumaczenia dostępne są na stronie internetowej Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ pod adresem: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/turniej-tlumaczy/ [dostęp: 2.06.2024].

Herbert, Jarosław Iwaszkiewicz, Jan Lechoń, Bolesław Leśmian, Ewa Lipska, Adam Mickiewicz, Czesław Miłosz, Czesław Niemen, Cyprian Kamil Norwid, Tadeusz Różewicz, Juliusz Słowacki, Wisława Szymborska, Julian Tuwim, Jan Twardowski, Kazimierz Wierzyński, Rafał Wojaczek i Stanisław Wyspiański), na ponad siedemdziesiąt języków – a właściwie języków i lektów o nieustalonym statusie (albański, angielski, arabski, arabski egipski, arabski tunezyjski, arméński, austriacki, azerbejdżański, berberyjski, białoruski, bośniacki, bułgarski, chiński, chiński klasyczny, chorwacki, czeski, duński, esperanto, estoński, fiński, flamandzki, francuski, galicyjski, gruziński, hausa, hebrajski, hindi, hiszpański, igbo, indonezyjski, irlandzki, japoński, jidysz, joruba, kantoński, kaszubski, kataloński, kazachski, kirgiski, kirundi, koreański, litewski, luksemburski, łotewski, łużycki, macedoński, malajski, dialekt maleszewski, mołdawski, mongolski, niderlandzki, niemiecki, norweski, ochrydzki, ormiański, pendżabski, piemoncki, portugalski, portugalski brazylijski, rosyjski, rumuński, sanskryt, serbski, słowacki, słoweński, suahili, szwabski, szwedzki, śląski, tamazight, tamilski, tatarski, turecki, ukraiński, węgierski, wietnamski, włoski[7]; wśród lektów o nieuregulowanej prawnie sytuacji znalazły się: malaszewski, ochrydzki, piemoncki, szwabski, śląski i wiedeński), co daje liczbę ponad tysiąca tłumaczeń[8] (i kilkudziesięciu więcej tłumaczy. Wynika to z faktu, że mniej zaawansowani słuchacze letniej szkoły chętniej pracują w grupie). Do osobliwości turnieju należałoby jeszcze dodać ostatni przedpandemiczny rok 2019 z rekordową do tamtego momentu liczbą tłumaczeń wiersza Wyspiańskiego *Jakżesz ja się uspokoję* (dziewięćdziesiąt trzy!) i pierwszy całkowicie w zasadzie wolny od widma pandemii 2023 rok, kiedy wiersz Wisławy Szymborskiej *Niektórzy lubią poezję* został przełożony na czterdzieści języków, a przekładów jest sto dwadzieścia (!!!) oraz fakt, że nawet wspomniana pandemia nie przeszkodziła w zorganizowaniu wydarzenia – dwie edycje odbyły się zdalnie, a w roku 2022 przyjęto formułę

7 Nazwy języków narodowych, mniejszościowych, regionalnych, etnicznych, dialektów i odmian języków podajemy wedle decyzji podjętych przez tłumaczy, nie ingerujemy tu w tożsamość narodowo-etniczną, ani w świadomość językową. Zresztą nazwy podawane przez tłumaczy są ciekawym świadectwem zmieniającej się świadomości i identyfikacji językowej i kulturowej w obecnych czasach.

8 Liczby tłumaczeń w każdym tomie są zestawione w tekście R. Cudaka, J. Tambor: *Historia i współczesność Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego (jak się zaczęło i jak trwa)* w tym tomie.

hybrydową. Pokłosiem internetowej edycji były nie tylko teksty tłumaczeń, ale także zamieszczone później na stronie internetowej nagrania recytacji[9].

Międzynarodowe studia polskie

We wrześniu 2011 roku na Wydziale Filologicznym (dziś Humanistycznym) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z inicjatywy Romualda Cudaka powstała – kierowana później przez niego – jednostka naukowo-dydaktyczna o nazwie Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich. Wśród wielu pracowni i zakładów[10], z którymi nawiązała stałą współpracę, znalazła się także Szkoła Języka i Kultury Polskiej (do 2006 roku Romuald Cudak był jej dyrektorem), gdzie wielu późniejszych pracowników Katedry zaczynało swoją przygodę z glottodydaktyką.

Wraz z powstaniem Katedry ukonstytuował się nowy kierunek. Mowa o międzynarodowych studiach polskich[11], które wypełniły lukę w ofercie polskich uczelni, kierowanej między innymi do cudzoziemców zainteresowanych nie tylko nauką języka polskiego, ale też nabywaniem wiedzy o szeroko pojętej kulturze i odniesieniu jej do innych kultur. Między innymi, gdyż kierunek ten od początku zakłada integrację studentów polskich i zagranicznych – na tym samym roku, w tej samej grupie studiują w połowie „Polacy z Polski" i osoby pochodzące z różnych stron świata (wśród studentów były i są osoby z Ukrainy, Uzbekistanu, Kazachstanu, Chin, Korei Południowej, Brazylii i in.). Słowem, powstały nowe studia, które na zagranicznych uniwersytetach często noszą nazwę *Polish studies*[12], a te mają w nazwie „międzynarodowe", bo zakładają komunikację

9 Zdalne edycje turnieju to lata: 2020 i 2021. Efekty tłumaczeń edycji 2020 są dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/playlist?list=PL8Hn328mNyeOp1yhGFfHCU20fcOGZVuoX [dostęp: 11.09.2022].

10 Wskutek reform przeprowadzonych na UŚ w związku z przyjęciem Ustawy 2.0 (zwanej także Konstytucją dla Nauki), struktura uniwersytetu w 2019 roku uległa znacznym przeobrażeniom. W ramach tych działań połączono jednostki podstawowe, takie jak katedry i zakłady, w większe struktury (instytuty). Dlatego też 30 września 2019 r. Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich została rozwiązana, a kierunek, który miała pod opieką, włączono bezpośrednio w struktury Wydziału Humanistycznego.

11 Od października 2024 r. na poziomie licencjackim studia w nowej zreformowanej formule będą funkcjonować pod nazwą „Komunikacja międzykulturowa".

12 Na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie kierunek o nazwie „studia polskie dla cudzoziemców" powstał w 2022 roku, a na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

inter- i transkulturową w przekazywanych treściach i w praktyce współbycia studenckiego. Na stronie internetowej nieistniejącej już Katedry (zamkniętej po zreformowaniu struktury uczelni i likwidacji zakładów i katedr), można znaleźć opis wciąż istniejącego i cieszącego się dużym zainteresowaniem kierunku, w którym nakreślono jego ambicje naukowo-dydaktyczne:

> *Międzynarodowe studia polskie* to studia poświęcone kulturze polskiej widzianej w kontekście kultur regionów europejskich i pozaeuropejskich. Ujęcie konfrontatywne (Polska a regiony) jest łączone z ujęciem integracyjnym (Polska w regionach). [...] Studia przygotowują do czynnego uczestnictwa w komunikacji międzynarodowej i międzykulturowej. Oferują wiedzę o wielorakim usytuowaniu Polski w świecie, dają narzędzia do analizy innych obszarów kulturowych, pomagają zrozumieć wieloaspektowe oblicze kultury współczesnego świata[13].

Do programu międzynarodowych studiów polskich włączono przedmioty wprowadzające studentów w problematykę literatury polskiej, obejmujące – na studiach I stopnia – okres do 1918 roku i po 1918 roku, a na studiach magisterskich uzupełniających – przedmiot o nazwie „literatura polska". Planując zajęcia z literatury dla tego kierunku ważne jest, by wziąć pod uwagę specyficzne potrzeby niejednorodnych etnicznie i narodowo słuchaczy. Zrozumienie tych potrzeb jest podstawowym parametrem w przygotowaniu wykładu literackiego, dlatego tak ważne było i jest, by prowadzący wykłady i ćwiczenia, oprócz wiedzy literaturoznawczej, mieli również doświadczenie w pracy z cudzoziemcami. Do prowadzenia wykładów i konwersatoriów zaprasza się badaczy związanych z Instytutem Literaturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego (wcześniej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego oraz Katedry Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej), a także byłych pracowników Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich oraz pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej, którym ich rozległe doświadczenie w nauczaniu obcokrajowców znacznie ułatwia sprawne i efektywne organizowanie procesu dydaktycznego w międzynarodowych grupach.

---

w 2020 r. otwarto „studia o Polsce". Kierunek na UŚ zakłada dużą obecność cudzoziemców, nie jest jednak do nich specyficznie kierowany.

13 Opis międzynarodowych studiów polskich II stopnia (magisterskie) dostępny w internecie: https://www.studiapolskie.us.edu.pl/miedzynarodowe-studia-polskie-ii-stopnia-magisterskie/ [dostęp: 12.09.2022].

Od początku kluczowe było więc pytanie, jakie teksty literackie zaproponować studentom, aby były one reprezentatywne dla danego okresu polskiej kultury, a zarazem zachowywały odpowiednią równowagę między lokalnością a uniwersalnością, tzn. aby były i dla Polaków, i dla obcokrajowców jednocześnie interesujące i czytelne. W tym kontekście ważne jest również uwzględnienie zainteresowań i potrzeb odbiorcy zewnętrznego kulturowo[14]. To zadanie tym trudniejsze, że ów odbiorca to byt wirtualny, natomiast w praktyce to zróżnicowana wiekowo i językowo grupa ludzi o różnych doświadczeniach i gustach, odmiennym poziomie wykształcenia, która posługuje się różnymi kodami kulturowymi. Wszystko to sprawia, że program zajęć literackich nigdy nie jest stabilny, do końca ukonstytuowany i powtarzalny, a wybór „spisu lektur" w każdym roku ulega modyfikacjom, co daje też szansę na coroczne przygotowywanie autorskich zajęć.

Prowadzenie zajęć literackich na kierunku międzynarodowe studia polskie wiąże się także z koniecznością dokonywania dla części studentów kilkupoziomowej adaptacji tekstu, która ma na celu przygotowanie czytelnika zewnętrznego do jego odbioru. Wioletta Hajduk-Gawron w artykule *Arcydzieła literatury polskiej w praktyce glottodydaktycznej* zauważa, że do warstw adaptacji należą:

– warstwa leksykalno-gramatyczna – a zatem przystosowaniu podlega w pierwszej kolejności warstwa językowa, aby zagwarantować zrozumienie podstawowego znaczenia tekstu, rozszyfrowanie wszelkiej gry słów, idiomów, neologizmów, konieczne są ćwiczenia językowe i gramatyczne;
– warstwa pojęciowa – np. zrozumienie podłoża filozoficznego. Interpretacja wiersza bez odczytania podbudowy filozoficznej jest równie dobra, jednakże możliwe, że uboższa, dlatego, aby umożliwić pełną interpretację treści, warto wyposażyć odbiorców w wiedzę na temat potrzebnych idei filozoficznych. Zabieg ten jest szczególnie ważny, gdy odbiorcą tekstu jest osoba, która podstawy edukacyjne nabywała w innym kręgu kulturowym niż europejski. W tym miejscu konieczne może okazać się wprowadzenie metajęzyka z dziedziny poetyki opisowej, np. wprowadzenie pojęcia metafory, porównania;

14 Różnicę między odbiorcą zewnętrznym i wewnętrznym kulturowo wyjaśnia Wioletta Hajduk-Gawron (zob. Hajduk-Gawron 2013, 355): „Czytelnik wewnętrzny kulturowo wzrasta w kulturze narodu i języka, w którym powstało dane dzieło literackie, natomiast czytelnik zewnętrzny dopiero nabywa tych zdolności socjokulturowych, w które odbiorca rodzimy jest regularnie wyposażany przez system edukacyjny".

– warstwa kulturowa – np. symbolika, mity, legendy, okoliczności historyczne powstania tekstu (Hajduk-Gawron 2013, 362).

Wysiłki te powinny zmierzać do efektów, które także dla odbiorcy wewnętrznego kulturowo przyniosą ciekawe odkrycia i nowe wyzwania. Z perspektywy odbiorcy zewnętrznego są niezbędne, by literatura nie była dla niego hermetyczna, nieprzystępna i zniechęcająca. Odbiorca wewnętrzny otrzyma tekst nieadaptowany, ale chcemy, by zajrzawszy do adaptacji, dostrzegł jej sens i próbował odkryć zabiegi adaptacyjne.

Literatura a Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego

Warto zaznaczyć, że przedsięwzięcia opisane w niniejszym szkicu dają tylko niewielki wgląd w całokształt działań dydaktycznych i badawczych związanych z kształceniem literackim obcokrajowców podejmowanych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej. Dla porządku należy wymienić przynajmniej niektóre z nich: redagowanie wspomnianej wcześniej serii *Czytaj po polsku,* organizowanie wieczorów poetyckich i spotkań z polskimi pisarzami[15], czy – w ramach działań doraźnych i okolicznościowych – współpraca z lokalnymi szkołami, np. wirtualna świetlica literacka (cotygodniowe spotkania ze szkolną młodzieżą polską i cudzoziemską), udział w projektach promujących twórczość poetycką i przekładową, na przykład projekty „Poezja buduje mosty: Polska–Brazylia" i „Pana Cogito poszukiwania języka ojczystego", zakończone publikacjami. W projekcie brali udział studenci polscy Uniwersytetu Śląskiego z polonistyki, międzynarodowych studiów polskich oraz portugalistyki, studenci brazylijscy przebywający w Uniwersytecie Śląskim w ramach mobilności międzynarodowej i wreszcie studenci i wykładowcy z Uniwersytetu Federalnego Parany

15 Słuchacze letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej mieli okazję spotkać się, np. ze Stanisławem Lemem (zorganizowano aż piętnaście spotkań w domu pisarza w Krakowie) i Czesławem Miłoszem (zapis rozmowy z Miłoszem został opublikowany w 2011 roku w „Postscriptum Polonistycznym". Zob. Miłosz 2011, 357–368. Studenci spotykali się również z Ewą Lipską, Stanisławem Barańczakiem, Agatą Romaniuk (popularną autorką dziecięco-młodzieżowych kryminałów, których akcja rozgrywa się w Cieszynie), pisarzami sf i redaktorami czasopisma „Nowa Fantastyka" Markiem Oramusem i Maciejem Parowskim, pisarzem emigracyjnym Józefem Garlińskim, czy Tomaszem Sochackim, tłumaczem literatury na język śląski w wersji cieszyńskiej.

w Kurytybie (Brazylia). Tłumaczyli i interpretowali wiersze Paula Leminskiego – brazylijskiego poety polskiego pochodzenia (z portugalskiego na polski) i wiersze Zbigniewa Herberta (z polskiego na portugalski). Studenci czytali wiersze, omawiali je, zorganizowali spotkania i wieczory poetyckie dla kolegów studentów oraz dla uczniów z zaprzyjaźnionych szkół średnich. Efekty ich pracy znalazły się w tradycyjnych publikacjach i na stronie internetowej Szkoły[16].

Wszystkie te działania sprawiają, że kształcenie literackie jest stale obecne w programach dydaktycznych Szkoły Języka i Kultury Polskiej i odgrywa ważną rolę w promowaniu polskiej kultury.

Literatura

Brodski J., Miłosz C., 1993, (w rozmowie z J. Tambor), *Nobliści dla czytelników „PS"*, „Postscriptum", nr 6(7), s. 15–16; przedruk w: Miłosz C., 2010, *Dzieła zebrane*, t. 2, *Rozmowy polskie 1979–1998*, t. 1., Wydawnictwo Literackie: Kraków.

Cudak R., 1998, *Tekst poetycki w kształceniu językowym cudzoziemców na poziomie średnim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", nr 10, s. 23–33.

Cudak R., 2010, *Edukacja literacka na kursach języka polskiego jako obcego*, w: *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, red., Achtelik A., Kita M., Tambor J., Wydawnictwo Gnome: Katowice, s. 117–130.

Cudak R., 2012, *Edukacja literacka cudzoziemców w sytuacji przemian*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 2, s. 31–40.

Cudak R., 2020, *Glottodydaktyka polonistyczna w perspektywie przemian*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 2, s. 11–29, DOI: 10.31261/PS_P.2020.26.01.

Cudak R., Hajduk-Gawron W., 2016, *Problematyka adaptacji tekstu w edukacji literackiej cudzoziemców*, w: *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, t. 1, red. E. Jaskółowa i in., Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 603–615.

Czerkies T., 2021, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Księgarnia Akademicka: Kraków.

16 „Poezja buduje mosty: Polska – Brazylia": https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/poezja-buduje-mosty-polska-brazylia/; "Pana Cogito poszukiwania języka ojczystego": https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/pana-cogito-poszukiwania-jezyka-ojczystego/ [dostęp: 2.06.2024].

Hajduk-Gawron W., 2013, *Arcydzieła literatury polskiej w praktyce glottodydaktycznej. Zaadaptować czytelnika i tekst*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 3, s. 353–365.

Izdebska-Długosz D., 2020, *Praktyka przekładu w dydaktyce gramatyki języka polskiego jako obcego w grupach ukraińskich (wschodniosłowiańskich)*, „Roczniki Humanistyczne", t. LXVIII, z. 10, s. 33–45.

Komorowska H., 2015, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.

Kostkiewiczowa T., 2013, *Poetyka dawniej i dziś*, „Tematy i Konteksty", nr 3 (8), s. 35–44.

Koziołek R., 2016, *Dobrze się myśli literaturą*, Wydawnictwo Czarne: Wołowiec.

Maziarz M., 2000, *Miejsce tłumaczenia w uczeniu (się) języka obcego w nowej podstawie programowej kształcenia ogólnego*, „Studia Translatorica", nr 11, s. 99–114.

Miłosz C. (oprac. Malejka J.), 2011, *„Zdaje mi się, że to ja w tłumaczeniu angielskiego wprowadziłem termin «środki masowego przekazu»…": Miłosz w Szkole Języka i Kultury Polskiej UŚ*, „Postscriptum Polonistyczne", nr 1(7), 357–368; przedruk: *Czesław Miłosz i Josif Brodski. Z Czesławem Miłoszem i Josifem Brodskim rozmawia Jolanta Tambor*, w: Miłosz C., 2010, *Rozmowy polskie 1999–2004*, Wydawnictwo Literackie: Kraków.

Miodunka W.T., 2016, *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka: Kraków.

Okraj Z., 2017, *Jedno zagadnienie, kilka wariantów dyskusji w szkole wyższej. Specyfika, techniki, przykłady*, „Studia z Teorii Wychowania", nr 8/1 (18), s. 55–67.

Seretny A., Lipińska E., 2018, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Universitas: Kraków.

Świstowska M., 2010, *Obecność tekstów prozy polskiej po 1989 r. w nauczaniu języka polskiego jako obcego – realia, potrzeby, problem wyboru*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", nr 17, s. 425–432.

Zych J., 2020, *Najnowsze polskie powieści jako źródło wiedzy o życiu codziennym współczesnych Polaków*, w: *Literackie obrazy kultury. Perspektywa glottodydaktyczna*, red., Zych J., Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa, s. 67–94.

Agnieszka Tambor
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0003-1536-8986

Film jako przedmiot, narzędzie i podmiot w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego

Nauczanie poprzez kulturę było w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego sprawą wielkiej wagi od samego początku jej istnienia. W metodyce nauczania języka polskiego jako obcego promowanej przez katowicką Szkołę niepoślednie miejsce zajmowała sztuka i różnorodne teksty kultury. To właśnie w Katowicach uformował się jeden z najważniejszych ośrodków badania recepcji literatury polskiej w świecie, tu także powstała seria *Czytaj po polsku* proponująca być może nie nowatorskie[1], ale na pewno unikatowe na rynku polskim formy pracy z tekstem literackim na zajęciach z języka polskiego jako obcego. Autorskim i jedynym takim w całej Polsce projektem jest także Turniej Tłumaczy. Idea „konkursu" wymyślonego przez Romualda Cudaka, ówczesnego dyrektora szkoły, zrodziła się już na początku jej istnienia, bo w roku 1992. W ramach Turnieju studenci z różnych krajów zmagają się z polskim językiem artystycznym i trudną sztuką przekładu, tłumacząc wybrany wiersz na język ojczysty.

Badania wpływu translatoryki na nauczanie języka polskiego jako obcego okazały się znaczące także w kontekście tematu niniejszego tekstu, jakim jest wykorzystanie filmu w glottodydaktyce. Strategie tłumaczeń audiowizualnych w odniesieniu do przekładu elementów kulturowych stawały się wielokrotnie

1 Metody proponowane w serii były już wcześniej wykorzystywane m.in. w metodyce nauczania języka angielskiego jako obcego.

tematem zajęć ze studentami z różnych stron świata[2] oraz przedmiotem rozważań słuchaczy Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego na zajęciach z wybranych zagadnień kultury polskiej. Ci ostatni, od wielu lat, realizują w ramach zajęć ćwiczenia dotyczące analiz tłumaczenia tytułów filmowych na język polski. Zajęcia te są o tyle interesujące, że naukę na studiach podyplomowych podejmuje coraz większa liczba lektorów cudzoziemców oraz neofilologów chcących poszerzyć swój warsztat pracy o glottodydaktykę polonistyczną i jej techniki. Pozwala to na bardzo różnorodne z perspektywy językowo-kulturowej ujęcie tematu i na ciekawe spostrzeżenia dotyczące nie tylko najszerzej omawianych w mediach i na forach internetowych tłumaczeń z języka angielskiego. Słuchacze często wybierają bowiem do tych zajęć filmy rodzime lub pochodzące z kręgów językowych leżących w obszarze ich pracy i zainteresowań[3].

Przez lata ważnym elementem nauczania kultury polskiej jako obcej były także przedstawienia teatralne wystawiane początkowo w murach uczelni, później przeniesione na gościnne deski Teatru im. Adama Mickiewicza w Cieszynie i wystawiane pod czujnym okiem reżyserki i scenarzystki Marii Wacławek, ówczesnego dyrektora teatru Andrzeja Łyżbickiego oraz przy nieocenionej pomocy technicznej przyjaciela Szkoły i Teatru Piotra Gruchela.

Wśród oferowanych studentom sztuk nie mogło zatem zabraknąć także X Muzy. Bardzo szybko projekcje filmowe stały się integralnym elementem programu kulturalnego letnich szkół języka, literatury i kultury polskiej. Założeniem programu filmowego było od samego początku prezentowanie najnowszego kina polskiego, ale także klasyki kina, czyli takich filmów, bez których nie da się zrozumieć Polaków i ich mentalności.

> Chęć zdekodowania zachowań, tradycji czy obyczajów jest motorem podejmowanych przez wielu wysiłków edukacyjnych. Film odgrywa tu rolę dwojaką. Po pierwsze, staje się słownikiem, umożliwiającym złamanie obcych szyfrów kultury, po drugie zaś, katalizatorem poszukiwań, gdyż współcześnie może być uznany za najbardziej rozpowszechniony tej kultury nośnik (Tambor 2015, 5).

2 Jednym z bardziej wyrazistych przykładów mogą być zajęcia ze studentami Tokijskiego Uniwersytetu Studiów Międzynarodowych poświęcone strategiom tłumaczeniowym wykorzystanym w filmie *Między słowami* (*Lost in Translation*, reż. Sofia Coppola).

3 Są to języki: rosyjski, ukraiński, francuski, niemiecki, włoski, szwedzki i wiele innych.

To właśnie zrozumienie Polski i Polaków i pokazywanie różnorodności polskiej kinematografii przyświecało od zawsze konstruowaniu programów filmowych podczas kursów letnich i śródrocznych. Zawsze starano się, aby wśród oferowanych uczestnikom kursów obrazów znalazły się wybrane filmy z poniższych kategorii:

- adaptacje filmowe – filmy z tej grupy są niezwykle ważne, gdyż pozwalają uczestnikom projekcji poznać ważne pozycje literatury polskiej. „Dotyczy to na przykład takich klasycznych dzieł, jak: *Pan Wołodyjowski*, *Potop* czy *Krzyżacy*. Chętnie pokazujemy te filmy studentom, gdyż dla wielu z nich może to być jedyna możliwość zetknięcia się z utworami literackimi, których (ze względów głównie językowych i objętościowych – przyp. A.T.) nie byliby w stanie przeczytać" (Tambor 2015, 57).
- klasyka kina – dobór filmów z tej kategorii wbrew pozorom często nastręczyć może trudności. „Nauczyciel powinien zachować dużą ostrożność w przypadku dzieł cenionych, uznawanych za produkcje o bardzo wysokiej wartości artystycznej. [...] [N]auczyciel musi zdawać sobie sprawę z tego, że nie wszyscy studenci cenią kino trudne[4], co więcej – nie wszyscy lubią filmy w ogóle. Nie mamy przecież do czynienia ze studentami filmoznawstwa czy innych kierunków artystycznych. Studenci uczący się języka obcego mają różne profesje, różne zainteresowania i nie zawsze należy do nich właśnie kino"[5] (Tambor 2015, 60). Warto zatem (jeśli oczywiście istnieje taka możliwość) poznać gusta i zainteresowania widzów przed wyborem repertuaru. Należy zwrócić uwagę na prozaiczne kwestie, takie jak czasy, w których rozgrywa się fabuła filmu, możliwość identyfikacji widza z bohaterem[6], zrozumiałość kontekstu kulturowego itp.
- kino popularne – „Współczesne kino popularne (często – przyp. A.T.) charakteryzuje się komiksową estetyką i banalizacją świata przedstawionego. [...]. Walory estetyczne i jakość dzieła, mają w ich przypadku niezwykle mały wpływ na postrzeganie danego filmu w kategoriach dobry – zły. Przykładem takiej niezgodności może być masowe odrzucanie przez młodych polskich

4 Być może lepszym sformułowaniem byłoby: „o wysokich ambicjach/walorach artystycznych".

5 Doświadczenia dydaktyczne pokazują, że niektóre nagradzane i uznawane za wysokoartystyczne filmy, sprawiają studentom kłopot. Przykładami mogą tu być np. *Essential Killing* Jerzego Skolimowskiego, *Popiół i diament* Andrzeja Wajdy.

6 Wiek, płeć, wspólnota przeżyć.

widzów komedii romantycznych rodzimej produkcji[7] i jednoczesna chęć ich oglądania przez widzów zagranicznych. Wpływają na to przede wszystkim uproszczony model świata przedstawionego i język, którym posługują się bohaterowie, sprzyjające widzowi o niepełnej (czasem nawet bardzo niskiej) kompetencji językowej (warto jednocześnie zauważyć, iż w tych właśnie filmach, próżno szukać [...] naturalnych sytuacji komunikacyjnych). Podobnie przedstawia się sytuacja w przypadku „popularnych"[8] filmów historycznych, ze szczególnym naciskiem na tytuły takie, jak *Ogniem i mieczem* oraz *Quo vadis*, które źle odbierane przez polską widownię i krytyków są jednocześnie tytułami najczęściej podawanymi przez cudzoziemców wśród ulubionych polskich filmów lub wśród ulubionych filmów w ogóle. Z perspektywy estetycznej za przykład służyć mogą jeszcze filmy często pomijane przez nauczycieli (gdyż niezaliczane do kanonu tzw. polskiego kina artystycznego) takie, jak *Jutro idziemy do kina*, *Nad życie* czy *Laura*, które będąc produkcjami telewizyjnymi

7 Badania wśród młodych Polaków wykazują masowe odrzucanie kina polskiego, a jako argument bardzo często podawane są: „głupie komedie, których nie da się oglądać" (stanowią one duży procent rocznej polskiej produkcji). Wynika to przede wszystkim z jakości współczesnych rodzimych komedii romantycznych, które jak twierdzi Grażyna Stachówna nie mają w polskiej kinematografii godnych naśladowania wzorów: „W naszej tradycji kinowej nie łączyło się śmiechu i łez, nie stosowało bardziej wyrafinowanych konwencji budzenia emocji widzów, nie przemawiało subtelnym językiem erotycznych podtekstów. Przed 1939 rokiem wyraźnie rozdzielano melodramaty od fars i komedii, najczęściej zresztą muzycznych, a po 1945 roku melodramat na długo został zakazany jako gatunek burżuazyjny, komedia zaś miała przede wszystkim chłostać społeczeństwo biczem satyry" (Stachówna, 2011: 98). Polscy twórcy (scenarzyści i scenarzystki) usiłują opierać się w związku z tym na wzorcach zachodnich i realizują filmy, nieukazujące w sposób właściwy polskich realiów, polskiej rzeczywistości i polskiego społeczeństwa. „Wzorem dla polskich komedii romantycznych są współczesne filmy należące do tego gatunku zrealizowane w Hollywood i w Wielkiej Brytanii. Ale uzyskanie klasy *Pretty Woman* czy *Nothing Hill* nie jest proste, dlatego scenarzyści, reżyserzy i operatorzy czerpią z nich tylko to, co jest łatwe do powtórzenia – najbardziej konwencjonalne rozwiązania fabularne i obrazowe. Np. ujęcie Danuty Stenki i Artura Żmijewskiego siedzących w *Nigdy w życiu!* w restauracji na tle wielkiego okna, za którym widać olśniewająco wielkomiejską Warszawę, stanowi replikę podobnego ujęcia Meg Ryan i Billa Pullmana na tle Nowego Jorku w *Bezsenności w Seattle* (1993); [...]. Grażyna Stachówna w swoim artykule analizuje filmy pojawiające się na polskim rynku do roku 2008" (Tambor 2015, 56-57). Warto zauważyć, iż ostatnie lata przynoszą w kwestii omawianego gatunku zmianę – coraz częściej wykorzystuje się polską muzykę, dostosowanie realiów też znacznie się poprawiło. Doczekaliśmy się nawet filmów uznawanych za rodzime „odpowiedniki" znanych zachodnich wzorów, tj. *Listów do M.* oraz *Planety singli.* Polskie komedie romantyczne są też zdecydowanie bardziej akceptowane przez widzów rodzimych niż bywało to wcześniej.

8 Inaczej mówiąc: kasowych.

o niewielkich walorach artystycznych, są jednocześnie bardzo dobrze przyjmowane przez cudzoziemskich widzów. Powody wydają się podobne jak w przypadku wspomnianych wcześniej komedii romantycznych – zrozumiała, uproszczona fabuła i przystępny język. Warto pamiętać jednak w procesie nauczania o tych właśnie tytułach ze względu na niesioną przez nie wartość poznawczą, której brakuje [...] owym komediom" (Tambor 2015, 56-57).

– kino najnowsze – w przypadku tej kategorii motywacje doboru treści są nieco inne. Seanse premierowe, najświeższe mają za zadanie dać młodym widzom pole do porozumienia z polskimi rówieśnikami, a także umożliwić studentom/uczniom uczestnictwo w bieżącym dyskursie medialnym i dyskusji o zjawiskach współczesności. Warto zatem pokazywać takie filmy, „o których się mówi" i które stanowią przedmiot rozważań krytyków i publiczności (w telewizji, radiu czy internecie).

Wybory konkretnych tytułów można powiązać z ważnymi rocznicami historycznymi, wydarzeniami społecznymi i kulturalnymi lub pozwolić, aby były prowokowane kalendarzem i pojawiającymi się w nim świętami. Ważnym kryterium doboru bywają też bardziej i mniej znani cudzoziemcom twórcy filmów, którzy zasługują w danym momencie na szczególne docenienie[9] lub upamiętnienie[10].

Podążając za opisanymi wytycznymi, poza klasycznymi seansami wielokrotnie proponowano studentom podczas kursów także tematyczne nocne i weekendowe maratony – w ten właśnie sposób studenci mieli okazję poznać twórczość Krzysztofa Kieślowskiego, polskie kino historyczne, śląską trylogię Kazimierza Kutza czy różne filmowe oblicza drugiej wojny światowej. Niejednokrotnie pokazy odbywały się w kilku salach równocześnie, co dawało uczestnikom możliwość samodzielnego doboru repertuaru zgodnie z zainteresowaniami, wcześniejszymi doświadczeniami filmowymi i innymi czynnikami.

Trzeba zauważyć, że ostatnie lata jeszcze bardziej nasiliły znaczenie filmu jako tworu kulturowego, który najmocniej i najczęściej skłania nas do uczenia się języków obcych i poprzez który obce kultury poznajemy. Wielką rolę odegrali w tym zakresie giganci streamingu (Netflix, HBO, Amazon Prime Video, Disney+ i inne platformy) udostępniający do ogólnoświatowego rozpowszechniania filmy z wielu krajów (widzowie na całym świecie zyskali szeroki dostęp

9 Zdobycie ważnych nagród lub nominacji.

10 Rocznice śmierci lub urodzin.

nie tylko do produkcji amerykańskich)[11], w tym produkcje polskie[12]. Sprawiedliwość trzeba oddać także platformom YouTube i Vimeo, które umożliwiają m.in. ogólnoświatowy dostęp do kanałów znanych polskich szkół filmowych[13], a tym samym pozwalają na zaznajomienie się ze studencką twórczością polskich filmowców (często tych, którzy osiągnęli już niemałe sukcesy komercyjne w kraju i za granicą). Warto tu zatrzymać się na chwilę, aby wspomnieć o wielkiej zmianie, jaką przyniosły ze sobą czasy streamingu internetowego, likwidując mniej lub bardziej obszerne wideoteki/płytoteki, które zajmowały półki w ośrodkach nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Dziś płyty DVD przechowywane są raczej ze względów sentymentalnych, choć wciąż zdarza się ich wykorzystywanie w przypadku projekcji filmów niedostępnych w serwisach „na życzenie"[14].

Projekcje filmowe oferowane studentom Szkoły niejednokrotnie uzupełniane były spotkaniami ze znanymi postaciami świata filmu. I tak na przestrzeni lat ze studentami i wykładowcami Szkoły spotkali się m.in.: Małgorzata Domin (producentka), Janusz Gajos (aktor), Kazimierz Kutz (reżyser), Magdalena Łazarkiewicz (reżyserka), Lech Majewski (reżyser), Patrycja Młynarczyk (Silesia Film Commission, Śląski Fundusz Filmowy), Magdalena Piekorz (reżyserka), Maciej Pieprzyca (reżyser), Jerzy Trela (aktor), Andrzej Wajda (reżyser), Marcin Wrona (reżyser), Krystyna Zachwatowicz (scenografka), Krzysztof Zanussi (reżyser). Każde takie spotkanie było niezwykłym przeżyciem zarówno dla studentów, jak i dla gości Szkoły. Energia zafascynowanych kulturą polską ludzi z całego świata zawsze była doceniana przez polskich artystów, a rozmowom tym oficjalnym i tym kuluarowym nie było końca. Z wizytami znanych

11 Warto dodać, że daleko w tyle pozostają w tym zakresie polskie platformy, takie jak Player, PolsatBox Go, TVP Vod zawierające ogromne biblioteki polskich filmów, zarówno z katalogu klasyki kina, jak i dzieł najnowszych. Platformy nie są najczęściej dostępne nawet w krajach europejskich, o Azji, obu Amerykach czy Afryce nawet nie wspominając. Podobnie rzecz ma się z platformą Mojeekino, która na czas zamknięcia kin z powodu pandemii stała się największą w Polsce (i niestety tylko w Polsce) wirtualną salą kinową.

12 Polskie filmy coraz częściej pojawiają się na listach najchętniej oglądanych produkcji w wielu krajach świata.

13 Szczególnej uwadze polecam kanały: Lodz Film School, Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego (UŚ w Katowicach), Wajda School and Studio.

14 Warto zauważyć, że płyty z filmami, których nie można obejrzeć w serwisach streamingowych osiągają dziś astronomiczne ceny. Dystrybutorzy zdają sobie bowiem sprawę, że wciąż bywa to jedyna możliwość zetknięcia się z danym dziełem, a zatem mogą sobie pozwolić na windowanie cen nawet do kilkuset złotych.

i lubianych wiąże się także wiele anegdot i historii po dziś dzień opowiadanych przez pracowników Szkoły. W miejskie legendy zamieniły się choćby chroniczna nieśmiałość Janusza Gajosa, nieudana wizyta Kazimierza Kutza, po którego Jolanta Tambor postanowiła wspiąć się na szczyt góry Prusów (reżyser czekał w zupełnie innym miejscu i wizyta w Cieszynie ostatecznie doszła do skutku dopiero w następnym roku – na szczęście także wielokrotnie później) czy autograf, który Andrzej Wajda złożył na tradycyjnym japońskim bucie geta.

Film był obecny w działaniach jednostki nie tylko jako element dydaktyczno-rozrywkowy, ale stanowił i stanowi nadal przedmiot rozważań naukowych pracowników Szkoły i współpracujących z nią osób. Cykl publikacji filmowych i okołofilmowych rozpoczął w 2010 roku numer „Postscriptum Polonistycznego" – pisma krajowych i zagranicznych polonistów.

> Koncepcja tytułu numeru (*Kino po...*) oraz układu artykułów zrodziła się po lekturze tekstu Marka Haltofa *Ciągle żywy*, który opisuje stan polskiego kina po śmierci Krzysztofa Kieślowskiego. Jednakże rozprawy pomieszczone w numerze uwzględniają zarówno perspektywę diachroniczną, jak i synchroniczną opisu. Mamy zatem m.in. kino po odwilży, po zburzeniu muru i po reformie, ale również po swojemu, po europejsku, po tamtej stronie granicy i po adaptacji (Cudak 2010, 9).

W numerze ukazał się także artykuł *Półka filmowa* – rozpoczynający istniejący do dziś[15] cykl artykułów opisujących najciekawsze kinowe premiery polskie danego roku. Ważną częścią numeru „Postscriptum Polonistycznego" z 2010 roku, stały się także mikrowywiady, które w pewnym sensie są pokłosiem opisanych wcześniej spotkań znanych filmowców ze studentami szkoły. Na łamach pisma zgodzili się wypowiedzieć: Kazimierz Kutz (*Związek człowieka z językiem jest tak organiczny, że nie wolno tego rozcinać. I dlatego moje filmy są w gwarze*), Krzysztof Zanussi (*To się nazywa Obce ciało – w obronie kobiet przed feministkami*), Maciej Pieprzyca (*Po prostu przyjechali na Śląsk, bo odnaleźli fotogeniczną scenerię, zwłaszcza jak chce się opowiadać o biedzie i braku perspektyw*), Magdalena Piekorz (*Należy podejmować decyzje ryzykowne, bo tylko to daje możliwość wyjścia ponad przeciętność*) oraz Bartek Konopka (*Zwierzęta dają kosmiczną perspektywę dla opisu kondycji człowieka*).

15 Publikowany w każdym pierwszym numerze roku.

Od tego czasu pojawiły się kolejne publikacje glottodydaktyczne wykorzystujące film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Są to *Polska półka filmowa* (Agnieszka Tambor, Justyna Hanna Budzik, Agata Rudzińska, Adam Antoniewicz) oraz uzupełniona *Nowa polska półka filmowa* (Agnieszka Tambor, Justyna Hanna Budzik, Agata Rudzińska, Adam Antoniewicz), *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (Agnieszka Tambor, Justyna Hanna Budzik) oraz *Śląskie ścieżki filmowe* (Agnieszka Tambor). Pierwsze dwie z tych publikacji to rodzaj leksykonu o wiele mówiącym podtytule „100 filmów polskich, które każdy cudzoziemiec znać powinien" – ich ideę najlepiej ujął Marek Haltof w posłowiu do książki. Wybitny filmoznawca pisze:

> Autorka książki zna dobrze specyfikę pracy z obcojęzycznymi studentami i potrafi spojrzeć na filmy nie tylko jako dzieła artystyczne, lecz także jako pożyteczną pomoc dydaktyczną. Jak każdy autorski wybór filmów, także i ten może wzbudzić czyjeś zastrzeżenia – ustalanie podobnych list nie jest sprawą łatwą. Ograniczona objętość książki powoduje konieczność selekcji twórców i dzieł, niesie ryzyko zbyt indywidualnego potraktowania materiału. Ponadto, nie wszystkie filmy, nawet te najbardziej cenione w kraju, są zrozumiałe poza granicami Polski, w rezultacie, są trudne do wykorzystania w pracy dydaktycznej. Autorka, świadoma tych trudności, omawia zarówno dzieła należące do kanonu kina polskiego, jak i często pomijane w poważnych debatach filmoznawczych. Jedne i drugie filmy, z wielu powodów, mogą być z powodzeniem wykorzystywane w pracy dydaktycznej. „Artystyczność" nie jest tu bowiem najważniejszym kryterium.

Z kolei *Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego* to książka, w której znaleźć można nie tylko omówienia filmów, ale także tematy do dyskusji i co najważniejsze ćwiczenia rozwijające różne sprawności językowe oraz kompetencje leksykalne czytelników. *Śląskie ścieżki filmowe* to z kolei książka, która powstała z myślą o szeroko rozumianej edukacji kulturowej – treści, które w książce zostały zawarte odnoszą się bowiem nie tylko bezpośrednio do filmu, choć zawsze są w jakiś sposób z nim związane. Znalazło się w niej miejsce dla śląskiej demonologii, najważniejszych placówek medycznych w regionie oraz dla muzyki (która zawsze zajmowała na Śląsku bardzo ważne miejsce). Zjawiska i fakty wybrane do podręcznika pozwalają na ich wykorzystanie zarówno w pracy z obcokrajowcami uczącymi

się języka polskiego jako obcego i poznającymi kulturę polską, jak i z uczniami zgłębiającymi tajniki edukacji regionalnej. Książka została pomyślana w taki sposób, aby przeszkodą w podążaniu śląskimi ścieżkami filmowymi nie była (nie)znajomość języka polskiego, znajdą się bowiem w książce teksty i zadania bardzo trudne z perspektywy poziomu językowego, ale także takie, które będzie w stanie zrealizować ktoś dopiero poznający „polską godkę"[16]. Przeszkodą w korzystaniu z książki nie będzie też na pewno wiedza realioznawcza – każdy temat jest bowiem kompilacją tekstów, dodatkowych wyjaśnień oraz ćwiczeń – zatem jeśli czytelnik nie ma (jeszcze) pojęcia o Śląsku, dowie się wszystkiego, co wiedzieć powinien. Jeśli jednak po książkę sięgną osoby czujące się dość pewnie w meandrach śląskości, dzięki książce na pewno będą się dobrze bawić i pogłębią swoją wiedzę[17].

Wróćmy jednak do kontekstów dydaktycznych katowickich i cieszyńskich projekcji filmowych. Letnie projekcje kinowe cieszące się gigantycznym zainteresowaniem studentów zyskały po jakimś czasie dodatkowe, dopełniające je elementy. Jednym z nich jest, odbywający się po projekcjach, Dyskusyjny Klub Filmowy prowadzony przez specjalistów i specjalistki z różnych dziedzin[18]. Warto tu zauważyć, że seanse filmowe zaczynają się o 20:15, a zatem biorąc pod uwagę najkrótszy film pełnometrażowy, nasze DKF-y rozpoczynają się najwcześniej ok. 22.00. Nie trzeba pewnie mówić, iż burzliwe dyskusje (w wielu językach świata, ale! z dominującym polskim) toczą się do późnych godzin nocnych, a rekordowe zakończenie Klubu udało się zarejestrować na ok. 2.00 w nocy... (nikt nie opuścił sali!)

O ile podczas letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej czas zajęciowy jest ograniczony (choćby, a może głównie liczbą godzin w dobie), nieco inaczej wygląda sprawa w ciągu roku akademickiego, gdy zajęcia są prowadzone w Katowicach. Tu nieodłącznym elementem programu zajęć jest od kilkunastu lat przedmiot „Polska i Polacy w filmie". Wprowadzenie projekcji filmowych w ramy przedmiotu akademickiego pozwoliło przez lata wykształcić

16 Warto dodać, że w 2024 r. ukazało się wznowienie książki – tym razem z tłumaczeniem wstępu na język śląski autorstwa poety Mirosława Syniawy.

17 Ze wstępu do podręcznika.

18 Tego typu Dyskusyjne Kluby Filmowe prowadzone są przez osoby reprezentujące takie dyscypliny, jak: literaturoznawstwo (Romuald Cudak, Magdalena Piekara, Agnieszka Nęcka, Wioletta Hajduk-Gawron, Tomasz Gęsina, Anna Gawryś-Mazurkiewicz), językoznawstwo (Jolanta Tambor, Artur Jabłoński), kulturoznawstwo (Agnieszka Tambor, Justyna Hanna Budzik, Karolina Kostyra), dydaktyka (Małgorzata Wójcik-Dudek).

profesjonalne sposoby pracy ze sztuką filmową, która staje się w rękach katowickich akademików nie tylko narzędziem nauczania, ale także jego przedmiotem. Film stanowi zatem i sposób ilustrowania zjawisk językowych czy wątków historyczno-kulturowych, i materię pozwalającą ćwiczyć słownictwo specjalistyczne z zakresu kina gatunków, plakatów filmowych, zawodów filmowych i okołofilmowych oraz innych treści pozwalających na analizę i interpretację dzieła filmowego niekoniecznie z perspektywy czysto fabularnej. Katowickie tradycje filmowe pozwalają także na większą swobodę repertuarową – słuchacze kursu przygotowującego do studiów w języku polskim mogą wziąć udział w wyjściach na projekcje filmów premierowych. Jest to możliwe dzięki współpracy z Instytucją Filmową Silesia-Film (w szczególności z kinoteatrem Rialto, który uważany jest za najstarsze kino na Górnym Śląsku), z najpopularniejszym w Katowicach kinem studyjnym – Światowidem oraz ze Śląskim Funduszem Filmowym. Zarówno katowiccy kiniarze i kiniarki, jak i szefostwo Funduszu angażują się także w organizowane przez Szkołę działania dydaktyczne[19]. Można tu wymienić choćby zajęcia „Organizacje życia kulturalnego", „Turystyka filmowa", „Sztuka regionu" czy spotkania dotyczące mniej i bardziej rozpoznawalnych lokacji filmowych na Górnym Śląsku.

Efektem zajęć musiała w którymś momencie naturalnie stać się większa impreza filmowa mająca na celu zintegrowanie osób pochodzących z różnych krajów i reprezentujących różne kultury. Tak powstał festiwal (Międzynarodowy Festiwal Filmowy) Made in Poland. To coroczne wydarzenie kulturalne promuje ambitne kino polskie i zagraniczne. Podczas festiwalu można zobaczyć filmy reprezentujące różne gatunki i style oraz ukazujące odmienne kręgi kulturowe. Projekcjom towarzyszą prelekcje i spotkania z zaproszonymi gośćmi (gośćmi festiwalu byli m.in. reżyser teatralny Jacek Mikołajczyk oraz kardiochirurg Andrzej Bochenek – pierwowzór bohatera filmu *Bogowie*). Odbiorcami festiwalu są m.in. pochodzące z niemalże całego świata osoby uczące się języka polskiego jako obcego w ramach programu „Roczne kursy przygotowawcze do podjęcia studiów w Polsce" realizowanego na zlecenie Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, studenci-obcokrajowcy studiujący na śląskich uczelniach oraz kinomani chcący poznać odległe kinematografie i ich specyfikę. Szybko bowiem festiwal zyskał dwoistą duszę i zaczął pokazywać punkty styczne kinematografii polskiej i światowej. Nie sposób wymienić wszystkich

19 Kształcąc być może przy okazji nie tylko widzów i widzki, ale także przyszłych współpracowników.

edycji, ale warto wspomnieć choć niektóre – Made in Poland: Made in Asia, Made in Brasil, Made in Korea, Made Near the Equator, Made in Central Europe. Festiwalu nie przerwała pandemia – edycja z 2020 roku Made in Poland. Made in Zoom odbyła się z wykorzystaniem narzędzi pracy zdalnej – platform Zoom, Kahoot, Edpuzzle[20]. Organizatorzy festiwalu nie zapominają o korzeniach – jedną z ciekawszych pod względem technicznym i logistycznym edycji była odsłona 2021: Made in Poland. Made in Katowice. Podczas niej zaprezentowane zostały (w formie zdalnej oczywiście) etiudy powstające w Szkole Filmowej im. Krzysztofa Kieślowskiego – całość została ubrana w nowoczesną formę wirtualnej gry RPG[21]. Pokazom filmów i grze towarzyszyło spotkanie ze studentkami Szkoły Filmowej. Gościniami studentów były Wiktoria Goczoł i Maria Magdalena Jeziorowska, studentki Szkoły Filmowej im. K. Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego, współtwórczynie podkastu pokazującego blaski i cienie studiów filmowych *Filmówka mówi.*

Pomysłodawczynią festiwalu i osobą prowadzącą większość jego odsłon była Agnieszka Tambor, jednak na przestrzeni lat edycje były prowadzone także przez Marię Czempkę-Wewiórę i Aleksandrę Dębińską. W ciągu dwunastu edycji (które odbyły się do roku 2024) organizatorami festiwalu stali się studenci kulturoznawstwa, polonistyki, międzynarodowych studiów polskich, specjalności nauczanie polonistyczne wśród cudzoziemców oraz doktoranci Uniwersytetu Śląskiego. W 2024 roku we współpracy ze Szkołą Filmową im. K. Kieślowskiego UŚ odbyła się wyjątkowa edycja festiwalu związana z uczczeniem bohaterskiej obrony swego kraju przez naszych sąsiadów. Wydarzenie poświęcone pamięci napaści rosyjskiej na Ukrainę zatytułowane „Stało się 24 lutego" odbyło się pod honorowym patronatem JM Rektora UŚ, prof. Ryszarda Koziołka. Między kolejnymi edycjami festiwalu pojawiają się regularnie pomniejsze (nie znaczy to, że cieszące się mniejszą popularnością wśród odbiorców) imprezy filmowe. Jednym z takich wydarzeń stały się obchody rocznicy stulecia urodzin polskiego pisarza Stanisława Lema. Pokazom dwóch wersji filmu *Solaris* towarzyszyły publikacje (artykuły: *Pisarz, który nie cierpiał ekranizacji swoich książek* / *An author who hated movie adaptations of his*

20 Edycję współtworzyli studenci: Julia Nancka, Aleksandra Dębińska, Marta Bonczar, Martyna Nastos, Bartłomiej Rataj oraz pracująca w Szkole Paulina Stasiak.

21 Grę współtworzyli studenci: Alicja Kubies, Khrystyna Lesiv, Mariana Ravliuk, Emilia Kutyła i Michał Mazgaj.

books; *Fantasta, który nazywał swoje marzenia*, wykład online *Lem i filmy*[22] oraz interaktywne lekcje internetowe złożone z zadań, quizów, ćwiczeń językowych i materiałów wideo.

Nie tylko festiwal Made in Poland stał się dla studentów Uniwersytetu Śląskiego okazją do poznawania kinematografii światowej. Prowadzony na Wydziale Humanistycznym[23] kierunek międzynarodowe studia polskie[24] oferuje swoim studentom specjalności regionalne (w znaczeniu: regiony świata). Wśród oferowanych zajęć, poza tymi przybliżającymi dzieje regionu, jego historię i uwarunkowania geopolityczne, niepoślednie miejsce znajdują wykłady i konwersatoria monograficzne poświęcone sztuce, w tym także filmowi. Dzięki zajęciom, do których dostęp mają także słuchacze kursu przygotowującego i cudzoziemcy uczęszczający na różne zajęcia z języka polskiego jako obcego, udało się kolejnym rocznikom przybliżyć istotę japońskich horrorów, najważniejszych twórców kina chińskojęzycznego, poetyckie aspekty kina koreańskiego, specyfikę kina czeskiego, twórczość środkowoeuropejskich reżyserów, takich jak Michael Haneke, a także mniej popularne wśród młodych widzów kinematografie, m.in.: cypryjską, grecką czy libańską.

Wszystkie opisane działania doprowadziły do powstania jedynego w Polsce edukacyjnego projektu filmowego przeznaczonego dla nauczycieli kultury polskiej i języka polskiego jako obcego oraz dla osób, które poznają polską kulturę i język polski. *Polska Półka Filmowa* to zamieszczone na kanale YouTube o tej samej nazwie filmy i podcasty odpowiadające na podstawowe pytania: Jak wykorzystać film w nauczaniu? Jak używać filmu, serialu i telewizji w dydaktyce polonistycznej i glottodydaktycznej? Jak wykorzystać film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury i języka polskiego jako obcego/drugiego/

22 Abstrakt wykładu: Czy Lem – najbardziej znany polski pisarz był także doskonałym scenarzystą? W końcu, kreowane przez niego opowieści, aż proszą się o przeniesienie na srebrny ekran... Czemu więc nie doczekaliśmy się hitów na miarę uniwersum Marvela, w postaci ekranizacji tekstów, tego niezwykle poczytnego autora gatunku science-fiction? Odpowiedź na to pytanie jest bardzo prosta – Stanisław Lem chronicznie nie znosił filmów opartych na jego tekstach, a każdą adaptację, która kiedykolwiek powstała traktował jak świętokradztwo. Lem nie tylko nie był scenarzystą ani pisarzem z punktu widzenia kina idealnym. Był tego ideału całkowitym przeciwieństwem i wszyscy filmowcy, którzy mieli okazję z nim współpracować, choćby przez krótką chwilę, wspominają go jak koszmar.

23 Wcześniej na Wydziale Filologicznym.

24 Od 2024 r. międzynarodowe studia polskie na poziomie licencjatu przeobraziły się w kierunek: komunikacja międzykulturowa. Specjalności regionalne pozostały flagową częścią programu studiów.

odziedziczonego? Jak stworzyć ciekawą lekcję na bazie filmu? Co obejrzeć, aby wiedzieć więcej o Polsce i Polakach? Jakie filmy oglądać, aby lepiej poznawać język polski? Krótsze formy popularyzujące wiedzę (także jej aspekty naukowe) o polskim kinie i jego kulturowych kontekstach Polska Półka Filmowa prowadzona przez Agnieszkę Tambor oferuje także w serwisach TikTok, Instagram, Facebook i Spotify.

Materiały pojawiające się w mediach społecznościowych rozwijają wiedzę kulturową studentów poprzez prezentację ciekawostek realioznawczych (m.in. w serii podkastów Polski Film dla Początkujących oraz shortów Polski Film w 90 Sekund), wzmacniają kompetencje metodyczne nauczycieli (wykłady z serii Pierwsza Pomoc Dydaktyczna), popularyzują wiedzę o Polsce (rolki Wieści z Polski w 90 Sekund), prezentują wartościowe teksty kultury (m.in. Piątkowa Półka Książkowa i 5 Filmów o...) Projekt służy także prezentacji treści z zakresu słownictwa specjalistycznego (O życiu po polsku, O filmie po polsku) oraz innych zagadnień językowych i metodycznych w nowoczesnej i atrakcyjnej filmowej formie. „Pomysły na filmy pojawiają się na bieżąco, czasem z potrzeby chwili. Takie są np. odcinki o tym, jak poszukiwać filmów z legalnych źródeł w internecie albo na jakie strony zaglądać, żeby właściwie przygotować się do oglądania filmów lub przygotować prelekcje o nich"[25].

> Człowiek dysponuje nieograniczonymi możliwościami w doborze interesujących go wytworów kultury. Wystarczy jedynie wyciągnąć rękę, jednak czasem nie wiadomo, w którym kierunku. Czytelnik niewyedukowany często potrzebuje kogoś, kto mu tę rękę ustawi pod odpowiednim kątem i wskaże dokładnie, co jest warte jego uwagi[26].

Działania pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej ukierunkowane były, są i będą na wskazywanie tych właściwych dróg podążania meandrami polskiej kultury i mają nieodmiennie na celu sięganie na właściwe półki filmowe, teatralne, muzyczne i literackie.

25 https://gazeta.us.edu.pl/node/426953 [dostęp: 20.02.2021].

26 https://olgasteliga.wordpress.com/2012/12/05/wartosciowanie-w-sieci-kultury-j-jarzebski-analiza/, [dostęp: 7.11.2022].

Literatura

Cudak R., 2010, *Prescriptum*, „Postscriptum Polonistyczne" nr 1(5).

Steliga-Dykas O., 2012, *Wartościowanie w sieci kultury – J. Jarzębski. Analiza*, https://olgasteliga.wordpress.com/2012/12/05/wartosciowanie-w-sieci-kultury-j-jarzebski-analiza/ [dostęp: 7.11.2022].

Tambor A., 2015, *Film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego* [niepublikowana rozprawa doktorska].

Turniej Tłumaczy, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/turniej-tlumaczy/, [dostęp: 3.02.2023].

Anna Gałęziowska-Krzystolik
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-6185-9749

Maria Wacławek
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-3307-5338

Zbliżanie ludzi poprzez język, literaturę i kulturę – o pozalekcyjnych projektach glottodydaktycznych

Uczenie się języków pobudza intelektualnie, „otwiera umysł, stymuluje lotność umysłu oraz, co naturalne, poszerza horyzonty kulturowe" (Mackiewicz 2012, 32). Owego poznawczego aktywizowania warto dokonywać dzięki pracy z tworzywem literackim. W glottodydaktyce polonistycznej od lat podkreśla się znaczenie literatury pięknej w kształceniu językowym cudzoziemców. Bez wątpienia praca z utworem literackim stanowi przykład użycia autentycznego tekstu o unikatowych walorach estetycznych, kulturowych (w tym realioznawczych) i językowych, ukazujących jedyne w swoim rodzaju przenikanie się dziedzictwa kulturowego kraju języka docelowego z pierwiastkiem twórczym – kreatywnym podejściem autora. „Literatura jest przykładem systemu wartości zaklętym w języku" – przekonuje Tamara Czerkies (Czerkies 2012, 89). Obcowanie z tekstem literackim oznacza odbiór gotowych treści, jak i przyswajanie nowych – związanych z deszyfrowaniem znaczeń, wielością potencjalnych interpretacji. Czytanie literatury zatem to też poznawanie, a raczej odkrywanie siebie, służące poszerzaniu otwartości, empatii i własnych możliwości.

W glottodydaktyce, siłą rzeczy, konieczna jest funkcjonalizacja tekstu literackiego na użytek cudzoziemskiego odbiorcy[1]. W literaturze przedmiotu

1 Aby utwór został odpowiednio odebrany należy go dostosować (zaadaptować) do pracy z cudzoziemcami. Jak konstatują Ewa Lipińska i Anna Seretny: „[...] tekst literacki nawet o największym potencjale i wielkich walorach estetycznych, lecz przekraczający możliwości percepcyjne ucznia, nie jest odpowiednim materiałem dydaktycznym" (Lipińska, Seretny 2012, 107).

akcentuje się znaczenie rozwijania kompetencji lingwistycznych[2], które umożliwiają zrozumienie tekstu, a także działania na tekście i poprzez tekst. Chodzi więc o uczenie literatury, a zatem i o obcowanie z literaturą, przez język docelowy (Lipińska, Seretny 2012). Spotkanie z literaturą dzięki kompetencjom językowym daje zatem asumpt do zdobywania kompetencji literackiej (Czerkies 2012) i kulturowej. Istnieje wiele definicji terminu „kultura" w zależności od dyscypliny naukowej, która bada ten obszar. Jako całość obejmuje „wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawo, zwyczaje i inne umiejętności nabywane przez człowieka jako członka społeczeństwa" (Taylor 1911, za: Gruchola 2010, 96). Glottodydaktycy języka polskiego rozumieją ją dwojako, dzielą ją na kulturę życia codziennego i kulturę wysoką. Przede wszystkim traktują ją w sposób praktyczny[3].

Niniejszy tekst służy skrótowemu przybliżeniu wybranych dobrych praktyk organizowanych wokół tworzywa literackiego, języka i kultury podczas wieczorów poetyckich oraz występów teatralnych, odbywających się w sierpniu w kampusie uniwersyteckim w Cieszynie w trakcie kolejnych edycji letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej prowadzonych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego[4]. Warto nadmienić, że podobne projekty kierowane są również do uczestników kursów przygotowawczych do studiów w Polsce oraz słuchaczy wszystkich kursów semestralnych prowadzonych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Są

2 Uczący się, przyswajając język, czerpie potrzebną wiedzę, rozwija określone kompetencje i umiejętności z zakresu gramatyki i leksyki, sprawności receptywne i produktywne (rozumienie tekstów słuchanych, czytanych, oglądanych, mówienie i pisanie), a także związaną z nimi komunikację w zakresie interakcji ustnej bądź pisemnej i mediacji (por. ESOKJ 2003).

3 Zachęca się przede wszystkim do nauczania kultury użytkowej, analizowanie konkretnych zjawisk z życia codziennego (Gębal 2006, 216) i uczenia odpowiednich, społecznie akceptowanych postaw i zachowań. Jest to podejście socjolingwistyczne, skoncentrowane na sposobie bycia ludzi na co dzień, dopuszczające wykorzystywanie języka pośredniego, na przykład angielskiego, aby łatwo dotrzeć do wszystkich zainteresowanych, również do tych, którzy dopiero rozpoczynają naukę języka polskiego i dla których bariera językowa stanowi początkowo istotną przeszkodę. Druga postawa to podejście humanistyczne, uwzględniające w nauczaniu języka polskiego kulturę wyższą i odwołujące się do literatury oraz sztuki (Nawracka 2020).

4 Na stronach SJiKP UŚ znajdują się zdigitalizowane kroniki szkoły, są w nich opisane m.in. wieczory poezji, w tym wieczór poświęcony twórczości Tuwima, Różewicza, a także występów teatralnych, np. *Kartoteki*, *Odprawy posłów greckich* (https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/kronika-2013-2014/ [dostęp: 18.09.2022]).

to na przykład jasełka, przygotowywane co roku przez Magdalenę Knapik czy inscenizacja *Dziadów części II* opracowana i moderowana przez Ewę Jaskółową. Te cykliczne wydarzenia cieszą się od wielu lat dużą popularnością zarówno wśród występujących, jak i oglądającego je studenckiego audytorium. Należy podkreślić i szczególnie docenić, że ta (pół)amatorska aktywność studencka związana jest z pozalekcyjnym procesem dydaktycznym, wymaga od biorących w niej udział dużego nakładu pracy i czasu[5], a także dobrowolności – uczący się nie otrzymują za udział w projekcie dodatkowych ocen ani zaliczeń czy punktów kredytowych.

Nie sposób przecenić pożytków płynących z transkodowania utworów literackich dla i przez zagranicznych odbiorców dzięki pozalekcyjnym projektom wieczorów poetyckich i przedstawień teatralnych. Wśród korzyści, jakie wynosi z projektu biorący w nim udział, są m.in.[6]:

- stymulowanie rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i behawioralnego;
- poszerzenie wiedzy z zakresu polskiego dziedzictwa kulturowego, zasobu leksykalnego, struktur gramatycznych, konstrukcji składniowych;
- zwiększanie motywacji do dalszej nauki języka, literatury i kultury – wiedza o kulturze, człowieku i świecie uzyskana dzięki obcowaniu z dziełem i jego odpowiednim przeżyciu jest pełniejsza i trwalsza, gdyż zdobyta przez własne doświadczenie;
- pobudzanie wyobraźni, percepcji i wrażliwości, dzięki dogłębnej analizie i interpretacji dzieła oraz umiejętności analizowania świata w nim przedstawionego, pozwalającą wniknąć w utwór – zrozumieć motywację i wartości bohaterów czy sposób profilowania podmiotu lirycznego;
- rozwijanie dyspozycji teatralnych; wzmacnianie i zaspokajanie potrzeby ekspresji i kreacji;
- poczucie bycia sprawcą działań, wiara we własne możliwości;
- rozwijanie kultury języka związane z ćwiczeniami dobrej, wyrazistej dykcji, prawidłowego akcentowania, intonacji, w tym korygowanie problemów i błędów wymawianiowych (m.in. spowodowanych transferem negatywnym z języka pierwszego, a także zbyt cichym, zbyt pospiesznym czy niewyraźnym wymawianiem), ze świadomością odpowiedniej barwy głosu, jego modulacji;

5 Szczególnie inscenizacje teatralne wymagają dużego wysiłku ze strony uczestników, m.in. w związku z pamięciową nauką dużych partii tekstu czy dyspozycyjnością czasową podczas intensywnych prób.

6 Por. np. Janus-Sitarz 2012; Krasowska 2020; Nowicka 2003; Wacławek 2024 [w druku].

tego typu umiejętności ważne są nie tylko podczas występu, warunkują fortunność interakcji w realnym życiu;
- świadomość znaczenia mimiki, gestykulacji, języka ciała, ruchu scenicznego (szczególnie podczas tworzenia widowisk teatralnych);
- działanie terapeutyczne związane z przełamywaniem wewnętrznych barier (np. trema, nieśmiałość), umiejętnością konfrontacji, wzmacnianiem odwagi, a także z oderwaniem się od rzeczywistości, otworzeniem się na innych oraz na lepsze poznanie i wyrażenie siebie;
- rozwijanie i wzbogacanie kontaktów interpersonalnych, nabywanie umiejętności pracy w zespole, wyrabianie poczucia odpowiedzialności za wspólne działanie, tworzenie silnej więzi wewnątrzgrupowej – zarówno między uczestnikami projektu, jak i między nimi i prowadzącym (lektorem-instruktorem, reżyserem);
- wzmacnianie szeroko rozumianego czynnika kulturotwórczego – pozytywny wpływ na życie kulturalne osób biorących udział w projekcie – wzbogacenie ich kultury, kształtowanie postaw estetycznych wobec sztuki, zwiększanie zainteresowania różnymi zjawiskami literatury i kultury kraju języka docelowego, a także w pewnym stopniu współtworzenie kultury (już nie tak) obcej i nowej, bo przyswajanej.

Oprócz szeroko rozumianych korzyści lingwistycznych, kulturowych intra- i interpersonalnych ważny jest także (a może przede wszystkim) aspekt ludyczny – naśladowanie połączone jest z kreowaniem; chodzi także o dobrą zabawę, w tym zdystansowanie się do siebie, pozwalające na autentyczne czerpanie radości z prób, a potem i z występu.

Wskazane pożytki z pozalekcyjnej pracy z dziełem literackim ukazują taką aktywność na pograniczu glottodydaktyki, psychologii i sztuki. Udział w projektach wieczorów poetyckich i/lub widowisk teatralnych wpisuje się w koncepcję nauczania, ale i swoistego wychowywania (a czasem i terapii) przez kulturę, co daje „możliwości kształtowania człowieka integralnego, twórczego, zdolnego do samorealizacji w świecie wartości społecznych i kulturalnych, odpowiedzialnego i komunikatywnego" (Nowicka 2003, 785).

Jak stwierdza Hans-Georg Gadamer, utwór poetycki jest najpierw zaproszeniem do długiego wsłuchiwania się, a potem do podjęcia dialogu z tekstem (Gadamer 2001: 135). Wysoka kondensacja znaczeń mowy wiązanej – wynikająca m.in. z wielowarstwowości, metaforyczności, nasycenia emocjami, wartościowaniem i wartościami, a także z krótkiej formy – jest wyzwaniem czytelniczym,

wymaga intensywniejszej lektury, głębszej refleksji, jest także źródłem satysfakcji z odbioru. Satysfakcję taką może dać spotkanie z tekstem poetyckim zarówno na zajęciach lektoratowych (zwykle, siłą rzeczy, okazjonalne), jak i podczas aktywności pozalekcyjnej – na przykład w czasie specjalnie przygotowywanych wieczorów poezji.

Spotkania przebiegają w oparciu o oryginalne scenariusze napisane przez odpowiedzialnych za te działania lektorów. Uzupełnieniem scenariuszy są publikowane broszury, które zawierają teksty przedstawiające sylwetki wybranych poetów, podstawowe informacje o ich twórczości oraz wszystkie wiersze recytowane w czasie spotkania. Książeczka przygotowana jest w dwóch wersjach językowych, po polsku i angielsku, aby ułatwić odbiór osobom dopiero rozpoczynającym naukę języka polskiego. Dodatkowo opracowana jest prezentacja ze zdjęciami, fragmentami filmów i utworami muzycznymi, ilustrującymi przedstawiane treści. W czasie pandemii, kiedy przez dwa lata kursy języka były prowadzone w trybie zdalnym, publikację papierową zastąpiły książki wirtualne i odpowiednie Padlety. Ponadto całe spotkanie tłumaczone jest symultanicznie przez tłumacza kabinowego na język angielski – studenci początkujący mają dostęp do odpowiednich słuchawek, a w trybie online kabinę zastępuje analogiczna opcja na platformie ZOOM. Całość kończy kwiz z wiedzy o życiu i twórczości bohatera wieczoru.

Spotkanie z kulturą narodową ma dwa aspekty – poznawczy i intelektualny – i na nich skupiają się realizatorzy wydarzeń. Do przedstawiania sylwetki autorów i recytacji wierszy w czasie wieczorów poetyckich zapraszani są studenci z wyższych grup zaawansowania językowego. Uczestniczenie w wieczorze literackim jest bowiem wyzwaniem językowym dla aktorów i publiczności, gromadzi jednak prawie siedemdziesiąt pięć procent słuchaczy letnich kursów, a rekordowy, bo stuprocentowy udział studentów, zanotowaliśmy w czasie pierwszej po pandemii stacjonarnej letniej szkoły w Cieszynie (pewnie też dlatego, że do recytacji zostali zaproszeni wszyscy studenci letniej szkoły). Przygotowania wymagają wielkiego wysiłku i zaangażowania ze strony osób biorących udział w przedstawieniu – poświęcają przecież swój wolny czas na pracę ze skomplikowanym tekstem literackim. Z doświadczenia własnego, wynikającego z reżyserowania tego typu widowisk, i z obserwacji studentów możemy stwierdzić, że wspólna praca podczas prób ma duży wpływ nie tylko na przyswojenie nowego słownictwa i utrwalenie struktur gramatycznych, ale przede wszystkim na zainteresowanie się językiem. Odwołujemy się do sfery

emocjonalnej i intelektualnej występujących aktorów i publiczności, do ich talentów i kreatywności, wykorzystujemy ich wiedzę na temat literatury i dotychczasowe doświadczenia wynikające z kontaktów z kulturą wysoką. Proponowane działania pozwalają zaprezentować bogactwo kultury polskiej, ważnych twórców i bohaterów literackich znanych rodzimym użytkownikom języka. Dzięki temu uczący się poszerzają swoją wiedzę na temat Polski i Polaków oraz rozwijają możliwości lepszego rozumienia wypowiedzi poprzez poznanie szerszych kontekstów kulturowych.

Wybór poety związany bywa z rocznicą jego urodzin lub śmierci lub wydania ważnego dzieła. Do tej pory słuchacze letniej szkoły wzięli udział między innymi w wieczorach z poezją Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Barańczaka, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Jana Kochanowskiego, Bolesława Leśmiana, Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Wisławy Szymborskiej, Juliana Tuwima, ks. Jana Twardowskiego, Rafała Wojaczka, Stanisława Wyspiańskiego, a także z tekstami Agnieszki Osieckiej. Bywało, że tematyka wieczoru dotyczyła wybranego okresu – literatury staropolskiej czy twórczości okresu zagłady. Jedno z wydarzeń było poświęcone Fryderykowi Chopinowi w poezji polskiej i stanowiło okazję do uczczenia dwusetnej rocznicy urodzin kompozytora. Niektóre spotkania miały szczególny charakter. Letnią szkołę w Cieszynie odwiedzili Czesław Miłosz (1997 rok) i Ewa Lipska (1998 rok)[7], a także Krzysztof Siwczyk, Maciej Melecki czy Krzysztof Muszyński. Słuchacze mogli osobiście porozmawiać z laureatem Nagrody Nobla i odczytać w obecności poety swoje przekłady jego wierszy na różne języki świata.

Każdy wieczór poezji jest swoistym przeżyciem – minispektaklem, zaproszeniem do kawiarni literackiej. Na przykład w czasie spotkania z poezją Stanisława Barańczaka wykorzystano wybrane utwory jazzowe, wprowadzające w klimat lat sześćdziesiątych minionego wieku oraz zdjęcia poety i fragmenty filmu *Wybitne postacie uniwersytetu – Stanisław Barańczak*. W postać artysty wcielił się student, który opowiadał o życiu, twórczości i działalności opozycyjnej Barańczaka. Informacje o poecie przeplatane były wierszami, obrazującymi przeżycia twórcy. Z kolei wybór Agnieszki Osieckiej był podyktowany chęcią zaprezentowania twórczości poetki, znanej szerokiej publiczności polskiej dzięki niepowtarzalnym tekstom piosenek. Informacje o jej życiu i dorobku artystycznym były bogato ilustrowane utworami muzycznymi, np. *Ballada o malarzu*, *Polka kryminalna*, *Zielono mi*, *Na całych jeziorach – ty*, *W żółtych płomieniach*

7 Zob.: http://www.sjikp.us.edu.pl/pl/kronika-1997-1999/ [dostęp: 18.09.2022].

liści, *Małgośka*, *Na zakręcie*, *Pijmy wino za kolegów*. Udało się stworzyć zespół studencki, który wykonał *a capella* piosenkę *Okularnicy*. Zespół składał się między innymi ze studentów akademii muzycznych z Białorusi i Ukrainy.

Spotkanie z poezją w 2022 roku, *Ballady i romanse* z okazji Roku Romantyzmu Polskiego, było specjalnym wydarzeniem o szczególnej oprawie. Motywem przewodnim wieczoru była *Romantyczność.* Każda grupa recytowała fragmenty wybranej ballady, a studenci deklamujący *Lilie*, mieli takie kwiaty w rękach. W 2024 roku z okazji Roku Kazimierza Wierzyńskiego studenci zainscenizowali poetyckie spotkanie w kawiarni "Pod Picadorem".

Przygotowanie spotkania z poezją nie jest działaniem odosobnionym w programie letniej szkoły. Łączy się z odpowiednim cyklem wykładów z literatury oraz Turniejem Tłumaczy, polegającym na przetłumaczeniu na język ojczysty studentów jednego wskazanego utworu poetyckiego. Powstaje wtedy publikacja, w której zebrane są próby tłumaczenia artystycznego na wszystkie języki reprezentowane w letniej szkole.

Oprócz uczestnictwa w wieczorach poetyckich ciekawym sposobem na niecodzienne, efektywne i efektowne glottodydaktyczne obcowanie z literaturą piękną, pozwalające „bezpośrednio poczuć i ożywić język" (Kisielica 2016: 259) daje szeroko rozumiana aktywność teatralna. Aby tekst literacki (niekoniecznie w oryginale dramatyczny) mógł w pełni zaistnieć w teatralnej przestrzeni glottodydaktycznej, zwykle konieczne jest jego odpowiednie zaadaptowanie, usprawniające proces percepcji i recepcji cudzoziemskiego odbiorcy. Owo transkodowanie daje nową jakość warunkowaną potrzebami zagranicznego adresata literackich, czy szerzej kulturowych, treści. Glottodydaktycy polonistyczni chętnie pracują metodą projektów teatralnych *sensu stricto* lub przynajmniej technikami dramowymi (por. np. Achtelik, Smereczniak 2005; Horbatowski 1998; 2004; Kisielica 2016; Krasowska 2020; Obućina 2001; Rudzińska 2018; Wacławek 2020). To doskonała forma urozmaicenia zwykłej nauki, motywująca do poszerzania wiedzy i kompetencji językowych studentów oraz sposób realizacji ich pasji, wyrażania siebie.

Tworzone przez studentów i dla studentów spektakle teatralne stanowią jedną z kluczowych wieczornych imprez kulturalnych letnich kursów w Cieszynie[8]. Uczestnicząc w projekcie teatralnym, cudzoziemscy „aktorzy" dzięki innowacyjnemu naśladowaniu (odgrywaniu roli) pobudzają swój potencjał,

8 Pewne podsumowanie cudzoziemskich projektów teatralnych odbywających się w przestrzeni cieszyńskiej letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej stanowi już wcześniejszy tekst (Wacławek 2020).

uczą się technik aktorskich, aktywizują emocje, które później ewokowane ze sceny oddziałują na odbiorców – pozostałych słuchaczy letnich kursów, którzy mają okazję spojrzeć na swoich kolegów z zupełnie innej perspektywy. Aktywność teatralna rozwija pamięć wzrokową, słuchową i kinestetyczną studentów biorących udział w projekcie, efektywnie stymuluje ich rozwój lingwistyczny – poszerzając bazę leksykalną, wprowadzając nawyki gramatyczne, składniowe, a także pozwalając na opanowanie poprawnego akcentu, intonacji, wymowy. Oprócz umiejętności komunikowania się werbalnego, chodzi też o efektywne wyrażanie się pozawerbalne – poznanie i świadomość ciała podczas uzewnętrzniania danych emocji, stanów psychicznych (ruch, gesty, dynamika).

„Wymiar procesualny pracy teatralnej częstokroć liczy się nie mniej niż rezultat, przedstawienie" – stwierdza Grzegorz Ziółkowski (2016, 32). Cieszyńskie projekty zorientowane są na pracę przed i nad pokazem – w trakcie jego realizacji, a później również podczas ewaluacji[9]. Nauczyciel będący animatorem działań teatralnych wchodzi w rolę planisty, scenarzysty, reżysera, mediatora, coacha, scenografa, dekoratora, charakteryzatora i wiele innych (zależnie od sytuacji). Aby dobrze wypełnić swoje zadanie, musi posiadać pewną wiedzę o teatrze, technikach dramowych, a także odznaczać się swoistą odwagą w przełamywaniu konwencji, kreatywnością, otwartością, asertywnością oraz – co równie istotne – optymizmem i dobrym humorem – wszystko to ułatwi mu motywowanie studentów biorących udział w projekcie do wytrwałej pracy (sam ich talent, umiejętności językowe i dobre chęci to zdecydowanie za mało).

Cieszyńska przygoda studentów ze sztuką aktorską, dramą, ruchem scenicznym czy formami teatralnymi ma wieloletnią tradycję – zainicjowało ją wystąpienie na podstawie miniatur dramatycznych *Teatrzyku Zielona Gęś*, przygotowane i opracowane przez Martę Kojs. Przez wiele lat z powodzeniem funkcjonował teatrzyk poezji dziecięcej, moderowany przez Aleksandrę Achtelik i przybliżający kanoniczne utwory „literatury osobnej". W wybranych latach słuchacze letnich kursów uczestniczyli w warsztatach ruchu i głosu scenicznego prowadzone zarówno przez Ewę Bryk-Nowakowską – związaną m.in. z Teatrem Dzieci Zagłębia im. Jana Dormana oraz ze Śląskim Teatrem Lalki i Aktora

9 Na projekt należy zatem spojrzeć holistycznie – w takim rozumieniu „tekst teatralny to całokształt sposobów komunikowania się aktorów z widzami i całokształt środków wyrazowych użytych w widowisku" (Braun 1998: 27), a więc chodzi nie tylko o kwestie wypowiadane przez aktorów, ale też wykonywane przez nich czynności, ruch, kostiumy, oddziaływanie przedmiotów, dekoracji, projekcji multimedialnych, warstwy muzycznej i dźwiękowej, efektów świetlnych czy afiszy i ogłoszeń o przedstawieniu.

„Ateneum", jak i przez Karolinę Banach z Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk" im. Stanisława Hadyny, a także przez Jacka Mikołajczyka, reżysera, kulturoznawcę z Uniwersytetu Śląskiego, zastępcę dyrektor ds. artystycznych warszawskiego Teatru Syrena. Podczas tych spotkań lub po nich studenci inscenizowali wybrane teksty kultury. Cieszyńskie spektakle stanowiące adaptacje dłuższych tekstów literackich zapoczątkowała w 2002 roku inscenizacja *Zemsty* opracowana przez Annę Majkiewicz i wystawiona przez słuchaczy letniego Kolegium Polsko-Austriackiego. W kolejnym roku odbyła się inscenizacja *Dziadów części II* w wersji przygotowanej przez Wiolettę Hajduk-Gawron i odegranej przez studentów ówczesnej letniej szkoły. Kolejne inicjatywy teatralne moderowała Maria Wacławek. Cieszyńskie spektakle stanowią autorskie adaptacje różnych polskich dzieł literackich, oprócz wspomnianych już *Dziadów części II* oraz *Zemsty*, były to m.in.: *Odprawa posłów greckich*, *Pan Tadeusz*, *Balladyna*, *Śluby panieńskie*, *Krzyżacy*, *Wesele*, *Moralność Pani Dulskiej* (dwukrotnie – raz jako przedstawienie stacjonarne, a raz jako wydarzenie online), *Przygody Sindbada Żeglarza*, *Szalona lokomotywa*, *Ferdydurke*, *Kartoteka* czy *Tango*[10]. Wśród najczęściej stosowanych działań adaptacyjnych, pozwalających na pewnego rodzaju grę z dziełem dostosowaną do potrzeb cieszyńskiego aktora i takiegoż widza, nierzadko oddalającej widowisko od „typowej" inscenizacji na rzecz stworzenia spektaklu na motywach dzieła, są m.in.:

– opracowanie precyzyjnego, relatywnie krótkiego scenariusza (maksymalnie do dwudziestu stron maszynopisu), przewidzianego na około czterdziestopięciominutowy występ; scenariusz zakłada pewną „elastyczność" (możliwość wprowadzania zmian na bieżąco – dostosowanie do aktualnych potrzeb określonego kursu i przygotowującej przedstawienie grupy studentów);

10 Niektóre zarchiwizowane przedstawienia studenckiego teatru dramatycznego są dostępne online, np.: *Tango* (Cieszyn, 2010; https://www.youtube.com/watch?v=tl3Bix36qyM&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=4&ab_channel=zgubek83 [dostęp: 18.09.22]), *Odprawa posłów greckich* (Cieszyn, 2013; https://www.youtube.com/watch?v=7gglwzKadiQ&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=2&ab_channel=LaConchigliaProd [dostęp: 18.09.22]), *Krzyżacy* (Cieszyn, 2017; https://www.youtube.com/watch?v=zOSOVxPolvg&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&ab_channel=Szko%C5%82aJ%C4%99zykaiKulturyPolskiejU%C5%9A [dostęp: 18.09.22]), *Przygody Sindbada Żeglarza* (Cieszyn, 2017; https://www.youtube.com/watch?v=bAZKL8zS1Nk&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=14&ab_channel=Szko%C5%82aJ%C4%99zykaiKulturyPolskiejU%C5%9A [dostęp: 18.09.22]); *Moralność Pani Dulskiej* – wersja zrealizowana podczas nauki zdalnej (Cieszyn, 2021: https://www.youtube.com/watch?v=XfBBXuV1PD4&ab_channel=PolskaP%C3%B3%C5%82kaFilmowa).

zwykle chodzi o stworzenie nowego tekstu z zachowaniem poetyki mistrza i wątków oryginału;
- zmiana bohaterów (redukcja ich liczby, zmiana ich płci, dodawanie nowych postaci);
- uzupełnienie tekstu o określony motyw muzyczny, który jest wykonywany przez specjalnie do tego celu zebrany studencki chór; motyw muzyczny inicjuje i kończy spektakl, a także oddziela poszczególne jego części[11];
- wplecenie cieszyńskich realiów, przybliżających adaptowany tekst do rzeczywistości znanej i rozpoznawalnej przez studentów letniego kursu, z którą się utożsamiali; uwypuklenie i wprowadzanie elementów komicznych (komizm postaci, słowny, sytuacyjny); wprowadzenie elementów ze świata popkultury.

Tak rozumiany projekt teatralny jest tworem nowatorskim i eklektycznym. Zespół aktorski tworzy około dwudziestu osób – połowę stanowią aktorzy, a drugą – chór. Uczestnicy projektów pochodzą z różnych grup językowych (główne postaci kreowane są przez studentów z wyższych grup językowych). Przed przystąpieniem do realizacji projektu jego uczestnicy są świadomi, że czeka ich intensywna praca (na przygotowanie spektaklu będącego pozalekcyjnym, dobrowolnym projektem można przeznaczyć maksymalnie dwa tygodnie – czas na próby jest ograniczony zwykłymi obowiązkami studenta: uczestnictwo w lektoratach, wykładach, kulturalnym programie wieczornym, a także porami wyznaczonymi na posiłki).

Nie bez znaczenia dla realizacji projektu i jego odbioru miała przestrzeń, w której odbywały się adaptowane inscenizacje – pierwsze miały miejsce na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego (aula, ewentualnie scena sali kinowej), ostatnie – w Teatrze im. Adama Mickiewicza w Cieszynie. Profesjonalny i tak ceniony zarówno przez znawców teatru, filmu[12], jak i samych widzów wystrój architektoniczny cieszyńskiego teatru, wraz z jego bogato zdobionym wnętrzem (przede wszystkim dekoracją portalu scenicznego, balkonów i foyer) znacząco podniósł prestiż wydarzenia, wyraźnie wpływał na studentów: działał motywująco na słuchaczy przygotowujących się do występu, a także

11 W późniejszych widowiskach chór otrzymywał dodatkowe zadania, wchodząc w bezpośrednią interakcję ze „zwykłymi" bohaterami adaptowanego dzieła.

12 Warto nadmienić, że właśnie w cieszyńskim obiekcie powstały wybrane sceny do ekranizacji *Ziemi obiecanej* w reżyserii Andrzeja Wajdy czy do telewizyjnego serialu o Helenie Modrzejewskiej z Krystyną Jandą w roli głównej.

na oglądających spektakl pozostałych uczestników letnich kursów. Przestrzeń teatru zapewniła członkom projektu możliwość obcowania z dyrektorem Andrzejem Łyżbickim i otrzymania od niego fachowych porad dotyczących gry aktorskiej, a także poznania innych osób odpowiedzialnych za realizację przedstawień – profesjonalne nagłośnienie, oświetlenie czy inne efekty. Dzięki ich doświadczeniu i pracy cudzoziemski występ nabrał jeszcze większej rangi i miał charakter wyraźnie półprofesjonalny.

Na tle powstałych już spektakli wyjątkowe miejsce zajmuje adaptacja *Moralności Pani Dulskiej* z 2021 roku[13], wystawiona jako preludium do Narodowego Czytania i przygotowana w pełni w warunkach nauczania zdalnego, tym razem przez inną niż zwykle grupę słuchaczy – uczestników kursu NAWA dla zagranicznych lektorów języka polskiego jako obcego. Scenariusz powstał na kanwie trzynaście lat wcześniej opracowanej adaptacji na potrzeby ówczesnej letniej szkoły, w nowszej wersji został dostosowany do realiów pracy zdalnej. W porównaniu z oryginałem adaptowana *Moralność Pani Dulskiej* została mocno skrócona, sparafrazowana, uwspółcześniona, ponadto wprowadzono do niej dwa alternatywne zakończenia (o czym później). Na zebranie grupy chętnych do występu i przygotowanie spektaklu adaptatorka miała w tym przypadku tylko dwa dni – przed spektaklem odbyły się łącznie trzy próby. Ze względów czasowych i logistycznych organizatorka zrezygnowała z chóru – poszczególne sceny były jednak oddzielone specjalnie przygotowanymi filmikami zbudowanymi z odpowiednich, nawiązujących do idei cieszyńskiego pokazu zdjęciami i zapowiedziami scen wypowiedzianymi przez wybranych uczestników kursu lektorskiego.

Akcja adaptowanego utworu została „wirtualnie" przeniesiona do Cieszyna – dzięki temu na przykład Felicjan Dulski spaceruje po pokoju, niby robiąc trasę na cieszyńską Górę Zamkową i znajdującą się tam basztę, kolejny spacer zaś Dulska nakazała „zrobić" mężowi w kierunku dzielącej miasto granicy polsko-czeskiej. W adaptację wplecione zostały inne teksty kultury – m.in. tło muzyczne wspomnianych filmików stanowił fragment nagrania *Tańca rosyjskiego* Czajkowskiego, a wysiłek Dulskiego podczas spaceru po pokoju dzięki wpleceniu w akcję fragmentu filmu *Rocky* obrazowo został porównany do treningu kultowego bohatera.

13 Por. przypis nr 10.

O odpowiednią charakteryzację, kostiumy czy rekwizyty (na przykład przewidziane w scenariuszu kapelusze, podomki, miotełki do wycierania kurzu[14], filiżanki na herbatę lub kawę, portmonetkę) i wystrój wnętrza (odpowiednie tło ekranu) zadbali sami aktorzy – każdy z nich odgrywał rolę we własnej przestrzeni domowej i przy kreowaniu postaci korzystał oprócz sugestii zawartych w scenariuszu z własnych pomysłów i możliwości zaplecza, dzięki temu np. Zbyszek nosił trójwymiarowe okulary, Hesia i Mela miały podobne dziecięce fryzury i maskotki, Juliasiewiczowa w intrygujący sposób korzystała z wachlarza lub pilnika do paznokci, wzmacniając siłę ekspresji, a Dulska na wieść o możliwym ślubie syna ze służącą założyła na głowę chustę żałobną, demonstrując w ten sposób stan emocjonalny. Właśnie te zabiegi adaptacyjne dokonane przez samych słuchaczy okazały się szczególnie cenne, pokazały kreatywność uczestników projektu, ich współpracę i współodpowiedzialność za efekt końcowy.

Adaptowana na potrzeby kursu *Moralność pani Dulskiej* zarówno pod względem językowym, jak i treściowym została mocno uwspółcześniona, w tym nawiązywała do realiów pandemicznych, przykładowo: Zbyszek bawi się telefonem komórkowym, Dulska po powrocie do domu z miasta ściąga maseczkę z twarzy, ponadto przyznaje, że pokierowała karierą Zbyszka tak, by pracował zdalnie przez Zoom, Hankę zaś (w jednym z alternatywnych zakończeń) zachęca do wyjazdu za granicę, z kolei Juliasiewiczowa radzi, by wpłacić dużą kwotę na konto bankowe służącej. Przedstawienie miało charakter interaktywny – widzowie dzięki głosowaniu („Czy Hanka powinna wyjść za mąż za Zbyszka?") mieli bezpośredni wpływ na zakończenie historii kochanków. Oddawanie głosów odbywało się online za pomocą aplikacji Mentimeter, w tym czasie reżyserka pytała poszczególnych bohaterów adaptowanego dzieła o to, jaki ich zdaniem powinien być finał przedstawionej historii, a studenci wcielający się w daną rolę, wypowiadali się, ukazując perspektywę swojego bohatera i prosząc zarazem widzów o radę. Zgodnie z wyborem publiczności przedstawiono określone zakończenie, a później też to, które „przegrało" (dokładnie jednym głosem). Do każdej z tych wersji dołączono krótki filmik pokazujący życie Hanki po 5 latach od dokonania danego wyboru (czyli przyjęciu pieniędzy, zerwaniu kontaktu

14 „Realizm" zdalnie odgrywanej *Moralności...* został podkreślony takimi drobnymi gestami, jak na przykład wirtualne przekazywanie rekwizytów (Hanka „przekazała" pani Dulskiej swoją elektrostatyczną miotełkę, którą ta „odbiera" i sama używa – pokazując służącej, jak powinno się robić porządki).

z Dulskimi i wyjeździe za granicę lub wyjściu za mąż za Zbyszka, wspólnym zamieszkaniu i założeniu rodziny).

Jak zawsze podczas tego typu przedstawień, pojawiły się elementy nieoczekiwane czy drobne nieprzewidziane usterki, na przykład nastąpiły lekkie problemy techniczne z odbiorem słuchaczki grającej Juliasiewiczową, słuchacz grający Felicjana Dulskiego podczas wypowiadania swojej krótkiej kwestii (chrząknięcia) nie włączył mikrofonu i przez to nie pojawił się jego obraz na Zoomie, na co błyskawicznie zareagowała odtwórczyni roli Dulskiej, spontanicznie wypowiadając kwestię idealnie wpisującą się w konwencję pokazu: „Co, nic nie mówisz? Chyba, że mikrofon masz wyłączony".

Adaptowany projekt teatralny na motywach wskazanego dzieła został stworzony i dostosowany do potrzeb konkretnego docelowego odbiorcy. Efekt końcowy przedstawienia przygotowanego wraz z zagranicznymi nauczycielami języka polskiego przerósł oczekiwania adaptatorki i samych występujących. Po spektaklu zarówno uczestnicy projektu, jak i część wirtualnych widzów, którymi byli pozostali słuchacze kursu dla zagranicznych lektorów jpjo – podzielili się swoimi wrażeniami z przedstawienia. Była to ważna część projektu, potwierdzająca znaczenie pozalekcyjnych aktywności teatralnych w procesie glottodydaktycznym, również ze względów metodycznych – tak istotnych dla słuchaczy kursu lektorskiego. Jeszcze długo po zakończeniu kursu adaptatorka dostawała szereg informacji zwrotnych o bardzo pozytywnym odbiorze opracowanego dzieła oraz o tym, że zagraniczni słuchacze kursu postanowili wystawić je również we własnych placówkach naukowo-dydaktycznych.

Anna Janus-Sitarz, pisząc o oswajaniu teatru do przestrzeni dydaktyki języka polskiego jako ojczystego, stwierdza: „[i]deałem kształcenia humanistycznego jest wychowanie człowieka, który odczuje przyjemność w obcowaniu ze sztuką, będzie otwarty na przeżycia estetyczne i gotowy do aktywnego współtworzenia kultury. Dlatego warto uczyć teatru w szkole. Bo teatr to właśnie zabawa, przeżycie i twórczość" (Janus-Sitarz 2004, 131). W przestrzeni glottodydaktyki polonistycznej niniejsze słowa są więcej niż trafne i aktualne – obcowanie z teatrem może być jeszcze bardziej ekscytujące, bo odbywa się w uczonym języku.

***

Aby projekt wieczoru poetyckiego czy widowiska teatralnego okazał się fortunny, konieczne jest odpowiednie przygotowanie pod względem merytorycznym i metodycznym lektora będącego animatorem działań, reżyserem

wydarzenia. Jego zadaniem jest odpowiednio motywować uczących się, zapewniając im komfort psychiczny i zachęcając do przekraczania barier. Opisana aktywność pozalekcyjna jest przyjemnością, ale i za każdym razem nowym wyzwaniem dla nauczyciela odpowiedzialnego za opracowanie materiału, przygotowanie i przeprowadzenie wydarzenia, co na podstawie własnego doświadczenia potwierdzają piszące te słowa. W czasie letniej szkoły staramy się stworzyć wyjątkowe warunki nauki i ułatwiamy kontakt ze sferą symboliczną kultury polskiej. Odwołując się do emocji, umożliwiamy uczestnikom poznanie narodowych cech Polaków, naszej hierarchii wartości, polskich stereotypów i kompleksów oraz motywujemy do refleksji na temat własnej kultury. Wykorzystujemy do nauki języka polskiego wrażliwość kulturową uczących się i ich wcześniejsze doświadczenia w kontaktach z kulturą wysoką. Łączymy nauczanie języka polskiego z poznawaniem polskiej literatury. Nauka języka poprzez literaturę i kulturę pozwala cudzoziemskim studentom na uczenie się nie tylko wypowiadania się, ale też myślenia i funkcjonowania w języku docelowym, nierzadko przyczyniając się do rozwoju ich postaw i zainteresowań. Jak konstatuje Janus-Sitarz, nauka taka „może dopomóc w budowaniu tożsamości jednostki, w jej poszukiwaniu własnego miejsca w relacji z innymi ludźmi" (2012, 192). Przyswajanie języka stanowi swoisty permanentny dialog – jest porównywaniem własnego i innego świata, przekraczaniem granic umożliwiającym szersze spojrzenie na rzeczywistość i zdobywaniem swojego „trzeciego miejsca" (Kramsch 1993). Jednym z głównych celów współczesnej dydaktyki języków obcych jest rozwijanie kompetencji międzykulturowych[15], które ułatwiają „lepsze zrozumienie nie tylko kultury obcej, ale i własnej, gdyż ta druga również jest obecna na każdych zajęciach z języka polskiego" (Gębal 2006, 211). Język i kulturę należy zatem traktować jako silnie zespoloną całość – *linguakulturę* (Zarzycka 2004). Takie zespolenie pięknie rezonuje właśnie podczas wieczorów poetyckich i widowisk teatralnych będących również przestrzenią spotkania i zderzenia kultur – przyswajanej i własnej. Akulturacja[16] wiąże się m.in. z poznawaniem dziedzictwa kulturowego kraju języka docelowego, uczeniem się

15 „Lansowane od drugiej połowy lat osiemdziesiątych minionego stulecia podejście międzykulturowe na pierwszy plan wysunęło uzyskanie tzw. kompetencji międzykulturowej, czyli zdolności porozumiewania się z członkami różnych kręgów kulturowych i narodów oraz umiejętności budowania tzw. mostów porozumienia" (Gębal 2006, 211).

16 Akulturację rozumiemy za Krzysztofem Polokiem jako stopniową adaptację „do kultury języka przyswajanego bez konieczności zarzucania związków z językiem i kulturą rodzimą" (Polok 2000, 20).

myślenia w tym języku, poznawaniem i przyjmowaniem odpowiednich postaw i zachowań. Wszystko to wpływa na rozwój uczącego się, a więc i na zmianę jego sposobu postrzegania świata i reagowania na niego. Innymi słowy – tekst literacki w glottodydaktyce może stanowić i stanowi źródło przyjemności, a także szeroko rozumianego pożytku, będąc doskonałym stymulatorem ogólnego rozwoju cudzoziemca uczącego się języka obcego, a nauka w czasie letniej szkoły języka i kultury polskiej w Cieszynie stwarza szczególną okazję, aby dzięki takim pozalekcyjnym projektom dydaktycznym, jak wieczory poezji czy występy teatralne, poprzez język, literaturę i kulturę Polski zbliżać ludzi pochodzących z różnych krajów i odmiennych kultur, często bardzo odległych.

Literatura

Achtelik A., Smereczniak M., 2005, *Formy teatralne a glottodydaktyka*, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i kultury polskiej w nowej rzeczywistości europejskiej*, red., Garncarek P., Uniwersytet Warszawski: Warszawa, s. 219–223.

Braun K., 1998, *Wprowadzenie do reżyserii*, Wydawnictwo Naukowe Semper: Warszawa.

Czerkies T., 2012, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Księgarnia Akademicka: Kraków.

ESOKJ, 2003: *Europejski system opisu kształcenia językowego. Uczenie się – nauczanie – ocenianie*, tłum. W. Martyniuk, Council of Europe, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli: Warszawa.

Gadamer G.-H., 2001, *Poetica. Wybrane eseje*, tłum. M. Łukasiewicz, Instytut Badań Literackich: Warszawa.

Gębal P.E., 2006, *Realia i kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: E. Lipińska, A. Seretny, *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo UNIVERSITAS: Kraków, s. 205–242.

Gruchola M., 2010, *Kultura w ujęciu socjologicznym*, „Roczniki Kulturoznawcze", t. 1: *Kultura w ujęciu socjologicznym*, s. 95–113.

Horbatowski P., 1998, *Udział obcokrajowców w kulturze polskiej (na podstawie realizacji scenicznej „Zemsty" Aleksandra Fredry)*, „Acta Universitatis Lodziensis". Kształcenie polonistyczne cudzoziemców, t. 10, s. 223–228.

Horbatowski P., 2004, *Program zajęć teatralnych w Instytucie Studiów Polonijnych i Etnicznych UJ*, w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji stowarzyszenia „Bristol"*, red., Dąbrowska A., Wrocławskie Towarzystwo Naukowe: Wrocław, s. 363–369.

Janus-Sitarz A., 2004, *Oswoić z teatrem, czyli uczeń w roli aktywnego odbiorcy i współtwórcy sztuki teatralnej*, w: *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, red., Janus-Sitarz A., UNIVERSITAS: Kraków, s. 131–150.

Janus-Sitarz A., 2012, *Drama w edukacji polonistycznej*, w: *Twórczość i tworzenie w edukacji polonistycznej*, red., Janus-Sitarz A., UNIVERSITAS: Kraków, s. 192–206.

Kisielica S., 2016, *Formy aktywności teatralnej i parateatralnej w dydaktyce języka obcego a ujęcie zadaniowe w nauczaniu języków obcych*, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, red., Próchniak W., Smoleń-Wawrzusiszyn M., t. 1, Wydawnictwo KUL: Lublin, s. 237–260.

Kramsch C., 1993, *Context and Culture in Language Teaching*, Oxford University Press: Oxford.

Krasowska P., 2020, *O przedstawieniu teatralnym „Karol" Sławomira Mrożka, przygotowanym i o (nieocenionej) roli teatru w glottodydaktyce*, w: *Glottodydaktyka polonistyczna. Strategie – wartości – wyzwania*, red., Wieczorek I., Roter-Bourkane A., Wydawnictwo Naukowe UAM: Poznań, s. 131–143.

Lipińska E., Seretny A., 2012, *Między językiem ojczystym a obcym. Nauczanie i uczenie się języka odziedziczonego na przykładzie szkolnictwa polonijnego w Chicago*, Księgarnia Akademicka: Kraków.

Mackiewicz W., 2012, *Kompetencje językowe a rozwój współczesnego społeczeństwa europejskiego*, w: *Kompetencje językowe podstawą sukcesu zawodowego i społecznego w Europie. Multilingual Competences for Professional and Social Succes in Europe*, red., Komorowska H., Zając J., tłum. A. Podoracka, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji: Kraków, s. 31–38.

Nawracka M.J., 2020, *Nauczanie języka polskiego jako obcego w perspektywie refleksyjnej i kulturowej*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka: Kraków–Gliwice.

Nowicka M., 2003, *Drama*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red., Pilch T., t. 1: *A–F*, Wydawnictwo Akademickie „Żak": Warszawa, s. 782–787.

Obućina P., 2001, *Praca z tekstem dramatycznym w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Wybrane zagadnienia*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red., Cudak R., Tambor J., Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 168–173.

Polok K., 2006, *Glottospołeczne elementy akulturacji. Od teorii do praktyki*, Oficyna Wydawnicza GWSH: Katowice.

Rudzińska A., 2018, *„Bawimy się" w teatr podczas zajęć z języka polskiego jako obcego*, „Kwartalnik Polonicum" nr 28/29, s. 64–67.

Wacławek M., 2020, *Od adaptacji do spektaklu na motywach dzieła – z doświadczeń glottodydaktycznych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, sectio N – Educatio Nova", nr 5, s. 409–425.

Wacławek M., 2024, *Teatr dobry na wszystko – między dydaktyką a glottodydaktyką polonistyczną*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia", nr 374.

Zarzycka G., 2004, *Linguakultura – czym jest, jak ją badać i „otwierać"?* w: *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol"*, red., Dąbrowska A., Wrocławskie Towarzystwo Naukowe: Wrocław, s. 435–443.

Ziółkowski G., 2016, *Teksty od serca*, Instytut im. Jerzego Grotowskiego: Wrocław.

Netografia

https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/kronika-2013–2014/ [dostęp: 18.09.22]

https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/kronika-1997–1999/ [dostęp: 18.09.22]

https://www.youtube.com/watch?v=tl3Bix36qyM&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=4&ab_channel=zgubek83 [dostęp: 18.09.22]

https://www.youtube.com/watch?v=7gglwzKadiQ&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=2&ab_channel=LaConchigliaProd [dostęp: 18.09.22]

https://www.youtube.com/watch?v=zOSOVxPolvg&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&ab_channel=Szko%C5%82aJ%C4%99zykaiKulturyPolskiejU%C5%9A [dostęp: 18.09.22]

https://www.youtube.com/watch?v=bAZKL8zS1Nk&list=PL8Hn328mNyePj7qTL5D-iXRmULv6qCmyr&index=14&ab_channel=Szko%C5%82aJ%C4%99zykaiKulturyPolskiejU%C5%9A [dostęp: 18.09.22]

https://www.youtube.com/watch?v=XfBBXuV1PD4&ab_channel=PolskaP%C3%B3%C5%82kaFilmowa) [dostęp: 18.09.22]

Magdalena Knapik
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0003-2833-3045

Wokół roku obrzędowego. Dodatkowe aktywności kulturalne

Elementy roku obrzędowego, umiejętnie wplecione w proces nauczania języka polskiego jako obcego, mogą nie tylko urozmaicić zajęcia czy cały tok nauczania, ale usprawnić zaadaptowanie się w nauczanym języku i kraju, z którego ów język pochodzi. W Szkole od początku te dwie dziedziny: język i kultura szły ze sobą w parze. Przy okazji planowania kursów i programów nauczania dbano o umożliwienie kursantom osiągnięcia kompetencji językowych, ale też o pozostawanie umiejętności językowych w dialogu z realiami i tradycją. Jak pisała Hanna Komorowska, istotna jest „umiejętność analizowania nowych zjawisk kulturowych, w tym tradycji i zachowań przedstawicieli innej społeczności [...] użycie tej wiedzy do uzyskania bardziej zobiektywizowanego obrazu własnej kultury, zwyczajów, tradycji i sposobów myślenia" (Komorowska 2003, 16). W Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego na przestrzeni trzydziestu trzech lat prowadzono różne rodzaje kursów, m.in.: kursy semestralne, których odbiorcami w większości byli studenci odbywający studia częściowe lub pełne w ramach różnych programów oraz w mniejszym stopniu osoby dorosłe, pracownicy, biznesmeni, osoby związane rodzinnie z Polską; kursy językowo-adaptacyjne, w zależności od programu trwające tydzień lub miesiąc (dla programu im. Stefana Banacha, Ignacego Łukasiewicza, nauczycieli niemieckich delegowanych do Polski, programu Erasmus i in.); roczne kursy przygotowawcze dla cudzoziemców zamierzających podjąć studia w Polsce w języku polskim; intensywne kursy języka polskiego; warsztaty polonistyczne i kursy dla lektorów; letnie kolegium polsko-austriackie; wakacje z językiem polskim dla dzieci i młodzieży; letnia szkoła języka, literatury i kultury polskiej; kursy

języka polskiego dla lekarzy i innych osób wykonujących zawody medyczne i inne kursy na życzenie.

W kursach w Szkole uczestniczą osoby bardzo zróżnicowane pod wieloma względami. Bywa, iż w jednym momencie są słuchacze z ponad pięćdziesięciu krajów, a w rekordowej pod względem liczebności letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej pojawili się studenci z 38 różnych miejsc świata. Za tak dużą liczbą miejsc pochodzenia kryją się różnice i podobieństwa kulturowe, a spotkania powinny być równomiernie interesujące dla wszystkich. Uczestnicy również w zależności od rodzaju kursu i terminu bywają zróżnicowani wiekowo: od osób prawie dorosłych (szesnaście bądź siedemnaście lat – na przykład maturzyści z krajów za wschodnią granicą Polski) po emerytów, realizujących na emeryturze swoje pasje językowo-kulturowo-podróżnicze, na które wcześniej nie mieli czasu. Wielu kursantów zostawało w Szkole na kolejne semestry i kursy, bywa, że na letnie szkoły przyjeżdżali i przyjeżdżają po kilka razy. Zdarza się również, że przy okazji spotkań wielkanocnych czy bożonarodzeniowych wracali na nie w kolejnych latach często z bliskimi i przyjaciółmi. Organizatorzy tych imprez muszą więc zadbać o stałą atrakcyjność oraz swego rodzaju nowatorskość kolejnych spotkań.

Przygotowując program kulturalny, pamiętamy o powinności sformułowanej przez Grzegorza Rudzińskiego: „By lepiej promować nasze wartości, musimy lepiej znać odbiorców. Interdyscyplinarność naszego fachu również i nas do tego zobowiązuje" (Rudziński 1998, 61). W artykule poświęca Rudziński wiele uwagi niebezpieczeństwu nieporozumień i przywołuje anegdoty (zob. Rudziński 1998, 61 i n.), niestety niekoniecznie zawsze zabawne, pokazujące, jak się przygotować do prezentacji kultury i czego unikać. Wiele o rodzajach strategii w przedstawianiu kultury i doborze właściwych elementów można wyczytać w artykule Stanisława Gajdy, który przypomina, iż „promocji języka i kultury polskiej dokonuje się zatem w określonych warunkach kulturowo-językowych zarówno wewnątrzpolskich, pozapolskich (regionalnych), jak i globalnych. [...] Wielojęzyczność i polikulturowość świata jest jego obiektywną prawidłowością. Taki on był i chyba będzie" (Gajda 1998, 18).

We wszystkich rodzajach kursów zajęciom lektoratowym i wykładom oraz seminariom towarzyszą imprezy kulturalne skupione wokół niezwykle bogatego polskiego roku obrzędowego. Nie sposób wymienić wszystkich wydarzeń oraz zajęć kulturowych, które odbyły się w SJiKP UŚ, więc muszę sobie pozwolić na pewien wybór, tych najczęstszych i najbardziej zapadających w pamięć. Łączy

je natomiast jedno: rodzinny charakter i atmosfera oraz to, że nie kończyły się w danym dniu czy o danej godzinie, ale miały efekt długofalowy, w różnych postaciach.

Listopadowo

W haśle *Wigilia św. Katarzyny i św. Andrzeja* w *Encyklopedii tradycji polskich* czytamy: „[b]yły to wieczory wróżb poświęconych miłości i małżeństwu. [...] Katarzynki (24 listopada), jako dzień wróżb wyłącznie chłopców, odeszły prawie w zapomnienie. Pozostały andrzejki (29 listopada), będące już tylko zabawą połączoną ze wspólnymi wróżbami dziewcząt i chłopców" (Hryń-Kuśmierek, Śliwa 2000, 94). W Szkole staramy się organizować to spotkanie właśnie 29 listopada (jeśli wypada w dniu roboczym, jeśli w weekend, to wówczas w dni poprzedzające). Ma ono mniej więcej stały scenariusz: krótka prezentacja na temat wieczoru andrzejkowego i katarzynkowego; nauka podstawowego słownictwa związanego z wróżbami; zabawa polegająca na analizie znaczenia imion oraz przypisywaniu im cech charakteru; zabawa językowa pokazująca specyfikę polskich imion i ich wiele form nieoficjalnych: Magdalena, ale Magda, Magdzia, Magduś, Madzieńka, Magdula, Magdalenka czy formy wołacza Jolanto, Jolu, Joleczko, czy w ogóle ewentualne trudności w dopasowaniu formy oficjalnej i skrótowej: Aleksandra – Ola, Jakub – Kuba, Agnieszka – Aga, Joanna – Aśka, Sebastian – Seba itp.; cykl wróżb (w zależności od liczby osób, gdyż czasami w spotkaniach uczestniczy nawet trzysta osób): wróżenie z wosku, obieranie jabłek i interpretowanie, jakiej litery kształt przybierze skórka, przebijanie szpilką serc z imionami, losowanie karteczek z imionami lub literami, wróżba z filiżankami, pod którymi ukryte są odpowiednio: krzyżyk (symbol życia duchownego), obrączka (symbol małżeństwa), pieniądze (symbol bogactwa), liść (symbol stanu wolnego), wróżba z butami; gry i zabawy sprawdzające wiedzę.

Wieczorom katarzynkowo-andrzejkowym zawsze towarzyszy akcent kulinarny: są to słodycze, w których ukryte są życzenia, wróżby, szczególne litery oraz jabłka, z których każdy najpierw może coś wywróżyć, a potem po prostu zjeść je ze smakiem.

W historii Szkoły jedno z takich spotkań szczególnie pozostało w pamięci uczestników i organizatorów, gdyż zostało ono zorganizowane w 2018 roku dla uczestników COY (Conference of Youth) – konferencji młodych poprzedzającej szczyt klimatyczny COP24 (28.11–1.12.2018 r.) w Katowicach. Było to wydarzenie

o tyle wyjątkowe, iż większość uczestników nie miała wcześniej kontaktu z polską kulturą i językiem polskim, a dodatkowo spodziewano się nawet blisko pół tysiąca uczestników, formuła spotkania miała charakter dwuetapowy – krótkiej prezentacji i zabawowej nauki podstawowych słów, a następnie na kilkunastu stoiskach, gdzie wykładowcy Szkoły oraz słuchacze Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego przeobrazili się we wróżki i wróżbitów, a uczestnicy na każdym z nich mogli wziąć udział w jakiejś wróżbie i posmakować polskich przysmaków i tradycji andrzejkowych.

Grudniowo

W Szkole nie zastanawialiśmy się, które ze świąt jest dla Polaków ważniejsze: Wielkanoc czy Boże Narodzenie. Nastąpił naturalny podział między semestry, a poza tym Wielkanoc stała się wydarzeniem obfitującym w wiosenne kolory, dynamikę spotkania oraz dużo kwizów i prac ręcznych, natomiast spotkanie wigilijne to spokojna, kontemplacyjna i wzruszająca okazja do wsłuchania się w piękno polskich kolęd i zapoznania z przebiegiem Wigilii i świąt.

O Wigilii pisał Romuald Cudak: „Najważniejszym świętem dla Polaka jest Boże Narodzenie. W dniu Wigilii jest zwyczaj spożywania uroczystej kolacji i łamania się opłatkiem. Rozbudowany obyczaj wigilijny został współcześnie mocno zredukowany. W okresie świąt Bożego Narodzenia śpiewa się po kościołach niezwykle popularne kolędy" (Cudak 2002, 122). Nie mogło tych akcentów zabraknąć w roku obrzędowym kursów. Spotkania bożonarodzeniowe zawsze miały w Szkole wyjątkowy charakter, pierwsze odbywały się w małych salach, by potem przenieść się na stołówkę w budynku przy pl. Sejmu Śląskiego 1, a następnie do auli im. K. Lepszego w Rektoracie, auli w budynku WNS, auli na Wydziale Prawa i Administracji i na Wydziale Humanistycznym przy ul. Uniwersyteckiej 4, a w czasie pandemii do przestrzeni wirtualnej. Szkoła się rozrastała, zwiększała się liczba uczestników, ale przebieg spotkania pozostawał podobny, z małymi różnicami, np. na początku wykładowcy gotowali wszystkie potrawy wigilijne sami, natomiast z biegiem lat należało uzupełnić stół świąteczny zamówionym jedzeniem z restauracji, gdyż w niektórych spotkaniach uczestniczyło nawet 350 osób, a czasem i więcej. Wykładowcy i niektórzy studenci do dziś przynoszą na stół bożonarodzeniowy makówki (deser charakterystyczny dla Śląska), sałatki, śledzie, pierniczki, ciasteczka itp. Studenci

i słuchacze z Polski wraz z wykładowcami gotują polskie potrawy, np. kapustę z grochem, kutię czy kluski z makiem, a studenci zagraniczni przynoszą potrawy charakterystyczne dla swojego kraju. Bardzo często studenci-obcokrajowcy, którzy pozostali na właściwy czas świąt 24–26 grudnia w Polsce, byli zapraszani do świątecznego stołu przez lektorów i lektorki oraz Dyrekcję Szkoły. W latach 2012 i 2013 ponad czterdzieści osób spędziło święta wraz z wykładowcami, którzy ugotowali specjalnie dla nich i razem z nimi polskie potrawy, część przynieśli prosto z rodzinnych stołów – odbyły się wyjątkowe święta w wynajętej sali telewizyjnej Domu Asystenta UŚ. Było wspólne ubieranie choinki, łamanie się opłatkiem, wspólne kolędowanie i wieczerza. I były, oczywiście, drobne prezenty!

Główne spotkanie świąteczne odbywa się z reguły w tygodniu poprzedzającym święta. Studenci i słuchacze przygotowują zaproszenia dla wykładowców, władz uczelni, osób zaprzyjaźnionych ze Szkołą, w grupach podczas zajęć ćwiczą śpiewanie kolęd, niektórzy są angażowani w próby do przedstawienia teatralnego. Jasełka bowiem otwierają spotkania wigilijne. Jak możemy przeczytać w literaturze przedmiotu, „teksty jasełkowe były najczęściej anonimowe. Przerabiano je wielokrotnie, tak by zadowolić publiczność, dla której dawano przedstawienie. Niektórzy XIX-wieczni ludoznawcy pisali, że w Polsce istniały dwa rodzaje szopek: jedna miastowa, druga wiejska" (Hryń-Kuśmierek 2005, 33). Czytając ten fragment w kontekście glottodydaktycznym, należałoby dodać, iż obecnie w Polsce istnieje też szopka międzynarodowa, której tekst został dostosowany, tak by zrozumiał go prawie każdy, nawet ten, kto dopiero stawia pierwsze kroki w języku polskim. Jasełka praktycznie od początku towarzyszyły spotkaniom świątecznym, była to niesamowita okazja dla wielu osób do głębszego wniknięcia w kulturę polską oraz wzbogacenie leksyki o tę niecodzienną. Role aktorskie zawsze otrzymywały osoby z bardzo różnym poziomem zaawansowania językowego, również osoby z grup zupełnie początkujących. Trzydzieści lat temu kostiumy i rekwizyty dla aktorów tworzono własnym sumptem, potem niektóre wypożyczano, a niektóre adaptowano spośród ubrań tradycyjnych z krajów, z których pochodzili aktorzy i które przywieźli z sobą do Polski. Po wielu latach zrodził się pomysł na dodatkowy polski akcent w przedstawieniu i tak Maryja wystąpiła w stroju Ślązaczki w imponującej koronie ze śląskiego rozbarskiego stroju ludowego, św. Józef stał się górnikiem w stroju galowym, pasterze i pasterki zostali przyodziani w stroje krakowskie, góralskie, lubelskie, cieszyńskie, trzej królowie i Herod ubrali stroje szlacheckie, żołnierz w strój księstwa warszawskiego, a prowadząca w strój szlachecki. Kilkakrotnie

jasełka dla studentów zagranicznych wystawiły dzieci z zaprzyjaźnionej Szkoły Podstawowej nr 20 imienia Marii Konopnickiej w Rudzie Śląskiej, którą SJiKP objęła patronatem.

Z biegiem lat spotkania zyskały nowy akcent artystyczny w wykonaniu studentów – recital kolęd, pastorałek i piosenek świątecznych, które wykonywali studenci m.in. z Ukrainy, Białorusi, Gruzji, Brazylii, Włoch, Korei Południowej, Wietnamu, Indii, Hiszpanii, Kuby, Meksyku, Wenezueli, Rosji, Niemiec. Nie kończyło się tylko na śpiewie, były tańce oraz gra na skrzypcach, gitarze, akordeonie.

Po jasełkach i koncercie następowała barwna, obrazowa prezentacja na temat tradycji bożonarodzeniowych, przeplatana różnymi zadaniami – wspólnym wykonaniem łańcucha na choinkę (czasem osiągał kilkaset metrów i długo po świętach oplatał pięciopiętrowy budynek Wydziału Humanistycznego), nauką życzeń, łamaniem się opłatkiem, wręczaniem prezentów i upominków. Na koniec spotkania wszyscy gromadzili się przy stołach, gdzie mogli spróbować typowych potraw: ryb, pierogów, kapusty z grochem, barszczu czerwonego do picia, kompotu, sałatek, ciast i specjałów przyniesionych przez nauczycieli.

W kuluarach dalej można było łamać się opłatkiem, robić zdjęcia z aktorami w przepięknych stylizacjach, słuchać o tradycjach bożonarodzeniowych w różnych zakątkach świata. Warto wspomnieć, iż jednym z upominków były wydrukowane wyjątkowe życzenia w kilkunastu językach.

Karnawałowo

> Okres między świętami Bożego Narodzenia a początkiem Wielkiego Postu to w dawnej obrzędowości ludowej najweselszy czas. Wtedy najczęściej miały miejsce wesela, a odbywające się w ramach pomocy sąsiedzkiej wyszkubki, czyli darcie pierza, były okazją do gościny, nawet tańców przy muzyce. Nasilenie zabaw łączyło się z ostatkami, to znaczy trzema dniami od niedzieli do wtorku przed środą popielcową (Kaczko 2009, 192).

Ten czas był również wesoły w Szkole. Ze względu na różnorodność kulturową słuchaczy aktywnie w tym czasie obchodzono różnego rodzaju spotkania karnawałowe, spotkania z polską piosenką, ale też wydarzenia ważne dla studentów, m.in. takie jak Stary Nowy Rok czy Chiński Nowy Rok, podczas których to właśnie międzynarodowi słuchacze, czerpiąc wzorce z proponowanych

przez SJiKP spotkań, organizowali wydarzenia, gotując dla wykładowców i pozostałych studentów smakołyki i tradycyjne potrawy właściwe dla tego czasu, a przede wszystkim prezentując swoje narodowe i etniczne tradycje.

Karnawałowo zawsze w Szkole dbano o spotkanie lub chociaż o akcent związany z tłustym czwartkiem, ostatkami, tak aby każdy mógł zasmakować pączków, faworków czy kanapek ze śledziem, nawiązujących do wtorkowego przed rozpoczęciem Postu śledzia/śledzika.

Od 2014 roku pojawiła się też tradycja urządzania półmetków dla słuchaczy kursu przygotowawczego języka polskiego do podjęcia studiów w Polsce. Półmetki były organizowane w klubie, obowiązywały stroje wieczorowe, obowiązkowo tańczono poloneza, znalazło się też miejsce na występy artystyczne przygotowane przez kursantów oraz na wyjątkowy międzynarodowy repertuar muzyczny.

Wiosennie

„W marcu jak w garncu" powiada stare przysłowie. Dotyczy ono pogody, ale w Szkole pasuje jak ulał to powiedzenie do różnorodności wydarzeń, które miały i mają miejsce wiosną. Marzec to okazja do świętowania Dnia Kobiet i Mężczyzn, pierwszego dnia wiosny, ale też często to na marzec przypada spotkanie wielkanocne.

Na początku marca przypadają obchody Międzynarodowego Dnia Kobiet, który wyróżniają prezentacje słuchaczy z różnych krajów (były to np.: Azerbejdżan, Białoruś, Brazylia, Chiny, Czechy, Gruzja, Niemcy, Włochy, Ukraina, Kazachstan, Kirgistan, Uzbekistan, Tadżykistan, Meksyk, Argentyna, Kolumbia, Wenezuela, Austria, Indonezja, Wietnam, Indie, Korea Południowa, Japonia, Rosja, USA i inne). Tematyka spotkań dotyczy kobiet i tradycji obchodzenia tego dnia w Polsce, ale też mowy i znaczenia kwiatów, kolorów, typowych prezentów, sposobu obchodzenia w innych krajach. Druga część spotkań od wielu lat przybiera charakter konferencyjny, można wysłuchać prelekcji na temat praw kobiet, sytuacji kobiet w różnych krajach, wyjątkowych kobiet z danych krajów czy kobiet i mężczyzn, którzy stali się autorytetami dla młodych dziewcząt i chłopców. Wielokrotnie towarzyszyły temu występy artystyczne czy wielokulturowy poczęstunek, np. zawsze, gdy w spotkaniu uczestniczyły Włoszki, na stole pojawiał się tort Mimoza, przypominający swoim wyglądem kwiaty mimozy, który jest obowiązkowym deserem we Włoszech właśnie podczas

Dnia Kobiet. Od 2015 roku obchody tego dnia przeniosły się w mury siedziby American Corner w Katowicach i na stałe zagościły w repertuarze wydarzeń kulturalnych tej instytucji.

W marcu 2014 roku oraz w kilku kolejnych latach miesiąc ten został również wzbogacony o obchody święta Nauryz. Stanisław Gajda, pisząc o strategiach nauczania kultury, wspomina, że: „Przyszłość należy wiązać ze wzmacnianiem się komunikacji międzykulturowej w warunkach równoprawności języków i kultur, a więc przede wszystkim ze strategią transformacyjno-kreacyjną" (Gajda 1988, 18). Dodatkowo w Szkole zawsze dbano o wykorzystywanie punktów wspólnych w różnych kulturach, więc np. Studenci z Kazachstanu studiujący w Katedrze Międzynarodowych Studiów Polskich i na Wydziale Filologicznym UŚ oraz członkowie Koła Naukowego Studentów Obcokrajowców Wieża Babel przybliżyli swoje tradycje, a my wpletliśmy je 21 marca w obchody powitania wiosny. Oprócz części prezentacyjnej, artystycznej oraz degustacyjnej dodatkowo wszyscy uczestnicy spotkania wraz z wykładowcami przeszli ulicami Katowic w kolorowym, barwnym pochodzie, po drodze topiąc Marzannę (jako akcent polskiej tradycji), a kończąc na schodach Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego, gdzie odbyła się dalsza część tańców i śpiewów (akcent z Kazachstanu).

Wielkanocnie

> To najradośniejsze święto – zarówno w kościelnym roku liturgicznym, jak i w obrzędowym kalendarzu wsi polskiej. W niedzielę wielkanocną dzwony kościelne brzmią w szczególny sposób, oznajmiając zmartwychwstanie Chrystusa. Jak wierzono na Podhalu, mogły one obudzić śpiących w Tatrach rycerzy, by szli walczyć o wolność Polski (Hryń-Kuśmierek, Śliwa 2000, 62).

Radośnie i kolorowo zawsze było w tym czasie w Szkole. W spotkanie wielkanocne bardzo często zaangażowani byli słuchacze studiów podyplomowych czy studenci specjalizacji nauczanie języka polskiego jako obcego filologii polskiej. Plan spotkania w zależności od roku i odbiorców był modyfikowany, ale do najczęściej pojawiających się punktów należały: nauka dni tygodnia i zapoznanie z Wielkim Tygodniem, konkurs na robienie palm (prace w grupach), przygotowanie koszyczka wielkanocnego oraz konkurs na wyeliminowanie z koszyczka niepotrzebnych elementów, symbolika kolorów pisanek i konkurs na najpiękniejszą pisankę, nauka życzeń wielkanocnych, przygotowanie

śniadania wielkanocnego w rzeczywistości lub wirtualnie (babki, makowce, serniki, kiełbasy, chrzan, szynki świąteczne, pasztety, sałatka jarzynowa), kwiz wiedzy, prezenty od zajączka i, oczywiście, śmigus-dyngus.

Praktycznie co roku część kursantów uczestniczyła również w spotkaniach z dziennikarzami, podczas których prezentowali podobieństwa i różnice między świętami wielkanocnymi w Polsce i w ich krajach lub rozmawiali o tym, jakie święta i obrzędy w tym czasie są obchodzone w ich regionach. Opowieści studenckie pięknie podsumowała Katarzyna Domagała z „Dziennika Zachodniego" w 2012 roku, w artykule *Pisanka, czyli wspólny mianownik świąt na świecie*, który zaczynał się od słów: „W lany poniedziałek we Włoszech nikt się wodą nie polewa, za to każdy rozpala grilla i sprasza znajomych. W Gruzji w Wielkanoc, po 49 dniach ścisłego postu, gdzie w ostatni tydzień żyją o chlebie i wodzie, w końcu zaczyna się wielka uczta. Zaś w Kazachstanie podczas wiosennego święta Nauryz, na stole nie może zabraknąć zupy z siedmiu składników. Zaś jajko, czyli nasz najważniejszy symbol świąt także w Chinach pełni bardzo ważną rolę... O tym, jak wyglądają święta Wielkiej Nocy w innych krajach oraz o wspólnych z naszymi tradycjach i zwyczajach opowiedziała nam czwórka studentów ze Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego" (Domagała 2012).

Majówkowo nie tylko w maju

Majowy czas sprzyja wyjściom i organizacji wydarzeń w plenerze, uczestnictwie w majówkach czy piknikach. Słuchacze zawsze aktywnie brali udział w organizowanej jeszcze do niedawna przez Uniwersytet Śląski „Majówce z UŚ", gdzie nie tylko poznawali tradycje polskich pikników i grillowania, ale sami włączali się w ten dzień występami artystycznymi oraz prezentacjami na stoisku SJiKP UŚ, gdzie można było uczyć się języków, gotować, grillować nie tylko po polsku.

W maju i czerwcu przypadały też często prezentacje w ramach jednego z projektów, którego opiekunem i głównym wykonawcą była Szkoła – „Z UŚ przez świat", cykl warsztatów i kreatywnych zajęć przybliżających między innymi tradycje Włoch, Brazylii, Serbii, Białorusi, Bułgarii, Rosji, Ukrainy, Mongolii, Indii, Korei, Gruzji, Grecji, Ukrainy czy Kirgistanu. Wielokrotnie cudzoziemscy prelegenci dzięki poznanej już kulturze polskiej odnosili się do swoich tradycji w kontekście Polski: 26 maja to dzień Matki w Polsce, a w Gruzji to Święto Niepodległości, w Polsce zajadamy się pączkami w ostatni czwartek karnawału, a w Białorusi cały ten tydzień należy jeść naleśniki pod każdą postacią,

a w Kazachstanie z okazji Nauryz przygotowuje się baursaki, czyli właśnie rodzaj pączków, Walentynki, być może nie polskie święto, ale jednak coraz bardziej się zadomowiające w Polsce, w innych krajach ma swoją odmienną datę i długą tradycję – Brazylia w czerwcu, Gruzja w kwietniu, Słowenia w marcu. Natomiast noc świętojańską, która przeżywa swój renesans, można by połączyć z zagranicznymi tradycjami poszukiwania lub wyrażania miłości.

W latach 2013–2018 dodatkowo w czerwcu razem z „International Garden. Miasto Ogrodów" zorganizowano cykl warsztatów językowych, kulturowych i kulinarnych, promujących różne kultury, ale też pokazujących miejsca wspólne z Polską. W 2013 i 2014 roku głównym wydarzeniem tej inicjatywy były warsztaty pierogów świata, gdzie gotowano polskie pierogi, gruzińskie chinkali, manty z Kazachstanu, buuz z Mongolii, ukraińskie pierogi z wiśniami czy tak popularne w sąsiednich krajach pielmieni.

Sierpniowo

„Ludzie poruszają się w pewnej przestrzeni kulturowej i społecznej, gdzie każda z jednostek ma swoje miejsce. W procesie wychowania przyswajamy sobie obowiązujące zasady w sposób naturalny. Odzwierciedlają one mentalność danego narodu" (Gałęziowska-Krzystolik 2015, 166). W sierpniu podczas letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej niejako czas staje w miejscu, a wszyscy uczestniczą w przyspieszonym kursie kultury polskiej. W Cieszynie, w sierpniu przestrzeń kulturowa szczególnie nabiera nowego charakteru, gdyż aura letnia niekoniecznie sprzyja wszystkim wydarzeniom roku obrzędowego. Ale zawsze znalazło się miejsce na poznanie chociaż pewnych akcentów towarzyszących różnym świętom i dniom. Przyrządzenie sałatki jarzynowej (szałotu) na zajęciach staje się pretekstem do poinformowania o menu wielkanocnym, ale też imieninowym oraz do poćwiczenia leksyki związanej z kulinariami oraz wprowadzeniu dopełniacza cząstkowego. Wyjątkowy wieczór regionalny nawiązuje do tradycji robienia palm, wycinanek, łańcucha świątecznego, śląskiej tyty czy porozmawiania o tradycjach barbórkowych. Ślady różnych świąt można odnaleźć w warsztatach kulinarnych, które w zależności od roku przybierały mniej lub bardziej tradycyjną wersję. Nie zabrakło miejsca na karnawałowy bal przebierańców czy spotkanie z akcentem bożonarodzeniowym. Praktycznie nikogo w Cieszynie nie dziwi już, że w sierpniu ubierana jest choinka na terenie kampusu uniwersyteckiego przed głównym wejściem do budynku,

a w sklepach wykupywane są kanapki ze śledziem oraz pączki i faworki. Tu zawsze czas płynął inaczej.

> Współczesna kultura polska nie jest jednorodna. Na jej specyfikę składają się zarówno cechy odziedziczone z dorobku wielu regionów kraju, jak i zaadaptowane efekty wpływów innych systemów kulturowych. Podstawą różnic kształtujących współczesne standardy aksjologiczne okazuje się poziom edukacji oraz czynnik pokoleniowy. Mimo silnego wpływu nowych elementów kulturotwórczych istota polskości opiera się na gamie postaw tradycyjnych, do których nawiązują grupy różnych Polaków (Kosowska 2002, 106).

Ponad trzydzieści lat działalności Szkoły Języka i Kultury Polskiej w zakresie przekazywania smaków i smaczków polskich tradycji trudno byłoby ująć nawet na trzydziestu kilku stronach. Szkoła przez te lata ewoluowała, nasiąkała nowymi kulturami i tradycjami z kilkudziesięciu krajów, modyfikowała spotkania, które początkowo odbywały się dla garstki słuchaczy, potem dla kilkudziesięciu, potem dla kilkuset, a finalnie w dobie technik multimedialnych i zdalnego nauczania nawet dla tysięcy słuchaczy jednocześnie. Niezwykłe jest to, że każde z tych spotkań miało i ma swoistą duszę, nie patrzymy na liczby, patrzymy na jednostki, mamy też to szczęście, że pracują u nas osoby z różnym bagażem doświadczeń i z różną gamą tradycji, więc przy wspólnym działaniu wychodzi niezwykły wachlarz imprez, spotkań i warsztatów.

Stały się one tak ważną częścią życia Szkoły, że gdy przyszedł czas pandemii, nie wyobrażano sobie zaprzestania aktywności kulturalnych; po prostu przeniosły się one w wirtualną przestrzeń, pozwalając nam odkryć nowe możliwości, m.in. na odegranie jasełek w połączeniu sił aktorskich studentów w Katowicach i Uzbekistanie (w ramach projektu współtworzenia Centrum Języka i Kultury Polskiej w Taszkencie – finansowanego przez NAWA), wspólnego malowania pisanek w domach kilkudziesięciu krajów na świecie czy wyjątkowego sierpniowego Spotkania Kultur i Tradycji, w którym mogły za pośrednictwem transmisji live uczestniczyć tysiące osób. Kursanci, którzy pozostawali w murach akademików lub prywatnych domach na Śląsku, za każdym razem otrzymali niespodzianki: pomarańcze, mandarynki i czekoladki na święta Bożego Narodzenia, pączki i faworki na Tłusty Czwartek, kanapki ze śledziem prosto z Cieszyna z okazji śledzika, sałatkę jarzynową, jajka w majonezie, pasztety i wędliny

w sam raz na śniadanie wielkanocne, a nawet kolorowy papier, klej i nożyczki do wykonania niezwykłego łańcucha świątecznego online ze wszystkimi.

Inspiracji do ciekawej organizacji wydarzeń kulturalnych można szukać między innymi w publikacji Jerzego Kowalewskiego, „Kultura polska jako obca?" (Kowalewski 2008), gdzie pojawia się szereg propozycji i wskazówek, ale też sugestii co do sposobu nauczania kultury. Cenne są odwołania autora do metodyki promowanej m.in. przez Romualda Cudaka i Aleksandrę Achtelik (Kowalewski 2008, 183–186), które można podsumować w słowach, iż należy zadbać o regularność, uporządkowanie, atrakcyjność, ale pamiętać o teraźniejszości oraz odbiorcy. Odbiorca i jego komfort są najważniejsi. Tak też jest od trzydziestu trzech lat w Szkole: edukacyjnie, atrakcyjnie, przyjemnie i świątecznie. Nie tylko od święta.

Literatura:

Cudak R., 2002, 2023, *Religijność i kultur religijna w Polsce*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.

Domagała K., 2012, *Pisanka, czyli wspólny mianownik świąt na świecie*, „Dziennik Zachodni", z dn. 08.04.

Gałęziowska-Krzystolik A., 2015, *Grzeczność polska i francuska*, w: Zieniewicz A., Rabczuk A., red., *Czym kultura polska może uwieść frankofona?*, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa.

Gajda S., 1998, *Promocja języka i kultury polskiej a procesy uniwersalizacji i nacjonalizacji kulturowo-językowej w świecie*, w: Mazur J., red., *Promocja języka i kultury polskiej w świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin.

Hryń-Kuśmierek R., 2005, *Polskie tradycje doroczne*, Publicat: Poznań.

Hryń-Kuśmierek R., Śliwa Z., 2000, *Encyklopedia tradycji polskich*, Podsiedlik-Raniowski i S-ka: Poznań.

Kaczko K., 2009, *Doroczne zwyczaje i obrzędy*, w: Bazielich B., red., *Ludowe tradycje. Dziedzictwo kulturowe ludności rodzimej w granicach województwa śląskiego*, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze: Muzeum Śląskie: Wrocław–Katowice.

Komorowska H., 2003, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka edukacyjna: Warszawa.

Kosowska E., 2002, 2023, *Kultura polska. Korzenie współczesności*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.
Kowalewski J., 2008, *Kultura polska jako obca?*, Marta Kowalewska: Krosno.
Rudziński G., 1998, *Rola polonisty w promocji języka i kultury polskiej jako zadanie interdyscyplinarne*, w: Mazur J., red. *Promocja języka i kultury w świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin.

Magdalena Nowak-Kaczmarek
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-7017-2153

Paulina Stasiak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-1513-8382

Zdalne nauczanie nowym wyzwaniem dla Szkoły Języka i Kultury Polskiej

Wybuch pandemii doprowadził do zmiany stylu życia każdego człowieka na świecie. Ludzkość od lat nie była tak zgodna, jak w momencie panującej pandemii, która bezpośrednio zagrażała nam i naszym bliskim. To, co kiedyś było jedynie filmową scenerią *Epidemii*, stało się nową normalnością: maseczki w każdym zakamarku torebek i kieszeni, dezynfekcja rąk, dystans społeczny i przede wszystkim poszukiwanie nowych form rozrywki i edukacji, które nie wymagają narażania życia i zdrowia.

Wszystko w krótkim czasie się zmieniło i nie inaczej było w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Początkowo nikt z pracowników i współpracowników Szkoły nie wyobrażał sobie dłuższego funkcjonowania w takiej sytuacji, jednak szybko musieliśmy się do niej dostosować i nie załamywać rąk, bo po drugiej stronie czekali studenci, słuchacze, kursanci, osoby, które na nas liczyły i w nas wierzyły.

Pierwszym krokiem do zaadaptowania się w nowej sytuacji była decyzja o prowadzeniu zajęć wirtualnie, lecz w pełni kontaktowo w czasie rzeczywistym; nie było mowy o wprowadzeniu rozwiązań, które proponowało w tamtym czasie wiele szkół podstawowych i średnich. Zadawanie uczniom zadań, które mieli wykonywać samodzielnie, a następnie odsyłać do nauczyciela, gdzie wszelkie konsultacje miałyby odbywać się jedynie za pomocą e-maili były strategią, na którą glottodydaktycy nie mogli i nie chcieli sobie pozwolić. Jak można zauważyć z perspektywy czasu, podjęliśmy słuszną decyzję, gdyż dzieci, które powróciły do szkół w 2022 roku radzą sobie w nich gorzej niż wcześniej[1].

1 Najwyższa Izba Kontroli: *Szkoły w czasach pandemii*; https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html [dostęp: 31.12.2023].

Dodatkowym punktem przewagi lekcji kontaktowych za pośrednictwem różnorodnych platform jest również świadomość tego, kogo uczymy. Niejednokrotnie (a nawet najczęściej) w różnorodnych, krótszych i dłuższych, kursach języka polskiego uczestniczą osoby, które do Polski przyjeżdżają same. Nie mają możliwości spotkań z rodziną czy przyjaciółmi. Badania pokazują, na ile w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz średnich stało się zauważalne pogorszenie stanu ich psychiki, a są to osoby, które w zdecydowanej większości dołączały na zajęcia ze swojego domu, obok znajdowali się ich opiekunowie, rodzice[2].

Nauczyciele w Szkole Języka i Kultury Polskiej UŚ starają się wspierać studentów, rozmawiając z nimi często (także) nawet na prywatne, ludzkie tematy, gdy słuchacze takiej pomocy oczekują, starają się ich zapewnić, że bez względu na sytuację na świecie mają na kim polegać. Wiele przyjaźni zawiązywało się między studentami, nawet jeżeli widzieli się jedynie wirtualnie – a integracja w grupie jest czynnikiem, który nie tylko ogromnie cieszy, ale przede wszystkim jest ważnym katalizatorem postępów w nauce i motywacji do aktywności lekcyjnej. Grupy utworzone z początkowo obcych sobie ludzi, zacieśniały więzi rodzinno-przyjacielskie, a studenci pomagali sobie wzajemnie, jak tylko potrafili.

Na samym początku zdecydowaliśmy się na nauczanie na platformie Zoom. Warto pamiętać, że przed wybuchem epidemii niewiele osób zdawało sobie sprawę, jak dużo ma do zaproponowania ta platforma, a nie będzie przesadą stwierdzenie, że spora część lektorów w ogóle nigdy wcześniej o niej nie słyszała. Po wielu miesiącach nauczania zdalnego, możemy z pewnością powiedzieć, że nasz wybór był słuszny. Zoom pozwolił nie tylko na przeprowadzenie lekcji, ale także organizacje festiwali studenckich (Made in Poland), konferencji (Międzynarodowa Konferencja Magistrantów), wykładów z użyciem tłumaczenia symultanicznego, ale także niezwykle ważnego dla SJiKP kursu, czyli letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej (a właściwie kursów letnich – dla lektorów cudzoziemców i dla osób uczących się języka polskiego). Niejednokrotnie transmitowaliśmy nasze spotkania na portalu Facebook, dzięki czemu z każdym rokiem szkolna wspólnota złożona z miłośników, lektorów oraz obecnych i byłych studentów się powiększała. W 2022 roku przekroczyliśmy kolejną granicę, tworząc spotkania w pełni hybrydowe. Dzięki takiemu rozwiązaniu goście, wykładowcy oraz studenci z całego świata mogli spotkać się i porozmawiać

2 O. Bida, O. Kuczaj, A. Czyczuk: *Wpływ pandemii COVID-19 na rozwój edukacji*; https://journals.umcs.pl/j/article/download/13489/9712 [dostęp: 31.12.2023].

z uczestnikami, którzy znajdowali się w salach wykładowych. Pierwsze spotkania hybrydowe były poniekąd eksperymentem, który jednak okazał się ogromnym sukcesem. Było to wyzwanie, które otworzyło nowe pola rozwoju.

Nauczanie zdalne niosło wiele pułapek – jedną z nich było utrzymanie uwagi kursantów podczas zajęć online z wykorzystaniem zupełnie innych narzędzi niż te dostępne w sali lekcyjnej. Zmusiło to do poszukiwania nowych aplikacji i stron, które wymagały rozwinięcia kreatywności: tu szybko sprawdziły się takie, jak Wordwall, Padlet czy LearningApps. Nie było mowy o rezygnacji z piosenek, wierszy i filmów, po które zawsze chętnie sięgali prowadzący i studenci. Wręcz przeciwnie, dzięki nauczaniu online na nowo odżyły polskie melodie i fragmenty starych filmów, a lektorzy intensywnie przeszukiwali Internet w znalezieniu jak najciekawszych materiałów.

Warto dodać, że wiele rozwiązań zastosowanych (wymyślonych) w czasach pandemii w nauczaniu zdalnym wciąż jest używanych przez lektorów i nie dotyczy to jedynie prowadzenia i przygotowania lekcji, niektóre z nich okazują się pomocne od strony organizacyjnej. Przede wszystkim jest to wykorzystanie elektronicznych dzienników stworzonych, w tak zwanych „chmurach", czyli arkuszach i dokumentach Google albo w aplikacjach specjalistycznych). Dzięki takim narzędziom w jednym miejscu zebrane są wszystkie potrzebne informacje na temat danej grupy, wymiana informacji pomiędzy prowadzącymi grupy jest o wiele szybsza, kontrola nad liczebnością studentów oraz ich frekwencją jest ułatwiona. Efektywność pracy lektorów została dzięki takim rozwiązaniom zwiększona, ponieważ w każdym momencie mają możliwość edytowania dzienników, dodawania ważnych informacji oraz szybkiego reagowania w sytuacji niskiej frekwencji któregoś ze studentów lub innych trudnych zdarzeń.

Poważnym problemem, który pojawił się już na samym początku wymuszonych zajęć wirtualnych, był dostęp do podręczników. Okazało się, że wirtualna e-bookowa biblioteka z podręcznikami do nauczania języka polskiego jako obcego jest uboższa niż się wydawało. Potrzeba była ogromna, więc oprócz stałego przeszukiwania stron wydawnictw i księgarń, bardzo szybko zdecydowaliśmy się na wydanie w formacie PDF publikacji z naszego ośrodka, najpierw ukazały się podręczniki *Miło mi Panią poznać* autorstwa Barbary Serafin i Aleksandry Achtelik oraz *Dzień dobry!* Magdaleny Pastuch i Aleksandry Janowskiej. Opublikowanie tych pozycji w formie e-booków bardzo ułatwiło pracę lektorom, gdyż są to książki do nauczania języka polskiego w grupach początkujących, a takich studentów jest bardzo wielu. Równie szybko pojawiły się w wersji cyfrowej książki z serii *Czytaj po polsku* i choć nie są to podręczniki, to z pewnością

pomogły w urozmaiceniu zajęć, popularyzowaniu polskiej literatury i rozwoju językowym studentów. Niektóre publikacje, jak np. *Głoski polskie* Marcina Maciołka i Jolanty Tambor, *Tęczowa gramatyka* Marcina Maciołka, *(Nie)codzienny polski*, *Polska półka filmowa* czy *100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien* Agnieszki Tambor są w otwartym dostępie możliwe do pobrania na stronach Szkoły. Obecna sytuacja jest o wiele lepsza, a prowadzący mają nieporównanie większy wybór niż w pierwszym roku pandemii.

Specjalną uwagę warto poświęcić wirtualnym wycieczkom, które udało się zorganizować i które z powodzeniem są wykorzystywane nadal – w zdalnych formach nauczania, ale też w stacjonarnych jako oferta dodatkowa, pozwalająca odwiedzać miejsca bardziej odległe. Przed rokiem 2019, gdyby ktokolwiek wspomniał o organizacji zdalnej wycieczki dla studentów, pewnie spotkałby się co najmniej z niedowierzaniem. To było kolejne przekroczenie granic i udowodnienie, że tego typu spotkania są możliwe, a pod pewnymi względami mogą być nawet lepsze niż te stacjonarne (choćby w związku z odległością). Pierwszą w pełni zdalną wycieczkę stworzyła w Szkole Agnieszka Tambor, która wykonała trzy nagrania ze zwiedzania Cieszyna obejmujące nie tylko opowieści, ale także filmowane obrazy miejsc, o których mowa. Kursanci mogli dowiedzieć się wielu faktów z historii miasta, poznać ciekawostki kulinarne, architektoniczne, przyrodnicze (np. szlak cieszyńskich magnolii) oraz usłyszeć garść przydatnych wskazówek, gdyby chcieli w przyszłości odwiedzić Cieszyn. Projekt Agnieszki Tambor udowodnił, że wirtualna wycieczka jest możliwa, a Szkoła nie poprzestała na organizacji tylko tej jednej. Co warte odnotowania, wycieczki organizowane przez Szkołę odbywały się również w technice popularnego obecnie streamingu – prowadzący spotkanie, Agnieszka Tambor i Krzysztof Pszczółka, łączyli się na kolejne spotkania z miejsc, o których opowiadali, przeplatając wycieczkę atrakcyjnymi kwizami, materiałami audiowizualnymi, grafikami, fragmentami filmów fabularnych kręconych w miejscu zwiedzania (np. Teatr im. Adama Mickiewicza w Cieszynie wykorzystany w jednej ze scen *Ziemi obiecanej* w reżyserii Andrzeja Wajdy). Uczestnicy wycieczek mogli na żywo, w czasie rzeczywistym zwiedzać prezentowane miejsca. Przez kolejne lata nagraliśmy i opublikowaliśmy wycieczki między innymi do Oświęcimia, Katowic, Pszczyny, Łodzi, Krakowa. Dzięki temu rozwiązaniu, studenci z całego świata stali się prawdziwymi turystami i miłośnikami polskich miast. Kursanci SJIKP mogli również odwiedzić stolicę Polski, a spotkanie nie było tylko wycieczką odległą przestrzennie, ale też swego rodzaju podróżą w czasie. Studenci dzięki proponowanym filmom oraz muzyce mogli przenieść się do przedwojennej Warszawy,

poznać historię miasta, a także odwiedzić najpopularniejsze i najmodniejsze miejsca w stolicy. Magdalena Nowak-Kaczmarek i Paulina Stasiak uzupełniły spotkanie materiałami multimedialnymi i planszami, które pozwoliły studentom osobiście, choć online, odkryć takie miejsca jak Łazienki Królewskie czy Zamek Królewski.

Niezwykle ważnym miesiącem dla Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ jest sierpień. Co roku, właśnie w sierpniu, organizowana jest letnia szkoła języka, kultury i literatury polskiej, która stacjonarnie odbywa się w Cieszynie. Z uwagi na sytuację panującą na świecie, w roku 2020 i 2021 zapadła decyzja o przeniesieniu całej imprezy do przestrzeni wirtualnej. Niemal wszystkie aktywności zwykle proponowane studentom podczas kursu stacjonarnego, udało się przenieść do sieci – włącznie z warsztatami kulinarnymi oraz teatrzykiem studenckim.

Ideą teatrzyku wystawianego podczas letniej szkoły jest zaangażowanie studentów do poznania klasyki polskiej literatury oraz stworzenia własnej interpretacji aktorskiej w adaptacji utworu. Część studentów pod okiem nauczycieli produkuje kostiumy i przygotowuje występ, a następnie prezentuje go swoim kolegom i kadrze. Jest to doskonała okazja do rozpoczęcia z kursantami dyskusji na temat polskiej literatury, sztuki, kultury, ale i do ćwiczeń z wymowy, dykcji, sztuki recytacji.

W 2020 roku zaproponowano studentom wystawienie *Balladyny* Juliusza Słowackiego (sztuka otrzymała tytuł *Balladyna na emigracji*[3]*; Balladyna* była wtedy utworem wybranym na Narodowe Czytanie), rok później pojawiła się *Moralność pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej. Teksty zostały skrócone i opracowane na potrzeby wydarzenia, aktorzy przygotowali rekwizyty i kostiumy tak, aby maksymalnie wykorzystać potencjał, jaki daje platforma ZOOM (niektórzy zastosowali odpowiednie tła, aby jak najbardziej oddać klimat panujący w dramatach, zastosowano odpowiednie podpisy osób)[4]. Osoby, które mówiły swoje kwestie, włączały kamery w odpowiednim momencie, co dodało całemu przedstawieniu dynamizmu, a sztuka przerywana była różnymi wstawkami komediowymi z innych materiałów lub klasyków kina. Widowni w pamięć najbardziej zapadło otwarte zakończenie, a właściwie możliwość jego wyboru, jaką

3 Nagranie dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=sZXb_e2v__U&t=2166s [dostęp: 31.12.2023].

4 Nagranie dostępne pod adresem: https://www.facebook.com/SJiKPUS/videos/985898468873920 [dostęp: 31.12.2023].

dostały osoby oglądające spektakl. Za pomocą aplikacji Menti widownia mogła zdecydować, jak zakończy się zaproponowana interpretacja dramatu. Dramaty były na żywo transmitowane na FB, a nagrania do dziś są w sieci dostępne.

Pisząc o letniej szkole, nie sposób nie wspomnieć o dwóch bardzo ważnych imprezach o ogromnym zasięgu, czyli Sprawdzianie z polskiego oraz Spotkaniu Kultur i Tradycji. Już w czasach przed pandemią oba wydarzenia organizowane były z dużym rozmachem i stały się ważnym, medialnie rozpoznawalnym, punktem letniej szkoły. Poprzeczka została zawieszona wysoko i nikt nie pomyślał, aby ją obniżać z powodu sytuacji epidemiologicznej, tym bardziej, że istniały odpowiednie narzędzia – należało je tylko wykorzystać w sposób kreatywny. Obie imprezy odbywały się na platformie ZOOM, oraz były transmitowane na żywo na Facebooku (na profilu Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ, a Spotkanie Kultur i Tradycji dodatkowo na profilach partnerów: Centrum Języka i Kultury Chińskiej UŚ, Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Polskiej Półki Filmowej).

Sprawdzian z polskiego to dyktando mające na celu wyłonienie obcokrajowca, który najlepiej zna zasady polskiej ortografii oraz interpunkcji. Jak zatem zorganizować taki test online? Z pomocą przyszły formularze Google, które w odpowiednim momencie zostały udostępnione piszącym, a po dyktandzie napisane teksty dotarły do jury złożonego jak zwykle z lektorów, którzy je sprawdzili i wyłonili wirtualnego „Cudzoziemskiego Mistrza Języka Polskiego" oraz „Orła Polskiej Ortografii". Dzięki sile Internetu oraz odpowiedniej koordynacji udało się wszystko przeprowadzić bardzo sprawnie, a co więcej transmisja na żywo i upowszechnienie jednego formularza pozwoliły na udział w zabawie nie tylko kursantom obcokrajowcom naszej letniej szkoły, ale również obserwującym dane profile – cudzoziemcom studentom z innych letnich szkół, byłym uczestnikom naszych kursów i osobom, które po prostu znalazły informację o Sprawdzianie w sieci i chciały sprawdzić swoje umiejętności pisania po polsku.

Po Sprawdzianie z polskiego, tego samego dnia, odbywa się od lat Spotkanie Kultur i Tradycji. W latach 2020 i 2021 wszystko miało miejsce w przestrzeni wirtualnej, natomiast w roku 2022 stacjonarnie i online. Jest to niezwykłe spotkanie z kulturami i zwyczajami z całego świata, podczas którego scena należy do kursantów letniej szkoły i to oni prezentują to, co bliskie ich sercu widzom: sobie nawzajem, kadrze i gościom imprezy. Przed rokiem 2020 impreza miała miejsce na rynku w Cieszynie, a kursanci prezentowali tradycyjne stroje, muzykę, tańce, a nawet częstowali publiczność jedzeniem. W latach 2020 i 2021

z wiadomych powodów niemożliwe było próbowanie przygotowanych potraw i słodyczy, ale nie znaczy to, że zrezygnowano z gotowania. Dzięki transmisjom na Facebooku uczestnicy spotkania mogli zaprezentować tysiącom osób, jak ugotować gazpacho, zabrać oglądających na spacer po ulicach Tbilisi czy przygotować i zaprezentować stroje kilku afrykańskich plemion. Oprócz degustacji – wszystko udało się zaprezentować w formie online. A publiczność rozrosła się do wielkich rozmiarów – transmisję na żywo oglądali studenci, nauczyciele, goście, ale też rodziny i znajomi słuchaczy na całym świecie. Nagrania z obu imprez są zapisane na profilach SJiKP[5] i wspomnianych wcześniej partnerów, w dowolnym momencie można je odtworzyć.

Do tej pory omówiono działania dla osób, które zdecydowały się na naukę języka i kultury polskiej. Drugą ważną grupą odbiorców działań Szkoły są glottodydaktycy i kandydaci na nauczycieli języka polskiego jako obcego. W 2020 roku ruszyła rekrutacja na zdalne Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Zainteresowanie przeszło najśmielsze oczekiwania. Okazało się, że zgłoszenia spływają nie tylko z różnych stron Polski, ale także z całego świata. Słuchacze łączyli się na zajęcia między innymi z Brazylii, Ukrainy, Białorusi, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii. Dzięki decyzji o zorganizowaniu trzysemestralnych studiów podyplomowych wirtualnie znacząco poszerzyło się grono glottodydaktyków. Zwieńczeniem pierwszej zdalnej edycji było rozdanie dyplomów, które odbyło się w formie hybrydowej – jedna trzecia słuchaczy przybyła do Katowic, by osobiście odebrać swoje świadectwo.

Szkolenia metodyczne odbywały się także poza systemem studiów podyplomowych. Od początku pandemii rozpoczął się cykl webinariów organizowanych we współpracy ze Szkołą przez kanał Polska Półka Filmowa, którego twórczynią jest Agnieszka Tambor. Spotkania odbywały się najczęściej na platformie Clickmeeting, a liczba chętnych widzów i słuchaczy wykładów była ogromna i częstokroć przekraczała setkę, a odtworzenia przekraczają tysiąc odsłon. Tematy tych spotkań to między innymi: *Jak atrakcyjnie przekazywać wiedzę o języku*, *Zwierzęta w kinie polskim*, *Czy warto oglądać adaptacje literatury*, *Dorastanie jako temat zajęć filmowych, Stereotypy? Tabu? Poprawność polityczna? W czym tkwi sęk?* Nagrania ze spotkań wciąż są dostępne na oficjalnym kanale

5 Link do witryny YouTube: https://www.youtube.com/@SzkolaJezykaiKulturyPolskiej [dostęp: 31.12.2023].

Youtube Polskiej Półki Filmowej[6]. Po zakończeniu cyklu webinariów, zostały zorganizowane kolejne szkolenia zrealizowane w ramach projektu „Polski na językach", realizowanego w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, sfinansowanego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej w programie Promocja Języka Polskiego. Współorganizatorami serii były Polska Półka Filmowa (kanał Youtube, na którym wciąż dostępne są nagrania ze spotkań), Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego oraz Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Dzięki takiemu rozwiązaniu, uczestnicy mieli okazję posłuchać wykładów cenionych w Polsce i za granicą specjalistów: językoznawców, literaturoznawców, kulturoznawców, autorów podręczników do nauki języka polskiego jako obcego oraz filmoznawców.

Wszystko to było możliwe dzięki współpracy i koordynacji. Bez szybkiej reakcji i oswojenia dostępnej technologii część z tych działań nie byłaby możliwa. Wielkim usprawnieniem okazało się stworzenie wirtualnych dzienników (założonych na dysku Google), które pozwoliły na szybszą i sprawniejszą komunikację między lektorami. Na stronie www.sjikp.us.edu.pl na bieżąco umieszczane były linki dla studentów, które bezpośrednio po kliknięciu odsyłały do spotkania na platformie ZOOM lub do lekcji asynchronicznych. Działania te pozwoliły na korzystanie ze strony internetowej Szkoły w sposób prosty, a dołączenie do lekcji było kwestią jednego tylko kliknięcia myszką. W ślad za tym pojawił się pomysł zamieszczania kodowanych materiałów w przestrzeni wirtualnej. Dzięki takiemu rozwiązaniu słuchacze i studenci mogli korzystać z zamieszczanych materiałów o dowolnej porze. W trakcie pandemii rozwijano także nieustannie zakładki z materiałami i publikacjami na stronie Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zmotywowało to współpracujących z jednostką lektorów do tworzenia kolejnych zdalnych scenariuszy lekcji, które pomogły pozostałym glottodydaktykom, którzy dopiero rozpoczynali swoją przygodę z nauczaniem na odległość[7].

Wybuch pandemii zmienił wiele w nauczaniu i zmotywował (czy też zmusił) nauczycieli do zmiany przyzwyczajeń, a także dopasowania się do zaistniałej

6 Link do witryny YouTube: https://www.youtube.com/@PolskaPokaFilmowa [dostęp: 31.12.2023].

7 Projekty lekcji dostępne pod adresem: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/e-nauczanie/projekty-lekcji/ [dostęp: 31.12.2023].

sytuacji. Mogłoby się wydawać, że najmłodsi w kadrze najlepiej sobie poradzą z tą zmianą z uwagi na lepsze opanowanie współczesnych technologii, nie zawsze wszak okazało się to prawdą. Warto dodać, że było to duże wyzwanie i bardzo specyficzna sytuacja – osoby, które dołączyły do kadry Szkoły w roku 2019 miały możliwość uczenia stacjonarnie tylko przez jeden semestr. W naszych oczach SJiKP zdała celująco test z nauczania zdalnego, gdyż do dziś materiały opracowane przez dwa lata pandemii są wykorzystywane, a pracownicy Szkoły są proszeni o pomoc przy wydarzeniach organizowanych przez inne jednostki. Cieszy nas powrót w mury uczelni. Czas pandemii był bardzo trudny z wielu powodów i na wielu płaszczyznach, zapewne nikt nie chciałby powrócić do tego systemu. Jednak umiemy wykorzystywać mechanizmy wirtualnego nauczania po to, by dotrzeć tam, gdzie stacjonarnie by się nie dało. Staramy się doświadczenia zdobyte nieco pod przymusem przekuć w atuty nowoczesnej edukacji. Takim zabiegiem jest projekt *Zagrajmy w Polskę!* – prowadzony w roku 2024 w Szkole w ramach projektu „Promocja Języka Polskiego" Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA). W projekcie powstanie kilka interaktywnych gier elektronicznych, w których na ekran zostaną przeniesione uporządkowane i uatrakcyjnione materiały tworzone do zajęć online.

Literatura

Najwyższa Izba Kontroli: *Szkoły w czasach pandemii*; https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/szkoly-w-czasach-pandemii.html [dostęp: 31.12.2023].

Bida O., Kuczaj O., Czyczuk A.: *Wpływ pandemii COVID-19 na rozwój edukacji*; https://journals.umcs.pl/j/article/download/13489/9712 [dostęp: 31.12.2023].

Statystyki na temat pandemii COVID-19; https://koronawirusunas.pl/ [dostęp: 31.12.2023].

Materiały na platformie YouTube:

Kanał Polskiej Półki Filmowej; https://www.youtube.com/@PolskaPokaFilmowa [dostęp: 31.12.2023].

Kanał Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego: https://www.youtube.com/@SzkolaJezykaiKulturyPolskiej [dostęp: 31.12.2023].

Nagranie spektaklu *Balladyna na emigracji*: https://www.youtube.com/watch?v=sZXb_e2v__U&t=2166s [dostęp: 31.12.2023].

Materiały umieszczone na stronie Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego (www.sjikp.us.edu.pl) [dostęp: 31.12.2023]:

Projekty lekcji dostępne pod adresem: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/e-nauczanie/projekty-lekcji/ [dostęp: 31.12.2023].

Materiały umieszczone na oficjalnym profilu na Facebooku Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego:

Nagranie spektaklu *Moralność Pani Dulskiej*: https://www.facebook.com/SJiKPUS/videos/985898468873920 [dostęp: 31.12.2023].

Aleksandra Achtelik
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-5808-6738

Kształcenie kadry glottodydaktycznej w Szkole Języka i Kultury Polskiej

Edukacja nauczycieli zajmujących się nauczaniem języka polskiego jako obcego stanowiła zawsze dla pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej ważne wyzwanie dydaktyczne. Początkowo w ofercie Szkoły pojawiły się wakacyjne warsztaty metodyczne adresowane głównie do czynnych nauczycieli języka polskiego jako obcego, którzy pracowali z młodzieżą w szkołach z polskim językiem wykładowym lub w placówkach uniwersyteckich zajmujących się kształceniem polonistycznym, a działających poza granicami Polski. Zaczęło się od warsztatów dla osób uczących w szkołach polskich po drugiej stronie granicznej rzeki Olzy[1]. Przez tydzień nauczyciele przechodzili codziennie przez graniczny most Wolności w Cieszynie, by przez kilka godzin uzupełniać swoją metodyczną i polonistyczną wiedzę i zdobywać nowe umiejętności. Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku szkół z polskim językiem nauczania było w Republice Czeskiej wiele, choć już wtedy obserwowany był spadek zainteresowania, o czym wyraźnie pisze Jiři Muryc: „Największa liczba uczniów w szkołach mniejszościowych została udokumentowana w latach tuż po zakończeniu I wojny światowej, np. w 1920 roku do szkół lokalnych wszystkich typów uczęszczało łącznie 22104 uczniów. Powojenny szczyt liczebności uczniów w polskich szkołach przypada na lata sześćdziesiąte (ponad 8000 uczniów), od tego czasu obserwujemy wyraźny spadek liczby tych placówek edukacyjnych" (Muryc 2022, 157). O sytuacji lat dziewięćdziesiątych pisała Jolanta Tambor:

1 Działalność Szkoły została rozpoczęta w Cieszynie – mieście granicznym na południu Polski, mieście podzielonym: Cieszyn leży w Polsce, Český Těšín (Czeski Cieszyn) w Republice Czeskiej.

„Warto przytoczyć trochę danych liczbowych dotyczących szkolnictwa podstawowego i średniego w obu tych powiatach w roku szkolnym 1997/98 [...]. Razem w obu tych powiatach uczy się w tym roku 2751 dzieci (1125 w powiecie Karwina i 1626 w powiecie Frydek-Mistek)" (Tambor 1998, 146). Co roku więc w ostatnim tygodniu sierpnia kilkanaścioro nauczycieli przekraczało granicę między Czeskim Cieszynem i Cieszynem. Jednak ich liczba zaczęła się zmniejszać, co było wynikiem kurczenia się szkolnictwa polskiego w Republice Czeskiej. Już w roku szkolnym 1997/98 w niektórych szkołach „klasy z młodszymi rocznikami w ogóle nie zostały otwarte. Poza tym niezmiernie niepokojące są liczby uczniów w poszczególnych klasach, wahają się od 1 do 15. To bardzo kłopotliwa sytuacja, gdyż przepisowa liczba uczniów obowiązująca w poszczególnych klasach w Republice Czeskiej to 17 uczniów. Jeśli klasy mają mniej uczniów, nie mogą funkcjonować jako normalne, samoistne i samodzielne klasy szkolne. Jedynym warunkiem dla szkoły, by utrzymać takie klasy, jest nauka w klasach łączonych [...]. Jest to zdecydowanie sytuacja niekorzystna dla nauczycieli i uczniów, chociażby dlatego, że czas przeznaczony dla uczniów każdej z klas skrócony zostaje do połowy" (Tambor 1998, 146–147). O przyczynach spadku zainteresowania edukacją w języku polskim pisze dalej Muryc: „Niejednokrotnie rodzice dzieci z polskich lub mieszanych rodzin zaolziańskich zdają sobie sprawę z tego, że znalezienie pracy w Czechach po ukończeniu polskiej szkoły jest – ze względu na język dotychczasowej komunikacji z otoczeniem – trudne i dlatego decydują się na szkołę czeską. Powoduje to odejście od języka polskiego w kierunku języka większości – czeskiego" (Muryc 2022, 159). Była i jest to, oczywiście, także sytuacja niekorzystna dla nauczycieli pod względem możliwości ich zatrudnienia. Mniej uczniów to mniej godzin pracy i tym samym mniejsza liczba nauczycieli potrzebnych w danej szkole. Po kilku latach zaczęliśmy więc na warsztaty zapraszać osoby z całego świata. Nawiązaliśmy też współpracę z Polonijnym Centrum Nauczycielskim w Lublinie pod kierunkiem Joanny Wójtowicz i razem wypracowywaliśmy metody wakacyjnego kształcenia nauczycieli. Oferta programowa warsztatów polonistycznych co roku była inna i umożliwiała uczestnikom kursu poszerzanie nie tylko kompetencji metodycznych, ale także wiedzy z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa i przekładu. Warsztaty metodyczne pozwalały także słuchaczom na żywy kontakt z językiem polskim, a tym samym umożliwiały śledzenie zmian we współczesnej polszczyźnie, co jest niezwykle ważne, kiedy pracuje się poza krajem. Warto zaznaczyć, że w opisywanym programie dydaktycznym część

słuchaczy uczestniczyła cyklicznie, ponieważ upatrywała w nim stałej inspiracji do wzbogacania własnego warsztatu oraz adaptowania nowych materiałów. W programie najczęściej brali udział nauczyciele pracujący na terenie Czech, Niemiec, Ukrainy, Rosji i Belgii, ale też czasem z USA, Kanady, Kazachstanu, dla części z nich język polski był językiem drugim.

Drugim bardzo ważnym doświadczeniem glottodydaktyczno-metodycznym były organizowane do końca XX wieku kursy językowo-adaptacyjne dla nauczycieli z Niemiec, którzy przyjeżdżali do Polski, by uczyć języka niemieckiego w polskich szkołach bilingwalnych i kolegiach nauczycielskich. Kursy organizowane we współpracy z niemiecką Zentrallstelle für das Auslandsschulwesen w Kolonii. Cele tego kursu opisywała w jubileuszowym numerze „Postscriptum" z okazji dziesięciolecia Szkoły Anna Majkiewicz: „Pobyt w tym mieście [Cieszynie, a potem Katowicach – A.A.] przez dwa wrześniowe tygodnie dla wielu nauczycieli oznaczał stawianie pierwszych kroków w nowej rzeczywistości kulturowej, gospodarczo-społecznej, mentalnościowej i wreszcie językowej. Rozpoznawanie nowego obrazu świata – również w języku – stanowiło dla wielu nowe wyzwanie doświadczania Innego i spełniało tym samym ich potrzebę poznawania, wynikającą z głębokiej ciekawości świata, innych ludzi z innymi problemami oraz innymi myślami. Nie bez znaczenia było również odwrócenie na czternaście dni ról i 'stanie się studentem' (uczniem) u polskiego nauczyciela" (Majkiewicz 2010, 51–52). Nauczyciele niemieccy oczekiwali nie tylko możliwości poznania podstaw języka polskiego, umiejętności zachowania językowego w codziennych sytuacjach komunikacyjnych, ale też wykładów i seminariów na temat systemu szkolnictwa w Polsce czy metodyki nauczania języków w polskich szkołach. Warto tu dodać, że te krótkie intensywne kursy (ten dla nauczycieli z Niemiec wydłużył się potem do czterech tygodni) stały się impulsem do tworzenia nowych pomocy dydaktycznych. Z doświadczeń pracy na tym właśnie kursie wyrósł np. pierwszy w pełni komunikacyjny podręcznik do polskiego zatytułowany *Miło mi panią poznać* autorstwa Aleksandry Achtelik i Barbary Serafin do dziś wciąż wznawiany, który doczekał się zresztą nowoczesnej oprawy w postaci dialogów audiowizualnych (https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/e-nauczanie/polski-dla-poczatkujacych/).

Zmiany na rynku edukacyjnym, które nastąpiły w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, objęły także glottodydaktykę polonistyczną, co przełożyło się na nowe strategie promocji języka polskiego w świecie. Nagle, by móc ubiegać się o stanowisko lektora języka polskiego na zagranicznej uczelni na zasadzie

oddelegowania z Polski, nie wystarczyło posiadanie tylko wykształcenia polonistycznego. Kandydaci musieli wykazać się doświadczeniem glottodydaktycznym oraz odbyć szkolenia organizowane przez Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Równolegle w Polsce zaczęły powstawać liczne prywatne szkoły językowe, które oferowały kursy języka polskiego jako obcego. Tym samym nauczanie cudzoziemców języka polskiego stało się już nie tylko przedmiotem zainteresowań niewielkiej grupy pracowników uniwersyteckich, skupionych wokół jednostek powołanych z myślą o kształceniu językowym cudzoziemców, ale także innych osób, które w celu przekwalifikowania się zaczęły poszukiwać oferty pozwalającej nabyć nowe kompetencje zawodowe. Również w tym okresie rozpoczęły się prace nad przygotowaniem egzaminów certyfikacyjnych z języka polskiego jako obcego, co przełożyło się na ogólnopolską debatę na temat standaryzacji wymogów na poszczególnych poziomach znajomości języka polskiego jako obcego, modyfikację programów nauczania oraz treści podręczników adresowanych do cudzoziemców. Przed nauczycielami języka polskiego jako obcego/ drugiego pojawiły się nowe wyzwania. Osoba ucząca miała być nie tylko specjalistą, który uczy języka, ale także ambasadorem wiedzy o Polsce. Czynniki te wpłynęły na decyzję, by powołać na Uniwersytecie Śląskim specjalność glottodydaktyczną na filologii polskiej i studia podyplomowe przygotowujące do pracy nauczycieli języka polskiego jako obcego.

Specjalność glottodydaktyczna powstała najpierw pod nazwą „Nauczanie polonistyczne wśród cudzoziemców", po kilku latach została przekształcona w „Nauczanie języka polskiego jako obcego". Została powołana na studiach magisterskich. Wybierają ją najczęściej jako drugą studenci, którzy na pierwszym miejscu postawili specjalność nauczycielską. Program został skonstruowany w taki sposób, by przygotować absolwentów do pracy za granicą i w Polsce w szkołach, do których w połowie pierwszej dekady dwudziestego pierwszego wieku zaczęło trafiać coraz więcej cudzoziemskich dzieci. Zawiera przedmioty metodyczne oraz uzupełniające wiedzę o języku polskim z perspektywy glottodydaktycznej. Klasycznym zajęciom wykładowym i konwersatoryjnym, w trakcie których studenci zdobywają wiedzę teoretyczną, towarzyszy praktyka: studenci hospitują lekcje prowadzone przez pracowników Szkoły, przygotowują konspekty, pod kierunkiem doświadczonych lektorów prowadzą własne zajęcia, uczestniczą w różnych wydarzeniach i aktywnościach Szkoły przeznaczonych dla cudzoziemców jako opiekunowie, tutorzy, tłumacze, asystenci. Ukończenie

specjalności czyni z nich początkujących wprawdzie, ale dobrze wykwalifikowanych nauczycieli i lektorów.

Z inicjatywy Romualda Cudaka i Jolanty Tambor w roku 1998 przygotowano program dwusemestralnych studiów podyplomowych i nowa ścieżka edukacyjna w formie Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego została uchwałą Senatu Uniwersytetu Śląskiego powołana do życia[2]. Pierwszą kierownik projektu przez jeden rok została Anna Synoradzka. Następnie funkcję tę w latach 1999–2002 pełniła Jolanta Tambor, a od 2002 roku Aleksandra Achtelik.

W pierwszej edycji studiów uczestniczyła grupa dwadzieściorga słuchaczy, którzy uzyskali, poświadczone świadectwem ukończenia studiów, uprawnienia do nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Program studiów od początku wyrastał z założenia, iż słuchacze nie tylko w trakcie edukacji powinni nabyć kompetencje metodyczne oraz poznać najważniejsze strategie i techniki pracy z cudzoziemcami uczącymi się języka polskiego, ale także poszerzyć swoją wiedzę z obszaru praktycznej gramatyki języka polskiego oraz możliwości zastosowania w procesie dydaktycznym tekstów literackich i innych tekstów kultury jako narzędzia do rozwijania kompetencji językowej i socjokulturowej osób uczących się. Stąd w programie studiów wyodrębniono bloki: język – literatura – kultura w nauczaniu oraz metodyka nauczania języka polskiego jako obcego. Co ważne, w siatce studiów znalazły się także techniki multimedialne w nauczaniu obcokrajowców, które wtedy, na przełomie wieków, odbierane były jako innowacyjne w nauczaniu i przyjmowane czasem z niedowierzaniem. Warto także podkreślić, że zadbano, by zrównoważyć liczbę godzin wykładowych, konwersatoryjnych oraz praktycznych i tym samym zapewnić transfer wiedzy teoretycznej na praktyczne umiejętności słuchaczy. Prowadzenie zajęć zostało powierzone wykładowcom związanym ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej, specjalistom z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa oraz kulturoznawstwa, a zarazem czynnym nauczycielom języka polskiego jako obcego i drugiego, autorom liczących się w środowisku glottodydaktycznym publikacji poświęconych nauczaniu polonistycznemu cudzoziemców. Od pierwszych edycji Studiów zapraszano wszak do prowadzenia wykładów i seminariów wykładowców z zaprzyjaźnionych ośrodków akademickich (Krakowa, Wrocławia, Lublina i in.). W trakcie studiów słuchacze odbywali także zajęcia praktyczne,

2 Zarządzenie 43/1998 z dnia 9 listopada 1998 roku.

hospitując, a następnie prowadząc lekcje z obcokrajowcami uczącymi się języka polskiego w Szkole Języka i Kultury Polskiej. Dodatkowo, istotnym elementem zajęć praktycznych było uczestniczenie kursantów w różnego rodzaju projektach pozalekcyjnych adresowanych do cudzoziemców: przygotowywanie spotkań okolicznościowych związanych z polskim rokiem obrzędowym, quizów wiedzy o Polsce, wewnętrznych konkursów ortograficznych, prowadzenie zajęć konsultacyjnych czy tak zwanych zajęć terenowych i tym podobne. Warto zaznaczyć, że część uczestników studiów realizowała praktyki w czasie kursu letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej, co pozwalało słuchaczom nabyć dodatkowe kompetencje organizacyjne. Z czasem część słuchaczy studiów mogła realizować dodatkową praktykę w trakcie wyjazdowych szkół (letnich lub zimowych) języka polskiego organizowanych na zlecenie Kancelarii Senatu RP przez Stowarzyszenie Sympatyków Szkoły Języka i Kultury Polskiej lub w projektach realizowanych przez Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego wespół ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej. I tak słuchacze studiów podyplomowych przeprowadzili zajęcia w Mołdawii, w Rosji, na Ukrainie, w Kazachstanie, w Republice Czeskiej. Po każdym takim wyjeździe odbywało się spotkanie z pozostałymi słuchaczami studiów, podczas którego praktykanci dzielili się doświadczeniami z wyzwań, którym musieli podołać, ucząc grupy jednorodne językowo i kulturowo w ich własnym środowisku.

Należy tu zaznaczyć, że wraz z rozwojem glottodydaktyki polonistycznej kilkakrotnie dokonano zmian w programie studiów oraz w formach kształcenia. Pierwszym krokiem była modyfikacja formuły ze studiów dwusemestralnych na trzysemestralne, co wiązało się ze znacznym rozszerzeniem liczby godzin dydaktycznych. Stało się to na wyraźne prośby słuchaczy, chcących w wielu przypadkach zdobyć też kwalifikacje do uczenia drugiego przedmiotu lub nawet uprawnienia nauczycielskie. W programie studiów pojawiły się nowe przedmioty, jak np. testowanie i sprawdzanie, metodyka nauczania języka i literatury wśród dzieci i młodzieży, pomiar dydaktyczny, bilingwizm czy konspekty i scenariusze. Więcej czasu poświęcono także na praktyczną gramatykę języka polskiego (szczególnie na fleksję). Zmiany te wynikały przede wszystkim z konieczności dostosowania się do ewaluowania nauczania języka polskiego jako obcego oraz nowych wyzwań stawianych przed nauczycielami. Wtedy również intensywnie zaczął się rozwijać system certyfikacji języka polskiego jako obcego, polscy glottodydaktycy coraz bardziej angażowali się także w nauczanie

dzieci i młodzieży polonijnej, powstawały podręczniki adresowane do odbiorcy zróżnicowanego pod względem wieku, potrzeb edukacyjnych, co pośrednio wpływało na zmiany w strategii przygotowania kursów oraz organizacji ich programu. Coraz więcej miejsca w przestrzeni dydaktycznej zaczęto poświęcać podejściu międzykulturowemu oraz metodzie zadaniowej. Czynniki te musiały zostać uwzględnione w przygotowaniu nauczycieli języka polskiego jako obcego/drugiego/odziedziczonego. Wraz z innowacjami w programie studiów oraz wymogami stawianymi przed przyszłymi nauczycielami ze strony ówczesnego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dokonano też zmian nie tylko w programie studiów, ale także w samej nazwie. Od 2004 roku studia funkcjonują jako Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego i w trakcie ich trwania słuchacze, którzy nie posiadają uprawnień pedagogicznych mogą je nabyć poprzez uczestnictwo w dodatkowym bloku zajęć teoretycznych i praktycznych. Zmiany w programie studiów dały możliwość rekrutacji nie tylko osobom, które posiadają wykształcenie filologiczne, ale także absolwentom innych kierunków humanistycznych.

Co roku otwierano nową edycję studiów (czasem nawet co semestr). Łącznie w Katowicach odbyło się ponad dwadzieścia edycji studiów podyplomowych, co przekłada się na około tysiąc słuchaczy. Warto także podkreślić, że w 2020 roku po raz pierwszy Szkoła stworzyła ofertę studiów podyplomowych odbywających się w formule zdalnej w czasie rzeczywistym. Oczywiście, na zmianę tę wpłynęły czynniki zewnętrzne – pandemia. Pierwsze kroki w kształceniu zdalnym podjęte zostały intuicyjnie, ponieważ trzeba było stworzyć warunki do ukończenia studiów przez słuchaczy, którzy rozpoczęli edukację w formule stacjonarnej. Wtedy wypracowano strategie organizacji zajęć w formule zdalnej, co zaowocowało pomysłem, by podjąć wyzwanie otwarcia edycji studiów w pełni przeprowadzonych w formule online w czasie rzeczywistym. W pierwszej wirtualnej edycji uczestniczyło dziewięćdziesiąt osób. Formuła studiów online umożliwiła wzięcie udziału w zajęciach zarówno osobom mieszkającym w różnych regionach Polski, jak też słuchaczom pochodzącym z innych krajów. We wspólnej, wirtualnej przestrzeni edukacyjnej spotkały się osoby zamieszkałe w Polsce, Brazylii, Belgii, Francji, USA, Ukrainie, Rosji i na Białorusi. Uczestnicy wzięli udział także w zdalnie prowadzonych zajęciach praktycznych, prowadząc lekcje z cudzoziemcami uczestniczącymi w regularnych kursach prowadzonych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej. Wyzwanie, spowodowane czynnikami pandemicznymi – wydaje się – na stałe zmodyfikowało typ organizacji zajęć

na studiach podyplomowych, wykorzystywane narzędzia edukacyjne oraz techniki i strategie pracy. Obecnie toczy się już piąta zdalna edycja studiów. Edycje online otwierają możliwość edukacji przed osobami mieszkającym poza Polską, często w małych miejscowościach lub w krajach, gdzie nie funkcjonują uniwersyteckie ośrodki polonistyczne, a jest spore zapotrzebowanie na nauczycieli języka polskiego, którzy mogliby pracować choćby w środowiskach polonijnych. Minimalizują koszty edukacji oraz optymalizują wykorzystanie czasu. Są to zapewne czynniki w dużym stopniu motywujące osoby zajmujące się już czynnie edukacją polonistyczną cudzoziemców do podjęcia działań na rzecz poszerzenia swojej wiedzy oraz rozwinięcia własnego warsztatu dydaktycznego. Ponadto spotkanie w jednej grupie zajęciowej słuchaczy mieszkających w różnych krajach otwiera możliwość transferu odmiennych doświadczeń i potrzeb edukacyjnych, co jest niezwykle rozwijające zarówno dla uczących się, jak i nauczających. Dodać jednak należy, że słuchacze edycji zdalnych mają możliwość – jeśli tylko mogą sobie na to pozwolić – uczestniczenia w krótkich praktykach odbywających się stacjonarnie, spotkaniach integracyjnych z nauczycielami przebywającymi na kursach dla lektorów organizowanych na zlecenie Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Ci z uczestników studiów, którzy nie mogą wziąć udziału w spotkaniach stacjonarnych mają możliwość odbycia tego typu zajęć w formie hybrydowej. Ta formuła studiów wychodzi naprzeciw współczesnemu rynkowi edukacyjnemu, w którym działają nauczyciele języka polskiego jako obcego. Należy zaznaczyć, że część działań dydaktycznych w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców w całości przeniosła się w przestrzeń wirtualną. Również w trakcie kursów stacjonarnych coraz częściej wykorzystywane są materiały zamieszczane na platformach edukacyjnych oraz zadania przygotowane z wykorzystaniem programów multimedialnych. Przyszli nauczyciele języka polskiego jako obcego i drugiego, którzy sami kształcą się w formule zdalnej niejako od razu uczą się przygotowywać materiały wykorzystywane na zajęciach online, organizować proces dydaktyczny oraz wykorzystywać programy pomocne w nauczaniu zdalnym w pracy ze swoimi uczniami. Sami także napotykają na pewne problemy wynikające z nowej organizacji zajęć. Rozwiązując je, zarazem wzbogacają swoje dydaktyczne doświadczenie.

Słuchacze studiów podyplomowych prowadzonych przez Szkołę mają od lat możliwość spotkania się w trakcie zajęć z wybitnymi glottodydaktykami związanymi z innymi ośrodkami akademickimi. Gościnne zajęcia dla słuchaczy stacjonarnych i zdalnych edycji studiów prowadzili m.in.: Anna Butcher i Jan

Mazur (Lublin), Anna Dąbrowska i Urszula Dobesz (Wrocław), Piotr Garncarek i Piotr Kajak (Warszawa), Władysław Miodunka, Iwona Janowska, Ewa Lipińska, Agnieszka Rabiej, Anna Seretny i Magdalena Szelc-Mays (Kraków). Co roku także staramy się zapraszać osoby zajmujące się promocją języka polskiego w świecie lub będące znawcami potrzeb środowisk polonijnych funkcjonujących w konkretnej przestrzeni geograficznej. Słuchacze mogli spotkać się m.in. z Lilianą Madelską i Przemysławem Chojnowskim (Wiedeń), Kamilą Dembińską (byłą dyrektorką Biura Języka Polskiego w NAWA), Markiem Makowskim (byłym Konsulem RP w Brazylii), Ireną Lipowicz (byłą Ambasador RP w Austrii), Ewą Piotrowską i Marianną Łacek (Australia), Janem Olbrychtem (europosłem), Magdaleną Telus (Niemcy), Aleksandrą Piasecką-Till (Brazylia), Li Yinan i Mao Rui (Chiny), Bogusławem Szymańskim (byłym dyrektorem BUWiWM). Ta wielość perspektyw teoretycznych i praktycznych reprezentowana przez pracowników związanych z różnymi ośrodkami specjalizującymi się w nauczaniu cudzoziemców języka polskiego pozwala słuchaczom na zdobycie olbrzymiej wiedzy. Jednocześnie sprawia, że mają poczucie wpisania się we wspólnotę jaką stanowi środowisko zajmujące się edukacją polonistyczną cudzoziemców w Polsce. Zapewne ośmiela to absolwentów do bezpośredniego kontaktu z glottodydaktykami z innych ośrodków akademickich, uczestnictwa w konferencjach środowiskowych, składania w różnego typu instytucjach projektów dydaktycznych związanych z nauczaniem obcokrajowców.

Jak już wspomniano, oferta dydaktyczna Szkoły adresowana do osób chcących zostać nauczycielami języka polskiego jako obcego/drugiego/odziedziczonego z roku na rok cieszyła się coraz większym zainteresowaniem, co nie tylko pozwalało na otwieranie w kolejnych latach nowych edycji Studiów Podyplomowych, ale także umożliwiło – przed wejściem na szeroką skalę edukacji zdalnej – terytorialne rozszerzanie działalności. W 2002 roku na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego otwarta została edycja dla słuchaczy w zamiejscowym ośrodku Uniwersytetu Śląskiego w Rybniku, a w kolejnych latach edycje zaczęły odbywać się poza Polską. W roku 2003 do Szkoły Języka i Kultury Polskiej zwrócili się przedstawiciele Ogólnokrajowego Samorządu Mniejszości Polskiej na Węgrzech z prośbą o organizację studiów w Budapeszcie, co umożliwiłoby grupie nauczycieli na poszerzenie kwalifikacji, a w efekcie pozwoliłoby na powstanie Ogólnokrajowej Szkoły Polskiej na Węgrzech. Za zgodą władz rektorskich inicjatywa została podjęta i wykładowcy studiów podyplomowych raz w miesiącu delegowani byli do Budapesztu, by tam przeprowadzić zajęcia

ze słuchaczami, którzy już jako czynni glottodydaktycy pracowali w szkołach w różnych częściach Węgier. W projekcie uczestniczyło ponad dwadzieścioro słuchaczy. Zajęcia odbywały się raz w miesiącu w dwudziestogodzinnych blokach zajęciowych prowadzonych przez wykładowców z Uniwersytetu Śląskiego. Ponadto słuchacze w ramach tej edycji studiów odbyli dwutygodniową praktykę w letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej w Cieszynie. Słuchaczki i słuchacze z Węgier, którzy na co dzień pracowali głównie z dziećmi i młodzieżą węgierskojęzyczną, w czasie praktyk musieli prowadzić zajęcia z grupami zróżnicowanymi językowo, kulturowo i wiekowo. To doświadczenie w dużym stopniu przyczyniło się do licznych zmian, które wzbogaciły ich warsztat pracy i stały się impulsem do zminimalizowania metody przekładowej na rzecz podejścia komunikacyjnego i międzykulturowego w nauczaniu języka polskiego jako drugiego/odziedziczonego. Podwyższenie przez nauczycieli kwalifikacji zaowocowało powstaniem w 2004 roku Ogólnokrajowej Szkoły Polskiej na Węgrzech. Projekt zagranicznej edycji studiów podyplomowych był ważny nie tylko dla promocji Polski na Węgrzech, podtrzymania znajomości języka polskiego wśród dzieci i młodzieży polskiego pochodzenia, ale także dla rozwoju strategii edukacyjnej Szkoły Języka i Kultury Polskiej i rozszerzenia rynku edukacyjnego dla katowickich studiów podyplomowych w świecie. Przełamany został bowiem schemat, że edukacja trzeciego stopnia musi odbywać się w całości koniecznie w siedzibie uczelni. Ponadto informacja o studiach podyplomowych realizowanych przez polską uczelnię poza granicami Polski zainteresowała osoby, które wcześniej ze względów organizacyjnych (długotrwałego przyjazdu do Polski) nie mogły sobie pozwolić na wzięcie udziału w tego typu kształceniu.

I tak, w kolejnych latach, wykładowcy pracujący na studiach podyplomowych prowadzonych przez Szkołę zaznaczyli swą obecność edukacyjną od Rzymu po Mińsk. Na wniosek Kolegium Języka i Kultury Polskiej w Berlinie w 2004 roku odbyła się pierwsza edycja studiów dla słuchaczy zamieszkałych na terenie Republiki Federalnej Niemiec. Ze strony niemieckiej inicjatorką działań była Anna Zinserling (dyrektorka Kolegium), która zajęła się promocją projektu w Niemczech oraz umożliwiła współpracę organizacyjną ze slawistyką Uniwersytetu im. Humboldtów w Berlinie – to miejsce, w którym odbywały się zajęcia. Projekt współfinasowany był przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej, co podniosło prestiż przedsięwzięcia. Zainteresowanie ze strony potencjalnych słuchaczy było spore, co zaowocowało kolejnymi edycjami studiów realizowanymi początkowo z Kolegium Języka i Kultury Polskiej w Berlinie,

a następnie z Instytutem Slawistyki na Uniwersytecie im. Humboldtów. Osobami z niemieckiej strony koordynującymi projekt byli między innymi Hanna Burkhardt i Jan Conrad. Zwiększone zainteresowanie Niemców naszym krajem, wiedzą o Polsce i uczeniem się języka polskiego (kontakty gospodarcze, współpraca kulturalna, powiązania rodzinne, środowiska polonijne, ruch migracyjny) wpłynęły na zwiększenie zapotrzebowania na profesjonalnie przygotowanych nauczycieli języka polskiego. Warto także zaznaczyć, że w niektórych landach język polski stał się tak zwanym trzecim językiem możliwym do wyboru przez uczniów w trakcie edukacji szkolnej, w Berlinie zaczęła działać Państwowa Szkoła Europejska, a z czasem także Zrzeszenie Nauczycieli Języka Polskiego w Niemczech. Czynniki te wpłynęły na stałą obecność Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego w niemieckim krajobrazie edukacyjnym. Berlińskie edycje, które były realizowane we współpracy z Instytutem Slawistyki Uniwersytetu im. Humboldtów, przyczyniły się także do integracji dydaktycznej polskich i niemieckich nauczycieli akademickich zajmujących się edukacją polonistyczną. Realizacja części przedmiotów została powierzona specjalistom na stałe związanym z katedrami slawistyki w Niemczech. Zajęcia z przekładu w nauczaniu jpjo oraz gramatyki porównawczej w kolejnych edycjach prowadzili m.in. Roland Meyer, Hanna Burkhardt, Robert Hammel, Jan Conrad z Uniwersytetu im. Humblodtów, Danuta Rytel-Schwarz z Uniwersytetu w Lipsku oraz Brigitte Schniggenfittig z Uniwersytetu im. Marcina Lutra w Halle. Polscy nauczyciele prowadzili zajęcia ze studentami berlińskiej slawistyki. Ta wymiana akademicka przyczyniła się do budowania mostów w uniwersyteckiej współpracy polsko-niemieckiej, miała także znaczący wpływ na podniesienie jakości kształcenia w obu instytucjach. Słuchacze studiów podyplomowych otrzymywali bowiem cenne wskazówki w kontekście nauczania języka polskiego jako obcego w grupie jednorodnej językowo i kulturowo, wykładowcy pracujący z niemieckojęzycznym odbiorcą przekazywali ważne informacje z obszaru gramatyki kontrastywnej.

Łącznie w Berlinie odbyło się sześć edycji studiów (2004, 2006, 2008, 2014, 2016, 2017). Słuchacze studiów podyplomowych odbywali dziesięciodniową praktykę w trakcie letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej w Cieszynie. Mogli nie tylko obserwować zajęcia prowadzone przez pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej, ale także samodzielnie prowadzić lekcje w grupach różnorodnych językowo i kulturowo, przygotowywali także gry i zabawy językowe dla cudzoziemców oraz uczestniczyli w programie kulturalnym

i krajoznawczym przygotowanym dla kursantów. Pozwoliło im to poszerzyć umiejętności organizacyjne oraz zyskać kompetencje w prowadzeniu zajęć terenowych z obcokrajowcami.

W Niemczech studia podyplomowe odbyły się także we współpracy z Uniwersytetem w Lipsku. Edycja rozpoczęła się w roku 2009 i uczestniczyło w niej kilkanaście osób. Realizacja studiów podyplomowych w Lipsku była możliwa dzięki wieloletniej współpracy z Danutą Rytel-Schwarz związaną z Instytutem Slawistyki Uniwersytetu w Lipsku. Studia odbyły się w latach 2012–2013 także w Kolonii. Tu olbrzymią pomoc organizacyjną Uniwersytet Śląski otrzymał ze strony pracowników Konsulatu Generalnego RP w Kolonii. W Kolonii studia ukończyło ponad dwadzieścia osób, w tym część była już czynnymi nauczycielami jpjo. Wykształceni na Podyplomowych Studiach Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego nauczyciele w Niemczech do dziś czynnie pracują w Państwowej Szkole Europejskiej w Berlinie, instytutach slawistycznych, prywatnych szkołach językowych oraz szkołach, w których język polski jest trzecim językiem do wyboru. Projekt systemowej edukacji nauczycieli języka polskiego w Republice Federalnej Niemiec kilkakrotnie był współfinasowany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Równolegle działania na rzecz podniesienia i ujednolicenia sposobów przygotowania nauczycieli języka polskiego jako obcego do wykonywania zawodu Szkoła Języka i Kultury Polskiej podjęła za wschodnią granicą kraju. Edycje studiów podyplomowych odbyły się na Państwowym Uniwersytecie Białoruskim w Mińsku (2006–2007) oraz we Lwowie w siedzibie Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki, przy współpracy organizacyjnej Katedry Języka Polskiego (2008–2009). Na Białorusi i w Ukrainie słuchacze nie ponosili kosztów związanych z edukacją. Było to możliwe dzięki wsparciu ze strony Kancelarii Senatu RP, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, Instytutu Polskiego w Mińsku oraz Stowarzyszenia Sympatyków Szkoły Języka i Kultury Polskiej.

Wsparcie organizacyjne projektu w Mińsku zapewnili pracownicy Katedry Języka Polskiego, którą wtedy kierowała Ałła Kożynowa (Kozhinova). Oprócz cyklicznych zajęć prowadzonych przez polskich wykładowców na Białorusi słuchacze odbyli trzytygodniową praktykę zawodową w Polsce. W Mińsku studia ukończyło 37 osób, co w kontekście powolnego procesu zmniejszania obecności języka polskiego w białoruskiej przestrzeni edukacyjnej było niezwykle ważne. Tylko kadra umiejąca wykorzystać najnowocześniejsze strategie i techniki

nauczania języka polskiego jako obcego mogła pozyskać nowych uczniów oraz legitymując się uzyskanymi kompetencjami i wiedzą być gwarantem kontynuacji nauczania języka polskiego w instytucjach, z którymi była związana. Słuchaczami studiów były osoby zamieszkałe nie tylko w Mińsku, ale także w Grodnie, Witebsku czy Mohylewie. Wśród słuchaczy byli także nauczyciele akademiccy.

Lwowska edycja studiów podyplomowych cieszyła się niezwykłym zainteresowaniem. W projekcie uczestniczyło ponad siedemdziesiąt osób, które do Lwowa przyjeżdżały, pokonując często co miesiąc ponad tysiąc kilometrów, z całej niemal Ukrainy: Zaporoża, Charkowa, Drohobycza czy Kijowa. Projekt wspierany był przez Biuro Polonijne Kancelarii Senatu RP oraz Stowarzyszenie Sympatyków SJiKP. Dużą rolę odegrali także pracownicy kierowanej przez Ałłę Krawczuk Katedry Języka Polskiego, którzy służyli pomocą organizacyjną. W trakcie studiów słuchacze mieli możliwość nie tylko spotkać się na zajęciach z wykładowcami z Uniwersytetu Śląskiego. Do współpracy zostały zaproszone także wykładowczynie z Uniwersytetu Wrocławskiego: Anna Dąbrowska, Urszula Dobesz i Małgorzata Pasieka, związane ze Szkołą Języka Polskiego i Kultury dla Cudzoziemców Uniwersytetu Wrocławskiego. Przeprowadziły one gościnne wykłady we Lwowie. Zorganizowanie studiów podyplomowych w Ukrainie przyczyniło się w dużym stopniu do pewnego ujednolicenia wiedzy i kompetencji metodycznych wśród osób zajmujących się kształceniem polonistycznym – w zakresie nowoczesnych technik uczenia języka polskiego jako obcego, podręczników i pomocy dydaktycznych wspomagających proces nauczania, przygotowania uczniów do egzaminu certyfikacyjnego itp. Były to działania niezwykle ważne w kontekście wzrostu zainteresowania Polską wśród lokalnej społeczności oraz intensyfikującym się wtedy wśród młodzieży zainteresowaniem naszym krajem jako przestrzenią odbycia studiów. Warto także wspomnieć, że w czasie prowadzenia lwowskiej edycji studiów odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona certyfikacji języka polskiego i ukraińskiego. W spotkaniu tym uczestniczyli także słuchacze studiów.

Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego zaznaczyły także swoją obecność na Półwyspie Apenińskim. W latach (2010–2011) we współpracy ze Szkołą Polską im. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego odbyła się włoska edycja studiów, w której uczestniczyło ponad 30 osób. Wśród nich dużą grupę stanowili nauczyciele Szkoły Polskiej

w Rzymie. Jednak sporo słuchaczy przyjeżdżało do Rzymu też z odległych miejsc: z Kampanii, Piemontu czy Apulii. Projekt był współfinasowany przez Kancelarię Senatu RP oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Inauguracja studiów, która odbyła się w Instytucie Polskim była ważnym wydarzeniem nie tylko dla słuchaczy i pracowników Uniwersytetu Śląskiego, ale także dla lokalnego środowiska polonistów. Spotkanie m.in. swą obecnością uświetnili Luigi Marinelli, kierownik Katedry Literatury Polskiej na Uniwersytecie „La Sapienza" oraz Monika Woźniak, z tejże Katedry. Oczywiście, słuchacze tej edycji studiów również odbyli praktykę zawodową w Polsce. Wykładowcy z UŚ w czasie zjazdów prowadzili także lekcje pokazowe z dziećmi regularnie uczącymi się w Szkole Polskiej im. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego oraz hospitowali zajęcia prowadzone przez nauczycieli, a zarazem słuchaczy studiów podyplomowych. Było to ciekawe doświadczenie zarówno dla słuchaczy, jak i nauczycieli akademickich. A wykładowcy z Uniwersytetu Śląskiego do dziś wspominają z sentymentem mieszkanie w czasie studiów w Instytucie Papieskim w Watykanie i drogę do pracy na Plac Wenecki obok Schodów Hiszpańskich i Caffe Greco pamiętającej Mickiewicza i Słowackiego, Sienkiewicza i Miłosza, których fotografie wisiały na ścianach.

Kilka lat później z prośbą o przeprowadzenie zagranicznej edycji studiów zwróciło się do władz Szkoły Polsko-Irlandzkie Stowarzyszenie Edukacyjne. W Dublinie odbyły się dwie edycje studiów, pierwsza w latach 2015-2017, druga 2017-2019. Ze strony irlandzkiej inicjatorką przedsięwzięcia była Monika Kostka, współzałożycielka Polsko-Irlandzkiego Stowarzyszenia Edukacyjnego. Trzeba tutaj przypomnieć, że w połowie pierwszego dziesięciolecia dwudziestego pierwszego wieku miała miejsce duża fala migracyjna z Polski do Irlandii i na Wyspy Brytyjskie. Nagle pojawiała się potrzeba modyfikacji sposobów nauczania w istniejących już placówkach edukacyjnych, w których dotąd głównie uczono kolejne pokolenia dzieci polskich emigrantów urodzone już na obczyźnie. W szkołach sobotnich pojawiło się sporo dzieci, dla których język polski był pierwszym językiem. Powstała potrzeba tworzenia nowych przestrzeni edukacyjnych, a tym samym kształcenia nauczycieli, którzy będą stanowić wykwalifikowaną kadrę. W czasie dwóch edycji studiów w Irlandii kwalifikacje zdobyło 40 osób, część z nich jest czynnymi nauczycielami języka polskiego jako obcego, drugiego i odziedziczonego w Irlandii, część powróciła do Polski.

Podjęcie przez kadrę Szkoły stworzenia kompleksowej oferty dydaktycznej dla nauczycieli zajmujących się edukacją polonistyczną w Polsce i poza jej

granicami było wielkim wyzwaniem, które w dużym stopniu przyczyniło się do powstania cyklu wydawniczego „Sztuka czy rzemiosło"[3] adresowanego do słuchaczy studiów podyplomowych. Wykładowcy stworzyli teksty pomocne w przyswojeniu i rozbudowaniu problematyki podejmowanej na zajęciach. Publikacje te w dużym stopniu są także wykładnią teoretyczną myślenia o edukacji polonistycznej cudzoziemców proponowanej przez śląskie środowisko glottodydaktyczne.

Szkoła Języka i Kultury Polskiej doczekała się wielu absolwentów studiów podyplomowych. Część z nich utrzymywało lub utrzymuje ze Szkołą stały kontakt. Stąd wiemy, że część naszych słuchaczy ubiegała się o stanowiska lektorów języka polskiego na zagranicznych uczelniach. Pracowali lub nadal pracują m.in. na uniwersytetach w Pekinie, Szanghaju, Seulu, Wiedniu, Berlinie, Krasnojarsku, Jekaterynburgu, Mińsku, Moskwie, Lwowie, Seattle, Tbilisi, Lizbonie, Debreczynie, Lublanie, Bukareszcie, Jassach itp. Absolwenci studiów podyplomowych pracują także w placówkach językowych działających w Polsce i poza jej granicami oraz od niedawna znajdują zatrudnienie w polskich szkołach, w których odnotowujemy w ostatnich latach wzrost liczby dzieci cudzoziemskich, często z doświadczeniem migracji, w tym też dzieci reemigrantów.

Dwadzieścia pięć lat istnienia Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego z jednej strony jest służbą/powinnością pracowników naukowo-dydaktycznych związanych ze Szkołą wobec młodego pokolenia nauczycieli jpjo, z drugiej zaś strony uczenie innych nauczycieli staje się inspiracją do podejmowania nowych wyzwań dydaktycznych, szukania odmiennych rozwiązań, a tym samym ciągłego rozwoju kadry Szkoły. Po ćwierćwieczu nadszedł czas na kolejne zmiany. Transformacja rynku edukacyjnego skłoniła nas do opracowania trzech programów studiów dla kandydatów o różnych potrzebach:

– Podyplomowe Studia Doskonalące Nauczania Języka Polskiego jako Obcego – kierujemy do osób, które są już nauczycielami, lektorami, wykładowcami, mają uprawnienia pedagogiczne (nauczycielskie) lub wprawdzie ich nie mają, ale uważają, że nie są im potrzebne (bo na przykład uczą dorosłych). To program kierowany do osób chcących uzupełnić swoją wiedzę o języku

3 Mowa tu o trzech tomach powstałych pod red. A. Achtelik, M. Kity i J. Tambor i kolejno zatytułowanych *Sztuka czy rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 1* (2007), *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2* (2010) oraz *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3* (2013).

polskim i o Polsce, doskonalić swoje umiejętności, nabywać nowe kompetencje, bo to pomoże im w dalszej pracy glottodydaktycznej lub po prostu chcą wiedzieć więcej i lepiej. Studia trwają dwa semestry.

– Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – przeznaczone są dla osób chcących uzyskać kwalifikacje pedagogiczne i przygotować się w zakresie merytorycznym, dydaktycznym oraz psychologiczno-pedagogicznym do zawodu nauczycielki/nauczyciela kultury polskiej i języka polskiego jako obcego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w Polsce i za granicą, w szkołach polonijnych, sobotnich oraz pragnących zdobyć kompetencje także do nauczania dorosłych. Studia wyposażą słuchaczy również w wiedzę niezbędną do pracy w szkole w Polsce z dziećmi z kontekstem migracji: obcojęzycznymi i innokulturowymi oraz z polskojęzycznymi dziećmi doświadczającymi (ree)migracji. Celem studiów jest przekazanie słuchaczom umiejętności i wiedzy z zakresu kultury polskiej i języka polskiego, a także umożliwienie zdobycia kwalifikacji pedagogicznych dających prawo do podjęcia pracy w charakterze lektora/nauczyciela języka polskiego jako obcego/drugiego/odziedziczonego w każdej grupie wiekowej i językowej – także w szkołach podstawowych i średnich. Studia trwają trzy semestry i zawierają pełny blok zajęć pedagogicznych wymaganych przez ministerialne standardy nauczycielskie.
– Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne do Nauczania Drugiego Przedmiotu – Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – ich celem jest nabycie przez słuchaczy umiejętności i wiedzy z zakresu kultury polskiej i języka polskiego, a także zdobycie przez osoby z uprawnieniami pedagogicznymi kwalifikacji dających prawo do nauczania kolejnego (drugiego) przedmiotu – języka polskiego jako obcego/drugiego/odziedziczonego w każdej grupie wiekowej i językowej – także w szkołach podstawowych i średnich. Podyplomowe studia mają przygotować nauczycieli w taki sposób, by w swojej pracy wykorzystywali zróżnicowane techniki i strategie nauczania jpjo, mieli świadomość i umiejętność stosowania różnych metod i technik dysaktycznych. Są przeznaczone dla osób mających już kwalifikacje pedagogiczne (np. uczą różnych przedmiotów), ale pragnących się przygotować w zakresie merytorycznym, dydaktycznym oraz pedagogicznym do roli nauczycielki/nauczyciela drugiego przedmiotu: kultury polskiej i języka polskiego jako obcego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w Polsce i za granicą, w szkołach polonijnych, sobotnich oraz pragnących zdobyć kompetencje

także do nauczania dorosłych. Studia wyposażają słuchaczy również w wiedzę niezbędną do pracy polonistycznej w szkole w Polsce z dziećmi z kontekstem migracji: obcojęzycznymi i innokulturowymi oraz z polskojęzycznymi dziećmi doświadczającymi (ree)migracji[4].

Literatura

Achtelik A., Tambor J., red., 2007, *Sztuka czy rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., 2010, *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Achtelik A., Tambor J., red., 2013, *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Muryc J., 2022, *Polskie szkolnictwo mniejszościowe w multietnicznym środowisku czeskiego Śląska Cieszyńskiego*, „Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia", nr 13.

Tambor J., 1998, *Sytuacja języka polskiego na Zaolziu*, w: Mazur J., red., *Promocja języka i kultury polskiej w świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin.

4 Warto tu zwrócić uwagę, że w nazwach wszystkich kierunków studiów podyplomowych prowadzonych przez SJiKP pojawia się sformułowanie „nauczanie języka i kultury polskiej". Wyraziście wskazuje to na koncepcję studiów, w czasie których słuchaczom zwraca się uwagę, by ucząc języka, taką samą wagę przykładali i do kształcenia kulturowego. Język bowiem jest związany z kulturą. Stąd w siatkach studiów sporo miejsca zajmują przedmioty realioznawcze oraz obejmujące treści kulturowe. Nauczyciel języka obcego (tu konkretnie polskiego) musi mieć świadomość, że ucząc języka, przekazuje odbiorcom treści kulturowe (nie tylko informacje o kulturze narodowej, regionalnej, ale także sposób kulturowej narracji na temat innych kultur). Absolwent studiów podyplomowych ma być nie tylko sprawnym nauczycielem języka, ale także swoistym międzykulturowym mediatorem i tłumaczem, osobą posiadającą pogłębioną wiedzę na temat własnego języka i kultury, którą cechuje otwarcie kulturowe, znajomość wielu kulturowych kontekstów. Staramy się, by zajęcia teoretyczne i praktyczne niosły słuchaczom Studiów przesłanie, że uczenie języka polskiego jako obcego/drugiego/odziedziczonego to pasja, misja bycia ambasadorem Polski. Informacje te są zamieszczone na stronach Szkoły poświęconych Studiom Podyplomowym: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/podyplomowe-studia-kwalifikacyjne-nauczania-kultury-polskiej-i-jezyka-polskiego-jako-obcego/ [dostęp: 31.12.2023].

Agnieszka Madeja
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0003-1983-354X

Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Śląskim

Do egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego mogą przystąpić wszyscy cudzoziemcy oraz obywatele polscy na stałe mieszkający za granicą, którzy chcieliby udokumentować poziom swej biegłości językowej. Jednym z oficjalnych dokumentów potwierdzających znajomość języka polskiego jest certyfikat z języka polskiego jako obcego wydany przez Państwową Komisję do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego umożliwiają realizację planów osobistych, edukacyjnych czy zawodowych. Obecnie do otrzymania certyfikatu dążą przede wszystkim cudzoziemcy, którzy ubiegają się o polskie obywatelstwo. Dokument poświadczający znajomość języka polskiego chcą zdobyć też osoby starające się o miejsce na polskiej uczelni – zwalnia on z językowych kursów przygotowawczych przed rozpoczęciem studiów, a certyfikat na poziomie C1 z opłat za studia. Różne wymagania w zakresie znajomości języka polskiego stawia cudzoziemcom rynek pracy. Certyfikat językowy jest obligatoryjny w przypadku zajmowania przez cudzoziemców zatrudnianych w Polsce stanowisk, na których posługiwać się będą językiem polskim, np. w służbie zdrowia czy służbie cywilnej. Egzaminem interesuje się również młodzież klas maturalnych, gdyż władze oświatowe niektórych krajów uznają poświadczenie znajomości języka polskiego (jako języka obcego) za dokument umożliwiający uzyskanie dodatkowych punktów w ramach egzaminu maturalnego i później w trakcie rekrutacji na studia[1].

***

1 https://certyfikatpolski.pl/najczesciej-zadawane-pytania/ [dostęp: 1.09.2022].

Prekursorskie działania w celu stworzenia polskiego systemu certyfikacyjnego podjęto w latach dziewięćdziesiątych XX wieku – stworzono wtedy pierwsze opisy poziomów biegłości w języku polskim jako obcym i pierwsze programy nauczania języka polskiego jako obcego, pracowano nad przygotowaniem koncepcji państwowych testów certyfikatowych zgodnie ze standardami europejskimi. W 1999 roku przy Ministerstwie Edukacji Narodowej powstała Komisja do spraw Certyfikacji Znajomości Języka Polskiego jako Obcego. W skład Komisji weszli przedstawiciele polskich uczelni, na których znajdowały się jednostki zajmujące się nauczaniem języka polskiego jako obcego i kultury polskiej. Uniwersytet Śląski reprezentował Romuald Cudak, ówczesny dyrektor Szkoły Języka i Kultury Polskiej. Komisja przygotowała m.in. propozycję Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad prowadzenia egzaminów państwowych z języka polskiego jako obcego dla cudzoziemców ubiegających się o urzędowe poświadczenie jego znajomości. W 2000 roku Komisja powołała podzespół przygotowujący zadania do testów certyfikatowych. Tworzyli go doświadczeni lektorzy z różnych uczelni, były też przedstawicielki Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego: Barbara Morcinek (dziś: Morcinek-Abramczyk), Barbara Serafin i Agnieszka Szol. Tak powstała Grupa Robocza ds. Testów Certyfikatowych, która na początku liczyła około piętnastu osób.

W 2000 roku Polska, reprezentowana przez Uniwersytet Jagielloński, została przyjęta do Association of Language Testers in Europe (ALTE). Współpraca polonistów krajowych z polonistami zagranicznymi przybierała formy zorganizowane – w 1997 roku w Warszawie zostało zarejestrowane Stowarzyszenie „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego[2]. Na konferencjach organizowanych przez Stowarzyszenie „Bristol" było też miejsce na rozmowy o certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego. W 2000 roku konferencja „Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Teoria i praktyka" odbyła się na Uniwersytecie Śląskim. W tomie pokonferencyjnym *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego* pod redakcją Romualda Cudaka i Jolanty Tambor[3] znalazły się trzy artykuły dotyczące certyfikacji: Władysława

2 Wśród pierwszych członków stowarzyszenia znaleźli się też przedstawiciele Uniwersytetu Śląskiego – Magdalena Pastuch i Romuald Cudak.

3 R. Cudak, J. Tambor, red., 2001, *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo UŚ: Katowice.

T. Miodunki pt. *Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego. Założenia ogólne i kalendarium prac*, Mirosława Jelonkiewicza pt. *Kanon kulturowy i kompetencja socjokulturowa w opisie kompetencji językowej na potrzeby certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego* oraz Waldemara Martyniuka pt. *Certyfikatowe testy biegłości w języku polskim jako obcym*. Ten ostatni był podsumowaniem prac nad koncepcją egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego prowadzonych w latach 1994–2000.

Za początek polskiego systemu certyfikatowego uznaje się rok 2003. W czerwcu tego roku Sejm RP uchwalił zmianę *Ustawy o języku polskim*, co pozwoliło na stworzenie systemu certyfikatowego języka polskiego jako obcego umożliwiającego prowadzanie egzaminów i uzyskiwanie przez cudzoziemców lub obywateli polskich zamieszkałych na stałe za granicą urzędowego poświadczenia znajomości języka polskiego. W sierpniu Minister Edukacji Narodowej i Sportu powołał Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (PKPZJPjO). W komisji zasiadło dziesięcioro profesorów reprezentujących główne polskie ośrodki akademickie, w których działają szkoły nauczające języka polskiego jako obcego. Z ramienia Uniwersytetu Śląskiego członkinią komisji w latach 2003–2016 była Urszula Żydek-Bednarczuk.

Do 2015 roku, czyli przez 11 lat, system certyfikacyjny funkcjonował w oparciu o ustawę z 11 kwietnia 2003 r. (*Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o zmianie Ustawy o języku polskim* [Dz. U. 2003 nr 73 poz. 661]) oraz dwa szczegółowe akty wykonawcze do tej ustawy (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 października 2003 r. w sprawie Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego* [Dz. U. 2003 nr 191 poz. 1870] oraz *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 października 2003 r. w sprawie egzaminów języka polskiego jako obcego* [Dz. U. 2003 nr 191 poz. 1871]). Te akty prawne zawierały standardy wymagań dla egzaminowanych poziomów zaawansowania (B1, B2, C2), a także określały zadania oraz regulamin działania Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego i komisji egzaminacyjnych, a ponadto precyzowały warunki przeprowadzania egzaminu i wydawania certyfikatów znajomości języka polskiego.

Nad przygotowaniem zestawów egzaminacyjnych pracowała stopniowo rozrastająca się Grupa Robocza ds. Testów Certyfikatowych. Grono to zasiliły też związane ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego: Aleksandra Achtelik, Wioletta Hajduk-Gawron, Agnieszka Madeja i Małgorzata Smereczniak. W 2015 roku był to już ponad czterdziestoosobowy Zespół Autorów Zadań i Egzaminatorów. Członkowie zespołu podzieleni na grupy

sprawnościowe (mówienie, pisanie, czytanie, słuchanie, gramatyka) wypracowali sposób tworzenia zadań, utworzyli bank zadań testowych, nauczyli się weryfikacji i ewaluacji zadań egzaminacyjnych, wypracowali kryteria oceny zadań, wyszkolili osoby sprawdzające zadania egzaminacyjne. Do 2009 roku zestawy egzaminacyjne były przygotowywane za każdym razem w innym ośrodku akademickim (w 2006 roku za sporządzenie testów odpowiedzialna była Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego).

Działania Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego oraz Zespołu Autorów Zadań i Egzaminatorów w latach 2004–2015 mają niezwykle istotne znaczenie dla glottodydaktyki polonistycznej. W zespole złożonym z doświadczonych nauczycieli języka polskiego jako obcego pracujących w ośrodkach akademickich z całej Polski znaleźli się poloniści, ale i neofilolodzy, dzięki którym możliwe było czerpanie wzorców i doświadczeń z certyfikacji innych języków obcych. Współpraca zespołowa skupiała się na zunifikowaniu programów nauczania, dbaniu o coraz wyższy standard testów biegłości, kształceniu przyszłych kadr nauczycielskich, a także opracowywaniu materiałów dydaktycznych. Powstały nowoczesne podręczniki na różne poziomy – zarówno ogólne, jak i do nauczania poszczególnych sprawności – oraz zbiory zadań i przykładowych testów certyfikatowych. Jednym z nich jest wydany w 2009 roku *Bądź na B1. Zbiór zadań z języka polskiego oraz przykładowe testy certyfikatowe dla poziomu B1*[4], którego autorki reprezentują Uniwersytet Śląski (Aleksandra Achtelik, Wioletta Hajduk-Gawron, Agnieszka Madeja) i Uniwersytet Wrocławski (Magdalena Krzyżostaniak). Dodatkową, ale jakże istotną wartością współpracy w Zespole Autorów Zadań i Egzaminatorów była integracja środowiska specjalistów zajmujących się nauczaniem polszczyzny jako języka obcego, zacieśnienie relacji między glottodydaktykami reprezentującymi najważniejsze ośrodki akademickie w Polsce.

Nowy system certyfikacji funkcjonuje od 2016 roku zgodnie ze znowelizowanymi aktami prawnymi: ustawą o języku polskim (*Ustawa o języku polskim z dnia 12 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o języku polskim oraz ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych* [Dz. U. 2015 poz. 1132]; *Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim* [Dz. U. 2021 poz. 672]) oraz dwoma rozporządzeniami, które regulują funkcjonowanie Państwowej Komisji do

4 A. Achtelik, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja, M. Świątek, 2009 i następne, *Bądź na B1. Zbiór zadań z języka polskiego oraz przykładowe testy certyfikatowe dla poziomu B1*, Wydawnictwo Universitas: Kraków.

spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego oraz zasady organizacji egzaminów (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 grudnia 2015 r. w sprawie Państwowej Komisji do Spraw Poświadczania Znajomości Języka polskiego jako Obcego* [Dz. U. 2015 poz. 2288]; *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego* [Dz. U. 2016 poz. 405]). Ustalanie harmonogramu sesji egzaminacyjnych, nadzór nad tworzeniem arkuszy egzaminacyjnych, badanie prawidłowości oceny egzaminów, prowadzenie szkoleń dla egzaminatorów czy wydawanie certyfikatów należy do zadań Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (PKdsPZJPjO). Jest to gremium złożone z czternaściorga przedstawicieli polskich ośrodków akademickich i instytucji ministerialnych. Uniwersytet Śląski przez dwie kadencje, obejmujące lata 2016–2020 i 2020–2024, reprezentowała Jolanta Tambor, dyrektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej. W maju 2024 roku został powołany nowy skład PKdsPZJPjO (kadencja 2024–2028). W tym gronie znalazła się Aleksandra Achtelik, wicedyrektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, która została wybrana na przewodniczącą Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Wielu pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej, będących uznanymi specjalistami w dziedzinie glottodydaktyki polonistycznej, od lat angażuje się w różnorodne działania na rzecz certyfikacji języka polskiego jako obcego. Są wykwalifikowanymi egzaminatorami, prowadzą szkolenia dla nowych autorów zadań lub dla kandydatów na egzaminatorów, współtworzą moduły egzaminacyjne (są autorami, standaryzatorami i weryfikatorami zadań certyfikatowych), biorą udział w pracach zespołu ewaluującego jakość oceniania prac pisemnych, posiadają uprawnienia przewodniczących komisji egzaminacyjnych i wizytatorów Państwowej Komisji do Spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, którzy na zlecenie Komisji dokonują weryfikacji prawidłowości przeprowadzenia egzaminu we wskazanym ośrodku egzaminacyjnym. Od czerwca 2019 roku Agnieszka Madeja koordynuje (wraz z Elżbietą Jurczak z Uczelni Łazarskiego w Warszawie) prace ekspertów przygotowujących testy i zadania egzaminacyjne, a Wioletta Hajduk-Gawron i Małgorzata Smereczniak kierują zespołami przygotowującymi egzaminy w grupie dostosowanej do potrzeb dorosłych na dwóch poziomach biegłości językowej – odpowiednio B1 i C1.

Funkcjonowanie systemu certyfikacyjnego w Polsce otwiera nowe przestrzenie edukacyjne i badawcze – powstały opracowania ogólne z zakresu metodyki i dydaktyki języka polskiego jako obcego, podejmowane są badania

nad standaryzacją poziomów biegłości językowej czy szczegółowe analizy poszczególnych sprawności językowych. W ośrodkach akademickich od lat organizowane są studia podyplomowe dla nauczycieli języka polskiego jako obcego (Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego prowadzi je od 1999 roku), a na studiach polonistycznych pojawiła się specjalność nauczanie języka polskiego jako obcego (i drugiego). Certyfikacja mobilizuje też osoby specjalizujące się w nauczaniu języka polskiego jako obcego do wypracowywania i wprowadzania nowych rozwiązań dydaktycznych.

Innowacyjne metody czy nowatorskie pomoce są prezentowane m.in. na konferencjach glottodydaktycznych, na których sporo uwagi poświęca się także certyfikacji języka polskiego. Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego po wdrożeniu systemu certyfikacyjnego i pierwszych egzaminach certyfikatowych w Polsce współorganizowała trzy międzynarodowe konferencje, których głównym tematem była certyfikacja. W 2005 roku w Lipsku odbyła się międzynarodowa konferencja „Polityka językowa a certyfikacja" (tom pokonferencyjny ukazał się w polskiej i niemieckiej wersji językowej)[5]. Uczestnikami spotkania byli znawcy polskiego systemu certyfikacyjnego i eksperci zajmujących się certyfikacją języka niemieckiego. We wstępie do tomu pokonferencyjnego Danuta Rytel-Kuc i Jolanta Tambor napisały: „Certyfikaty językowe odgrywają dzisiaj w europejskim systemie kształcenia coraz ważniejszą rolę: w ramach edukacji szkolnej i akademickiej, a także w nauczaniu pozaszkolnym, trwającym przez całe życie. Stanowią one liczące się świadectwo na rynku pracy. W ramach europejskiej polityki językowej szczególnie ważna jest kooperacja i koordynacja z takimi językami, jak język polski, który wszedł do kręgu języków Unii Europejskiej stosunkowo niedawno. [...] wyżej wskazane względy były wystarczającym motywem do spotkania specjalistów polskich i niemieckich, którzy mogli wymienić doświadczenia (np. na temat testów językowych) i poglądy w dziedzinie certyfikacji językowych w obu sąsiadujących ze sobą krajach"[6].

Rok później (w 2006 roku) do tego grona dołączyli specjaliści zajmujący się systemem certyfikatowym języka czeskiego. Międzynarodowa konferencja „Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego" również została zorganizowana w Lipsku. Referaty omawiały istniejące systemy

5 Zob. J. Tambor, D. Rytel-Kuc, red., 2006, *Polityka językowa a certyfikacja / Sprachpolitik und Zertifizierung*, Wydawnictwo Gnome: Katowice-Leipzig.

6 D. Rytel-Kuc, J. Tambor, 2006, *Przemowa*, w: J. Tambor, D. Rytel-Kuc, red., *Polityka językowa a certyfikacja / Sprachpolitik und Zertifizierung*, Wydawnictwo Gnome: Katowice-Leipzig.

certyfikatowe, przybliżały problemy kształcenia testowanych sprawności oraz prezentowały programy nauczania. Prelegenci przestawili też najnowsze podręczniki do nauki języka polskiego, czeskiego i niemieckiego. Wystąpienia wygłoszone na drugiej konferencji poświęconej polityce językowej i certyfikacji także zostały opublikowane (w języku czeskim, niemieckim i polskim) w tomie pokonferencyjnym[7].

W 2009 roku we Lwowie odbyła się międzynarodowa konferencja „Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich". Pokłosiem spotkania jest dwujęzyczna (polsko-ukraińska) publikacja[8]. Teksty napisane przez osoby zaangażowane w prace nad systemem certyfikacji języka polskiego jako obcego oraz języka ukraińskiego jako obcego to pierwszy krok w badaniach porównawczych certyfikacji obu języków.

Kursy przygotowujące do egzaminów certyfikatowych

Bardzo szybko w ofercie kursów Szkoły Języka i Kultury Polskiej pojawiły się zajęcia, które miały pomóc w przygotowaniu się do egzaminu certyfikatowego. Najpierw były to kursy języka polskiego na życzenie (à la carte). Tego typu lekcje organizowano dla osób, które chcą się uczyć na ustalanych indywidualnie warunkach, czyli planowany jest specjalny program, rozkład czasowy oraz miejsce odbywania się zajęć. Dookreślana jest też liczba godzin i liczebność grupy.

Wraz ze wzrostem zainteresowania egzaminem organizowanym przez Państwową Komisję ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego w ofercie Szkoły znalazł się kurs przygotowujący do egzaminów certyfikatowych. Zajęcia są przeznaczone dla osób chcących zapoznać się z egzaminem na wybranym poziomie znajomości języka, pośród tych które są obecnie testowane.

Szczególnie intensywnie kursy przygotowujące do egzaminu certyfikatowego były organizowane od grudnia 2018 roku do września 2021 roku w związku z przystąpieniem Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego do projektu „Wsparcie integracji cudzoziemców w województwie śląskim"

7 Zob. D. Rytel-Kuc, J. Tambor, red., 2008, *Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego / Europäische Sprachpolitik und Zertifizierung des Polnischen und Tschechischen / Jazyková politika v Evropě a certifikace polštiny a češtiny*, PeterLang: Frankfurt am Main.

8 Zob. O. Antoniw, A. Krawczuk, J. Tambor, red., 2010, *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów.

dofinansowanego ze środków Funduszu Azylu, Migracji i Integracji Unii Europejskiej, realizowanego przez Wojewodę Śląskiego w partnerstwie z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach[9].

W tym okresie nabór na kurs przygotowujący do egzaminu otwierano w każdym miesiącu. W zajęciach zwykle uczestniczyło około dwudziestu pięciu osób. Największą grupę kursantów stanowili obywatele Ukrainy, uczestnikami kursu byli też m.in. Rosjanie, Białorusini czy Chińczycy. Grupy, w zasadzie jednorodne narodowościowo, były zróżnicowane pod innymi względami. Kursanci to osoby, które mieszkają w Polsce nawet od 10 lat, ale i takie, które przyjechały do Polski kilka miesięcy wcześniej; to osoby, które pracują albo chcą pracować w Polsce, ale także studenci; w kursie uczestniczyły osoby, które w Polsce założyły rodzinę, ale i takie, które z całą rodziną przyjechały do Polski (kilkakrotnie w kursie brały udział małżeństwa).

Większość kursantów nigdy regularnie nie uczyła się języka polskiego, były to więc osoby, które nie mają świadomości systemu językowego, uporządkowania wewnętrznego języka, określonej struktury elementów językowych. Dla części z nich najtrudniejszą sprawnością jest pisanie – nie tylko ze względu na braki w zakresie grafii, ortografii czy interpunkcji, ale także z powodu nieznajomości zasad konstruowania poszczególnych form wypowiedzi.

Kursanci najczęściej byli zainteresowani przygotowaniem do egzaminu na poziomie B1, który daje na przykład możliwość uzyskania karty rezydenta długoterminowego UE czy obywatelstwa polskiego. W każdej edycji były też jednak osoby, które chciały przystąpić do egzaminu na wyższych poziomach (B2, C1). Ponieważ struktura i specyfika egzaminu na poziomie progowym (B1) jest zupełnie inna niż na poziomach wyższych, zajęcia na kursie przygotowującym do egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego odbywały się z reguły w dwóch grupach. Jedną tworzyły osoby, które zadeklarowały chęć zdawania egzaminu na poziomie B1, w drugiej grupie były gromadzone osoby, które chciały się ubiegać o certyfikat językowy na wyższych poziomach (B2, C1).

Celem kursów przygotowujących do egzaminu certyfikatowego nie jest jedynie wyćwiczenie umiejętności językowych kandydatów. Na zajęciach można zapoznać się z formułą egzaminu (m.in. czas trwania modułów, ogólne kryteria oceny), technikami zdawania poszczególnych części egzaminu (typy zadań, strategie egzaminacyjne, przykładowe zadania). Uczestnicy w trakcie kursu rozwiązują przykładowy test egzaminacyjny, a prowadzący go oceniają oraz

9 https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/projekty/fami/ [dostęp: 1.09.2022].

omawiają. Kursanci poznają także materiały, z których mogą korzystać podczas przygotowywania się do egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego. Prowadzący uwzględniają indywidualne potrzeby uczestników, każdy ma możliwość odbycia indywidualnych konsultacji z wykładowcą. Zajęcia prowadzą wykwalifikowani lektorzy, którzy posiadają doświadczenie w egzaminowaniu i są związani z certyfikacją języka polskiego jako obcego.

Egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Śląskim

Przed reformą państwowego systemu certyfikacji znajomości języka polskiego, która nastąpiła w 2015 roku, na Uniwersytecie Śląskim egzamin certyfikatowy odbył się dwa razy.

Po raz pierwszy cudzoziemcy mieli możliwość potwierdzenia swojej znajomości języka polskiego 3 i 4 czerwca 2004 roku w Warszawie, Krakowie i właśnie w Katowicach. W tych dniach odbyły się pierwsze, historyczne egzaminy z języka polskiego jako obcego, przeprowadzone przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego. Przystąpiły do nich 42 osoby (z czego 8 osób w Katowicach: B1 – 5, B2 – 1, C2 – 2)[10].

Kolejny raz Uniwersytet Śląski był gospodarzem państwowego egzaminu certyfikatowego z języka polskiego w sierpniu 2008 roku[11]. Tym razem egzamin odbył się w budynkach cieszyńskich wydziałów Uniwersytetu Śląskiego. Do egzaminu w sumie przystąpiło 15 osób: B1 – 6, B2 – 4, C2 – 5[12]. Wśród zdających byli także uczestnicy trwającej w tym czasie osiemnastej edycji letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej organizowanej przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej.

W latach 2004–2015 przeprowadzono w Polsce i na całym świecie – w grupie dorosłych na trzech poziomach zaawansowania językowego: B1, B2 i C2 – 238 egzaminów państwowych, w których łącznie wzięło udział 10 029 osób

10 https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Acta_Universitatis_Lodziensis_Ksztalcenie_Polonistyczne_Cudzoziemcow/Acta_Universitatis_Lodziensis_Ksztalcenie_Polonistyczne_Cudzoziemcow-r2010-t17/Acta_Universitatis_Lodziensis_Ksztalcenie_Polonistyczne_Cudzoziemcow-r2010-t17-s581–589/Acta_Universitatis_Lodziensis_Ksztalcenie_Polonistyczne_Cudzoziemcow-r2010-t17-s581–589.pdf [dostęp: 1.09.2022].

11 https://www.cieszyn.pl/files/11%20lipca.pdf [dostęp: 1.09.2022].

12 https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1373 [dostęp: 1.09.2022].

(na poziomie B1 – 6093 osoby, na poziomie B2 – 2893, a na poziomie C2 – 1041 osób). W 2015 roku wprowadzono zmiany w systemie certyfikacji, których skutkiem było m.in. zwiększenie liczby oferowanych poziomów egzaminu. Nowe ustalenia przewidują możliwość przeprowadzania egzaminów na sześciu poziomach zaawansowania językowego: A1–C2 w grupie dostosowanej do potrzeb dorosłych oraz A1–B2 w grupie dostosowanej do potrzeb dzieci i młodzieży.

Reorganizacja systemu certyfikacji jest związana także z jego decentralizacją. Instytucje zajmujące się nauczaniem języka polskiego jako obcego, które spełniają ustawowe wymogi, mogą stać się samodzielnymi, „licencjonowanymi" ośrodkami egzaminacyjnymi. Obecnie na liście podmiotów uprawnionych do organizowania egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego znajdują się 54 ośrodki[13], wśród których są instytucje państwowe (uczelnie wyższe), organizacje kulturalno-oświatowe (organizacje polonijne) czy firmy prywatne (szkoły językowe). Uniwersytet Śląski posiada od czerwca 2016 roku zgodnie z decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego uprawnienia do organizowania państwowych egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego na wszystkich dostępnych poziomach. W 2016 roku Uniwersytet Śląski był jednym z pierwszej grupy siedmiu ośrodków, które uzyskały status podmiotu uprawnionego do organizowania egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego. Prawo do organizowania egzaminów jest przyznawane na dwa lata. Uniwersytet Śląski regularnie odnawia swoje uprawnienia – obecnie okres ważności dokumentu trwa do czerwca 2026 roku.

Aby złożyć wniosek o nadanie uprawnień do organizowania egzaminu, podmiot uprawniony powinien wskazać osobę, która będzie pełniła funkcję przewodniczącego komisji egzaminacyjnej. Egzaminatorzy, którzy po odbytym szkoleniu mogą przewodniczyć pracom komisji, są wpisywani na listę ministerialną – obecnie znajduje się na niej sto siedemnaście osób (stan na 1.09.2022 r.)[14]. Jedenaścioro egzaminatorów wpisanych na listę jako afiliację podało Uniwersytet Śląski. Są to: Aleksandra Achtelik, Maria Czempka-Wewióra, Anna Gawryś-Mazurkiewicz, Tomasz Gęsina, Karolina Graboń, Kinga Groszewska, Wioletta Hajduk-Gawron, Magdalena Knapik, Barbara Morcinek-Abramczyk, Małgorzata Smereczniak oraz Maria Wacławek.

13 https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/lista-podmiotow-uprawnionych-do-organizowania-egzaminow-z-jezyka-polskiego-jako-obcego [dostęp: 1.09.2022].

14 https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/lista-egzaminatorow-jezyka-polskiego-jako-obcego [dostęp: 1.09.2022].

Za przeprowadzanie egzaminów na Uniwersytecie Śląskim odpowiedzialna jest Szkoła Języka i Kultury Polskiej, a do koordynowania pracami ośrodka egzaminacyjnego desygnowano Aleksandrę Achtelik, wicedyrektorkę Szkoły Języka i Kultury Polskiej. Egzaminatorami działającego na Uniwersytecie Śląskim ośrodka egzaminacyjnego są doświadczeni pracownicy naukowo-dydaktyczni Szkoły Języka i Kultury Polskiej oraz sprawdzeni lektorzy współpracujący ze Szkołą. Są to osoby posiadające przygotowanie merytoryczne i praktykę w testowaniu języka polskiego jako obcego. Przed każdą sesją egzaminacyjną organizowane są wewnętrzne szkolenia dla egzaminatorów, a po sesji egzaminatorzy wzajemnie audytują sprawdzane przez siebie prace. Takie działania oraz doświadczenia zdobywane podczas kolejnych sesji egzaminacyjnych gwarantują ośrodkowi zachowanie wysokich standardów zgodnych z wymogami Państwowej Komisji do spraw Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Od 2016 roku do połowy 2024 roku w ośrodku katowickim, na terenie Uniwersytetu Śląskiego odbyło się dwadzieścia osiem egzaminów certyfikatowych. Oprócz tego Uniwersytet Śląski zorganizował też egzaminy poza siedzibą UŚ, tzn. na Pekińskim Uniwersytecie Języków Obcych dla studentów z polonistyk w Pekinie, Kantonie i Harbinie oraz na Narodowym Uniwersytecie Lwowskim im. Iwana Franki. W sumie w latach 2016–2020 w egzaminach certyfikatowych organizowanych przez Uniwersytet Śląski wzięło udział tysiąc sto trzynaście osób[15].

Warto dodać, że dwa wymienione ośrodki, czyli Pekiński Uniwersytet Języków Obcych i Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, a także City Lingua w Mińsku zyskały uprawnienia przy współpracy i wsparciu Uniwersytetu Śląskiego, a Jolanta Tambor, dyrektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej, ma pełnomocnictwo wszystkich trzech do reprezentowania ich przed MEiN i NAWA.

***

Egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego odbywają się nieprzerwanie od 2004 roku. Poprzez organizowanie kolejnych sesji egzaminacyjnych, w których biorą udział cudzoziemcy przebywający w Polsce lub obywatele RP na stałe mieszkający za granicą, ośrodki egzaminacyjne zajmują się nie tylko poświadczaniem znajomości języka polskiego jako obcego, ale też promocją języka polskiego.

15 https://certyfikatpolski.pl/system-certyfikacji/statystyki/ [dostęp: 1.09.2022].

Działający na Uniwersytecie Śląskim ośrodek egzaminacyjny tworzony przez pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej umożliwia testowanie poziomu znajomości języka polskiego jako obcego wielu obcokrajowcom, w tym również studentom Uniwersytetu Śląskiego oraz innych śląskich uczelni. Zaangażowanie pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w różnego typu działania związane z certyfikacją języka polskiego przyczynia się także do pogłębienia współpracy z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi, które zajmują się nauczaniem języka polskiego jako obcego, co umożliwia wymianę doświadczeń w zakresie testowania i oceny znajomości polszczyzny.

***

Rok 2023 przyniósł wiele nowych regulacji dotyczących uzyskiwania poświadczeń znajomości języka polskiego. *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 maja 2023 roku w sprawie wykazu poświadczeń znajomości języka polskiego potwierdzających znajomość tego języka wymaganą do udzielenia zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej* uznaje zaświadczenia i certyfikaty wydane przez nowe podmioty, m.in.: European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages (ECL) oraz telc GmbH, WBT Weiterbildungs-Testsysteme GmbH (telc). Na przełomie 2023 i 2024 roku dwadzieścia osób pracujących w Szkole i współpracujących z nią uzyskało licencję egzaminatora z języka polskiego telc (The European Language Certificates). Szkoła Języka i Kultury Polskiej zaś w ramach podpisanej umowy stała się ośrodkiem uprawnionym do przeprowadzania egzaminów telc z języka polskiego.

Literatura

Antoniw O., Krawczuk A., Tambor J., red., 2010, *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów.

Cudak R., Tambor J., red., 2001, *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Dąbrowska A., 2010, *Czy warto podjąć trud organizowania państwowych egzaminów z języka ojczystego jako obcego? Polski system certyfikacyjny: rys historyczny i doświadczenia,* w: Tambor J., Krawczuk A., Antoniw O., red., *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów, s. 79–87.

Domańska A., Kajak P., 2019, *Państwowe egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Warszawskim (po 2015 r.)*, „Poradnik Językowy" z. 6, s. 7–18.

Janowska I., 2015, *Certyfikacja języka polskiego jako obcego: problemy i wyzwania. Bilans dziesięciolecia*, w: Sujecka-Zając J., red., *Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru*, Uniwersytet Warszawski. Wydział Neofilologii, Instytut Romanistyki: Warszawa, s. 83–95.

Janowska I., 2022, *„Zaanektowany" system certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego – stan obecny*, „Poradnik Językowy" z. 4, s. 7–20.

Miodunka W., 2001, *Certyfikacja znajomości języka polskiego jako obcego. Założenia ogólne i kalendarium prac*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 491–494.

Miodunka W., 2011, *Język polski w świecie – certyfikacja jego znajomości a globalizacja*, „Język Polski" nr XCI, z. 4, s. 250–262.

Miodunka W., 2013, *10-lecie certyfikacji języka polskiego jako obcego i jej wpływ na nauczanie polszczyzny cudzoziemców*, „Języki Obce w Szkole" nr 3, s. 16–22.

Miodunka W., 2016, *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Księgarnia Akademicka: Kraków.

Miodunka W., Tambor J. i in., 2018, *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Rytel-Kuc D., Tambor J., red., 2008, *Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego / Europäische Sprachpolitik und Zertifizierung des Polnischen und Tschechischen / Jazyková politika v Evropě a certifikace polštiny a češtiny*, Peter Lang: Frankfurt am Main.

Tambor J., Rytel-Kuc D., red., 2006, *Polityka językowa a certyfikacja / Sprachpolitik und Zertifizierung*, Wydawnictwo Gnome: Katowice-Leipzig.

Małgorzata Smereczniak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-7441-9187

Publikacje powstałe w kręgu Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Miarą różnorodności działań dydaktycznych, badawczych i popularyzatorskich prowadzonych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego są między innymi publikacje przygotowywane przez pracowników i współpracowników tej instytucji. Wśród książek wydawanych z inicjatywy Szkoły znajdują się podręczniki oraz materiały pomocnicze do nauczania języka polskiego, opracowania i kompendia obejmujące zagadnienia językowe, literackie, historyczne, kulturowe, filmowe. Wiele z publikacji ukazało się w ramach zainicjowanych przez Szkołę serii wydawniczych: „Biblioteka «Postscriptum Polonistycznego»" (red. Romuald Cudak, Jolanta Tambor), „Kultura i Język Polski dla Cudzoziemców" (red. Małgorzata Kita, Romuald Cudak), „Czytaj po polsku" (red. Romuald Cudak, Wioletta Hajduk-Gawron, Jolanta Tambor), „Czytam po polsku" (red. Romuald Cudak, Agnieszka Tambor, Jolanta Tambor), inne funkcjonują poza seriami. Wszystkie zostały przygotowane (w zakresie autorskim i redakcyjnym) przez doświadczonych glottodydaktyków, językoznawców, kulturoznawców, literaturoznawców – nierzadko w konsultacji ze specjalistami innych dziedzin nauki. Warto nadmienić, że wiele z publikacji zostało zamieszczonych w otwartym dostępie na stronie Szkoły pod adresem: sjikp.us.edu.pl – zakładka *Publikacje – Biblioteka lektora*[1], co stanowi zachętę do korzystania z tych materiałów.

1 Znajdują się tam wśród wielu innych także spoza środowiska Szkoły, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/biblioteka-lektora [dostęp: 31.12.2023].

Rozważania jubileuszowe skłaniają do przedstawiania różnych faktów w porządku chronologicznym. Jednak w tym opracowaniu, poświęconym przeglądowi publikacji powstałych w kręgu Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, proponuję ujęcie tematyczne i funkcjonalne, uwzględniające zawartość treściową, a także cele oraz okoliczności opracowania i wydawania konkretnych książek i materiałów. Na tej podstawie można wyróżnić: 1) podręczniki kursowe; 2) podręczniki specjalistyczne; 3) podręczniki dodatkowe, ćwiczenia, gry edukacyjne; 4) opracowania systemu językowego na potrzeby nauczania polszczyzny; 5) opracowania specjalistyczne i kompendia dla nauczycieli i uczących się; 6) tomy pokonferencyjne i tematyczne. Ta lista pozwala już na wstępie wnioskować, że Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego może się poszczycić nie tylko obszerną, lecz także różnorodną biblioteczką zawierającą publikacje jej pracowników oraz współpracowników.

Podręczniki kursowe

Podręczniki kursowe autorstwa lektorów i wykładowców związanych ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej obejmują pozycje przeznaczone dla różnych grup odbiorców wyróżnianych na podstawie poziomu zaawansowania językowego, języka pierwszego osób uczących się, ich wieku oraz nadrzędnego celu skłaniającego do poznawania języka i kultury polskiej. W katowickim ośrodku powstało kilka podręczników, które są stale używane podczas różnych kursów polskiego prowadzonych w Szkole i poza nią, w ośrodkach polskich i zagranicznych. Autorki pierwszych takich publikacji to badaczki związane z ówczesnym Instytutem Języka Polskiego oraz Instytutem Nauk o Kulturze. Swoją wiedzę oraz doświadczenia zdobyte między innymi podczas nauczania polszczyzny na sierpniowej letniej szkole, a także podczas innych kursów oraz we współpracy z ośrodkami polonistycznymi na świecie, ujęły w formę podręczników, które doczekały się kolejnych wydań (aktualizowanych) oraz licznego grona usatysfakcjonowanych użytkowników.

W 1998 roku po raz pierwszy ukazał się podręcznik *Dzień dobry!* Aleksandry Janowskiej i Magdaleny Pastuchowej, przewidziany dla osób początkujących. Ważnymi cechami wyróżniającymi go spośród innych ówczesnych pozycji o podobnym przeznaczeniu były między innymi barwna i bogata – ale nieprzytłaczająca – szata graficzna, przejrzysty i stały układ jednostek lekcyjnych (ograniczonych każdorazowo do dwu stron formatu A4), uporządkowane

i nieprzeładowane komentarzami instrukcje gramatyczne dostosowane także – co bardzo ważne – do możliwości odbiorcy, który nie ma dość kompetencji, by skorzystać z rozbudowanego opisu gramatycznego lub by czynić odniesienia do systemu własnego języka pierwszego[2]. Zarówno owo „niefilologiczne" podejście autorek do prezentowanych treści, jak i żywe, sfabularyzowane teksty przedstawiające różne typowe sytuacje z życia bohaterów (sympatycznej wielopokoleniowej rodziny Orłowskich) przyczyniły się do dużej popularności podręcznika. Z czasem został on uzupełniony o płytę CD z nagraniami dialogów i tekstów oraz o klucz do ćwiczeń oraz *Zbiór testów* (Szałasta-Rogowska 2006). Po latach książka została zaktualizowana i na nowo wydana w dwu częściach (Janowska, Pastuchowa 2006), dzięki czemu zyskała na funkcjonalności. Nagrania na życzenie czytelników-użytkowników zostały umieszczone na stronach Szkoły: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/e-nauczanie/dzien-dobry-nagrania/ To znak nowych czasów – studenci, słuchacze, kursanci zwykle korzystają z urządzeń bez kieszeni do odtwarzania płyt CD.

Kolejne lata przyniosły książkę *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach* Małgorzaty Kity i Aldony Skudrzykowej (Kita, Skudrzykowa 2002). Autorki zwróciły się ku odbiorcom znającym polszczyznę w stopniu zaawansowanym (książka powstała bowiem jako dopełnienie podręcznika Małgorzaty Kity *Wybieram gramatykę!*), pragnącym lepiej poznać polską kulturę i literaturę oraz nastawionym na rozwijanie sprawności stylistycznej. Aby umożliwić realizację tak sprecyzowanych celów, w podręczniku zaproponowano bogaty wybór tekstów zróżnicowanych gatunkowo i stylistycznie, pogrupowanych tematycznie w trzy nadrzędne obszary: 1) język polski jako system znaków i zespół odmian; 2) kategorie semantyczne budujące językowy obraz świata polszczyzny; 3) język w działaniu. Jak deklarują autorki, „podręcznik oscyluje wokół słów i znaczeń, często konotacji semantycznych i kulturowych zawartych w polskich słowach i tekstach" (Kita, Skudrzykowa 2002, 6). Wśród wprowadzanych tekstów (bądź ich fragmentów) przeważają te o wyeksponowanej funkcji estetycznej. Polecenia i pytania zachęcają do osobistego zaangażowania w lekturę, kierują uwagę na sferę metaforyczną materiału tekstowego oraz uwrażliwiają na jego bogatą

2 „Nasz podręcznik przeznaczony jest dla uczniów, którzy nie mają dużych doświadczeń w uczeniu się gramatyki – nawet języka ojczystego. Komentarz został więc ograniczony do minimum; terminologię wprowadzamy w wypadkach, naszym zdaniem, absolutnie bezwzględnych" (Janowska, Pastuchowa 2002, 5).

warstwę językową. Odbiorcy – z powodzeniem mogą nimi być także polscy studenci, którzy realizują przedmioty z zakresu stylistyki, kultury języka, semantyki – znajdą tu również ciekawe ćwiczenia leksykalne.

Silne oddziaływanie podejścia komunikacyjnego w polskiej glottodydaktyce początku dwudziestego pierwszego wieku znalazło odzwierciedlenie w kolejnym podręczniku zatytułowanym *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych* (Serafin, Achtelik 2002). Wyzwanie postawione przed korzystającymi z tej publikacji same autorki ujęły w następujący sposób: „Książkę adresujemy do tych cudzoziemców, którzy po raz pierwszy mają kontakt z językiem polskim i zamierzają opanować go w stopniu pozwalającym zrozumieć proste komunikaty słowne i pisemne, aktywnie uczestniczyć w najprostszych dialogach oraz poznać podstawy systemu gramatycznego" (Achtelik, Serafin 2001, 372). Warto podkreślić, że w czasie powstawania podręcznika wielu uczących się języka polskiego zgłaszało takie właśnie potrzeby: w krótkim czasie nauczyć się porozumiewać w podstawowych, codziennych sytuacjach. Wśród osób uczęszczających na kursy było wówczas sporo pracowników międzynarodowych instytucji oraz firm zagranicznych rozwijających swą działalność w Polsce. Ze względów zawodowych (w tym także prestiżowych, związanych z kreowaniem własnego wizerunku wobec polskich współpracowników lub podwładnych), a także z powodów osobistych związanych z zamieszkiwaniem w Polsce odczuwali oni potrzebę komunikowania się po polsku w podstawowym zakresie, a więc na przykład stosowania zwrotów grzecznościowych, nawiązywania i podtrzymywania kontaktu, przedstawiania się, rozumienia prostych pytań i udzielania odpowiedzi na nie, samodzielnego pozyskiwania informacji w różnych sytuacjach. Te potrzeby językowe zaspokajał (i nadal to czyni) podręcznik *Miło mi panią poznać*, który w momencie opublikowania doskonale wypełnił lukę na rynku materiałów do nauczania polskiego. Dominowały na nim wówczas „klasyczne" podręczniki kursowe – i choć w kilku z nich wyraźne było nastawienie na użycie języka w komunikacji, to jednak z reguły przygotowywano je z myślą o dłuższym, regularnym kursie z rozbudowanym komponentem gramatycznym. Tymczasem w propozycji przedstawionej przez Aleksandrę Achtelik i Barbarę Serafin gramatyka – ujęta w formę tabel i skrótowo podanych informacji (np. na temat rekcji czasownika) – zaczęła pełnić funkcję wspierającą, „usługową" wobec komunikacji. Dzięki ilustracjom i zdjęciom podręcznik skłania do poznawania realiów życia w Polsce, stwarza okazje do wprowadzania informacji o kulturze, zwyczajach, tradycjach, normach zachowań społecznych.

Pozwala też osobie uczącej się dążyć do osiągnięcia samodzielności w rozwijaniu kompetencji językowych – autorki zadbały o podanie poleceń również w języku angielskim oraz o opracowanie klucza do ćwiczeń. Ważnym dodatkiem, który rozwija autonomię uczącego się, są tłumaczenia dialogów na różne języki – z kolejnymi edycjami ten załącznik znacznie się rozrósł i obecnie podręcznik wydawany jest w dwóch tomach, z których drugi zawiera tłumaczenia dialogów na osiem języków oraz klucz do ćwiczeń (Serafin, Achtelik 2022).

Polski mniej obcy Agnieszki Madei i Barbary Morcinek jest kolejnym podręcznikiem adresowanym do szerokiego kręgu odbiorców (grup heterogenicznych pod względem językowym i kulturowym), wydanym po raz pierwszy w 2007 roku (Madeja, Morcinek 2007, 2024). Materiał językowy zaproponowany w publikacji odpowiada opisowi poziomu średniego B2, a typy zadań językowych w kolejnych rozdziałach nawiązują do tych, które stosowane są w egzaminach certyfikatowych z języka polskiego jako obcego. Autorki zadbały o to, by w podręczniku znalazły się – jako źródło informacji i materiał ćwiczeniowy – teksty zróżnicowane tematycznie, gatunkowo i stylistyczne, w tym także utwory literackie. Użytkownicy dowiadują się wiele na temat polskich tradycji, obrzędów i zwyczajów, poznają elementy historii, wzbogacają swój język o liczne frazeologizmy, doskonalą znajomość gramatyki, sprawność słuchania, mówienia, czytania oraz pisania – wszystko po to, by język polski i polska kultura stały się „mniej obce", bardziej zrozumiałe, a przez to bliższe. Całość ma być również – zgodnie z intencją autorek – zachętą do podjęcia wysiłku przygotowania się do państwowego egzaminu poświadczającego znajomość języka polskiego. Podręcznik składa się z dwóch części. Pierwsza z nich to materiał językowy i ćwiczenia, w drugiej zawarto klucz do ćwiczeń, transkrypty nagrań oraz test certyfikatowy z zadaniami sprawdzającymi znajomość gramatyki oraz opanowanie poszczególnych sprawności.

Motywujący tytuł *Polski jest prosty!* widnieje na okładce podręcznika Barbary Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Abramczyk 2017), który jest przeznaczony dla osób japońskojęzycznych. Język japoński zastosowano w poleceniach, instrukcjach i objaśnieniach, co znacznie ułatwia naukę uczniom początkującym (podręcznik przewidziany jest na poziom A1). Nauczanie japońskich studentów stworzyło autorce okazję do uchwycenia specyfiki pracy z tą jednorodną grupą, a następnie do przetestowania różnych rozwiązań dydaktycznych i zastosowania ich w podręczniku. Oprócz zadań typowych dla kursowego podręcznika do nauki języka obcego (a wiec poświęconych wymowie, słownictwu, gramatyce,

rozwijaniu sprawności językowych) uczący się znajdą tu podane w ich języku informacje o kulturze polskiej oraz liczne odniesienia do własnej (japońskiej) kultury i rodzimych tradycji. Jest to zabieg celowy i skuteczny, gdyż pozwala odbiorcom lepiej zrozumieć różnice między oboma kulturami, a następnie podejmować próby wyjaśnienia (po polsku) specyfiki wybranych aspektów kultury japońskiej. Japończyk w Polsce będzie wszak przede wszystkim pytany o różne elementy ze swojego kraju i musimy go przygotować do umiejętności przekazania tych informacji po polsku właśnie.

Polski jest prosty! to pierwsza publikacja skierowana do odbiorców posługujących się określonym językiem ojczystym, która powstała w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. W 2024 roku ukazał się podręcznik dla Chińczyków przygotowany we współpracy z Pekińskim Uniwersytetem Języków Obcych (gdzie został opublikowany). Książka *Ni hao, Polsko* jest przewidziana dla osób początkujących i została napisana przez zespół autorski w składzie: Anna Gałęziowska-Krzystolik, Li Yinan, Barbara Morcinek-Abramczyk, Agnieszka Tambor. Z kolei w 2022 roku ukazała się ostatnia część z serii podręczników *Podręcznik standardowy. Polski,* która jest adresowana do osób koreańskojęzycznych. Seria ta powstała w ramach rządowego projektu promującego nauczanie języków rzadkich, który był realizowany w Uniwersytecie Studiów Międzynarodowych Hankuk w Seulu. Współautorkami trzech podręczników są Wioletta Hajduk-Gawron (poziomy A2, B1, B2) oraz Małgorzata Smereczniak (poziom B2). Publikacje przeznaczone dla poziomów A1 i A2 ukazały się w tradycyjnej drukowanej formie oraz w wersji elektronicznej (Czoj i in. 2020), natomiast podręczniki dla poziomów B1 i B2 – wyłącznie w wersji elektronicznej (Czoj i in. 2021; Czoj i in. 2022) i są one dostępne na stronie internetowej wydawcy (HUFS)[3]. Barbara Morcinek-Abramczyk i Magdalena Słyk (obecnie szefowa programu polskiego na Uniwersytecie w Uppsali) intensywnie pracują nad ukończeniem nowoczesnego podręcznika dla Szwedów z poleceniami w języku szwedzkim.

W kręgu zainteresowań glottodydaktyki polonistycznej od pewnego już czasu znajdują się – jako szczególni odbiorcy działań dydaktycznych – dzieci i młodsi nastolatkowie. Powstawanie kolejnych materiałów dydaktycznych

3 B1: http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1545&pageIndex=4&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022]. B2: http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1613&pageIndex=1&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

oraz programów nauczania uwzględniających potrzeby tej specyficznej (choć niejednorodnej) grupy wiąże się z rosnącym zapotrzebowaniem na takie publikacje – z różnych powodów przybywa chętnych do nauki polskiego, a sam proces nauczania uległ na przestrzeni czasu instytucjonalizacji oraz znacznej profesjonalizacji i prowadzony jest obecnie z wykorzystaniem różnorodnych specjalistycznych pomocy i podręczników. Jednym z nich jest propozycja Aleksandry Achtelik i Bernadety Niesporek-Szamburskiej – *Bawimy się w polski 1. Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci* (Achtelik, Niesporek-Szmburska 2021). Autorki zaproponowały zestaw materiałów przeznaczonych do pracy z uczniami w wieku od ośmiu do dwunastu lat, a tworzą go[4]: podręcznik, zeszyt ćwiczeń i klucz do zadań wraz z komentarzem dydaktycznym oraz transkryptami nagranych tekstów (nagrania zamieszczono na płytach CD). Zarówno treści nauczania, jak też ich układ i uporządkowanie w obrębie każdej z podręcznikowych i ćwiczeniowych jednostek odpowiadają możliwościom poznawczym oraz zainteresowaniom założonego odbiorcy. Zastosowanie wierszy i piosenek, wprowadzenie komiksu, fotografii, ilustracji, quizów, krzyżówek, rebusów, tabel z pewnością sprzyja nauce języka polskiego, czyni ją atrakcyjną oraz uporządkowaną, mobilizuje do aktywności i działań językowych. Pod względem tematów uczeń znajdzie tu teksty i ćwiczenia dotyczące jego codziennej aktywności, np. w szkole, w środowisku rówieśniczym, rodzinnym, społecznym. Zestaw materiałów opracowany jest w taki sposób, by ułatwić nauczycielom wspieranie wszechstronnego rozwoju uczniów w zakresie kompetencji kulturowych, społecznych i językowych poprzez wdrażanie do komunikowania się po polsku w różnych sytuacjach.

Podręczniki specjalistyczne i do nauczania specjalistycznych odmian języka

Kolejne podręczniki powstawały jako odpowiedź na potrzeby uczestników prowadzonych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego kursów przygotowujących do studiów w Polsce – a więc adresowanych do osób zainteresowanych nie tylko rozwijaniem ogólnych kompetencji językowych, lecz także nauką słownictwa specjalistycznego z różnych dziedzin związanych

4 W obecnej wersji (wydanie 5. zmienione) podręcznik składa się z dwóch części, wcześniej funkcjonował jako pozycja trzyczęściowa: podręcznik, zeszyt ćwiczeń, klucz do zdań z komentarzem dydaktycznym.

z planowanym kierunkiem studiów. Doświadczenia zgromadzone podczas prowadzenia zajęć na intensywnych kursach przygotowujących przyszłych studentów zaowocowały podręcznikami autorstwa Agnieszki Tambor: *(Nie) codzienny polski* (Tambor 2018) oraz *Licz na Banacha. Podręcznik do nauczania polskiego słownictwa specjalistycznego dla cudzoziemców* (Tambor 2019), a także publikacją *Polacy znani i nieznani* (Tambor, red., 2023).

(Nie)codzienny polski. Teksty i konteksty to książka obejmująca dziewięć rozdziałów tematycznie związanych z różnymi dziedzinami nauki. Zamierzeniem autorki było zachęcenie uczących się do rozbudowania własnego słownictwa i poszerzenia go o jednostki języka specjalistycznego, które nie zawsze (albo w niewystarczającym zakresie) znajdują się w podręcznikach kursowych i programach kursów lektoratowych, skoncentrowanych na nauczaniu ogólnej odmiany polszczyzny. Znajomość słownictwa specjalistycznego jest wręcz niezbędna przyszłym i obecnym studentom różnych kierunków, ale z podręcznika z powodzeniem skorzystają też inni użytkownicy, na przykład licealiści. Słownictwo wprowadzane jest tu za pośrednictwem ciekawych, nasyconych informacyjnie tekstów, a różnorodność zadań polegających np. na przygotowaniu wypowiedzi ustnej lub pisemnej czy zrozumieniu tekstu, a także wprowadzenie informacji gramatycznych z wyższych poziomów znajomości języka powodują, że podręcznik można z powodzeniem zaproponować też na „zwykłym" kursie lektoratowym.

Nazwisko profesora Stefana Banacha przywołane w tytule podręcznika *Licz na Banacha* (Tambor 2019) od razu naprowadza na obszary tematyczne z dziedziny nauk ścisłych – z książki skorzystają zatem wszyscy studiujący oraz przygotowujący się do tych studiów obejmujących przedmioty związane z matematyką, fizyką, astronomią, chemią, topografią. W podręczniku znalazły się też rozdziały gromadzące słownictwo biurowe i komputerowe, a także nazwy walut i miar. Dzięki różnorodnym i bardzo licznym ćwiczeniom uczący się mogą wielokrotnie powtarzać i utrwalać proponowane treści. Autorka zadbała o to, by praca z początkowymi rozdziałami książki była możliwa także dla tych, którzy dopiero zaczynają regularną naukę polskiego i nie mają jeszcze dobrze rozwiniętych kompetencji w zakresie polszczyzny ogólnej – ćwiczenia są bardzo konkretne, wymagają znajomości określonego słownictwa (a nie na przykład gramatyki), sporo miejsca poświęcono poprawnej wymowie i zapisywaniu ze słuchu.

Polacy znani i nieznani (Tambor, red., 2023a) to publikacja prezentująca sylwetki Polaków oraz osób polskiego pochodzenia znanych ze swych dokonań w różnych dziedzinach. W krótkich notkach, przetłumaczonych na kilka języków, przypomniano wiele postaci związanych m.in. ze światem nauki, sztuki, kultury i mody, wśród których są laureaci ważnych międzynarodowych nagród. Po zapoznaniu się z biogramami odbiorca będzie mógł wykorzystać poznane dzięki nim fakty, by spróbować swych sił w jednej z gier zamieszczonych w rozdziale *Ćwiczenia językowe, gry i zabawy*. Znalazły się tu między innymi gry *Naukowe bingo* oraz *Zgadnij, kto to!* – obie dostarczą emocji związanych z rozgrywką oraz pozwolą na weryfikację wiedzy i będą okazją do praktycznych ćwiczeń językowych. Aby używać polszczyzny poprawnej i mieć świadomość obecnych w niej tendencji i zachodzących zmian, warto zapoznać się z *Wyjaśnieniami gramatycznymi*, które dotyczą kategorii rodzaju w języku polskim. Odbiorcy (zarówno nauczyciele, jak i uczący się) znajdą tu informacje o regułach rządzących budową oraz użyciem feminatywów, maskulinatywów, neutratywów i osobatywów, a dzięki ćwiczeniom będą mogli utrwalić tworzenie tych form. Część książki zatytułowana *Nauka w Polsce* gromadzi opisy ważnych instytucji naukowych działających w naszym kraju. Do każdego z nich zostały opracowane zadania skłaniające do zapoznania się z profilem danej instytucji, a następnie do wykorzystania nabytej wiedzy w kreatywny sposób.

Podręczniki dodatkowe, ćwiczenia, gry edukacyjne

Do tej pojemnej i dość licznie reprezentowanej grupy publikacji zaliczyć można też niektóre prace omówione w innych częściach tego opracowania, np. *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach* (Kita, Skudrzykowa 2002), *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców* (Maciołek 2018). Zebrane w tym miejscu publikacje służą nauczaniu różnych aspektów języka i kultury polskiej poprzez dopełnianie podręcznika kursowego, stwarzanie uczącym się dodatkowych okazji do zastosowania umiejętności językowych w nowych kontekstach i celach – na przykład po to, aby dowiedzieć się więcej o Polsce, doświadczyć kontaktu z tekstami kultury. Z punktu widzenia dydaktyki stanowią też potrzebne i wartościowe urozmaicenie procesu nauczania, które pełni funkcję motywującą do dalszej nauki.

Śpiewająco po polsku (Majkiewicz, Tambor 2004) to zbiór teksów polskich piosenek (w wersji książkowej opracowania zebrano je na płycie CD)[5] oraz opartych na nich ćwiczeń językowych, które – z racji ich różnorodności tematycznej (pod względem leksykalnym, gramatycznym, komunikacyjnym) oraz ze względu na zróżnicowane poziomy trudności można stosować wybiórczo jako uzupełnienie lekcji. Rola dobrze dobranej piosenki w nauczaniu języka obcego jest obecnie doceniana przez nauczycieli i badaczy procesu nauczania (Deczewska 2020), a uczący się niezwykle lubią zajęcia urozmaicone w ten sposób. Za sprawą *Śpiewająco po polsku* mogą poznać – klasyczny już repertuar – utwory polskiej muzyki rozrywkowej oraz jej znamienitych twórców, a przy tym poćwiczyć polszczyznę. Obecnie publikacja jest dostępna w postaci elektronicznej poprzez stronę SJiKP (Majkiewicz, Tambor 2022: aktualne wydanie w formie e-booka można znaleźć i pobrać na stronie Szkoły: https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/podreczniki-dodatkowe-i-zbiory-cwiczen/spiewajaco-po-polsku/) – jest to nowe, poprawione i zmienione wydanie pierwotnej wersji papierowej. Dzięki interaktywnemu formatowi przy każdym z tekstów znajduje się odsyłacz do piosenki zamieszczonej w serwisie YouTube, co bardzo ułatwia pracę lektorowi, ale też zachęca użytkowników do samodzielnie podejmowanych działań.

Autorzy tekstów i ćwiczeń zawartych w książce *Polska półka historyczna. 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien* (Tambor A., red., 2020)[6] stanęli przed wyzwaniem, by we współczesnych czasach, w których wiele tematów ujmowanych jest w konwencji popkulturowej, a przez to często upraszczającej i izolującej zagadnienia z szerszego kontekstu, przedstawić wydarzenia z historii Polski w taki sposób, by odbiorca uporządkował i pogłębił swoją wiedzę oraz doświadczył ciągłości historii, aby przez to lepiej ją zrozumieć. Ważne było również, żeby zainteresować odbiorcę tematyką historyczną, a zawarte w książce treści przedstawić językiem dostępnym nawet tym, którzy od niedawna uczą się polskiego. Oprócz celu poznawczego osoby korzystające z *Polskiej półki historycznej* zrealizują też cel językowy – dzięki ćwiczeniom językowym podniosą poziom

5 Por. https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/06/Spiewajaco-po-polsku.pdf [dostęp: 15.09.2022].

6 Podręcznik powstał w ramach projektu *100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, który był finansowany ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w ramach programu Promocja Języka Polskiego. Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ była partnerem projektu.

znajomości polszczyzny. W książce nie zabrakło wielu dodatkowych objaśnień, ciekawostek, odesłań do tekstów autentycznych, a także map, zdjęć i reprodukcji obrazów oraz – co bardzo istotne – informacji z historii różnych narodów i krajów, co stanowi atrakcyjne odniesienie dla cudzoziemskiego odbiorcy.

Wśród materiałów pomocniczych opracowywanych w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego ważne miejsce zajmuje seria „Czytaj po polsku". Kolejne jej części, wydawane w niewielkim kieszonkowym formacie, lecz regularnie wznawiane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, cieszą się dużym zainteresowaniem wśród odbiorców. Dotąd ukazało się siedemnaście tomów. W serii publikowane są zarówno adaptacje polskich utworów literackich (przeznaczone na niższe poziomy zaawansowania), jak i fragmenty tekstów oryginalnych – te opatrzone są dodatkowymi objaśnieniami trudniejszych (np. archaicznych, rzadkich) słów. Tekstowi literackiemu towarzyszą ćwiczenia zalecane do wykonania przed lekturą, w jej trakcie oraz po niej – mają one charakter ćwiczeń słownikowych, gramatycznych, ale też ukierunkowanych na analizę i interpretację tekstu głównego. Dodatkowo tomiki przeznaczone dla średnio zaawansowanych i zaawansowanych zawierają konteksty interpretacyjne w postaci fragmentów innych tekstów. W każdej z części serii znajduje się notka o polskim autorze i jego twórczości. Na końcu książek przeznaczonych na niższe poziomy dodatkowo zamieszczono specjalnie skonstruowane słowniczki, dzięki którym czytelnik może zidentyfikować formy podstawowe wyrazów użytych w tekście, by – w razie potrzeby sprawdzić ich znaczenie w swoim języku. Trzeba nadmienić, że uważniejsza analiza kolejnych tomów przynosi spostrzeżenie, że seria znacznie ewoluowała. To zrozumiałe, gdyż pierwszy jej tomik ukazał się w 2003 roku, a na przestrzeni niemal dwudziestu lat pojawiły się nowe pomysły, upowszechniły się różne koncepcje związane z obecnością literatury w nauczaniu języka polskiego. Ścieżkę rozwoju serii można by ująć słowami: od instrumentalnego do podmiotowego traktowania tekstu literackiego. Oznacza to, że do kolejnych tomów wprowadzano coraz więcej ćwiczeń i zadań skupiających uwagę na funkcji estetycznej tekstu oraz nakierowujących odbiorcę na osobiste odczytanie i interpretację utworu. Taki sposób korzystania z „poczytajek" (jak nazywane są te niewielkie książeczki) właściwie od samego początku ich powstawania potwierdzali lektorzy i nauczyciele języka polskiego. Zaadaptowane teksty utworów z tomów 1–13 nagrano. Pliki dźwiękowe dostępne są na stronie internetowej Szkoły Języka i Kultury Polskiej[7]. Można je nie tylko

7 Por. https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/czytaj-po-polsku/ [dostęp: 17.12.2022].

odtworzyć, lecz także nieodpłatnie pobrać i potraktować jako inny sposób kontaktu z utworem, alternatywny bądź równoległy względem tekstu pisanego.

Zainicjowana w 2021 roku seria „Czytam po polsku" (redaktorzy serii: Romuald Cudak, Agnieszka Tambor, Jolanta Tambor) przeznaczona jest przede wszystkim dla zagranicznych polonistów i slawistów, ale będzie też odpowiednia dla uczniów szkół polonijnych oraz szkół w Polsce. Dotąd opublikowano jeden (pierwszy) jej tom opracowany przez Romualda Cudaka, a zatytułowany *Kolędy polskie* (Cudak 2021) i przeznaczony dla znających język polski na poziomie od B2 do C2. Książka zawiera opatrzone komentarzami teksty kolęd obrzędowych (śpiewanych nadal w okresie Bożego Narodzenia) oraz utworów poetyckich stylizowanych na kolędy, a także teoretyczne uwagi o prezentowanym gatunku. Te treści dopełnione są różnorodnymi ćwiczeniami bazującymi na tekstach, fotografiach, tabelarycznych zestawieniach oraz poleceniach zachęcających do aktywności językowej.

Lubianym i chętnie stosowanym urozmaiceniem procesu nauczania języka są krzyżówki oraz gry dydaktyczne. Do takich pomocy zaliczają się *Krzyżówki dla uczących się języka polskiego*, które przygotowali Marcin Maciołek i Agnieszka Madeja, a zilustrowała Natalia Łukomska (Maciołek, Madeja 2021). Autorzy opracowali dwadzieścia dwie krzyżówki, w których zawarli słownictwo z poziomu A1. Jest ono pogrupowane tematycznie (na przykład zakupy, cechy przedmiotów, ubrania), a czasowniki podzielono według trzech koniugacji, dzięki czemu przy odgadywaniu tych leksemów uczący się mogą też uporządkować i powtórzyć informacje gramatyczne. Samo odgadywanie słów, które należy poprawnie wpisać do krzyżówek, opiera się na materiale ilustracyjnym, przez co uniknięto sytuacji, gdy stopień skomplikowania leksykalnego i gramatycznego uniemożliwiłby osobom początkującym zrozumienie opisu. Rysunki obrazujące hasła są bardzo estetyczne, dopracowane w szczegółach, a co najważniejsze – jednoznaczne.

W Szkole Języka, Literatury i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego powstały dwie karciane gry dydaktyczne: *Znajdź pytanie, znajdź odpowiedź. Gra komunikacyjno-gramatyczna (poziom A1/A2)* (Hajduk-Gawron 2011, nowe wydanie 2024) oraz *Co to znaczy? Czy to wiesz? Gra edukacyjna – język polski dla cudzoziemców (poziom A1-B1)* (Hajduk-Gawron, Smereczniak 2013). Karty obu talii są numerowane i każda jest zbudowana na zasadzie kostki domina – na jednym z krótszych boków znajduje się pytanie, a na drugim odpowiedź, jednak frazy zamieszczone na tej samej karcie nie pasują do siebie. Zadaniem grających jest znalezienie poprawnej odpowiedzi na innej karcie, a potem dopasowanie

kolejnej karty (jak w grze w domino) – można tego dokonać na różne sposoby, a kolejne warianty gry szczegółowo wyjaśniono w instrukcji, która zawiera też uniwersalny klucz. Karty *Znajdź pytanie, znajdź odpowiedź* pozwalają ćwiczyć podstawową komunikację, zadawanie i rozumienie pytań oraz udzielanie odpowiedzi poprawnych pod względem językowym i komunikacyjnym. Formułowanie pytań w języku polskim jest dla obcokrajowców skomplikowanym zadaniem, szczególnie pytań rozpoczynających się od przypadkowych (deklinacyjnych) form zaimków *kto* i *co*, a gra ma pokazać sens i mechanizm ich budowania. Z kolei zestaw zatytułowany *Co to znaczy? Czy to wiesz?* obejmuje pytania z czterech kategorii: frazeologizmy, znajomość polskiej literatury, znajomość polskich realiów, słownictwo dotyczące życia codziennego.

Zestaw gier dydaktycznych dopełnia *Ekotabu* autorstwa Justyny Pilak (Pilak 2023). Połączenie prostych i powszechnie znanych zasad gry (tabu) z aktualną i niezwykle ważną tematyką przyniosło bardzo dobry efekt. Dzięki kartom *Ekotabu* – graficznie zaprojektowanym w kształcie kropli wody – uczący się mogą w atrakcyjnej formie powtórzyć i uzupełnić słownictwo służące do wypowiadania się na temat kryzysu klimatycznego oraz działań proekologicznych. Zagadnienia związane z negatywnymi konsekwencjami aktywności człowieka na Ziemi są coraz wyraźniej obecne w edukacji[8], należy więc poszukiwać ciekawych i skutecznych sposobów wprowadzania tej tematyki do nauczania języka polskiego jako obcego. Warto podkreślić uniwersalny charakter gry *Ekotabu*, ponieważ doskonale sprawdzi się ona także podczas innych zajęć czy warsztatów, poza lekcją języka polskiego.

Niezwykle przydatną, a przy tym atrakcyjną pomocą jest koło czasownikowe zatytułowane *Czasownikowa ruletka* – system spiętych tekturowych kół, które można obracać wokół wspólnej osi. Używa się go jako swoistego generatora form gramatycznych – wystarczy, że użytkownik odpowiednio ustawi elementy koła, by znacznik wskazał jeden z czasowników wpisanych na obwodzie. Wówczas na środku planszy „wygeneruje się" (dzięki odpowiednio rozmieszczonym okienkom) zestaw form wybranego czasownika. Pomysłodawczynią koła i jego autorką jest Jolanta Tambor.

W tym kręgu publikacji oddzielną grupę stanowią dwa programy komputerowe o bliźniaczych tytułach: GRAMPOL (Tambor, Cudak 2000) oraz FRAZPOL (wersja próbna: Cudak, Tambor 2000) – materiały pomocnicze do

8 Por. np. tekst zamieszczone w numerze 1(31) „Postscriptum Polonistycznego" z 2023 r. Tom zatytułowany *Edukacja humanistyczna w czasach antropocenu* w całości poświęcono tej tematyce.

nauczania polskiej gramatyki i frazeologii. GRAMPOL został w 2002 roku wyróżniony Europejskim Znakiem Jakości, jako program innowacyjny i funkcjonalny – obejmuje bowiem całą odmianę rzeczowników i czasowników polskich oraz daje uczącym się możliwość ćwiczenia form w kontekstach, a także sprawdzania swych umiejętności w trybie testowym[9]. Pierwsza wersja FRAZPOL-a powstała w 2000 roku pod kierunkiem Jolanty Tambor i Romualda Cudaka. Druga edycja (Madeja, Malejka, Smereczniak, Schniggenfittig 2009) została rozbudowana zarówno w zakresie wyboru frazeologizmów, jak też typów ćwiczeń i testów. Ponadto program zawiera trzy typy słowników, które na różne sposoby grupują materiał frazeologiczny z ćwiczeń i testów: słownik alfabetyczny (w języku polskim, angielskim i niemieckim), gniazdowy i znaczeniowy. Dzięki temu użytkownicy mogą wygodnie dopasować sposób korzystania z programu do własnych potrzeb. W tej drugiej ulepszonej wersji FRAZPOL ma o wiele atrakcyjniejszą szatę graficzną i tłumaczenia niemieckie poleceń do ćwiczeń.

Opracowania systemu językowego na potrzeby nauczania polszczyzny

W 1998 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego ukazało się pierwsze, dwutomowe wówczas, wydanie książki Małgorzaty Kity *Wybieram gramatykę!* (Kita 1998). Autorka w sposób syntetyczny, w formie tabel oraz krótkich objaśnień, przedstawiła system języka polskiego z podziałem na fonetykę, fleksję, słowotwórstwo, składnię, a także zaproponowała liczne ćwiczenia służące jego opanowaniu i utrwaleniu, a następnie wykorzystaniu w komunikacji. Podręcznik od początku cieszył się dużą popularnością zarówno na zagranicznych polonistykach i lektoratach języka polskiego, jak i w kraju – używany był (i jest do dzisiaj) podczas zajęć z cudzoziemcami zaawansowanymi, z osobami przygotowującymi się do pracy w charakterze nauczyciela języka polskiego (np. na studiach podyplomowych, warsztatach, szkoleniach), a także ze studentami różnych kierunków, którzy w swym programie studiów mają przedmioty językoznawcze i dotyczące kultury języka. Z czasem, przygotowując kolejne wydanie (uzupełniane i poprawione), autorka zredagowała całość w formie jednego tomu (Kita 2017). W zamierzeniu autorki podręcznik ma

9 W 2024 r. w ramach projektu *Zagrajmy w Polskę* (Program „Promocja Języka Polskiego" NAWA) powstaje nowoczesna, zmieniona, poprawiona i uzupełniona wersja programu – pracują nad nią Agnieszka Madeja i Małgorzata Smereczniak.

zachęcić użytkowników do spojrzenia na polską gramatykę z optymizmem i zaciekawieniem. W konferencyjnej prezentacji książki tak wyjaśnia swoją strategię doboru tekstów stanowiących podstawę ćwiczeń gramatycznych: „Wydaje mi się, że prezentacja zjawisk gramatycznych przez pokazanie ich użycia w dobrych, atrakcyjnych tekstach literackich daje szansę – dzięki powiązaniu ich z pewnym przeżyciem estetycznym – na utrwalenie ich w pamięci uczącego się" (Kita 2001, 358).

Syntetyczne opracowanie fleksji polskiej zaproponował Marcin Maciołek. Autor w pierwotnie dwuczęściowej *Tęczowej gramatyce języka polskiego w tabelach* (Maciołek 2010, 2012, następne wydania w jednym tomie) opracował i zestawił reguły, według których uczący się mogą budować formy gramatyczne potrzebne im w komunikacji. Jest to z jednej strony ujęcie syntetyczne, tabelaryczne, a z drugiej – przejrzyste i precyzyjne (w zakresie wyznaczonym przez autora). Korzystanie z tak przygotowanych instrukcji sprawia, że znacznie ograniczona jest możliwość popełnienia błędu na etapie tworzenia form, co podkreślają zarówno cudzoziemcy, jak też nauczyciele – bowiem w obu tych grupach okraszone rysunkami tabele cieszą się dużym uznaniem. W książce zawarto również wykaz najważniejszych terminów gramatycznych w przekładzie na kilka języków, a wszystkie określenia terminologiczne i dodatkowe instrukcje wprowadzone w toku wywodu opatrzono tłumaczeniami na języki angielski i niemiecki.

W 2021 roku ukazała się ciekawa i innowacyjna propozycja ujęcia polskiej gramatyki. Książka Marcina Maciołka i Jolanty Tambor *Przeszłość w teraźniejszości. Historyczne korzenie współczesnych reguł i wyjątków polszczyzny* (Maciołek, Tambor 2020) wyjaśnia regularności, nieregularności, a także wyjątki we współczesnej fleksji poprzez nawiązania do historii języka, bowiem – jak zauważają autorzy (a obserwacja ta poparta jest ich bogatymi doświadczeniami w nauczaniu gramatyki): „ukazanie istoty procesu, który doprowadził do aktualnego stanu polszczyzny, prawie zawsze ułatwia zrozumienie i akceptację danego zjawiska. Jeszcze do niedawna unikano w nauczaniu gramatyki synchronicznej (opisowej) odniesień historycznojęzykowych, osobiście uważamy jednak, że takie odwołania przynoszą niezaprzeczalne korzyści" (Maciołek, Tambor 2020, 3). Innowacyjność tego opracowania polega więc na konsekwentnym włączaniu objaśnień historycznojęzykowych w informacje o częściach mowy i przysługujących im kategoriach gramatycznych, co pozwala udzielić odpowiedzi na ważne pytanie, które często zadają cudzoziemcy (a czasem ich nauczyciele): „Dlaczego tak właśnie mówimy?". W 2023 roku taśmę drukarską

opuściła *Kieszonkowa gramatyka języka polskiego* (Maciołek 2023) – wybór najważniejszych tabel zaczerpniętych z pełnych opracowań.

W 2024 roku ukazał się cykl zeszytów kompetencyjnych *(Nie)codzienny polski. Operacje na językach (z. 1), Operacje na słowach (z. 2), Operacje na tekstach (z. 3)* z ćwiczeniami, które mają czytelnikom pokazać logiczność systemową języka polskiego (i nie tylko polskiego) oraz nauczyć ich samodzielnego odkrywania językowych regularności. Autorki napisały we wstępie:

> Cykl kompetencyjny *(Nie)codzienny polski* pokazuje, że gramatyka (zbiór reguł łączenia znaków w systemie języka) nie jest taka straszna, jak często poznającym nowy język się zdaje, wręcz przeciwnie jest ciekawa, atrakcyjna i – przede wszystkim – przydatna. Pomaga rozumieć teksty, pomaga uczyć się innych języków, pomaga próbować odnaleźć się w sytuacji, gdy mamy do czynienia z przejawem języka dotąd nieznanym, przez analogię do znanego. Wreszcie uczy myśleć, analizować, porównywać, poszukiwać analogii. Można tu sparafrazować jedno z powiedzeń Stefana Banacha, genialnego polskiego matematyka, że prawdziwym znawcą języka i wybitnym uczestnikiem aktu komunikacji jest ten, kto nie tylko umie znajdować analogie między słowami, ale ten, co widzi analogie między analogiami. Taką postawę wobec znanego sobie i nowo poznawanego języka / nowo poznawanych języków warto przyjąć: postawę badacza, znajdującego radość z mówienia, porozumiewania się i rozumienia (Tambor, Tambor 2024, z. 0).

Oddzielną podgrupę tworzą opracowania i materiały ćwiczeniowe służące kształceniu wymowy polskiej[10]. Od początku istnienia Szkoły Języka i Kultury Polskiej nauczanie wymowy stanowiło – dzięki naukowym zainteresowaniom Jolanty Tambor – jeden z ważniejszych obszarów badań oraz praktycznych implementacji. W 1993 roku w wyniku prac prowadzonych pod kierunkiem J. Tambor i R. Cudaka powstały pierwsze *Głoski polskie*, czyli materiały edukacyjne do nauczania wymowy polskiej – zarejestrowane wówczas na taśmie wideo – wraz z przewodnikiem wydanym w formie skryptu. Obecnie do dyspozycji użytkowników (nauczycieli i uczących się) pozostaje najnowsze – oparte na pierwotnym pomyśle, ale znacznie zmienione i rozszerzone wobec pierwszej edycji – wydanie *Głosek polskich* autorstwa M. Maciołka i J. Tambor (Maciołek, Tambor 2018). Publikacja zawiera m.in. teoretyczne omówienia zasad

10 Szerzej na ten temat w tekście Karoliny Graboń i Marcina Maciołka w niniejszym tomie.

artykulacji, intonacji i trudności z polską wymową, przed którymi stają różne grupy uczących się. Znalazł się w niej także wyjątkowo bogaty zestaw ćwiczeń artykulacyjnych. Ponieważ autorzy zachęcają do korzystania z *Głosek polskich* również nauczycieli, zamieścili w swej pracy test i quiz, które pozwolą zweryfikować wiedzę. W formie osobnych plansz autorzy *Głosek polskich* opracowali zestaw schematycznych rentgenogramów (Maciołek, Tambor 2012), przygotowali też scenariusz nagrania wymowy polskich fonemów i sprawowali opiekę merytoryczną nad jego realizacją. Dzięki tym materiałom uczący się mogą przeanalizować (na schemacie) układ narządów mowy oraz (na nagraniu) ułożenie ust podczas wzorcowej realizacji polskich głosek. Zarówno rentgenogramy, jak i filmy z wizualizacją wymowy zostały udostępnione na stronie SJiKP[11].

W serii *Kultura i Język Polski dla Cudzoziemców* ukazała się praca Marcina Maciołka zatytułowana *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców* (Maciołek 2018). Składa się ona z książkowego opracowania, które zawiera nie tylko ważne spostrzeżenia na temat konieczności nauczania poprawnej wymowy, trudności z tym związanych, lecz także cenne porady metodyczne dla nauczycieli. Autor udostępnił czytelnikom obszerną bibliografię prac poświęconych nauczaniu wymowy polskiej cudzoziemców. Zasadnicza część pracy obejmuje zbiór dwustronnych kart – na awersie każdej z nich zamieszczona jest graficzna wizualizacja słowa zapisanego na rewersie. Leksemy układają się w pary minimalne stosowane podczas ćwiczeń słuchu fonematycznego, należą przy tym – w zdecydowanej większości – do podstawowego kręgu słownictwa. Estetyczne i czytelne ilustracje wykonane przez Aleksandrę Bibrzycką nie tylko uatrakcyjniają karty, ale stanowią o ich wartości dydaktycznej na równi z samym doborem słów.

Znakiem nowych czasów są interaktywne publikacje multimedialne zatytułowane *Rzeczownik bez tajemnic* (Tambor, red., 2023), *Liczebnik bez tajemnic* (Tambor, red., 2023) oraz hybrydowa w zamierzeniu i wykonaniu *Ortografia bez tajemnic* (Tambor, Tambor, red., 2023), które – zgodnie z zapowiedzią zawartą w tytułach – odsłaniają tajniki odmiany i użycia form rzeczownikowych i liczebnikowych oraz zasady polskiej pisowni. Kolejne karty elektronicznych książek odsyłają do nagrań i prezentacji zamieszczonych na platformie YouTube,

11 Por. https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2018/05/Rentgenogramy.pdf; https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/podreczniki-dodatkowe-i-zbiory-cwiczen/gloski-polskie-przewodnik-fonetyczny-dla-cudzoziemcow-i-nauczycieli-uczacych-jezyka-polskiego-jako-obcego/ [dostęp: 15.09.2022].

a przygotowanych przez językoznawców oraz glottodydaktyków. W bardzo przystępny sposób, z dbałością o odbiorcę (służy temu m.in. posługiwanie się licznymi przykładami, objaśnieniami, wizualizacjami), ale również z troską o jakość merytoryczną podawanych treści, autorzy przedstawiają zagadnienia dotyczące form gramatycznych oraz ich funkcjonowania we współczesnej polszczyźnie. Nierzadko tłem wywodu stają się procesy historycznojęzykowe, dzięki czemu odbiorcy łatwiej jest zrozumieć istotę różnych – czasem odbieranych jako pozornie nielogiczne lub niekonsekwentne – zjawisk językowych. Charakter tych opracowań sprawia, że służą one nie tylko uczącym się polszczyzny na różnych poziomach, lecz także nauczycielom chcącym odświeżyć lub uporządkować wiadomości z gramatyki oraz wszystkim zainteresowanym polszczyzną. *Ortografia* zawiera również ćwiczenia związane z regułami polskiej pisowni oraz z realiami, których dotyczą teksty dyktand.

Opracowania specjalistyczne i kompendia dla nauczycieli i uczących się

Szkoła Języka i Kultury Polskiej od wielu lat kształci, w systemie trzysemestralnych Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego, drugiego i odziedziczonego, prowadzi też warsztaty, kursy i seminaria, dzięki którym praktykujący nauczyciele mogą odświeżyć swą wiedzę o języku i kulturze, rozwinąć umiejętności dydaktyczne i kompetencje językowe. Obie formy kształcenia – w Polsce i za granicą – stały się impulsem oraz zachętą do opracowania trzyczęściowej publikacji o zbliżonych – choć znacząco zmodyfikowanych tytułach, które można rozumieć jako namysł nad tym, czym w istocie jest praca nauczycieli: *Sztuka czy rzemiosło?* (Achtelik, Tambor, red., 2007), *Sztuka i rzemiosło* (Achtelik, Kita, Tambor, red., 2010); *Sztuka to rzemiosło* (Tambor, Achtelik, red., 2013). W książkach zawarto artykuły poświęcone różnym aspektom nauczania języka polskiego i polskiej kultury. Znamienny jest stały podtytuł każdego z tomów: *Nauczyć Polski i polskiego.* Oddaje on zamierzenia autorów i redaktorów serii, ale też cel praktycznych działań całego kręgu osób, do którego tomy te trafiają. Odbiorcy – nauczyciele języka polskiego – znajdą tu zarówno artykuły o charakterze przekrojowym, jak i bardziej szczegółowe analizy. Autorzy, którymi są doświadczeni glottodydaktycy i wykładowcy związani z różnymi instytucjami w Polsce i za granicą, przygotowywali teksty naukowe,

w których uwzględnili także konkretne wskazówki metodyczne. Dzięki temu seria stanowi nie tylko rzetelne i wiarygodne źródło wiedzy, lecz także wspiera lektorów i nauczycieli w przygotowywaniu zajęć i seminariów.

Nieocenioną pomocą w pracy nauczycieli, wykładowców i lektorów – zwłaszcza, gdy prowadzą oni różne formy działalności edukacyjnej w zagranicznych ośrodkach polonijnych, polonistycznych bądź slawistycznych – są wszelkie leksykony i kompendia, które gromadzą i porządkują informacje na temat kultury oraz języka, a przy tym prezentują treści w interesujący sposób. Syntetyczne i przekrojowe ujęcia wybranych treści są również doceniane przez inne osoby, niezwiązane z nauczaniem, lecz chcące lepiej poznać i zrozumieć Polskę. W Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego powstało kilka takich opracowań, wszystkie stanowią inspirację do rozwijania kompetencji kulturowych i międzykulturowych, a niektóre (w całości lub we fragmentach) można potraktować jako gotowe narzędzia do realizowania podobnych działań. Za chronologicznie najwcześniejszą pracę z tego kręgu należy uznać *Kulturę polską. Silva rerum* (Cudak, Tambor, red., 2002; nowe wyd. poprawione i uzupełnione 2023), pomyślaną jako przewodnik po kulturze i tradycji. W kilkunastu artykułach naukowcy z Uniwersytetu Śląskiego, mający doświadczenie w pracy z cudzoziemcami, przedstawili analizy wybranych zjawisk społecznych, kulturowych, historycznych, literackich i językowych. Na marginesach książki umieszczono hasła słownika, w których objaśnione zostały pojęcia i symbole kluczowe dla polskiej kultury – śmiało można je dziś nazwać polskimi kulturemami.

Polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien (Tambor 2012) oraz *Nowa polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien* (Tambor 2015) to opracowania prezentujące dorobek polskiej kinematografii w autorskim wyborze. Zawierają one uporządkowany według przemyślanego klucza zestaw informacji na temat filmowych i serialowych twórców, bohaterów i motywów. Zwięzłe streszczenia dzieł filmowych oraz przytoczone opinie polskich i zagranicznych odbiorców z pewnością ułatwią wybór filmów początkującym widzom, a innym pozwolą odświeżyć pamięć i zachęcą do ponownego sięgnięcia po omawiane tytuły – albo do zaproponowania ich swoim uczniom i studentom. Dużą pomocą dla widzów mniej zorientowanych w kulturze są liczne dodatkowe informacje w postaci komentarzy, haseł, ciekawostek, nawiązań, odniesień do innych utworów – pomagają

w zrozumieniu kontekstu filmu, dzięki czemu ułatwiają jego odbiór. Z kolei nauczycielom wskazują możliwości zaplanowania lekcyjnej pracy z filmem.

Gotowe pomysły na zajęcia z wybranymi dziełami filmowymi zawiera praca Justyny Hanny Budzik i Agnieszki Tambor *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego* (Budzik, Tambor 2018), którą można uznać za dopełnienie i rozwinięcie *100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien* (Tambor 2012, 2015) i zaliczyć do podręczników dodatkowych. Autorki, przekonane o wartości płynącej z wiązania edukacji filmowej z językową, proponują w niej wiele konkretnych ćwiczeń, dostosowanych do wybranych filmów i ułożonych w zwarte scenariusze zajęciowe. Opracowały też szczegółowe informacje o twórcach każdego filmu, jego treści i możliwościach interpretacyjnych przez nią otwieranych. Autorki, wskazując walory korzystania z filmów w pracy z cudzoziemskimi odbiorcami, zwracają uwagę, że taka praktyka pozwala (przy zachowaniu odpowiedniego podejścia) podjąć tematy trudne, nawet kontrowersyjne – a przez to nieobecne w klasycznych podręcznikach i pomijane w programach nauczania, często jednak ważne dla uczących się. Ponadto stwierdzają:

> Za pośrednictwem filmu uczący się poznaje również realia, obyczaje i zachowania typowe dla danej kultury, jeśli oczywiście lektor wybierze takie przykłady, których twórcy nie posługują się groteską, satyrą czy karykaturą [...]. Podkreślić przy tym należy, że nie chodzi tu a akademicką wiedzę na temat kultury polskiej, ale raczej o kompetencje, które pozwolą uczącym się zrozumieć, jak funkcjonuje polskie społeczeństwo, oraz wpłyną na jego umiejętność odnalezienia się w danych sytuacjach komunikacyjnych i społecznych (Budzik, Tambor A. 2018, 6–7).

Wyposażenie cudzoziemca (ale także rodzimego użytkownika polszczyzny) w kompetencje językowo-kulturowe pozwalające na aktywne uczestnictwo w autentycznej komunikacji, obfitującej między innymi w aluzje i bezpośrednie odniesienia do utworów literackich, stało się jednym z celów przyświecających autorom i redaktorom publikacji *Na wyrywki. 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec* (Cudak, Hajduk-Gawron, Madeja, red., 2018). Równie istotnym zamiarem było przypomnienie odbiorcom wybranych wyimków z polskiej literatury i utrwalenie ich w zbiorowej świadomości oraz w języku. Większość cytatów opracowanych w tym zbiorze istnieje

w różnych obiegach komunikacyjnych na zasadzie powiedzeń, złotych myśli, idiomów, jednak niektóre – uznane przez zespół redakcyjny za szczególnie ważne i nośne znaczeniowo – przedstawiono tu z zamiarem upowszechnienia ich poza wąskim kręgiem specjalistów. Książka jest swoistym znakiem czasów. Z jednej strony odpowiada na potrzeby współczesności, w której fragment zastąpił całość, a z drugiej – upomina się o tę całość (a więc o postać autora, cały utwór źródłowy, szerszy kontekst jego powstania, jego funkcjonowanie wśród innych tekstów), bez której ów fragment przygasa i traci swą moc przenoszenia sensów oraz budowania porozumienia między uczestnikami komunikacji.

Zarówno tom *Na wyrywki* (Cudak, Hajduk-Gawron, Madeja, red., 2018), jak i *Polska półka filmowa* (Tambor A., 2012) oraz *Nowa polska półka filmowa* (Tambor A., 2015), a także omówiona w innym miejscu tego tekstu *Polska półka historyczna* (Tambor A., red., 2020) tworzą cykl o nazwie *Leksykon Polski.*

Tomy pokonferencyjne i tematyczne

Od pierwszych lat swego istnienia Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, jako jednostka uniwersytecka, organizowała oraz współorganizowała (m.in. z Międzyinstytutową Pracownią Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie, a później z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich) konferencje naukowe, seminaria, spotkania polonistów z całego świata. Jednym z efektów takich przedsięwzięć są wartościowe materiały pokonferencyjne zgromadzone w licznych tomach, spora ich część układa się w serie tematyczne. Zebrane w nich teksty naukowe są świadectwem rozwoju glottodydaktyki polonistycznej w jej różnych obszarach.

Taki charakter ma tom *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego* (Cudak, Tambor, red., 2001), wydany po zorganizowanej przez Szkołę IV konferencji Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Publikacja gromadzi teksty prezentujące zagadnienia metodyczne związane z nauczaniem języka i kultury, przynoszące propozycje projektowania różnych typów kursów oraz programów nauczania, przedstawiające zagadnienia językowe, nowe pomoce dydaktyczne itp. Osobną część obrad poświęcono opracowywanemu wówczas systemowi certyfikacji języka polskiego.

Jedną z rozpoznawalnych serii wydawniczych Szkoły są „Adaptacje" obejmujące tomy z referatami wygłaszanymi podczas cyklu konferencji pod tym samym tytułem. Dotąd, przy współpracy organizacyjnej Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ, odbyły się trzy takie spotkania naukowców i miały one miejsce w latach: 2012, 2014, 2017. Każdy z tomów tego cyklu opatrzony jest uszczegółowiającym podtytułem, który był też tematem wiodącym kolejnej konferencji: *Język – Literatura – Sztuka* (Hajduk-Gawron, Madeja, red., 2013), *Transfery kulturowe* (Hajduk-Gawron, red., 2015), *Implementacje, konwergencje, dziedziczenie* (Hajduk-Gawron, Pospiszil, red., 2018). Zawartość wszystkich publikacji jest niezwykle różnorodna i interesująca, co wynika z rozmaitych i realizowanych z pasją zainteresowań badaczy uczestniczących w konferencjach, którzy – zainspirowani pojemną kategorią *adaptacji* – eksplorowali język, literaturę, sztukę, historię, zjawiska kulturowe i społeczne.

Z kolei publikacje zebrane w serię *Literatura polska na świecie* powstały w związku z cyklem konferencji o ugruntowanej już tradycji sięgającej 2005 roku, kiedy odbyło się pierwsze międzynarodowe spotkanie badaczy literatury polskiej. Poszczególne tomy serii są sprofilowane tematycznie (Cudak, red., 2006, 2007, 2010, 2012, 2014; Cudak, Pospiszil, red., 2016; Frukacz, red., 2019, 2019a) i zwierają naukowe rozważania dotyczące różnych aspektów obecności literatury polskiej w świecie – m.in. jej tłumaczeń, odczytań, zakresu i przejawów obecności w przestrzeni społecznej i kulturowej danego obszaru, jej funkcji tożsamościowej i (auto)identyfikacyjnej. Ostatni, ósmy tom jest dedykowany profesorowi Romualdowi Cudakowi, z okazji jubileuszu 65-lecia badacza, redaktora naukowego kolejnych tomów serii, pomysłodawcy konferencji *Literatura polska na świecie*. W 2022 roku, po przerwie spowodowanej pandemią, odbyło się kolejne spotkanie w międzynarodowym gronie znawców i badaczy literatury polskiej. Pokłosie konferencji ukazało się w 2023 i 2024 roku w "Postscriptum Polonistycznym".

W czerwcu 2016 roku w Katowicach odbył się VI Światowy Kongres Polonistów. W ciągu kilku dni jego trwania (22–25 czerwca) uczestnicy – reprezentanci różnych polskich i zagranicznych ośrodków, w których prowadzone są badania polonistyczne oraz realizowane jest nauczanie języka i kultury polskiej – obradowali nad kondycją polonistyki u progu XXI wieku, czynili podsumowania, kreślili perspektywy rozwoju, dzielili się wynikami własnych badań nad językiem i literaturą polską. Wystąpienia gości Kongresu zostały utrwalone w formie artykułów naukowych i opublikowane w sześciu

tomach, które całościową redakcją naukową objęła Jolanta Tambor (Tambor J., red. nauk., 2018). Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ była głównym organizatorem Kongresu, a jej pracownicy i współpracownicy redagowali poszczególne tomy pokongresowe.

Na zakończenie w nieco ludycznym tonie, do którego uprawnia jubileusz, wypada zwrócić uwagę na tytuły zebranych tu podręczników, pomocy dydaktycznych, prac zbiorowych i opracowań. Często poza funkcją informacyjną (tę rolę pełnią też podtytuły), realizują one także cel perswazyjny – odczarowują polszczyznę przez niektórych stereotypowo postrzeganą i czasem przedstawianą jako język niezwykle trudny, wręcz niemożliwy do opanowania. Taka postawa wobec języka (jakiegokolwiek) może negatywnie wpływać na postrzeganie kultury z nim związanej, jako hermetycznej, niedostępnej, niezrozumiałej. Tymczasem – o czym świadczą tytuły – przy zastosowaniu odpowiednich materiałów dydaktycznych, adekwatnych i zróżnicowanych technik pracy, uwzględnieniu potrzeb i możliwości odbiorców okazuje się, że polski może stać się prosty i mniej obcy (*Polski jest prosty*; *Polski mniej obcy*), może obsługiwać sytuacje codzienne (*Dzień dobry!; Miło mi panią poznać*) oraz te „niecodzienne" (*(Nie)codzienny polski*). Z kolei zachęcanie, by czytać po polsku (seria *Czytaj po polsku*), owocuje z czasem deklaracją, że już po polsku się czyta (seria *Czytam po polsku*), a także, że zna się polską literaturę na wyrywki (*Na wyrywki*) i polski umie się śpiewająco (*Śpiewająco po polsku*). Okazuje się, że polską gramatykę można zobaczyć w jaśniejszych barwach, a nawet w kolorze (*Tęczowa gramatyka języka polskiego*), a odsłonięcie jej (prawie) wszystkich tajemnic (*Rzeczownik bez tajemnic*, *Liczebnik bez tajemnic, Ortografia bez tajemnic*) pozwoli dostrzec, że jest ona wyjątkowo atrakcyjna (*Wybieram gramatykę!*). Wówczas można już zacząć liczyć na siebie, nie tylko na Banacha (*Licz na Banacha*) i zagłębić się w świat filmów z polskiej półki (*Polska półka filmowa*). Taką nagrodę docenią wszyscy, którzy rozumieją, że uczenie się (i nauczanie) polskiego to jednocześnie sztuka, rzemiosło i wielka, trwająca przez lata przygoda.

Literatura

Achtelik A., Niesporek-Szamburska B., 2021, *Bawimy się w polski 1. Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci, Zeszyt ćwiczeń i klucz do zadań z komentarzem*

dydaktycznym oraz transkryptami nagranych tekstów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., 2010, *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Achtelik A., Serafin B., 2001, *Miło mi panią poznać... – projekt podręcznika*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 371–375.

Achtelik A., Tambor J., red., 2007, *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Budzik H.J., Tambor A., 2018, *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Cudak R., 2021, *Kolędy polskie. Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego*, w: *Czytam po polsku*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Cudak R., Tambor J., red., 2001, *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Cudak R., Tambor J., red., przy współpr. A. Szol, 2002, *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.

Cudak R., Tambor J., red., 2023, *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo „Gnome": Katowice.

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., 2020, *Podręcznik Standardowy A2. Polski.* 폴란드어 *A2* 표준교재 (*Pollandeueo A2 Pyojungyojae*), Wydawnictwo Hankuk University of Foreign Studies & CFL Education Promotion: Seul.

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., 2021, *Podręcznik Standardowy B1. Polski.* 폴란드어 *B1* 표준교재 (*Pollandeueo B1 Pyojungyojae*), Wydawnictwo Hankuk University of Foreign Studies & CFL Education Promotion: Seul, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1545&pageIndex=4&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., Michalunio M., Motylińska E., 2022, *Podręcznik Standardowy B2. Polski.* 폴란드어 *B2* 표준교재 (*Pollandeueo B2 Pyojungyojae*), Wydawnictwo Hankuk University of Foreign Studies & CFL Education Promotion: Seul, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.

do?nttNo=1613&pageIndex=1&menuId=MNU_00000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Deczewska J., 2020, *Piosenki na lekcjach języka obcego*, „Języki Obce w Szkole", nr 1, s. 39–45.

Janowska A., Pastuch M., 2021, *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących. Poziom podstawowy A1*, cz. 1 i *Poziom podstawowy A2*, cz. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Janowska A., Pastuchowa M., 2002, *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.

Kita M., 1998, *Wybieram gramatykę! Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)*, T. 1 i 2. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Kita M., 2001, *„Wybieram gramatykę!" (prezentacja podręcznika)*, w: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, red. R. Cudak, J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 355–363.

Kita M., 2017, *Wybieram gramatykę! Dla cudzoziemców zaawansowanych na poziomie C i dla studentów kierunków filologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Kita M., Skudrzykowa A., 2002, *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., 2018, *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., Madeja M., 2021, *Krzyżówki dla uczących się języka polskiego*, ilustr. Natalia Łukomska, Prolog Publishing: Kraków.

Maciołek M., Tambor J., 2018, *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Maciołek M., Tambor J., 2021, *Przeszłość w teraźniejszości. Historyczne korzenie współczesnych reguł i wyjątków polszczyzny*, Gnome – Wydawnictwo Naukowe i Artystyczne: Katowice.

Madeja A., Malejka J., Smereczniak M., Schniggenfittig B., 2009, *FRAZPOL. Frazeologia polska. Komputerowy program wspierający naukę języka polskiego*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ: Katowice.

Madeja A., Morcinek B., 2007, *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średnio zaawansowanych*, cz. 1 i 2, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.

Majkiewicz A., Tambor J., 2004, *Śpiewająco po polsku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Majkiewicz A., Tambor J., 2022, *Śpiewająco po polsku*, Wydawnictwo Gnome: Katowice, https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/06/Spiewajaco-po-polsku.pdf [dostęp: 15.09.2022].

Morcinek-Abramczyk B., 2016, *Polski jest prosty! Podręcznik do nauki języka polskiego dla osób japońskojęzycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Serafin B., Achtelik A., 2001, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Serafin B., Achtelik A., 2022, *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych*, T. 1: *Podręcznik*, T. 2: *Tłumaczenia dialogów i klucz do ćwiczeń*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/podreczniki-dodatkowe-i-zbiory-cwiczen/gloski-polskie-przewodnik-fonetyczny-dla-cudzoziemcow-i-nauczycieli-uczacych-jezyka-polskiego-jako-obcego/ [dostęp: 15.09.2022].

Szałasta-Rogowska B., 2006, *Dzień dobry. Zbiór testów do podręcznika*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice.

Tambor A., 2012, *Polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Tambor A., 2015, *Nowa polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Tambor A., 2018, *(Nie)codzienny polski. Testy i konteksty*, Wydawnictwo Gnome, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2021/01/e-niecodzienny-polski1.pdf [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., 2019, *Licz na Banacha. Podręcznik do nauczania polskiego słownictwa specjalistycznego dla cudzoziemców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Tambor A., red., 2020, *Polska półka historyczna. 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, Wydawnictwo Gnome: Katowice, https://100faktowzhistorii.pl/strony/na-papierze/ [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., red, 2023, *Polacy znani i nieznani. Podróżnicy, wynalazcy, odkrywcy, naukowcy, niezwykli ludzie, którzy odmienili losy świata*, Katowice.

Tambor J., Achtelik A., red., 2013, *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Tambor J., Cudak R., 2000, *GRAMPOL. Gramatyka polska. Program komputerowy z przewodnikiem. V.3.0.*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ: Katowice.

Tambor J., red. nauk., 2018, *Polonistyka na początku XI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy*, T. 1–6, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Wykaz publikacji SJiKP, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/ [dostęp: 22.09.2022].

Seria wydawnicza Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego", redaktorzy naukowi: Romuald Cudak, Jolanta Tambor:

T. 1: Tambor J., red. (przy współp. W. Hajduk-Gawron i M. Smereczniak), 2012, *Interpretacje*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 2: Mikoś M., *Zarys historii polonistyki w Ameryce Północnej*, 2012, oprac. M. Smereczniak, ze wstępem B. Szałasty-Rogowskiej i posłowiem W. Hajduk-Gawron, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 3: Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., 2013, *Adaptacje I. Język – literatura – sztuka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 4: *Granice w języku. Język w granicach*, 2014, K. Lisczyk-Kubina, M. Maciołek, red., Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 5: Hajduk-Gawron W., red., 2015, *Adaptacje II. Transfery kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 6: Li Yinan, 2017, *Literatura polska w Chinach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 7: Hajduk-Gawron W., Pospiszil K., red., 2018, *Adaptacje III. Implementacje. Konwergencje. Dziedziczenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

T. 8: Czempka-Wewióra M., Kalisz A., Ślawska M., 2019, *Komunikacja ponad granicami. Prace dedykowane Profesor Małgorzacie Kicie, Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego"*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Cykl „Literatura polska w świecie":

Literatura polska w świecie. Tom I. Zagadnienia recepcji i odbioru, 2006, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom II. W kręgu znawców, 2009, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom III. Obecności, 2010, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom IV. Oblicza światowości, 2012, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom V. Mapowanie, opisy, interpretacje, 2014, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom VI. Barańczak. Postscriptum, 2016, red., Cudak R., Pospiszil K., Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom VII. Reportaż w świecie. Światowość reportażu, 2019, red., K. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Literatura polska w świecie. Tom Jubileuszowy.. Recepcja i adaptacja – mecenaty i migracje. Prace ofiarowane Profesorowi Romualdowi Cudakowi, 2019, red., K. Frukacz, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Seria „Czytaj po polsku", red. serii: Romuald Cudak, Wioletta Hajduk-Gawron, Jolanta Tambor (podano tylko rok pierwodruku):

T. 1: *Bolesław Prus, „Kamizelka", „Z legend dawnego Egiptu". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A1/A2)*, 2003, oprac. W. Hajduk-Gawron, M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 2: *Henryk Sienkiewicz, „Latarnik", „Janko Muzykant". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2/B1)*, 2004, oprac. A. Achtelik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 3: *Maria Konopnicka, „Nasza szkapa". Eliza Orzeszkowa, „Dobra Pani". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2)*, 2004, oprac. M. Bąk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 4: *Stefan Żeromski, „Siłaczka", „Rozdziobią nas kruki, wrony...". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2)*, 2004, oprac. A. Szol, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 5: *Andrzej Sapkowski, „Wiedźmin". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C2)*, 2007, oprac. J. Malejka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 6: *Natasza Goerke, „Paralele". Ryszard Kapuściński, „Wewnątrz góry lodowej". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C1)*, 2007, oprac. M. Czempka-Wewióra, M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 7: *Stanisław Lem, „Jak ocalał świat", „Maszyna Turula", „Wyprawa pierwsza A, czyli Elektrybałt Turula", Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych i zaawansowanych (poziom B1, B2, C1, C2)*, 2010, oprac. J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 8: *Zofia Nałkowska, „Przy torze kolejowym". Tadeusz Borowski, „Proszę państwa do gazu". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, 2011, oprac. A. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 9: *Katarzyna Grochola, „Zdążyć przed pierwszą gwiazdką". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, 2013, oprac. W. Hajduk-Gawron, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 10: *Olga Tokarczuk, „Szafa". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom B2/C1)*, 2015, oprac. B. Szałasta-Rogowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 11: *Sławomir Mrożek, „Nocny ekspres". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C1/C2)*, 2016, oprac. M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 12: *Jacek Hugo-Bader, „Maską w stronę wiatru". Włodzimierz Nowak, „Radiobudzik pani Mohs". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C1/C2)*, 2016, oprac. K. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 13*: Eliza Orzeszkowa, „Gloria victis". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A1-A2)*, 2020, oprac. M. Nowak, P. Stasiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 14: *Katarzyna Bonda, „Tylko martwi nie kłamią". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, 2022, oprac. T. Gęsina, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 15: *Sławomir Mrożek, „Na pełnym morzu", „List w butelce". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, 2022, oprac. M. Wacławek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 16: *Władysław Stanisław Reymont, „Chłopi. Cz. 1: Jesień". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, 2023, oprac. M. Nowak-Kaczmarek, P. Stasiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 17: *Maria Konopnicka, „Mendel Gdański". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2/B1)*, 2023, oprac. K. Szczotka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

T. 18: *Gustaw Morcinek, „Jak górnik Maślok kramarzył ze Skarbnikiem". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących. Polska regionalna (poziom A1/A2)*, 2024, oprac. J. Tambor, T. Gęsina, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Netografia

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., 2021, *Podręcznik Standardowy B1. Polski.* 폴란드어 *B1* 표준교재 (*Pollandeueo B1 Pyojungyojae*), Seul, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1545&pageIndex=4&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., Michalunio M., Motylińska E., 2022, *Podręcznik Standardowy B2. Polski.* 폴란드어 *B2* 표준교재 (*Pollandeueo B2 Pyojungyojae*), Seul, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1613&pageIndex=1&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].*Czytaj po polsku*, nagrania tekstów autentycznych i adaptowanych zamieszczonych w tomach 1–13, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/czytaj-po-polsku/ [dostęp: 17.12.2022].

Maciołek M., *Tęczowa gramatyka języka polskiego w tabelach. Część I: Deklinacja. Część II: Czasownik*, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/tabele-i-plansze/teczowa-gramatyka-jezyka-polskiego-w-tabelach-czesc-i-deklinacja-czesc-ii-czasownik/ [dostęp: 17.12.2022].

Maciołek M., Tambor J., 2020, *Gramatyczne porządki i historyczne wyjątki. Polska gramatyka – reguły, tabele, zasady*, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/tabele-i-plansze/gramatyczne-porzadki-i-historyczne-wyjatki-polska-gramatyka-reguly-tabele-zasady/ [dostęp: 17.12.2022].

Majkiewicz A., Tambor J., 2022, *Śpiewająco po polsku*, https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/06/Spiewajaco-po-polsku.pdf [dostęp: 15.09.2022].

„Postscriptum Polonistyczne" 2023, nr 1(31), https://www.postscriptum.us.edu.pl/wp-content/uploads/2023/11/E-Prescriptum-2023-1-31.pdf [dostęp: 6.11.2023].

Tambor A., *(Nie)codzienny polski. Testy i konteksty*, https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2021/01/e-niecodzienny-polski1.pdf [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., red., 2020, *Polska półka historyczna. 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, https://100faktowzhistorii.pl/strony/na-papierze/ [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., red, 2023b, *Rzeczownik bez tajemnic*, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/biblioteka-lektora/materialy-pomocnicze-rozne-kompetencje/gramatyka/rzeczownik-bez-tajemnic/ [dostęp: 6.11.2023].

Tambor A., red, 2023c, *Liczebnik bez tajemnic*, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/liczebnik-bez-tajemnic/ [dostęp: 6.11.2023].

Tambor A., Tambor J., red., 2023, *Ortografia bez tajemnic*, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/ortografia-bez-tajemnic/ [dostęp: 31.12.2023].

Tambor A., Tambor J., red., 2024, *(Nie)codzienny polski. Operacje na językach (z. 1)* – http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-1-_-ebook.pdf, *Operacje na słowach (z. 2)* – http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-2-_-ebook.pdf, *Operacje na tekstach (z. 3)* – http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-3-_-ebook.pdf [dostęp: 15.01.2024].

Wioletta Hajduk-Gawron
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0001-6978-127X

Łączymy, dyskutujemy, wypracowujemy dobre praktyki – konferencje i seminaria organizowane lub współorganizowane przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego

Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego od samego początku swego istnienia starała się być ośrodkiem skupiającym glottodydaktyków polonistycznych z Polski i spoza jej granic. Sprzyjały temu różnorakie działania, między innymi organizowanie spotkań naukowych w formie seminariów i konferencji.

Konferencje na temat multimediów w nauczaniu

Jednymi z pierwszych cyklicznych spotkań badaczy z polskich i zagranicznych ośrodków akademickich inicjowanych w latach 1996–1999 przez pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej były seminaria na temat przydatności środków elektronicznych (komputerowych) w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców. Przeglądając pomoce dydaktyczne z ostatnich lat dwudziestego wieku, nie tylko te przeznaczone do nauczania języka polskiego jako obcego, odnajdziemy już opracowania programów komputerowych do nauczania np. w systemie tandemowym[1] czy nauki języka polskiego dla dzieci polonijnych przez internet,

1 Por. D. Markiewicz, 1996, *Programy komputerowe wspomagające naukę języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum", nr 20, s. 11–15, W. Martyniuk, 1996, *Nauka języka polskiego w systemie*

lecz nie są to materiały i narzędzia powszechnie stosowane na zajęciach językowych, ponieważ w tamtych latach komputer nie był używany na co dzień w nauczaniu polszczyzny jako obcej. Stworzenie programów komputerowych lub innych opracowań elektronicznych wspomagających naukę języka obcego wymagało współpracy specjalistów z nauk filologicznych i nauk ścisłych. Z tego powodu podczas katowickich seminariów referaty głosili fachowcy z różnych dziedzin, którzy wspólnie z pracownikami SJiKP i przedstawicielami innych polskich ośrodków akademickich zajmujących się glottodydaktyką polonistyczną wytyczali nowe ścieżki dydaktyczne. Wystąpienia seminaryjne prezentowali np. naukowcy z Politechniki Szczecińskiej[2] lub z Zakładu Telekomunikacji z Instytutu Elektroniki Politechniki Gliwickiej.

Efekty obrad z czterech konferencji opublikowano w czasopiśmie „Postscriptum", które wówczas ukazywało się w systemie kwartalnym – nr 20 (zima 1996), nr 24–25 (zima 1997–wiosna 1998), nr 27–29 (jesień 1998–wiosna 1999). Z perspektywy lat należy stwierdzić, że były to działania pionierskie, a w obliczu doświadczeń pandemicznych w latach 2020–2021 i powszechnie stosowanej nauki zdalnej nawet profetyczne. Już wówczas omawiano projekty stworzenia wirtualnej klasy językowej przy użyciu programów telekomunikacyjnych, prezentowano pierwsze programy komputerowe wspomagające naukę języka polskiego jako obcego. Warto wymienić choćby GRAMPOL[3] – program powstały w katowickiej SJiKP, który wspomaga naukę fleksji polskiej, zawiera ćwiczenia (pięć tysięcy sześćset dziewięćdziesiąt przykładów) z zakresu obocznośći, odmiany rzeczownika i czasownika, rozpoznawania rodzajów. Wystąpienia badaczy z różnych branż[4] nie tylko z dziedziny filologicznej, sygnalizowały, że już wkrótce komputery i sztuczna inteligencja będą nieodłącznym narzędziem w dydaktyce nauczania języków obcych, jednak nikt wówczas nie przypuszczał, że dorobek z zakresu technologii teleinformatycznych z tak wielkim rozmachem

partnerskim przez Internet: International E-Mail Tandem Network, „Postscriptum", nr 20, s. 36–42.

2 Zob. np. P. Kraszewski, 1996, *Zastosowanie nowoczesnych metod telekomunikacji w nauczaniu na odległość*, „Postscriptum", nr 20, s. 26–30.

3 GRAMPOL. *Gramatyka polska. Program komputerowy z przewodnikiem.* V.3.0. Oprac. J. Tambor, R. Cudak, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ: Katowice.

4 Jedno z wystąpień na temat komputerowej syntezy mowy wygłosił Jacek Izydorczyk z Zakładu Telekomunikacji w Instytucie Elektroniki Politechniki Gliwickiej, por. P. Kłoskowski, J. Izydorczyk, 1998–1999, *Automatyczne rozpoznawanie mowy*, „Postscriptum", nr 27–29, s. 81–88.

przyjdzie nam wdrażać zaledwie 20 lat później, w sytuacji zagrożenia, jakim była pandemia COVID19.

Konferencja Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego

Kolejnym przedsięwzięciem SJiKP na skalę międzynarodową była konferencja organizowana pod patronatem Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Była to czwarta w historii Stowarzyszenia „Bristol" konferencja współorganizowana z różnymi ośrodkami akademickimi. Współorganizacji konferencji do roku 2000 podjęły się następujące placówki: w 1996 Instytut Polonijny Uniwersytetu Jagiellońskiego, w 1997 Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego, w 1999 Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W roku 2000 w cieszyńskim kampusie Uniwersytetu Śląskiego konferencja „Bristolu" przy współpracy z SJiKP odbyła się pod nazwą: *Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Teoria i praktyka.* Konferencja ta była połączona z obchodami dziesiątej rocznicy działalności Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, dlatego goszczono na niej nie tylko około 120 polonistów z ośrodków polskich i zagranicznych, ale również przedstawicieli Ministerstwa Edukacji Narodowej, Wojewodę Śląskiego oraz JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego, Tadeusza Sławka.

Regularne spotkania glottodydaktyków polonistycznych rozpoczęły się wraz z założeniem Stowarzyszenia „Bristol" w 1996 roku. Był to przełomowy moment dla badaczy zajmujących się nauczaniem języka polskiego jako obcego – stworzenie możliwości refleksji teoretycznej i praktycznej przy jednoczesnej wymianie doświadczeń między ośrodkami polskimi i zagranicznymi. Plonem tych spotkań były publikacje naukowe, ale przede wszystkim integracja środowiska glottodydaktyków polonistycznych. Bliższe poznanie się osób zajmujących się praktyczną i teoretyczną stroną nauczania języka polskiego jako obcego stało się wartością dodaną do wysiłków, które koncentrowały się wokół certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego wśród cudzoziemców. Cieszyńskie spotkanie również było okazją do integracji środowiska glottodydaktyków polonistycznych, przebiegało w duchu refleksji naukowej nad przyszłością języka polskiego jako obcego w kontekście nowych technologii, lecz nie tylko. W czasie trwania konferencji wygłoszono referaty dotyczące

metodyki nauczania jpjo, przedstawiono nowe programy kształcenia, pomoce dydaktyczne, w tym projekty nowych podręczników, omówiono stan prac nad certyfikacją języka polskiego, odbyły się również warsztaty nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Była to pierwsza konferencja Stowarzyszenia „Bristol", na której obradom towarzyszyły warsztaty prezentujące nowości metodyczne i dydaktyczne. W rok po konferencji ukazał się tom, zawierający wygłoszone podczas niej referaty, pod redakcją Romualda Cudaka i Jolanty Tambor: *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*[5].

Konferencje „Literatura polska w świecie" i „Adaptacje"

Literatura polska jako przedmiot i narzędzie służące do poznawania języka i kultury polskiej oraz jej obecność na zajęciach lektoratowych stały się niejako specjalnością katowickich glottodydaktyków polonistycznych. W obrębie zainteresowań badawczych pracowników i współpracowników SJiKP jest również recepcja literatury polskiej poza Polską – badania zainicjowane przez Romualda Cudaka dają swój wyraz, między innymi, w konferencjach dotyczących obecności literatury polskiej w świecie, jej odbioru, funkcji oraz interpretacji. Szkoła Języka i Kultury Polskiej od roku 2005 najpierw z Międzyinstytutową Pracownią Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie, Instytutem Nauk o Literaturze, a od 2011 roku z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich i Katedrą Literatury Porównawczej organizuje cykliczne międzynarodowe konferencje zatytułowane: „Literatura polska w świecie". W zaproszeniu na pierwszą z tego cyklu konferencję napisano:

> Badania tego zakresu odbioru winny zapewne zmierzać do dokumentacji sposobów czytania literatury polskiej przez znawców, ich historycznej zmienności i kulturowego zróżnicowania, wskazania wkładu prac zagranicznych polonistów do badań nad literaturą polską, ale organizatorzy konferencji chętnie będą widzieć referaty poświęcone konkretnym tekstom, zjawiskom, epokom, w których demonstrowane będą „przykładowe" sposoby czytania literatury polskiej, zwłaszcza te odbiegające od stereotypów widocznych w krajowej polonistyce i pokazujące nie tyle „ksenofobiczny" wymiar literatury polskiej, ile jej uniwersalność i otwartość na różnorodne kulturowo odczytania (Cudak 2006, 10).

5 Spis publikacji SJiKP przywołanych w tym artykule oraz ich opis bibliograficzny znajduje się w opracowaniu Małgorzaty Smereczniak w niniejszym tomie.

Na zaproszenie odpowiedziało liczne grono najwybitniejszych krajowych i zagranicznych polonistów, którzy w wyniku kolejnych edycji konferencji stworzyli międzynarodowy zespół badaczy recepcji literatury polskiej w świecie[6].

Każde spotkanie gromadziło naukowców z całego świata, nie tylko polonistów, ale też slawistów, kulturoznawców, tłumaczy, glottodydaktyków, literaturoznawców i językoznawców. Podczas konferencji poddawano oglądowi kanon literatury polskiej obowiązujący w polskim i zagranicznym systemie edukacji, rozważano polskość i światowość (uniwersalność) dzieł pisarzy tworzących w języku polskim i ich rolę w określaniu tożsamości Polaków oraz jako nośniki kultury polskiej w perspektywie odbiorców zewnętrznych językowo i kulturowo. Szczególnie istotna dla polonistyki tzw. krajowej jest pogłębiona refleksja teoretyczna zagranicznych znawców literatury polskiej. W opublikowanych do tej pory tomach zebrano świadectwa recepcji polskiej literatury w znakomitej większości państw, gdzie wydaje się tłumaczenia polskiej beletrystyki i literatury faktu. Każdorazowe spotkanie dotyczące literatury polskiej w świecie poruszało również zagadnienie roli literatury, jak i praktyczne zastosowanie tekstów literackich w procesie nauczania języka polskiego jako obcego. Do roku 2022 odbyło się osiem konferencji poświęconych tej tematyce. Ósma konferencja przebiegała w formie zdalnej – pierwszy raz w historii cyklu. Na rok 2024 zaplanowano w trybie online kolejne spotkanie tym razem pod tytułem: *Literatura polska w świecie. Światowe transfery literatury polskiej*. Efektem obrad są tomy pokonferencyjne pod redakcją Romualda Cudaka do tomu piątego włącznie i niektóre późniejsze tomy we współpracy z Karoliną Pospiszil-Hofmańską, Marią Czempką-Wewiórą oraz Katarzyną Frukacz. Wystąpienia z konferencji w 2022 zebrano w czasopiśmie naukowym „Postscriptum Polonistyczne" nr (2) 2023 i nr (1) 2024.

Kolejnym cyklem międzynarodowych spotkań, które od 2012 roku współorganizowała SJiKP, były „Adaptacje". Konferencje przybliżające adaptacje w języku oraz kulturze zainicjowane zostały przez pracowników Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich przy współudziale przedstawicieli Katedry Literatury Porównawczej. Adaptacja to zjawisko wielowymiarowe, przystosowywanie (się), konwergencja i transformacje są naturalnym wynikiem ludzkiej aktywności, obejmującej wiele dziedzin:

6 Szerzej na temat badań z zakresu recepcji literatury polskiej w świecie w tym tomie pisze Romuald Cudak.

> Mając świadomość złożoności fenomenu adaptacji i pojemności samego terminu, staramy się w czasie spotkań konferencyjnych pokazać i omówić nie tylko różne podejścia teoretyczne do tego problemu, ale także analizy poszczególnych zjawisk. Uważamy bowiem, że nie można analizować czy interpretować współczesnego świata ani rozwijać szeroko rozumianych nauk humanistycznych bez świadomości mechanizmów adaptacyjnych. Przy czym adaptacji nie postrzegamy jako zjawiska zubożającego dzieło wyjściowe czy okradającego je z wartości estetycznych, etycznych czy innych. Mamy świadomość, że działania adaptacyjne mogą prowadzić do powstania nowej jakości, form hybrydycznych, emergentnych, pogranicznych, opartych na dialogu – i funkcjonujących w każdej dziedzinie życia, czego dowodem jest prezentowana publikacja (Hajduk-Gawron, Pospiszil-Hofmańska 2018, 10).

Znajomość mechanizmów adaptacyjnych pozwala poznać i zrozumieć wiele zjawisk współczesnego świata, począwszy od obszaru kulturotwórczego poprzez powszechne zjawisko migracji prowadzące do wzajemnego przystosowywania się przybyszów jak i środowiska przyjmującego. Obecnie obserwujemy rozszerzanie się pojęcia adaptacji z dotychczasowego odnoszenia jej jedynie do wytworów literackich i filmowych. Na szczególną uwagę zasługuje tu przestrzeń internetu czy twórczość intermedialna wycelowane w odbiorcę potrafiącego łączyć wiele kanałów przekazu jednocześnie. Zatem tematem wspólnym dla badaczy biorących udział w konferencjach była szeroko rozumiana adaptacja przede wszystkim w naukach humanistycznych i społecznych, lecz nie tylko. Jednym z pierwszych wystąpień otwierających cykl spotkań był referat Dobrosławy Wężowicz-Ziółkowskiej (Instytut Nauk o Kulturze UŚ) i Wojciecha Borkowskiego (Instytut Botaniki UW) omawiający kulturę w paradygmacie przyrodoznawstwa *Kultura jako adaptacja. Kultura w paradygmacie przyrodoznawstwa.* Wygłoszono teksty odnoszące się do adaptacji w literaturze (Ryszard Koziołek, Uniwersytet Śląski, *„Hamlet" w powiększeniu,* Bogusława Bodzioch-Bryła, Akademia Ignatianum w Krakowie, *Gry w literaturę. Literackie paralele audiowizualne jako wynik konwergencji literatury i nowych mediów*), języku (Danuta Ostaszewska, Ewa Sławek, Uniwersytet Śląski, *Pojęcie adaptacji w przestrzeni pewnych dyskursów od etymologii do użyć metaforycznych*), przekładzie artystycznym (Li Yinan, Beijging Foreign Studies University, Pekin, *Adaptacje tytułów dzieł literatury polskiej w przekładach na język chiński*), teatrze (Ewa Wąchocka, Uniwersytet Śląski, *Adaptacja w praktyce teatru międzykulturowego*

(na przykładzie dramaturgii Williama Butlera Yeatsa)) i kinie (Agnieszka Tambor, Uniwersytet Śląski, *Adaptacja tekstów kultury w przekładzie filmowym*) oraz w edukacji, również tej glottodydaktycznej (Małgorzata Wójcik-Dudek, Uniwersytet Śląski, *Szkoła adaptacji — o czytaniu na lekcjach języka polskiego*, Anna Seretny, Uniwersytet Jagielloński, *Adaptacja tekstu literackiego w perspektywie glottodydaktycznej*).

Pokłosiem tych spotkań naukowych odbywających się w roku 2012, 2014 i 2017 są trzy publikacje redagowane przez Wiolettę Hajduk-Gawron, Agnieszkę Madeję oraz Karolinę Pospiszil-Hofmańską (*Adaptacje I. Język – literatura – sztuka*; *Adaptacje II. Transfery kulturowe*; *Adaptacje III. Implementacje. Konwergencje. Dziedziczenie*).

Seminaria (glotto)dydaktyczne

Pracownicy i współpracownicy Szkoły Języka i Kultury Polskiej zajmują się nie tylko nauczaniem polszczyzny wśród cudzoziemców, ale również kształceniem kadry polonistycznej. Dlatego Szkoła wraz z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Katedrą Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej współorganizowała serię seminariów adresowanych przede wszystkim do nauczycieli języka polskiego, wiedzy o kulturze, a także do studentów filologii polskiej oraz lektorów języka polskiego jako obcego. Organizatorom udało się zebrać praktyków i teoretyków, nauczycieli doświadczonych i początkujących oraz studentów specjalności nauczycielskiej i nauczania języka polskiego jako obcego, którzy dopiero przygotowują się do zawodu nauczyciela. Celem spotkań było wskazanie miejsc wspólnych dydaktyki i glottodydaktyki polonistycznej zarówno w obszarze metodyki, jak i przekazywanych treści. Kolejne edycje poświęcone były nowym mediom w dydaktyce i glottodydaktyce (kwiecień 2015), filmowi i serialowi w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej (maj 2016), literaturze w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej (marzec 2017). Prelegentami oraz prowadzącymi warsztaty byli doświadczeni (glotto)dydaktycy z Uniwersytetu Śląskiego oraz z innych ośrodków akademickich w Polsce i za granicą. Referaty wygłosili np. badacze z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego czy z University w Leuven. Seminaria miały charakter hybrydowy, jej uczestnicy obradowali stacjonarnie w sali konferencyjnej, a niektórzy łączyli się za pośrednictwem platform komunikacyjnych.

Istotą seminariów było poruszanie aktualnych problemów polonistycznych i metodycznych, wzbogacających warsztat pracy nauczyciela polonisty, który coraz częściej prowadzi klasy niejednorodne językowo i kulturowo. Wystąpienia podczas seminariów nagrywano, a ich publikacja pod redakcją Małgorzaty Wójcik-Dudek i Wioletty Hajduk-Gawron przyjęła formę elektroniczną, dostępną na płycie CD oraz w przestrzeni internetowej[7].

Konferencje na temat certyfikacji języka polskiego

System certyfikacji języka polskiego jako obcego jest niezwykle bliski pracownikom i współpracownikom Szkoły, o czym szerzej pisze w tym tomie Agnieszka Madeja. W dniach 6–8 grudnia 2005 roku w Lipsku odbyła się polsko-niemiecka konferencja zatytułowana *Polityka językowa i certyfikacja.* Konferencję zorganizowała Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego we współpracy z dwoma zaprzyjaźnionymi uniwersytetami: Uniwersytetem w Lipsku i Uniwersytetem im. Marcina Lutra w Halle. Druga polsko-niemiecko-czeska konferencja certyfikacyjna w Lipsku przy współudziale pracowników Szkoły odbyła się w dniach 4–7 grudnia 2006 roku pod nazwą *Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego.* Należy również wymienić współorganizację międzynarodowej konferencji naukowej *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich*, która odbyła się w dniach 23–24 kwietnia 2009 roku we Lwowie. We wszystkich trzech konferencjach z referatami wystąpili pracownicy SJiKP.

Międzynarodowe Konferencje Magistrantów

Przy współudziale SJiKP wraz z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Kołem Naukowym Studentów Obcokrajowców „Wieża Babel" w roku 2013 zainicjowano cykl Międzynarodowych Konferencji Magistrantów, podczas których mogą również być prezentowane wyróżniające się prace licencjackie i wyjątkowo wystąpienia doktorantów (głównie obcokrajowców). Konferencje zawsze odbywają się w maju, a zatem jest to czas, kiedy rozprawy dyplomowe

7 W. Hajduk-Gawron, M. Wójcik-Dudek, red., 2016, *Film i serial w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej*, Katowice. http://serwer1573845.home.pl/pub/US_SEM4/index.html#p=1 [dostęp: 16.06.2024]. W. Hajduk-Gawron, M. Wójcik-Dudek, red., 2017, *Literatura w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej,* Katowice. http://serwer1573845.home.pl/pub/US_2017_SEM/ [dostęp: 16.06.2024].

są już na ukończeniu lub na zaawansowanym etapie, co pozwala studentom z różnych ośrodków polskich i zagranicznych dzielić się swoimi dokonaniami. Niejednokrotnie są to ich pierwsze publiczne wystąpienia. Do tej pory prelegentami, poza studentami Uniwersytet Śląskiego, byli studenci m.in.: z Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Bolońskiego, Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego, Narodowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki, Uniwersytetu Federalnego Stanu Parana w Kurytybie, Pekińskiego Uniwersytetu Języków Obcych, Hankuk University of Foreign Studies w Seulu, Uniwersytetu „La Sapienza" i Uniwersytetu „Tor Vergata" w Rzymie. Ważne jest to, że swoim podopiecznym towarzyszą bardzo często promotorzy jako dyskutanci, moderatorzy i prowadzący sekcje. Pandemia w latach 2020–2021 nie tylko niczego nie zahamowała, a wręcz przeciwnie spowodowała przyrost zasięgu geograficznego uczestników.

Obrady plenarne i sekcje konstruowane są według nadesłanych tematów prac, organizatorzy starają się je pogrupować we wspólne bloki tematyczne. Zagadnienia, wokół których koncentrowały się dotychczasowe wystąpienia, to na przykład „Z kulturą w Polskę i w świat" lub „Identyfikacja – kultura, cywilizacja, język". 18 maja 2022 roku odbyła się jubileuszowa X edycja Międzynarodowej Konferencji Magistrantów. Wydarzenie zostało poświęcone wszelkim zagadnieniom związanym z uwarunkowaniami, czynnikami sprawczymi i wyznacznikami identyfikacji. Podczas katowickich spotkań seminarzystów i doktorantów studenci-obcokrajowcy mogą przedstawić swój punkt widzenia na polską literaturę, kulturę i język, z kolei studenci polscy mogą zaprezentować problematykę interkulturową.

VI Światowy Kongres Polonistów

Niewątpliwie jednym z największych przedsięwzięć organizacyjnych, jakie powierzono Szkole w wyniku zaufania środowiska glottodydaktyków, był VI Światowy Kongres Polonistów, który do roku 2012 zwoływano pod nazwą Kongres Polonistyki Zagranicznej. W Katowicach w dniach 22–25 czerwca 2016 roku spotkanie polskich i zagranicznych polonistów odbyło się pod nową nazwą zainicjowaną przez japońskiego polonistę i tłumacza literatury polskiej na język japoński Tokimasę Sekiguchiego. Profesor podczas obrad w Opolu w 2012 roku zauważył, że te regularne spotkania gromadzą nie tylko polonistów zagranicznych, ale również krajowych i – co ważne – pokazały, że granice są sztuczne.

Polonistyka jest jedna, polonistyczne badania są tej samej wagi bez względu na to, gdzie mieszka i pracuje badacz, który je podejmuje. Poprzednie kongresy odbywały się w Warszawie (1998), w Gdańsku (2001), Poznaniu (2006), Krakowie (2008) oraz Opolu (2012).

Współorganizatorami Kongresu w Katowicach oprócz Szkoły Języka i Kultury Polskiej były Instytuty i Katedry polonistyczne Uniwersytetu Śląskiego, Międzynarodowe Stowarzyszenie Studiów Polonistycznych (którego wiceprezeską była przez dwie kadencje Jolanta Tambor) oraz Komitet Nauk o Literaturze PAN, Komitet Nauk o Kulturze PAN oraz Komitet Językoznawstwa PAN. W spotkaniu uczestniczyli poloniści z całej Polski oraz z zagranicznych ośrodków. Łącznie Kongres zgromadził 450 uczestników, w tym ponad połowę zza granicy. Obrady toczyły się pod hasłem „Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy". Wystąpienia dotyczyły badań językowych i komparatystycznych, nauczania języka polskiego jako obcego, polskiej literatury i jej tłumaczeń, jej promocji, językowej i kulturowej tożsamości. Podczas Kongresu odbyła się uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach Marii Delaperrière z INALCO w Paryżu – wybitnej polonistce, znakomitej komparatystce, popularyzatorce kultury i literatury polskiej w kręgach zagranicznych badaczy i wśród czytelników, zwłaszcza w obszarze recepcji francuskiej. Laudację na cześć nagrodzonej wygłosił Adam Dziadek. Po uroczystości profesor Maria Delaperrière wspominała początki współpracy z Uniwersytetem Śląskim:

> To zaczęło się bardzo dawno. Nawiązałam kontakt z profesorem Romualdem Cudakiem i wspaniałym pismem „Postscriptum Polonistycznym". Było to pierwsze pismo w Polsce, które zaczęło interesować się polonistyką zagraniczną. Miało to dla nas, będących poza krajem, ogromne znaczenie. Nagle poczułam, że nie jestem sama... Potem zaczęła się współpraca i ten wątek trwa do dzisiaj. Nieco później nałożył się drugi wątek, kiedy profesor Adam Dziadek zainteresował się moją publikacją o awangardach i zaproponował mi przekład mojej pracy. Nie spodziewałam się, że cokolwiek i kiedykolwiek będę mogła drukować w Polsce, że to może kogoś zainteresować tu, gdzie właściwie wszyscy już ten temat znają, a przecież okazało się, że będąc za granicą, mówi się o tym trochę inaczej, z innej perspektywy[8].

8 „Gazeta Uniwersytecka" 2016, nr 10 (240), https://gazeta.us.edu.pl/node/283833 [dostęp: 20.11.2021].

Podczas VI Światowego Kongresu Polonistów odbyła się promocja doktorska Li Yinan z Pekińskiego Uniwersytetu Języków Obcych, pierwszej chińskiej polonistki, która doktorat napisała i obroniła w Polsce po polsku. Li Yinan jest od wielu lat związana z Uniwersytetem Śląskim, kieruje Katedrą Języka Polskiego na Pekińskim Uniwersytecie Języków Obcych, napisała pracę doktorską na temat recepcji polskiej literatury w Chinach pod opieką naukową Romualda Cudaka. Jej rozprawa jest pracą z nurtu badań nad literaturą polską w świecie, szkołą zapoczątkowaną przez katowickiego badacza – Romualda Cudaka.

W programie Kongresu znalazł się również panel pt. „Język polski w świecie. Promocja, instytucjonalne uwarunkowania, regulacje prawne". Poprowadziła go Jolanta Tambor. Efektem tego panelu było powołanie przez Jego Magnificencję Rektora Uniwersytetu Śląskiego na mocy umowy między Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego a Uniwersytetem Śląskim komisji eksperckiej, która działając pod kierownictwem Władysława Miodunki oraz Jolanty Tambor stworzyła ekspertyzę promocji polszczyzny w świecie. Opracowanie „wykonane przez doświadczanych ekspertów i praktyków [...] przedstawia rekomendacje, które prowadzić mogą do sformułowania programu spójnych i skutecznych działań na rzecz promocji języka polskiego i kultury polskiej w świecie" (Miodunka, Tambor 2018: 19–21).

Podczas Kongresu miały miejsce również inne imprezy współtowarzyszące: Noc Czasopism i Wydawnictw Polonistycznych, która została objęta honorowym patronatem Instytutu Książki. Uczestnicy Kongresu wzięli udział w koncercie Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk" im. S. Hadyny – *Jeden Śląsk – dwa serca: Hadyna, Kilar*, który odbył się w Teatrze Śląskim w Katowicach.

Publikacja pokongresowa *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy*, zawierająca artykuły uczestników VI Światowego Kongresu Polonistów i składająca się z sześciu tomów, została opracowana przez pracowników Uniwersytetu Śląskiego w tym również przez przedstawicieli Szkoły Języka i Kultury Polskiej[9].

9 J. Tambor, red., 2018, *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy,* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice. T. 1. *Literatura polska i perspektywy nowej humanistyki.* Red. nauk.: Romuald Cudak, Karolina Pospiszil; T. 2. *Literatura (i kultura) polska w świecie.* Red. nauk.: cz. 1: Romuald Cudak, Karolina Pospiszil, cz. 2: Agnieszka Tambor, Agata Rudzińska; T. 3. *Współczesne aspekty badań nad językiem polskim – teoria i praktyka.* Red. nauk.: Marcin Maciołek; T. 4. *Pogranicza, mniejszości, regiony. Etnolingwistyka.* Red. nauk.: Jolanta Tambor; T. 5. *W kręgu (glotto)dydaktyki.* Red. nauk.: Aleksandra Achtelik, Karolina Graboń; T. 6. *Języki i kultury w kontakcie.* Red. nauk.: Jagna Malejka.

Niniejszy szkic opisuje ten obszar działalności SJiKP, w którym przejawiają się dążenia jej pracowników i współpracowników do budowania wspólnoty glottodydaktyków polonistycznych oraz entuzjastów polskiej kultury z Polski i ze świata. Wiele w tym zakresie zostało już zrobione i z pewnością jeszcze niejedno przedsięwzięcie czeka na zorganizowanie.

Literatura

Cudak R., red., 2006, *Literatura polska w świecie. Tom I. Zagadnienia recepcji i odbioru*, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Hajduk-Gawron W., Pospiszil K., red., 2018, *Adaptacje III. Implementacje. Konwergencje. Dziedziczenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice.

Miodunka W., Tambor J., red., 2018, *Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice.

Barbara Morcinek-Abramczyk
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0003-3843-9652

Kinga Groszewska
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0003-3623-9809

My poza granicami i zagranica u nas. Pracownicy i współpracownicy Szkoły na zagranicznych lektoratach oraz wizyty goszczonych profesorów i lektorów w Szkole Języka i Kultury Polskiej

Szkoła Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego od powstania – czyli od roku 1991 – jest jednostką, która nawiązuje kontakty międzynarodowe, rozbudowuje je i utrzymuje. Powoduje to nieustanny rozwój wymiany międzynarodowej, wyjazdy osób związanych ze Szkołą na zagraniczne lektoraty, wykłady, warsztaty, udział w konferencjach, sympozjach i targach międzynarodowych. W naszych murach podejmowaliśmy i podejmujemy wielu wybitnych gości z całego świata, którzy przyjechali, by podzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem.

Bardzo istotną częścią działalności pracowników i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej były i są wyjazdy wykładowców i lektorów na uczelnie na całym świecie. Osoby obejmujące stanowiska w zagranicznych ośrodkach akademickich miały możliwość sprawdzenia i poszerzenia swoich umiejętności dydaktycznych, zdobycia nowych doświadczeń, wzbogacenia warsztatu metodycznego, a przede wszystkim były swoistymi ambasadorami kultury polskiej w innym kraju. Od nich studenci uczyli się, jak gotować polskie potrawy, jak się zachowywać w określonych sytuacjach i jak się ubrać na szczególne okazje; odkrywali piękno polskich tradycji, poznawali sekrety legend i podań, zapoznawali się z aktualnym i klasycznym repertuarem poezji i prozy, uczyli się śpiewać popularne piosenki, poznawali ważne dzieła kinematografii, zachwycali się

pięknem polskiej przyrody i polskich miast. To właśnie lektorzy i wykładowcy motywowali zagranicznych studentów do nauki, pomagali przygotowywać się do konkursów, wspierali w staraniach o stypendia, pozwalali realizować się przez redagowanie artykułów do ukazujących się w wielu miejscach na świecie studenckich gazetek polonistycznych czy przez udział w przedstawieniach i wydarzeniach związanych z kulturą polską. Przede wszystkim jednak zarówno nauczyciele, jak i studenci zyskiwali przyjaciół. Wiele znajomości zawartych w czasie lektoratów trwało i trwa przez wiele lat po ich zakończeniu, a bezpośredni kontakt z native speakerem wzbudzał i – pomimo wszechpanującego internetu – nadal wzbudza prawdziwe zainteresowanie kulturą i językiem oraz chęć coraz lepszego ich poznania. Przez organizację imprez bożonarodzeniowych, wielkanocnych, andrzejkowych, mikołajkowych czy wszelakich innych mających na celu przybliżenie kultury polskiej, studenci (często z bardzo odległych zakątków globu) mieli okazję doświadczyć wzruszenia przy łamaniu się opłatkiem, poznać smak makówek, barszczu, sernika czy wielkanocnych jajek, zabawić się w przewidywanie swojej przyszłości czy uciekać przed strumieniami wody w lany poniedziałek.

Wszystkie te działania prowadzone przez lektorów i wykładowców miały bardzo pozytywny wydźwięk i spowodowały znaczny wzrost zainteresowania językiem i kulturą polską. Wielokrotnie efektami pracy lektoratowej i konieczności dostosowania się do potrzeb i realiów panujących w danym kraju było powstanie nowych materiałów dydaktycznych. Były to zarówno podręczniki skierowane do konkretnej grupy odbiorców, materiały do ćwiczeń językowych i kulturowych, filmiki, programy komputerowe, projekty, wystawy. Wszystkie te działania wpłynęły znacząco na poprawę jakości studiów i pracy dydaktycznej w poszczególnych ośrodkach, ale także na osobisty rozwój nauczycieli, gdyż każde doświadczenie lektoratowe wnosiło bardzo wiele cennych umiejętności i rozbudowywało warsztat dydaktyczny osoby stykającej się z inną kulturą i jej przedstawicielami poza terytorium swojego kraju.

Pracownicy i współpracownicy Szkoły udawali się na lektoraty zarówno do krajów pobliskich, jak i poza granice Europy, by uczyć na wielu kontynentach. Osoby związane z naszą jednostką prowadziły i prowadzą nadal działalność dydaktyczną w bardzo licznych zakątkach świata. By jak najpełniej ukazać zakres działalności i zasięg terytorialny wyjazdów lektoratowych dobrze będzie uporządkować te dane w kolejności chronologicznej.

Wyjazdy pracowników i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej można zatem prześledzić w poniższej tabeli (najwcześniejsze wyjazdy odbyły się, zanim powstała Szkoła, a uczestniczące w nich osoby zostały później pracownikami lub współpracownikami Szkoły).

rok	**osoba**	**miejsce**	**stanowisko**
1978–1980	Romuald Cudak	Uniwersytet w Debreczynie (Węgry)	lektor
1978–1980	Tomasz Stępień	Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Budapeszt (Węgry)	lektor
1980–1981	Romuald Cudak	Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Budapeszt (Węgry)	lektor
1981–1984	Jan Piotrowiak	Uniwersytet im. Loránda Eötvösa, Budapeszt (Węgry)	lektor
1981–1984	Małgorzata Kita	Université de Toulouse-II-Le Mirail	lektorka
1981–1985	Ewa Sławkowa	Université Paris-Sorbonne (Paris IV), Paryż, Francja	lektorka
1991–1993	Małgorzata Kita	Université de Toulouse-II-Le Mirail	lektorka
1998–1999	Piotr Wilczek	Rice University, Houston (USA)	*visiting lecturer*
1998–2003	Magdalena Pastuch	Università degli studi di Torino, Turyn (Włochy)	lektorka i wykładowczyni
1999–2001	Piotr Wilczek	University of Illinois at Chicago (USA)	*visiting assistant professor*
2000–2001	Jolanta Tambor	Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet im. M. Tanka w Mińsku (Białoruś)	semestralne wykłady gościnne
2000–2001	Piotr Wilczek	University of Chicago (USA)	*visiting professor*
2000–2001	Aleksandra Niewiara	University of Toronto (Kanada)	*visiting professor*
2001–2002	Wioletta Hajduk-Gawron	Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet im. M. Tanka w Mińsku (Białoruś)	lektorka
2002–2003	Bożena Szałasta-Rogowska	University of Toronto (Kanada)	*visiting professor*
2002–2004	Joanna Kudera	Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet im. M. Tanka w Mińsku (Białoruś)	lektorka

2002–2007	Aneta Banasik	Università degli Studi di Firenze, Florencja (Włochy)	lektorka
2003–2004	Jolanta Tambor	University of Toronto (Kanada)	*visiting professor*
2003–2005	Aleksandra Dybska	Państwowy Uniwersytet w Kiszyniowie (Mołdawia)	lektorka
2003–2008	Agnieszka Szol	Università degli Studi di Torino, Turyn (Włochy)	lektorka
2004–2005	Katarzyna Bytomska	Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet im. M. Tanka w Mińsku (Białoruś)	lektorka
2005–2007	Katarzyna Bytomska	Białoruski Uniwersytet Państwowy w Mińsku (Białoruś)	lektorka
2005–2008	Aleksandra Dybska	Uniwersytet w Rydze (Łotwa)	lektorka
2005–2011	Jagna Malejka	Beijing Foreign Studies University (Chiny)	lektorka
2006–2009	Barbara Morcinek-Abramczyk	Tokyo University of Foreign Studies (Japonia)	*visiting lecturer*
2006–2010	Natalia Łukomska	Uniwersytet św. św. Cyryla i Metodego w Skopju (Macedonia)	lektorka
2007–2008	Maria Czempka-Wewióra	Uniwersytet w Genui (Włochy)	lektorka
2007–2009	Martyna Markowska	Uniwersytet Narodowy, Duszanbe (Tadżykistan)	lektorka
2007–2011	Monika Krzempek	Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu (Republika Czeska)	lektorka
2007–2016	Aneta Banasik	Università degli Studi di Bari (Włochy)	lektorka
2008	Piotr Wilczek	Boston College (USA)	*visiting scholar*
2008–2010	Justyna Cembrowska	Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja)	lektorka
2008–2011	Katarzyna Bytomska	Uniwersytet w Belgradzie (Serbia)	lektorka
2008–2012	Maria Wacławek	Uniwersytet Debreczyński (Węgry)	lektorka
od 2008	Agnieszka Szol	Università degli Studi di Torino (Włochy)	*professore a contratto*
2009	Jolanta Tambor	University of Alberta (Kanada)	*visiting professor*

2009–2013	Maria Czempka-Wewióra	Uniwersytet w Preszowie (Słowacja)	lektorka
2011–2012	Barbara Morcinek-Abramczyk	Indiana University, Bloomington (USA)	*visiting professor*
2011–2012	Magdalena Pastuch	Hankuk University of Foreign Studies, Seul (Korea Południowa)	*visiting professor*
2011–2017	Jagna Malejka	Tokyo University of Foreign Studies (Japonia)	*visiting associate professor*
2012	Piotr Wilczek	Cleveland State University (USA)	*distinguished visiting scholar*
2012	Klaudia Zakrzewska	Państwowy Uniwersytet w Syktywkarze, Rosja	lektorka
2012–2013	Kinga Groszewska	Tomski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny (Rosja)	lektorka na stanowisku starszej wykładowczyni
2012–2014	Agata Rudzińska	Uniwersytet Stosunków Międzynarodowych i Języków Obcych im. Abyłaj Chana w Ałmaty (Kazachstan)	lektorka
2012–2014	Klaudia Zakrzewska	Uniwersytet Państwowy im. Jarosława Mądrego w Nowogrodzie Wielkim (Rosja)	lektorka
2012–2017	Katarzyna Bytomska	Moskiewski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny (Rosja)	wykładowczyni
2013–2017	Adam Antoniewicz	Northeastern University, Shenyang (Chiny)	lektor
2013–2017	Monika Krzempek	Uniwersytet Komenskiego, Bratysława (Słowacja)	lektorka
2013–2017	Patrycja Gardin	Uniwersytet Jean Moulin – Lyon 3 (Francja)	lektorka
2013–2020	Maria Wacławek	Uniwersytet w Lublanie (Słowenia)	lektorka
od 2014	Natalia Łukomska	Uniwersytet św. św. Cyryla i Metodego w Skopju (Macedonia)	lektorka
od 2014	Karolina Pyka	Uniwersytet w Pietrozawodsku (Rosja)	lektorka
2016–2017	Justyna Budzik	Inalco, Paryż (Francja)	lektorka
2017	Jolanta Tambor	Beijing Foreign Studies University (Chiny)	*visiting professor*

2017–2018	Justyna Budzik	University of Washington, Seattle (USA)	*Fullbright lecturer*
od 2018	Magdalena Słyk	Uniwersytet Uppsalski (Szwecja)	*senior lecturer*
2018–2019	Joanna Przyklenk	Hankuk University of Foreign Studies, Seul (Korea Południowa)	*visiting professor*
od 2019	Jagna Malejka	Shanghai International Studies University (Chiny)	lektorka
2019–2021	Wioletta Hajduk-Gawron	Hankuk University of Foreign Studies, Seul (Korea Południowa)	*visiting professor*
od 2021	Kinga Groszewska	Hankuk University of Foreign Studies, Seul (Korea Południowa)	*visiting professor*
od 2023	Magdalena Knapik	Państwowy Uniwersytet Ilii w Tibilisi (Gruzja)	wykładowca i lektor

Grupą osób, która dołączyła do wyjazdów w charakterze lektorów i wykładowców goszczonych, stali się w pewnym momencie absolwenci Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego organizowanych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej w Uniwersytecie Śląskim oraz poza granicami kraju. Odbyło się już kilkadziesiąt edycji w Polsce i w różnych miejscach świata, np. w Berlinie, Budapeszcie, Dublinie, Kolonii, we Lwowie, w Mińsku, w Rzymie. Absolwenci edycji zagranicznych często już są lub planują zostać nauczycielami języka polskiego jako obcego w miejscach, gdzie mieszkają. Uczą zarówno na uniwersytetach, w szkołach podstawowych i średnich, w prywatnych szkołach językowych, w domach kultury czy innych miejscach związanych z kulturą polską oraz prowadzą zajęcia indywidualne. Rozpoczynając studia podyplomowe liczą na to, że poznają konkretne narzędzia glottodydaktyczne, czy też poszerzą posiadane już umiejętności, zdobędą nowe doświadczenia, zapoznają się z najnowszymi technikami pracy i materiałami dydaktycznymi. Po ukończeniu studiów często pozostają w kontakcie ze Szkołą przez wiele lat i dzielą się z nami swoimi doświadczeniami.

Szczególną grupą wśród naszych absolwentów są osoby, które zdecydowały się na wyjazd na lektorat zagraniczny, by tam sprawdzić zdobyte w czasie studiów umiejętności i zyskać własne doświadczenia, mające pomóc im stać się jeszcze lepszymi nauczycielami. Do grona osób, które wyjechały na lektoraty, należą m.in.:

Rok	osoba	miejsce
od 2001	Marek Włodarczyk	Université Paris-Sorbonne (Paris IV), Paryż (Francja)
2004–2006	Olga Soczyńska	Uniwersytet im. św. św. Cyryla i Metodego, Skopje (Macedonia)
2005–2007	Dominika Malczewska	Uniwersytet im. Abylaj Chana, Ałmaty (Kazachstan)
2005–2009	Ewa Prus	Państwowy Uniwersytet w Kiszyniowie (Mołdawia)
2006–2008	Iwona Marek	Uniwersytet im. Abylaj Chana, Ałmaty (Kazachstan)
2007–2008	Maciej Chowaniok	Państwowy Uniwersytet, Biszkek (Kirgistan)
2007–2008	Joanna Stanek	Stowarzyszenie „Dom Polski" w Bielcach (Mołdawia)
2007–2009	Joanna Kowalska	Uniwersytet w Bukareszcie (Rumunia)
2007–2020	Agnieszka Cyganik	Uniwersytet w Zagrzebiu (Chorwacja)
2007–2011	Beata Karaś	Białoruski Uniwersytet Państwowy, Mińsk (Białoruś)
2007–2011	Joanna Kozłowska	Państwowy Uniwersytet w Erewaniu (Armenia)
2008–2009	Lucyna Wawro	Mongolski Uniwersytet Narodowy, Ułan Bator (Mongolia)
2008–2010	Przemysław Chojnowski	University of Washington, Seattle (USA)
2008–2011	Dominika Malczewska	Państwowy Uniwersytet Ilii w Tbilisi (Gruzja)
2009	Ewa Prus	Uniwersytet w Bukareszcie (Rumunia)
2009–2010	Claudio Salmeri	University of Manchester (Wielka Brytania)
2009–2012	Jaśmina Puchała	Krasnojarski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. W.P. Astafiewa, Krasnojarsk (Rosja)
2011-2013	Katarzyna Siwczyk	Mongolski Uniwersytet Narodowy, Ułan Bator (Mongolia)

2011–2012	Claudio Salmeri	Białoruski Uniwersytet Państwowy, Mińsk (Białoruś)
2011–2015	Aleksandra Sołtys	Université de Toulouse-Il-Le-Mirail, Tuluza (Francja)
2012	Joanna Kowalska	Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie (Słowacja)
od 2012	Marcin Wągiel	Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu (Czechy)
2012–2014	Małgorzata Stanisz	Uniwersytet J.J. Strossmayera w Osijeku, Osijek (Chorwacja)
2012–2014	Karolina Bednarz	Krasnojarski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. W.P. Astafiewa, Krasnojarsk (Rosja)
2012–2016	Monika Pacukiewicz	Uniwersytet Języków Obcych w Baku (Azerbejdżan)
od 2013	Aleksandra Rusek	Briański Uniwersytet Państwowy im. Członka Akademii I.G. Pietrowskiego (Rosja)
od 2013	Magdalena Krawczyńska	Uniwersytet w Kazaniu (Rosja)
2013–2014	Magdalena Mendrok	Białoruski Uniwersytet Państwowy, Mińsk (Białoruś)
2013–2015	Lidia Romaniszyn-Ziomek	Universidade de Lisboa, Lizbona (Portugalia)
2014	Joanna Dobosz	Uniwersytet w Tartu (Estonia)
od 2014	Joanna Dobosz	Uniwersytet Narodowy w Karagandzie (Kazachstan)
od 2014	Tomasz Gwoździewicz	Uralski Uniwersytet Państwowy im. A.M. Gorkiego, Jekaterynburg (Rosja)
od 2014	Dariusz Kasprzyk	Uniwersytet Aleksandra Jana Cuzy w Jassach (Rumunia)
od 2014	Karolina Bednarz	Uniwersytet w Nowym Sadzie, Nowy Sad (Serbia)
od 2014	Joanna Kowalska	Uniwersytet w Sheffield (Wielka Brytania)
od 2016	Magdalena Mendrok	Uniwersytet w New Delhi (Indie)
od 2016	Justyna Szczepaniak	Uniwersytet w Bukareszcie (Rumunia)
od 2017	Marta Świderska	Uniwersytet Indonezyjski i Uniwersytet Atma Jaya w Dżakarcie (Indonezja)

od 2017	Paweł Ferenc	Bakijski Uniwersytet Słowiański w Baku (Azerbejdżan)
od 2017	Paulina Tabor	Northeastern University, Shenyang (Chiny)
od 2023	Sabina Strózik	Universidade de Lisboa, Lizbona (Portugalia)

Bardzo istotnym elementem działalności Szkoły Języka i Kultury Polskiej na przestrzeni całej swojej historii były i są organizowane przez naszą jednostkę wyjazdowe szkoły języka polskiego oraz warsztaty metodyczne dla nauczycieli za granicą. Obie formy współpracy umożliwiały zacieśnienie więzi pomiędzy Polską a ośrodkami polonijnymi rozsianymi po niemalże całym świecie. Najważniejsza idea, która przyświecała zarówno wyjazdowym szkołom, jak i warsztatom metodycznym, to podtrzymanie więzi między Polską a Polonią, kontakt z żywym językiem polskim oraz poznanie polskiej kultury.

Pomimo stosunkowo dużych nakładów finansowych, jakie różne instytucje państwowe i pozarządowe wydają na współpracę z Polonią i Polakami za granicą, to spora część środowisk polonijnych nie ma możliwości przyjechania do Polski i bliższego poznania naszego kraju. Wyjazdowe szkoły języka polskiego od lat organizowane przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej wypełniały tę lukę i umożliwiły osobom polskiego pochodzenia wzięcie udziału w intensywnym cyklu zajęć z języka polskiego. Takie spotkania to nie tylko nauka i kontakt z językiem przodków, to także okazja do bliższego poznania polskich zwyczajów, tradycji oraz kultury, również tej współczesnej i popularnej. Na przestrzeni lat wielu wykładowców, absolwentów Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego oraz współpracowników Szkoły udało się wysłać w najodleglejsze zakamarki globu, by poprowadzić zajęcia dla tych, którzy do kraju swoich dziadków i pradziadków z różnych względów (przede wszystkim finansowych) nie mogli przyjechać. Oczywiście, inicjatywa ta nie byłaby możliwa bez finansowego wsparcia Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Kancelarii Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, Stowarzyszenia Sympatyków Szkoły Języka i Kultury Polskiej i wreszcie władz UŚ, bo to dzięki nim Szkoła Języka i Kultury Polskiej miała możliwość zrealizowania tego typu przedsięwzięć. To za sprawą wspomnianych wyżej instytucji możliwe było zorganizowanie wszystkich inicjatyw.

Wyjazdowe szkoły języka i kultury polskiej, a także warsztaty metodyczne dla nauczycieli były skierowane do środowisk polonijnych, towarzyszył im

szereg dodatkowych aktywności, których głównym celem był przede wszystkim kontakt z polszczyzną.

Wyjazdowe szkoły języka i kultury polskiej to cykle wiosennych, letnich i jesiennych kursów przeznaczone dla młodzieży polonijnej i dorosłych. Tego typu zajęcia były rodzajem intensywnego kursu języka polskiego połączonego z poznawaniem polskiej kultury. Adresatami wyjazdowych szkół była przede wszystkim młodzież polskiego pochodzenia na stałe mieszkająca poza granicami Polski. Jednak w zajęciach często brali udział również dorośli i w tym przypadku wiek nie grał roli – uczestnicy mieli od kilkunastu do kilkudziesięciu lat (najstarsi nawet ponad 80 lat), a wszystkich ich łączyła chęć bliższego poznania języka i zwyczajów przodków. Wyjazdowe szkoły trwały zwykle od siedmiu do czternastu dni. Wykładowców i lektorów z Polski zwykle gościł ośrodek polonijny i to dla tej konkretnej, lokalnej społeczności były przeznaczone zajęcia. Jednakże często szkoła była dosłownie „wyjazdowa" (dla jej uczestników) i zorganizowana dla wszystkich młodych ludzi, którzy mieszkają w danym regionie – tak było w przypadku letnich szkół nad Bajkałem, w których uczestniczyła młodzież polskiego pochodzenia z całej Syberii. Wyjazdowa szkoła języka polskiego to intensywny kurs języka i kultury polskiej. Jej uczestnicy, zwykle podzieleni pod względem znajomości języka na dwie grupy (początkującą i zaawansowaną), codziennie brali udział w zajęciach językowych, na których szlifowano różnorodne sprawności językowe: mówienie, czytanie, słuchanie, pisanie, a także poznawano (bądź rozwijano) słownictwo i gramatykę. Lekcje języka polskiego były wzbogacone o cykl zajęć dotyczący szeroko rozumianej kultury – polskie zwyczaje świąteczne, sławni Polacy, muzyka popularna, literatura polska, kultura masowa, to tylko niektóre z zagadnień, które były poruszane na zajęciach. W czasie wyjazdowych szkół był także czas na oglądanie polskich filmów i dzielenie się wrażeniami na temat obejrzanego dzieła. Niejednokrotnie uczestnicy brali udział w konkursach ortograficznych, wieczorach polskiej piosenki i poezji czy grach i zabawach językowych. Nieodzownym elementem były również zajęcia integracyjne, które pozwalały na zacieśnienie więzi między uczestnikami. Wykładowcy Szkoły Języka i Kultury Polskiej, którzy prowadzili lekcje w czasie wyjazdowych szkół, zabierali za sobą hurtowe ilości polskiego żurku, barszczu czerwonego czy opłatków tylko po to, by móc na miejscu zorganizować spotkanie świąteczne najbardziej zbliżone do tego w ojczyźnie. Wyjazdowe szkoły języka polskiego odbyły się w: Argentynie, Brazylii, Białorusi, Irlandii, Kanadzie, Kazachstanie, Mołdawii, Republice Czeskiej, Rosji, Ukrainie, USA, Wielkiej Brytanii, na Węgrzech.

Nie do przecenienia pozostaje fakt, że wyjazdowe szkoły języka i kultury polskiej przyczyniły się do integracji środowisk polonijnych, zapewniły poczucie przynależności do kraju przodków, wzmogły podtrzymywanie więzi łączących Polonię z Polską, a w wymiarze czysto ludzkim umożliwiły pielęgnowanie przyjaźni wśród młodzieży polskiego pochodzenia i uświadamiały, że bycie dwujęzycznym we współczesnym świecie jest olbrzymim skarbem, o który warto dbać.

Kolejna ważna dla Szkoły inicjatywa to warsztaty metodyczne, które były cyklem spotkań adresowanych przede wszystkim do nauczycieli języka i kultury polskiej pracujących na co dzień w szkołach polskich i polonijnych na świecie. W zajęciach uczestniczyli również wykładowcy i lektorzy zagranicznych polonistyk i slawistyk oraz osoby, które propagowały Polskę, polski język i kulturę za granicą. W zajęciach często też brali udział nauczyciele z Polski skierowani do pracy za granicą przez Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Warsztaty zwykle trwały od siedmiu do czternastu dni, a ich uczestnicy codziennie brali udział w kilku blokach zajęć. Przekazywane przez wykładowców z Polski treści koncentrowały się głównie na doskonaleniu metod i technik nauczania języka polskiego jako drugiego i/lub obcego. Cykle zajęć seminaryjno-warsztatowych dotyczyły pracy z grupami zróżnicowanymi wiekowo – zarówno dorosłymi, jak i z dziećmi. Omawiane były najnowsze publikacje i pomoce glottodydaktyczne, do których miejscowi nauczyciele i animatorzy z oczywistych względów nie mieli dostępu. Prezentowane były podręczniki, programy multimedialne, platformy internetowe i gry dydaktyczne, które nie tylko uatrakcyjniają naukę języka, ale również uwzględniają potrzeby zróżnicowanych wiekowo odbiorców – wiele spośród tych materiałów zostało stworzonych przez pracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej. Jednak warsztaty metodyczne, to nie tylko spotkania dotyczące doskonalenia warsztatu pracy nauczyciela, zajęcia miały charakter wieloaspektowy. Nieodzownym elementem tego typu spotkań były pokazowe lekcje języka polskiego prowadzone przez polskich wykładowców w lokalnych ośrodkach akademickich i polonijnych. Zajęcia te stanowiły potem punkt wyjścia do dyskusji, w czasie których zostały poddawane analizie zastosowane rozwiązania dydaktyczne, strategie aktywizowania uczniów w czasie lekcji oraz możliwość wykorzystania tych rozwiązań na zajęciach w lokalnych społecznościach. Oprócz niewątpliwych walorów edukacyjnych organizowane warsztaty pomagały w integracji środowisk polonijnych danego regionu, a często nawet i kraju. Spotkania były świetną okazją do wymiany doświadczeń wśród samych

nauczycieli polonijnych i animatorów – podzielenia się problemami, z którymi stykają się na co dzień w swojej pracy, ale także do wspólnej dyskusji o strategiach ich rozwiązywania. Warsztatom często towarzyszyły również rozmowy z rodzicami dzieci polonijnych/dwujęzycznych. Na tego typu spotkaniach omawiano kwestie dotyczące sposobów zachęcania i motywowania dzieci i młodzieży polskiego pochodzenia do mówienia w języku polskim oraz podtrzymywania zainteresowania krajem przodków. Inicjatywy te cieszyły się wielkim zainteresowaniem lokalnych społeczności polonijnych, bo oprócz możliwości podniesienia kwalifikacji nauczycieli, animatorów, lektorów i wykładowców, przyczyniały się do integracji całego środowiska. To dzięki warsztatom metodycznym oddalone od siebie ośrodki polonijne podejmowały wspólne inicjatywy, organizując różnorodne przedsięwzięcia poświęcone Polsce. To również dzięki warsztatom metodycznym często podejmowano ważne decyzje dla Polonii całego kraju – tak stało się w przypadku nauczycieli w Argentynie, którzy w czasie spotkań warsztatowych podjęli decyzję o powołaniu związku nauczycieli PONA – Polonijnej Organizacji Nauczycieli Argentyny. To także dzięki warsztatom metodycznym zostało podpisanych kilka umów bilateralnych między Uniwersytetem Śląskim a zagranicznymi ośrodkami akademickimi.

Wyjazdowe warsztaty polonistyczne odbyły się w:

- Argentynie (Związek Polaków w Buenos Aires, Szkoła Polska w Martin Coronado, Polonia w Misiones, Dom Polski w Buenos Aires, Polonijna Organizacja Nauczycieli w Argentynie),
- Białorusi (Białoruski Państwowy Uniwersytet w Mińsku, Centrum Polonijne w Mińsku, Polska Szkoła w Grodnie, Instytut Polski w Mińsku),
- Brazylii (Uniwersytet Federalny Parany w Kurytybie, Katolicki Uniwersytet Parany w Kurytybie, Stowarzyszenie Casa da Cultura Polonia Brasil w Kurytybie, Polonia Sociedade Beneficente w Rio de Janerio, Organizacja Polonijna „Braspol", Sociedade Polônia w Porto Alegre, Towarzystwo Dobroczynne „Polônia" w Rio de Janeiro),
- Irlandii (Polsko-Irlandzkie Stowarzyszenie Edukacyjne, Catholic Secondary School w Arklow, Arklow Library, Szkoła Polska w Dublinie),
- Kanadzie (Szkoła Polska im. Marii Chrzanowskiej w Edmonton, Polska Szkoła im. Henryka Sienkiewicza w Edmonton, St. Basil's Junior High School w Edmonton, University of Alberta, Szkoła im. św. Kazimierza w Vancouver),

- Kazachstanie (Karagandyjskie Obwodowe Stowarzyszenie Polaków „Polonia", Karagandyjski Uniwersytet Państwowy im. E.A. Bukietowa, Centrum Kultury Polskiej „Więź" w Ałmaty, Gimnazjum nr 23 w Ałmaty),
- Mołdawii (Dom Polski w Bielcach),
- Rosji (Stowarzyszenie KNOO „Polonia" Republiki Chakasji, Centrum Polskiej Książki w Bibliotece Narodowej im. N.G. Domożakowa, Związek Polaków w Abakanie, Briański Uniwersytet Państwowy im. Członka Akademii I.G. Pietrowskiego, Smoleński Uniwersytet Państwowy, Stowarzyszenie „Dom Polski" w Briańsku, Stowarzyszenie „Dom Polski" w Smoleńsku, Irkucki Uniwersytet Państwowy, Stowarzyszenie Polskiej Autonomii Kulturalnej „Ogniwo" w Irkucku),
- Ukrainie (Uniwersytet im. Iwana Franki we Lwowie, Zaporoskie Obwodowe Stowarzyszenie Kultury Polskiej im. A. Mickiewicza, szkoła niedzielna „Lech" w Zaporożu, Humanistyczne Gimnazjum nr 1 w Żytomierzu, Żytomierski Obwodowy Związek Polaków na Ukrainie, Wschodnioeuropejski Uniwersytet Narodowy im. Lesi Ukrainki w Łucku),
- USA (Polska Parafialna Szkoła im. Juliusza Słowackiego w Wheeling, Parafialna Szkoła Polska im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego przy Bazylice św. Jacka w Chicago, Polska Szkoła im. Króla Kazimierza Wielkiego w Orland Hills, Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Chicago, Polska Szkoła przy Parafii św. Stanisława w Portland, Szkoła Języka Polskiego „Razem" w Salt Lake City, Polska Szkoła przy kościele św. Józefa w Denver, Szkoła Polska im. Mikołaja Kopernika w Houston, Szkoła Polska im. Jana Karskiego w Dallas, Szkoła Polska im. ks. Jana Twardowskiego w Bellevue, Szkoła Języka Polskiego im. Jana Pawła II w Walnut Creek, Polish Teachers and Parent Council w Portland, Polskie Centrum Polonijne Jana Pawła II w Yorba Linda).

Do ważnych aspektów działalności zagranicznej Szkoły Języka i Kultury Polskiej należą wyjazdy w ramach programu Erasmus+. Co semestr kilkunastu wykładowców udaje się do europejskich i pozaeuropejskich uczelni partnerskich, by poprowadzić zajęcia lektoratowe, wykłady i seminaria dla studentów tamtejszych polonistyk i slawistyk. Wyjazdy w ramach programu Erasmus+ są nieco krótsze, trwają pięć dni i również nieco inna jest ich specyfika. O ile dosyć powszechny jest fakt, że niektórzy uczestnicy wyjazdowych szkół językowych mają mgliste pojęcie o Polsce, o tyle studenci europejskich uczelni, którzy biorą udział w zajęciach, mają być specjalistami z zakresu szeroko rozumianych studiów nad Polską i to właśnie z tego powodu wyjazdy te mają w pewnej mierze nieco

inną formułę. Adresatami zajęć prowadzonych w ramach programu Erasmus+ są osoby, które wybrały studia polonistyczne lub slawistyczne, więc na co dzień zajmują się szeroko rozumianą problematyką dotyczącą Polski. Nierzadko zajęcia w ramach programu Erasmus+ są poświęcone szczegółowym zagadnieniom z zakresu językoznawstwa lub literaturoznawstwa – przykładowo na lekcjach analizowane są współczesne dialekty języka polskiego lub wiersze należące do nurtu poezji lingwistycznej. Często zajęcia te mają formę seminariów, w czasie których szczegółowo omawiane są konkretne zagadnienia językoznawcze, kulturoznawcze czy literaturoznawcze. Oczywiście istotnym elementem wyjazdów są również zajęcia lektoratowe, na których studenci pogłębiają swoją znajomość polskiej gramatyki i słownictwa. Szkoła Języka i Kultury Polskiej ma podpisane umowy o współpracy z następującymi uczelniami partnerskimi w Europie:

kraj	**ośrodek akademicki**
Austria	Uniwersytet Wiedeński
Belgia	Katolicki Uniwersytet w Leuven
Białoruś	Białoruski Uniwersytet Państwowy w Mińsku
Brazylia	Uniwersytet Federalny Parany w Kurytybie
Bułgaria	Uniwersytet im. św. Klimenta Ohridskiego w Sofii Uniwersytet im. św. św. Cyryla i Metodego w Wielkim Tyrnowie
Chiny	Pekiński Uniwersytet Języków Obcych (BFSU) Northeastern University w Shenyangu Szanghajski Uniwersytet Studiów Międzynarodowych
Chorwacja	Uniwersytet w Zagrzebiu
Czechy	Uniwersytet Masaryka w Brnie Uniwersytet im. Palackiego w Ołomuńcu Uniwersytet w Opawie Uniwersytet w Ostrawie Uniwersytet Karola w Pradze
Estonia	Uniwersytet w Tartu
Francja	Uniwersytet Paris-Sorbonne (Paris IV) Université Charles-de-Gaulle Lille III Uniwersytet w Tuluzie
Gruzja	Illia State University
Indonezja	Atma Jaya Catholic University
Japonia	Tokijski Uniwersytet Studiów Międzynarodowych

Kanada	Uniwersytet Alberty w Edmonton
Korea Południowa	Uniwersytet Studiów Międzynarodowych Hankuk w Seulu
Litwa	Uniwersytet w Wilnie
Łotwa	Uniwersytet w Daugavpils Uniwersytet w Rydze Łotewska Akademia Kultury w Rydze
Macedonia Północna	Uniwersytet św. św. Cyryla i Metodego w Skopju
Maroko	Uniwersytet Ibn Zohr w Agadirze
Mongolia	National University of Mongolia w Ułan Bator
Niemcy	Uniwersytet Ruhr w Bochum Uniwersytet im. Marcina Lutra w Halle Uniwersytet Techniczny w Chemnitz Uniwersytet w Lipsku Uniwersytet im. Carla von Ossietzkiego w Oldenburgu
Rosja	Uniwersytet im. I. Kanta w Kaliningradzie
Rumunia	Uniwersytet w Bukareszcie
Serbia	Uniwersytet w Belgradzie
Słowacja	Uniwersytet im. Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy Uniwersytet im. Komeńskiego w Bratysławie Uniwersytet w Preszowie
Słowenia	Uniwersytet w Lublanie
Szwecja	Uniwersytet w Sztokholmie Uniwersytet w Uppsali
Turcja	Uniwersytet w Stambule
Ukraina	Narodowy Uniwersytet Lwowski im. I. Franki we Lwowie Politechnika Lwowska Narodowy Uniwersytet "Akademia Ostrogska"
Węgry	Uniwersytet w Debreczynie Katolicki Uniwersytet im. Pétera Pázmánya w Budapeszcie
Włochy	Uniwersytet w Bari Uniwersytet we Florencji Uniwersytet w Neapolu Uniwersytet w Turynie

W ciągu ponad trzydziestu lat działalności Szkoły nie tylko pracownicy, współpracownicy i absolwenci udawali się w różne miejsca globu, by uczyć języka i promować kulturę polską. Bardzo ważnymi wydarzeniami dla naszej wspólnoty były wszystkie spotkania, w czasie których gościliśmy w charakterze wykładowców czy lektorów wybitne postaci reprezentujące środowiska polonistyczne z całego świata. Dzięki nim zyskiwaliśmy nowe perspektywy dydaktycznego oglądu. Przedstawiali nam swoje badania naukowe, nowe rozwiązania metodyczne, najnowsze prace tłumaczeniowe, publikacje z zakresu języka, literatury i kultury, zapoznawali nas z sytuacją polonistyk światowych i ukazywali ich potrzeby, którym wielokroć mogliśmy zaradzić, organizując wspólnie kursy, letnie szkoły, wykłady, staże, spotkania. Przede wszystkim jednak spotkania z polonistami i glottodydaktykami były zawsze dla nas przyjemnością, odkrywaniem nieznanych stron świata polonistycznego oraz motywacją do opracowywania nowych materiałów dydaktycznych. Z zapartym tchem wraz z naszymi studentami słuchaliśmy wykładów o Witoldzie Gombrowiczu pisanym pionowo czy poznawaliśmy kulisy powstawania tłumaczeń dzieł Adama Mickiewicza czy Henryka Sienkiewicza na język chiński, zaś dla studentów specjalności glottodydaktycznych czy studiów podyplomowych spotkania z naszymi gośćmi były niezapomnianym przeżyciem, kolejną motywacją do poszerzania wiedzy, a często też otwarciem drzwi do świata i kultury, o których poznaniu nawet nie marzyli.

Przez ponad trzydzieści lat mieliśmy ogromny zaszczyt i przyjemność gościć takich profesorów, wykładowców, tłumaczy i lektorów jak:

Australia: Marianna Łacek,
Austria: Liliana Madelska, Przemysław Chojnowski,
Belgia: Kris Van Heuckelom,
Białoruś: Olga Guszczewa, Nadzeya Kakhnovich, Helena Kazancewa, Ałła Kożynowa, Liubou Padporynava,
Brazylia: Aleksandra Piasecka-Till,
Bułgaria: Kalina Bahneva, Margreta Grigorova,
Chiny: Zhao Gang, Wu Lan, Mao Rui, Xu Xiangijan, Lin Xin, Lu Yan, Li Yinan, Yi Lijun,
Chorwacja: Đurđica Škeljo, Miroslav Hrdlička,
Francja: Chinwe Achebe, Maria Delaperrière,
Gruzja: Grigol Julukhidze,
Indonezja: V. Selvie Sinaga,

Japonia: Koji Morita, Tokimasa Sekiguchi,
Kanada: Andrzej Busza, Wacław Osadnik,
Korea Południowa: Estera Choi, Jiwone Lee, Emilia Szalkowska-Kim, Agnieszka Szamborska, Kim Yong-Deog, Cheong Byung-Kwon,
Litwa: Teresa Dalecka, Barbara Dvilevic (Dwilewicz), Irena Masojć,
Łotwa: Krystyna Barkowska, Andris Kazjukevics, Diana Rubene,
Niemcy: Aleksander Alish, Gerd Hentschel, Martina Kuhnert, Gerhard Meiser, Renate Trillitsch-Misevica, Danuta Rytel-Schwarz, Brygida Schniggenfittig, Ewa Wieszczeczyńska,
Republika Czeska: Jiří Damborský, Ivana Dobrotová, Jan Jeništa, Marie Sobotková, Kai Witzlack-Makarevich,
Rosja: Polina Justova, Leonid Malcew, Polina Makarova, Ekaterina Zubritskaya,
Rumunia: Cristina Godun, Marina Ilie,
Serbia: Vesna Krajisnik, Mirjana Kostić Golubičić, Predrag Obućina,
Szwecja: Ewa Teodorowicz-Hellman, Magdalena Słyk,
Ukraina: Irena Bundza, Andrzej Kozyckyj, Ałła Kravchuk, Lesia Korol, Oksana Lozynska, Khrystyna Nikolajchuk, Yuriy Plyska, Ostap Slyvynskyi, Khrystyna Stelmakh,
USA: Stanisław Barańczak, Mark Haltof, Alex Kurczaba, Michał Jacek Mikoś,
Węgry: László Kálmán Nagy,
Wielka Brytania: Norman Davies,
Włochy: Andrea De Carlo, Janina Janas.

Wizyty tak licznych gości z całego świata sprawiły, że w naszej pamięci powstała cała kolekcja wspomnień ze spotkań z poszczególnymi osobami. Przyjeżdżali, by spędzić kilka dni z nami, naszymi studentami, słuchaczami studiów podyplomowych. Przywozili nie tylko swoją wiedzę, doświadczenie i pomysły, ale także czerpaliśmy wzajemnie z tych spotkań i inspirowaliśmy się, wynikiem czego był rozwój dalszej współpracy i pomysły na kolejne spotkania. Nie zapomnimy tego, jak mogliśmy siedzieć przy stole z Normanem Daviesem, który dwa tygodnie był naszym gościem w Cieszynie i gawędzić z nim o ważnych sprawach z historii Polski i Europy. Pamiętne były wizyty Yi Lijun i jej męża Yuana Hanronga, którzy nie tylko przybliżyli trudną i niezwykłą pracę nad tłumaczeniami klasyków literatury polskiej (dokonywanymi m.in. na wiejskim zesłaniu podczas rewolucji kulturalnej w Chinach), ale także podczas zwiedzania zamku w Będzinie z zachwytem rozpoznawali poszczególne elementy oręża polskiego, które znalazły się choćby w *Panu Tadeuszu*. Na zawsze zapamiętamy

też wyjaśnienia Tokimasy Sekiguchiego, dlaczego język japoński ze swoją hierarchiczną strukturą bardzo ułatwił mu pracę nad tłumaczeniem *Lalki* i pozwolił na plastyczną kreację poszczególnych postaci.

Spojrzenie z perspektywy ponad trzydziestu lat działalności z pewnością rodzi nostalgię, ale też nadzieję na to, że kolejne dziesięciolecia przyniosą kolejne niezapomniane wyjazdy, wyjątkowych gości i ogromne możliwości rozwijania się w pracy ze studentami i nauczycielami z całego świata.

Jolanta Tambor
Uniwersytet Śląski w Katowicach
0000-0002-0801-3821

„Postscriptum Polonistyczne". Pismo krajowych i zagranicznych polonistów. Z dodatkami

„Postscriptum Polonistyczne" to ważne czasopismo dla polonistyki krajowej i zagranicznej, które w momencie pisania tego tekstu miało 100 punktów, po czym w końcu 2023 roku w wyniku cofnięcia zmian wprowadzonych przez poprzednie władze resortowe wróciło do 70 punktów na ministerialnym wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. Początkowo ukazywało się jako „Postscriptum" – pod tą nazwą wyszły pięćdziesiąt trzy numery. Powstało w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zanim przerodziło się w czasopismo naukowe przez kilkanaście numerów było biuletynem Szkoły. Jednak już drugi numer zawierał rozprawę Ireneusza Opackiego *Strofa z „Paryża"* oraz w dziale Varia artykuły Jolanty Tambor, Dariusza Pawelca, Haliny Klimszy i w dziale sprawozdań i recenzji teksty Aleksandry Janowskiej i Krzysztofa Uniłowskiego. Od drugiego już numeru zatem pismo nabierało charakteru naukowego i międzynarodowego.

Międzynarodowość pisma

Od początku było skierowane do międzynarodowego grona i przez międzynarodowe grono tworzone. W numerze drugim w roku 1992 to asystentka na Uniwersytecie Ostrawskim (Republika Czeska), Halina Klimsza, notabene uczestniczka pierwszej letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej, zaproponowała interpretację zapisków księgi cmentarnej. I od tego momentu nie było już numeru bez tekstu autora zagranicznego, bez zagranicznego polonisty.

Od 2002 roku to już nie biuletyn, tylko „pismo krajowych i zagranicznych polonistów". Katalizatorem tej zmiany charakteru periodyku były dwa numery monograficzne z 2001 roku: dotyczący polonistyk w Ameryce Północnej[1] redagowany przez Piotra Wilczka (nr 37–38) i polonistyk w krajach niemieckojęzycznych pod redakcją Anny Majkiewicz (nr 39–40), w którym wykładowcy, profesorowie przedstawili stan polonistyk w Niemczech[2], Austrii i Szwajcarii na przełomie wieków. To świadectwo świetności studiów polskich i nauczania języka polskiego w tamtym okresie właśnie. Numerów monograficznych poświęconych polonistykom w różnych regionach świata było potem więcej: we Włoszech[3] (2007, nr 53) redagowany przez R. Cudaka, w Ukrainie[4] (2009, nr 1) pod redakcją Ałły Kravchuk, Moniki Rusin i Jolanty Tambor, na Dalekim Wschodzie[5] (2010, nr 2) redagowany przez Romualda Cudaka, Jagnę Malejkę i Choi Sung-Eun (Esterę Czoj), w Bułgarii[6] (2013, nr 2) z zespołem redakcyjnym w osobach Kaliny Bahnevej, Margrety Grigorovej, Galii Symeonovej-Konach i Jolanty Tambor, w Republice Czeskiej i Słowackiej[7] zatytułowany *Polonistyka w sąsiedztwie* (2015, nr 1) pod redakcją Jolanty Tambor i Karoliny Pospiszil(-Hofmańskiej), w Australii[8] (*Polacy w/o Australii*, 2016, nr 1), który zredagowała Magdalena Bąk, w krajach portugalskojęzycznych: Portugalii i Brazylii[9] (*Pomiędzy Polską, Portugalią i Brazylią*, 2018, nr 1) pod redakcją Magdaleny

1 USA: stany – Floryda, Illinois, Indiana, Kalifornia, Kansas, Karolina Północna, Minnesota, Nowy Jork, Ohio, Teksas, Waszyngton, Wisconsin; Kanada: prowincje – Alberta, Kolumbia Brytyjska, Ontario.

2 Niemcy: Bayreuth, Berlin, Bochum, Erlangen, Fryburg, Halle, Hamburg, Kilonia, Konstancja, Lipsk, Moguncja, Oldenburg, Poczdam, Tybinga; Szwajcaria: Bazylea, Zurych; Austria: Salzburg, Wiedeń.

3 Arcavacata, Bari, Bolonia, Florencja, Genua, Lecce, Mediolan, Neapol, Padwa, Piza, Rzym, Trydent, Turyn, Udine.

4 Berdiańsk, Chersoń, Dnipro (Dniepropietrowsk), Donieck, Drohobycz, Iwano-Frankiwsk, Kamieniec Podolski, Kijów, Lwów, Łuck, Odessa, Ostróg, Równe, Tarnopol, Umań, Żytomierz.

5 Numer był poświęcony studiom polskim w Chinach (Pekin) i Korei Południowej (Seul), Japończycy zrezygnowali z przedstawienia nauczania języka polskiego w swoim kraju. Jesteśmy pewni, że numer obecnie należałoby powtórzyć, gdyż od czasu jego ukazania się w Chinach powstało 19 nowych polonistyk i pewnie drugie tyle lektoratów języka polskiego.

6 Płowdiw, Sofia, Szumen, Wielkie Tyrnowo.

7 Republika Czeska: Brno, Ołomuniec, Ostrawa, Praga; Republika Słowacka: Bańska Bystrzyca, Bratysława, Preszów.

8 Adelajda, Melbourne, Sydney.

9 Portugalia: Lizbona, Orléans; Brazylia: Brasilia, Kurytyba.

Bąk i Agnieszki Madei. Numer włoski zmienił sposób przedstawiania polonistyk zagranicznych – odtąd prosiliśmy luminarzy polonistyk zagranicznych, by oprócz przedstawienia reprezentowanego przez siebie ośrodka, zechcieli przesłać do „Postscriptum" tekst, będący prezentacją ich naukowych, badawczych zainteresowań. Dzięki temu „Postscriptum Polonistyczne" stało się rzeczywiście pismem krajowych i zagranicznych polonistów, a nie pismem „dla" nich.

We wszystkich opracowaniach, dokumentacji zjawisk, w interpretacji zmian i przemian, w przedstawieniach tekstów literackich, dzieł filmowych i teatralnych, analizach językowych swój ogromny udział mieli i mają poloniści zagraniczni. W pewnym momencie, czyli tuż przed 30-leciem pisma pomyśleliśmy, iż może nadszedł czas, by grono „zagranicznych polonistów" radykalnie poszerzyć. Już o numer wcześniej zdecydowaliśmy się na publikację tekstów również po angielsku, co stanowiło spory wyłom w dotychczasowym profilu pisma. Dotąd wychodziliśmy z założenia, że nie chcemy publikować w innym niż polski języku, bo to właśnie on, język polski jest międzynarodowym kodem porozumienia polonistów na całym świecie. Publikowaliśmy po polsku, bo polski jest wspólnym kodem dla wszystkich polonistów w dowolnym zakątku świata.

Ale początek XXI wieku zmienił dość mocno sytuację i widzenie podstawowego kodu postrzegania świata i wzajemnej komunikacji. Pierwsze dwie dekady XXI wieku przyniosły gwałtowny zanik znajomości języka polskiego wśród dzieci i młodzieży. Globalność i globalizacja komunikowania wewnątrzpokoleniowego z rówieśnikami spowodowały radykalne osłabienie przekazu międzypokoleniowego. Trzeba zatem tym generacjom prezentować wiedzę o Polsce w języku im bliskim, dla nich zrozumiałym, żeby chęć poznania dziedzictwa kulturowego dziadków, jego spuściznę i współczesność kraju ich pochodzenia obudzić. Drugi powód nowego podejścia – co najmniej równie ważny – to chęć dotarcia do osób o zainteresowaniach szerokich, wśród których mogłyby się znaleźć i kwestie związane z polonistycznością i Polską, ale barierą jest nieznajomość języka polskiego. Wciąż jednak mało jest informacji o ciekawych zjawiskach, faktach, osiągnięciach polskich publikowanych w różnych językach. Poloniści światowi piszą przede wszystkim po polsku i ewentualnie po angielsku. A to jednak nie wystarcza, by dotrzeć do wszystkich. W „Postscriptum Polonistycznym" postanowiliśmy dotrzeć w różnych językach do potencjalnych badaczy, naukowców, dydaktyków, komparatystów i po prostu entuzjastów, którzy ani po polsku, ani po angielsku choćby o polskiej romantycznej duszy, dantyzmie Józefa Ignacego Kraszewskiego czy aspektach kultury staropolskiej u Olgi Tokarczuk nie dowiedzieliby się inaczej.

Zaproponowano więc numer (2022, nr 2) dla potomków polskich migrantów, dla osób pochodzących z małżeństw mieszanych, które wszak niekoniecznie musiały z dwóch językowych spuścizn wybrać polską, dla przyjaciół i znajomych migrantów i potomków migrantów polskich, wreszcie dla osób, które usłyszały, zasłyszały, posłyszały, zobaczyły element, zjawisko, odprysk polskości. Liczymy, że ten odprysk może urość i zaowocować pogłębionym zainteresowaniem, spowodować sięgnięcie kolejne i szersze po polskie, polski, polską... Ale barierą bywa język, a właściwie brak języka. Takim osobom postanowiliśmy zaoferować numer „Postscriptum Polonistycznego", w którym poloniści z różnych zakątków świata przedstawiają swoje polonistyczne badania lub swój ogląd wycinka polskiej kultury we własnym, ojczystym, macierzystym, pierwszym, prymarnym (w końcu nie terminologia jest najważniejsza) języku. W jednym numerze zaproponowaliśmy teksty po angielsku, chińsku, chorwacku, czesku, francusku, macedońsku, portugalsku, węgiersku, włosku. Należy mieć nadzieję, że ten numer (i pewnie kiedyś kolejne, bo eksperyment okazał się sukcesem) przeczytają osoby ciekawe świata i zjawisk innokulturowych, dla których owe przeczytane teksty staną się początkiem fascynacji polonistycznej.

Od numeru czwartego z roku 2002 (numer monograficzny *Romantyzm polski raz jeszcze* pod red. Magdaleny Bąk) pismo ma międzynarodową Radę Programową. Przez wiele lat jej skład stanowili: Marie Delaperrière (Paryż), Małgorzata Kita (Katowice), Ałła Kożynowa (Mińsk), Gerhard Meiser (Halle), Władysław Miodunka (Kraków), Kazimierz Ożóg (Rzeszów), Anna Małgorzata Packalén (Parkman) (Uppsala), Tokimasa Sekiguchi (Tokio), Tamara Trojanowska (Toronto). Od numeru pierwszego z roku 2009 Rada Programowa zaczęła się poszerzać. Dołączali do niej w kolejnych latach: Jerzy Bartmiński (Lublin), Kalina Bahneva (Sofia), Wiktor Choriew (Moskwa), Anna Dąbrowska (Wrocław), Katarzyna Dziwirek (Seattle), Elwira Grossman (Glasgow), Kris Van Heuckelom (Leuven), Luigi Marinelli (Rzym), Michał Masłowski (Paryż), László K. Nagy (Debreczyn), Aleksander Nawarecki (Katowice), Wacław Osadnik (Edmonton), Maria Sobotková (Ołomuniec), Maria Wojtak (Lublin). Z żalem pożegnaliśmy dwóch członków Rady, którzy zmarli: profesorów Jerzego Bartmińskiego i Wiktora Choriewa, zrezygnował z aktywności i udziału m.in. w Radzie Tokimasa Sekiguchi.

W ciągu ponad trzydziestu lat istnienia w obiegu czytelniczym „Postscriptum Polonistyczne" poszerzało kilkakrotnie skład redakcji, która dziś również jest międzynarodowa. Redaktorem naczelnym od lat niezmiennie pozostaje

Romuald Cudak, jego zastępczynią jest Jolanta Tambor, funkcję sekretarz naukowej objęła Maria Czempka-Wewióra (od 2024 roku dołączyła do niej Anna Gawryś-Mazurkiewicz), zespół redakcyjny to jeszcze: z Uniwersytetu Śląskiego – Aleksandra Achtelik, Magdalena Bąk, Marcin Maciołek, Agnieszka Madeja, Agnieszka Nęcka-Czapska, Bernadeta Niesporek-Szamburska, Karolina Pospiszil-Hofmańska oraz z Republiki Czeskiej Ivana Dobrotová, z Chin Li Yinan, z Francji Anna Synoradzka.

Z pełnym przekonaniem możemy więc nazywać „Postscriptum Polonistyczne" pismem krajowych i zagranicznych polonistów: jest tworzone przez i dla polonistów z całego świata bez względu na miejsce ich urodzenia, zamieszkania czy pracy.

Numery pokonferencyjne

Ważnymi tomami „Postscriptum Polonistycznego" były wydania konferencyjne: kongresowe, zjazdowe i dotyczące konferencji multimedialnych.

Od konferencji multimedialnych się zaczęło. Były one organizowane w Katowicach przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej UŚ. Na początku nosiły nazwę międzynarodowych seminariów „Komputer w nauczaniu języka polskiego jako obcego" z uczestnikami z całej Polski, ale też Ukrainy czy Francji. „Postscriptum" (m.in. nr dwudziesty z 2006 roku) publikowało wybrane teksty z tych seminariów – gdzie prezentowano nowe rozwiązania, pierwsze programy komputerowe („Dyktando", „Grampol" i inne), zastanawiano się (już wtedy!!!) nad zastosowaniem nowoczesnych metod telekomunikacji w nauczaniu na odległość. Pierwsza Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Multimedia w nauczaniu języka rodzimego jako obcego" (7–8 grudnia 1998 roku), która zgromadziła referentów z całej Polski oraz z Republiki Czeskiej i Belgii, z uniwersytetów i politechnik, została przedstawiona w połączonym numerze 27–29 sygnowanym latami 1998–1999. Numer zawierał większość wystąpień konferencyjnych, łącząc punkt widzenia humanistów, tłumaczy oraz osób z wykształceniem inżynieryjno-technicznym (zajmujących się między innymi syntezą mowy – wówczas problemem nowym i niezwykłym).

Od 2004 roku „Postscriptum Polonistyczne" rozpoczęło cykl publikacji niektórych tekstów wygłaszanych podczas Zjazdów Polonistów i Kongresów Polonistyki Zagranicznej (przekształconych od 6. spotkania, które odbyło się w Katowicach na Uniwersytecie Śląskim, w Światowe Kongresy Polonistów).

Najpierw został przedstawiony (2004–2005, nr 48–49) Zjazd Polonistów. „Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – edukacja". Numer redagowali Romuald Cudak, Jagna Malejka i Jolanta Tambor. Redakcji przyświecał cel jak najszybszego udostępnienia ciekawych wystąpień zjazdowych i kongresowych. Za zgodą zarówno organizatorów zjazdów i kongresów, jak i autorów referatów były to premierowe publikacje, które po pierwsze, były szybsze (produkcja opasłych tomów pokonferencyjnych trwa w Polsce, i nie tylko, bardzo długo), a po drugie łatwiej dostępne – „Postscriptum" od początku 2001 roku (nr 37–38) ma wersję elektroniczną, które obecnie jest wersją referencyjną pisma, a wszystkie wcześniejsze numery w postaci skanów zostały umieszczone na stronie „Postscriptum Polonistycznego". Czytelnicy znajdą więc III Kongres Polonistyki Zagranicznej (Poznań) w nr. 2 z 2006 roku, katowicki Zjazd Polonistów „Przyszłość polonistyki. Koncepcje – rewizje – przemiany" w numerze pierwszym z 2012 roku, V Kongres Polonistyki Zagranicznej, który odbył się w Opolu w 2012 roku, na którym w panelu kończącym Tokimasa Sekiguchi zaproponował – przyjętą z aplauzem – zmianę nazwy na Światowy Kongres Polonistów i organizację kolejnego Kongresu przekazano Uniwersytetowi Śląskiemu. Teksty z VI Światowego Kongresu Polonistów ukazały się w roku 2006 (nr 2) i są to w większości artykuły autorów zagranicznych, VII Kongres, wrocławski, został zaprezentowany w 2022 roku (nr 1).

Redaktorzy „Postscriptum" starali się za każdym razem, by wybór (z konieczności bardzo ograniczony) tekstów kongresowych był jak najbardziej reprezentatywny. Wybierali teksty jak najlepiej ilustrujące tematykę kongresu czy zjazdu i prezentujące różne dyscypliny: językoznawstwo, literaturoznawstwo, nauki o kulturze. Ważnym kryterium doboru była także reprezentatywność ośrodków, z których pochodzili referenci – staraliśmy się, by była to największa liczba ośrodków i polskich, i zagranicznych.

Monograficzne numery glottodydaktyczne

„Postscriptum Polonistyczne" stanowi również forum wymiany myśli, idei i koncepcji glottodydaktycznych. Artykuły z tej tematyki pojawiały się i pojawiają nadal w wielu numerach, także tych poświęconych globalnie innym zagadnieniom, w dziale rozprawy lub w dziale varia. Co pewien czas jednak zapraszamy do tworzenia numeru monograficznego poświęconego nowościom w glottodydaktyce. Są to numery dokumentujące kolejne etapy rozwoju glottodydaktyki.

Bo przecież glottodydaktyka polonistyczna w ostatnich trzydziestu latach przeżywała, i wciąż przeżywa, niezwykle burzliwy, wręcz spektakularny rozwój. Zaczęło się w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku od wkroczenia do nauczania języka polskiego jako obcego komputera i multimediów. Stąd konferencje organizowane przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej UŚ, ale i zainteresowania pozakonferencyjne. Do nowych mediów w polonistyce wróciliśmy w 2014 roku (nr 2), w którym przedstawiono wkraczanie świata cyfrowego nie tylko do dydaktyki, ale też do literaturoznawstwa i językoznawstwa. Numer zawierał też wywiady z wybitnymi medioznawcami polskimi (Jerzy Mikułowski-Pomorski) i zagranicznymi (Jacques Donguy).

W roku 2004 (nr 47) pod redakcją Wioletty Hajduk-Gawron, Małgorzaty Smereczniak i Jolanty Tambor powstał numer, w którym autorzy z różnych ośrodków nauczania języka polskiego jako obcego przedstawili nowatorskie podręczniki, zaprezentowali modną wtedy metodę tandemowego uczenia się języków, oczywiście znalazł się artykuł internetowy i szkic prezentujący wykorzystanie tekstu literackiego w nauczaniu, co zresztą jest jedną z ważnych (wręcz flagowych) technik lekcyjnych w SJiKP UŚ. W 2012 roku (nr 2) w tomie zredagowanym przez Bernadetę Niesporek-Szamburską i Małgorzatę Wójcik-Dudek zastanawiano się nad „miejscami wspólnymi dydaktyki i glottodydaktyki". Numer ukazał się osiem lat po wejściu Polski do Unii Europejskiej, co zaowocowało masowymi wyjazdami Polaków za granicę i nowymi wyzwaniami stojącymi przed nauczycielami – w Polsce i za granicą. Zaczęto się bardzo intensywnie zastanawiać nad programami szkolnymi, metodami i technikami nauczania, wreszcie nad stosunkiem do nauczanego języka – problem był palący, bowiem oprócz emigrantów, których dzieci miały się odnaleźć w polonijnym nauczaniu za granicą, pojawili się pierwsi reemigranci i dzieci powracające do polskich szkół z lukami w wiedzy z języka ojczystego. To zrodziło potrzebę refleksji nad relacjami nauczania języka ojczystego, obcego, drugiego, odziedziczonego. „Postscriptum" udostępniło swe łamy dla tej dyskusji, zapraszając metodyków i dydaktyków różnych opcji, ale także całą rzeszę polonistów zagranicznych, którzy w cyklu „Głosy ze świata..." przedstawili swoje punkty widzenia z perspektywy Węgier, USA, Japonii, Korei Południowej, Włoch, Francji, Białorusi, Rosji i Chin. Podobny przeglądowy charakter ma numer (2015, nr 2) o perspektywach glottodydaktycznych z wyraźnym uwypukleniem zagadnień leksykalnych. Po raz kolejny problematykę glottodyktyki w kontekście wyjazdów i przyjazdów polskich i cudzoziemskich dzieci podjęto w numerze

redagowanym przez Bernadetę Niesporek-Szamburską (2018, nr 2) zatytułowanym „Glottodydaktyka wśród dzieci i młodzieży wobec wyzwań wielo-, transkulturowości i ruchów migracyjnych". Uwagę poświęcono aspektom pedagogicznym i psychologicznym nauczania dzieci cudzoziemskich w szkołach (polskich dzieci w szkołach za granicą i cudzoziemskich dzieci w polskich szkołach), dwujęzyczności, językowi edukacji szkolnej, zdefiniowaniu pojęcia języka odziedziczonego, nauczaniu najmłodszych, tekstom „migracyjnym" na lekcjach polskiego. Te zagadnienia, dotąd znajdowały się raczej na obrzeżach zainteresowań (glotto)dydaktyków. To narastająca fala migracji spowodowała konieczność spojrzenia na glottodydaktykę i sytuację współczesnej szkoły z nowych punktów widzenia.

No i wreszcie całkiem nowy aspekt glottodydaktyki, który znalazł miejsce na łamach „Postscriptum Polonistycznego" (2021, nr 2, red. Maria Czempka-Wewióra i Wioletta Hajduk-Gawron), związany jest z kryzysem klimatycznym, a który zaczyna dominować każdą dziedzinę życia. Numer zawiera częściowe rezultaty badań prowadzonych przez międzynarodowy zespół pod kierownictwem Bernadety Niesporek-Szamburskiej nad problematyką ekologiczną we współczesnej humanistyce, z wyraźnym uwypukleniem pedagogiki, dydaktyki, nauczania języka ojczystego (także jako obcego). Numer ten zawiera też sekcję – w pewien sposób powiązaną z głównym tematem – poświęconą metodyce nauczania języka w trakcie i po pandemii.

Monograficzne numery glottodydaktyczne stanowią ważny nurt tematyczny „Postscriptum Polonistycznego". Staramy się na łamach pisma podejmować ważką problematykę dydaktyczną, raczej unikając prezentacji szczegółowych rozwiązań (nie przyjmujemy konspektów, przedstawień podręczników będących prostym przedrukowaniem lekcji, propozycji konkretnych ćwiczeń). Zależy nam, by pismo stanowiło miejsce wymiany myśli, proponowania dyskusji, ścierania się poglądów. Tak profilowane numery (glotto)dydaktyczne znajdują mocny oddźwięk u czytelników.

Monograficzne numery naukowe i numery o otwartej formule

Mnóstwo tomów „Postscriptum" i potem „Postscriptum Polonistycznego" to numery monograficzne poświęcone literaturze, językowi, zjawiskom kulturowym oraz takie, w których przyjęto formułę otwartą.

Kilkakrotnie numery poświęcono literaturze. Przegląd literatury końca XX wieku (2002, nr 41), zredagowany przez Justynę Cembrowską, został stworzony przede wszystkim z myślą o polonistach zagranicznych, których dostęp do twórczości najnowszej wtedy był jeszcze mocno ograniczony (internet dla przeciętnego użytkownika był wówczas słabo osiągalny). Literaturoznawcy z Uniwersytetu Śląskiego zaprezentowali zarówno literackie teksty najmłodsze, jak i ostatnie teksty pisarzy, poetów starszych pokoleń – osobne miejsce znaleźli Tadeusz Różewicz, Czesław Miłosz, Wisława Szymborska.

Przełom wieków XX i XXI był znamienny dla języka polskiego – gwałtowne zmiany i przemiany w świecie spowodowały równie silne zjawiska w języku. W numerze (2002, nr 42–43) pod redakcją Jolanty Tambor znalazły się teksty obrazujące rozwój słownictwa, dokumentujące przemiany frazeologii, omawiające ważne z punktu widzenia cudzoziemców zasady gramatyki i fonetyki i komentujące tendencje do zapożyczania. Z kolei numer redagowany piętnaście lat później przez Marcina Maciołka i Marię Czempkę-Wewiórę (2017, nr 1) zawiera teksty analizujące polszczyznę w końcu drugiego dziesiątka lat XXI wieku, np. wpływy cyfryzacji, ale też omawiające podobieństwa i różnice między językami czy możliwości wykorzystania teorii językoznawczych w glottodydaktyce.

Dwukrotnie numery „Postscriptum" w zasadzie w całości poświęcono filmowi. Jeden to „Kino po polsku" (2003, nr 45–46) redagowany przez A. Achtelik z przeglądowymi tekstami o Andrzeju Wajdzie, Kazimierzu Kutzu i Lechu Majewskim, drugi „Polskie kino po..." (2010, nr 1) pod red. Agnieszki Tambor i J. Tambor z tekstami najwybitniejszych polskich filmoznawców, którzy przyimek „po" potraktowali różnorodnie: przestrzennie („po tamtej stronie granicy"), czasowo („po Kieślowskim", „po odwilży") czy jako część przysłówka złożonego („po swojemu"). Powstała atrakcyjna panorama polskiego kina skupiona wokół niecodziennego zwornika.

Ukazał się też numer ogólnokulturoznawczy (2008, nr 2, red. A. Achtelik) i poświęcony stereotypom z perspektywy kulturowej i językowej (2008, nr 1, red. J. Tambor). Znalazło się również w piśmie miejsce na zaprezentowanie polskiego dramatu i teatru w dwudziestoleciu po 1989 r. (2011, nr 2, red. Aleksandra Achtelik i Ewa Wąchocka). Tematyka dwóch numerów została skupiona wokół kobiet – to „Oblicza kobiecości" (2017, nr 2) pod red. Agnieszki Nęckiej(-Czapskiej) i anglojęzyczny numer (2021, nr 1) pod red. Niny Augustynowicz i Marii Czempki-Wewióry „Z walizką w ręku – kobiety w podróży".

Niektóre z nich zostały sprofilowane wokół zagadnień jubileuszowych, w tym oczywiście wokół jubileuszy Szkoły Języka i Kultury Polskiej. W „Postscriptum" uczczono dziesięciolecie i piętnastolecie Szkoły. W 2006 roku (nr 51) zmarł Stanisław Lem, który dotąd przez piętnaście lat gościł studentów Szkoły w swoim domu w Krakowie. Temu wieloletniemu przyjacielowi Szkoły poświęcono ukazujący się w tamtym roku tom redagowany przez Jolantę Tambor. Teksty nadesłali najwybitniejsi znawcy twórczości Lema, tłumacze jego literatury, przypomniano wypowiedź Lema do studentów Szkoły („Dlaczego przestałem pisać science fiction") opracowaną przez Jagnę Malejkę, opublikowano wspomnienia byłych studentów, którzy mieli okazję w czasie pobytu na letniej szkole odwiedzić pisarza. Istotnym dla Szkoły numerem był ten poświęcony Miłoszowi z okazji setnej rocznicy urodzin noblisty (2011, nr 1). Miłosz był gościem letniej szkoły w 1997 roku, więc jest nam szczególnie bliski. Tom zawiera interpretacje wierszy i esejów Miłosza, teksty na temat recepcji twórczości Miłosza na Litwie, Białorusi, w Ukrainie i Czechach oraz opracowany przez Jagnę Malejkę, autoryzowany przez poetę zapis spotkania z nim. Oba numery zostały zilustrowane zdjęciami ze spotkań twórców ze studentami i wykładowcami Szkoły. W 2020 roku (nr 1, red. Romuald Cudak, Agnieszka Nęcka-Czapska, Jolanta Tambor) nie mogło zabraknąć – rzecz jasna – tomu poświęconego noblistce Oldze Tokarczuk, która błyskawicznie zyskała niezwykłą popularność na całym świecie, a tom dokumentuje recepcję jej twórczości między innymi w Bułgarii, Rumunii, Ukrainie.

Pojawił się numer „Słowacki jubileuszowy" (2009, nr 2) z „okazji 200. rocznicy narodzin i 160. rocznicy śmierci poety, które stały się także powodem, aby 2009 rok obwołać w Polsce Rokiem Słowackiego", jak w *Prescriptum* napisali redaktorzy: Magdalena Bąk i Romuald Cudak.

Przełom stuleci i tysiącleci, a szczególnie pierwsze dziesiątki lat XXI wieku są naznaczone nie tylko kryzysem klimatycznym (o czym już wspominaliśmy), ale także kryzysem ludnościowym: problemami demograficznymi, migracjami i dylematami tożsamościowymi. Zatem w „Postscriptum Polonistycznym" nie mogło zabraknąć tej problematyki. W obu numerach z 2019 r. (nr 1, „Polska różnorodna", red. Karolina Pospiszil-Hofmańska i Jolanta Tambor; nr 2, „Migracje i ich konsekwencje", red. Wioletta Hajduk-Gawron i Magdalena Ochwat) pomieszczono artykuły na temat teorii języków regionalnych i mniejszościowych, dyglosji i narodotwórstwa oraz o różnych językach spełniających te kryteria i językach in statu nascendi: kaszubskim, łemkowskim, śląskim, wilamowskim,

romskim i o sytuacji grup ludności posługujących się tymi lektami, o pograniczach językowych i kulturowych, o adaptacji i integracji kulturowej i językowej migrantów.

Podsumowanie

„Postscriptum Polonistyczne" ma w miarę stałe działy. To Rozprawy, Varia, Sprawozdania, Recenzje, Wywiady, Przeglądy. Są one ogólnym zarysem struktury pisma. Czasem, szczególnie w numerach monograficznych, odchodzimy od tego układu. Wtedy tytuły poszczególnych części odnoszą się do sposobu interpretacji tytułowego zjawiska. Często wszakże ogólny układ jest tylko lekko modyfikowany – to teksty monograficzne stanowią zawartość działu Rozprawy z dalszą segmentacją, a do Variów kwalifikowane są artykuły, które redakcja uznaje za interesujące i ważne dla pisma, a które nie mieszczą się w tematyce konkretnego numeru. Stałą częścią pierwszego numeru z każdego roku są *Przeglądy* z „półkami": literacką Agnieszki Nęckiej-Czapskiej i filmową Agnieszki Tambor. To omówienia najciekawszych (w subiektywnym wyborze autorek) książek i filmów z poprzedniego roku kalendarzowego. Półki ukazują się od roku 2008 (filmowa) i 2010 (literacka). Choć początki przeglądów są dużo wcześniejsze, w numerze 18. z 1996 roku ukazał się tekst Agnieszki Tambor i Jolanty Tambor *Filmowe hity 1995–1996: Tato, Szamanka, Girl guide, Cwał.* Nie była to jeszcze wtedy stała rubryka, ale dała impuls do jej stworzenia.

Początkowo ważną częścią „Postscriptum" były Wywiady. Udzielali ich dla pisma wykładowcy Uniwersytetu Śląskiego: Ireneusz Opacki (1992, nr 2), Olga Wolińska (1993, nr 3), Urszula Żydek-Bednarczuk (2003, nr 45–46), pierwsza przedstawicielka UŚ w komisji certyfikacyjnej, profesorowie poloniści z innych uczelni: polscy – Władysław Lubaś, twórca śląskiej i w zasadzie ogólnopolskiej socjolingwistyki (1997, nr 21) i Jan Miodek (1996, nr 17), niestrudzony propagator pięknej polszczyzny, znany także za granicą dzięki poprawnościowym programom telewizyjnym, i zagraniczni – Jiří Damborský (1994, nr 9–10) z Uniwersytetu Ostrawskiego, współtwórca ostrawskiej polonistyki, Algis Kalėda (1997, nr 23), ówczesny szef polonistyki wileńskiej na Uniwersytecie Wileńskim, goście letniej szkoły: Adam Michnik (1992, nr 2), Kazimierz Kutz (1993, nr 7), aktorzy występujący w Kutzowej „Śmierci jak kromka chleba": Anna Dymna, Janusz Gajos i Jerzy Trela (1994, nr 8), z których Janusz Gajos i Jerzy Trela odwiedzili studentów letniej szkoły. Wymienić trzeba numer specjalny (1997, nr 22),

poświęcony powstaniu Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, w którym pojawił się wywiad z jego współtwórcą i pierwszym prezesem Władysławem Miodunką. Wywiadu udzielili „Postscriptum": wybitna poetka, była dyrektorka Instytutu Polskiego w Wiedniu, Ewa Lipska (1997, nr 21), Jacques Derrida (1997, nr 23), który został doktorem h.c. UŚ. Za bardzo istotny wywiad należy uznać rozmowę z Czesławem Miłoszem i Josifem Brodskim (1993, nr 6) – przedrukowaną później w: Czesław Miłosz, *Dzieła zebrane*, t. 2, *Rozmowy polskie 1979–1998*, t. 1., Kraków 2010, Wydawnictwo Literackie. Ta rozmowa legła u podstaw Turnieju Tłumaczy, który do dziś jest jednym z kluczowych projektów letniej szkoły – to zdanie Brodskiego, że tłumaczenie poezji jest najlepszą metodą uczenia się języka, skłoniło nas do zastosowania jej jako jednej z niezbywalnych metod szkolnych. Wywiadów było oczywiście więcej, nie sposób wymienić ich wszystkich. Podaję jednak ich sporo, bo stanowią ważny zapis działalności Szkoły Języka i Kultury Polskiej, która swoim studentom, słuchaczom i czytelnikom pisma przez Szkołę tworzonego chce umożliwić kontakt z czołowymi postaciami polskiego życia kulturalnego, naukowego i politycznego.

Ważnym składnikiem każdego numeru jest *Prescriptum*. To wstępny artykuł zapowiadający tematykę danego tomu. Czasem jest tylko krótką zapowiedzią, czasem przyjmuje postać miniartykułu wprowadzającego.

Dodatek 1. W Kręgu Języków i Kultur

Jest to pismo tworzone przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej – redaktorką naczelną jest Jagna Malejka, jej zastępczynią Małgorzata Smereczniak – we współpracy z Międzynarodowymi studiami polskimi, kierunkiem studiów na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego, który powstał siłami Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich i Szkoły[10]. Dziś jest kierunkiem na WH ściśle ze Szkołą współpracującym – jego ważną cechą są specjalności regionalne, czyli przedstawienie różnych regionów świata w kontakcie z Polską. Część zajęć prowadzonych jest przez byłych pracowników Szkoły, którzy wyjechali na stałe lub na czas jakiś za granicę, i przez jej zagranicznych przyjaciół – byłych studentów Szkoły, którzy dziś są kierownikami katedr polonistycznych za granicą, profesorami zagranicznych polonistyk, tłumaczami literatury polskiej, dyplomatami. Do tej pory studenci msp wybierali specjalności

10 Dziś na poziomie licencjackim został przekształcony w Komunikację międzykulturową

prezentujące kultury i języki: Europy Środkowej, basenu Morza Śródziemnego, Dalekiego Wschodu, Ameryki Północnej, Bałkanów, Trójmorza, Skandynawii – niektóre były wybierane kilkakrotnie. Te specjalizacyjne studia często znajdowały i znajdują odzwierciedlenie w wybieranych potem przez studentów tematach prac licencjackich i magisterskich. Owe rozprawy bywają fascynującą lekturą. Studenci docierają do ciekawych zjawisk, przedstawiają je z różnych punktów widzenia. Często są to prace porównawcze. Uznaliśmy w pewnym momencie, że warto ich fragmenty upublicznić i udostępnić – innym studentom w Polsce i za granicą, uczniom starszych klas szkół średnich, no i każdemu, kto jest ciekaw świata.

Impulsem do powstania tego studenckiego czasopisma była praca studentki piszącej pod kierunkiem Wioletty Hajduk-Gawron na temat porównania stroju śląskiego (rozbarskiego) z japońskim kimonem. To był rok ze specjalnością dalekowschodnią. Zaproponowaliśmy studentom, by wybrali ze swoich rozpraw krótkie fragmenty, które chcieliby przedstawić szerszemu gronu. Tak powstał pierwszy numer w 2018 roku poświęcony w całości Dalekiemu Wschodowi – oprócz stroju, studenci porównywali chińskie smoki ze smokiem wawelskim, językowy obraz psa w Korei Południowej i Polsce, przedstawiali legendy Ajnów – ludu, którego kulturę i język utrwalił dla świata polski badacz Bronisław Piłsudski.

Kolejny drugi numer z 2019 roku został w większości zapełniony przez teksty na temat krajów romańskojęzycznych – o przewodnikach po Paryżu, zapożyczeniach francuskich w języku polskim, polskich śladach w Brazylii czy wykorzystaniu bajki w nauczaniu języka włoskiego jako obcego. Kolejny numer, trzeci z roku 2020, przeniósł znów studenckich autorów i czytelników do Azji. Tym razem była to nie tylko Azja dalekowschodnia, ale też Azja południowo-wschodnia – znalazło się w nim miejsce na miejskie legendy polskie i japońskie, analizę niezwykle popularnego na całym świecie k-popu, ale też symbolikę drzewa w kulturze wietnamskiej. Rok 2021 (nr czwarty) przyniósł artykuły o ukraińskich miastach, ich strukturze ludnościowej z wyraźnym wskazaniem sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych, o Anglikach w Kołomyi (co zostawiło ślad w polskiej frazeologii), Polakach w Kamieńcu Podolskim, Łemkach w Iwano-Frankiwsku. Kolejny numer, piąty z 2022 roku, pod względem tematyki był międzynarodowy (wątki ukraińskie, fińskie, śląskie). Nowością w tym numerze było pomieszczenie studenckich wywiadów, które sami przeprowadzili, opracowali, przygotowali do druku – z Andreą De Carlo

z Uniwersytetu L'Orientale w Neapolu, Agnieszką Tambor i Dariuszem Rottem z UŚ – cała trójka rozmówców to wykładowcy msp. No i wreszcie ostatni jak dotąd numer szósty z 2023 roku pokazał zainteresowania studentów aktualną w czasie ich studiów sytuacją na świecie, którą naznaczyła pandemia, odbijając się mocno na sferze kultury, i migracje, których częściowo też sami doświadczali. Osobnym, wyraźnym wątkiem były prace poświęcone filmowi: koreańskim serialom, ukraińskim filmom wojennym i roli odgrywanej w filmach przez pałac w Pszczynie.

Pismo ma międzynarodową Radę Programową – są w niej: z Uniwersytetu Śląskiego Małgorzata Kita, Jolanta Tambor, Romuald Cudak, Aleksandra Achtelik, z Włoch Andrea De Carlo, z Chin Li Yinan i z Francji Anna Synoradzka. To pismo studenckie, stanowi wszak wstęp dla wielu osób do świata „dorosłej" nauki. Studenci publikujący w nim podejmują studia doktoranckie i teksty pomieszczone we „W Kręgu Języków i Kultur" są dla nich zaczynem artykułów publikowanych później w czasopismach naukowych z ministerialnej listy czasopism punktowanych.

Dodatek 2. Wiadomości Letniej Szkoły

Uczestnicy letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej organizowanej przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego co roku w sierpniu w Cieszynie z inicjatywy Marka Pytasza pod koniec XX wieku utworzyli studencki zespół, by redagować i wydawać dla swoich kolegów „Wiadomości Letniej Szkoły". To pisemko o lżejszej, a nawet zdecydowanie lekkiej formule. Co roku przygotowywany był przez wykładowców numer „0", zapowiadający wydarzenia letniej szkoły, przedstawiający atrakcje czekające na studentów, Polskę i Cieszyn, miasto, w którym mieli spędzić nadchodzący miesiąc. Numer „0" czasem zawierał minirozmówki polskie czy przesłanie od studentów z poprzedniego roku. Potem inicjatywę przejmowali studenci. Ktoś z wykładowców obejmował opiekę nad studencką redakcją, a do zespołu „Wiadomości" zgłaszali się chętni, chcący ćwiczyć swe umiejętności pisania po polsku. W pisemku ukazywały się relacje studentów z wycieczek i wydarzeń kulturalnych, w których uczestniczyli (koncerty, spektakle teatralne, wizyty muzealne, spotkania z aktorami, reżyserami, poetami), recenzje z obejrzanych filmów, fragmenty zadań domowych, listy do przyjaciół, własne próby literackie. Studenci zaawansowani dla początkujących koleżanek i kolegów przygotowywali

ćwiczenia, kulturowojęzykowe ciekawostki polskie, krzyżówki. W „Wiadomościach Letniej Szkoły" przypominano o kolejnych punktach programu kursu, prezentowano sylwetki gości, zamieszczano zapowiedzi filmów.

„Wiadomości Letniej Szkoły" to jeden z kolejnych sposobów na atrakcyjne uczenie się języka polskiego – ustawiczne i praktyczne. To jeden z elementów nauki zadaniowej – studenci chętniej tworzą teksty pisane, ćwiczą, poprawiają, korygują, gdy wiedzą, że ich produkcje służą czemuś i komuś, że nie są tylko zadaniem domowym na ocenę, że na rezultaty ich pracy czekają koledzy.

W trakcie kilku letnich szkół towarzyszył „Wiadomościom" satyryczny „Letni Superekspres" współredagowany przez Jana Grzenię i Agnieszkę Tambor – nie zachowały się jednak żadne materiały redakcyjne.

Dodatek 3. (Nie) na żarty

Podobny cel ma gazetka zainicjowana przez Agnieszkę Madeję – początkowo wydawana w wersji papierowej, dziś przeniesiona do internetu – „(Nie) na żarty". Jest tworzona od 2006 roku przez studentów i dla studentów różnych kursów Szkoły odbywających się w ciągu roku akademickiego. W niej również znajdują się (czasem) teksty tworzone dla studentów przez wykładowców, ale zdecydowana większość to aktywność studentów dla studentów. I tu znaleźć można wielką różnorodność testów: od zestawień (na przykład krajów, z których pochodzą studenci, ciekawych imprez, na które można pójść, atrakcyjnych miejsc, które można odwiedzić w najbliższej okolicy), przez omówienia i recenzje, po minieseje.

Studenci chętnie podejmują tę pozalekcyjną aktywność – piszą o sobie, o swoich przeżyciach i pragnieniach, dzielą się swoimi przemyśleniami. Szukają ciekawych wypowiedzi znanych osób, by przekazać je potem na łamach pisemka swoim kolegom, zapraszając do dyskusji. Prezentują swoje ulubione polskie piosenki, wiersze, fragmenty opowiadań, zachęcając innych do zapoznania się z tymi tekstami. Łamy pisma są też dla nich okazją do przedstawienia informacji o swoich krajach, swojej kulturze innym uczącym się wraz z nimi. Uczą się przy tym opowiadania o swoim kraju po polsku, a to powoduje wzbogacenie słownictwa polskiego u nich samych i u czytelników „(Nie) na żarty" o wyrazy nieoczywiste i niestandardowe.

Studenci traktują łamy pisma także jako miejsce na swoisty autoporadnik. Sami sobie udzielają rad, jak się uczyć, jak sobie radzić z pandemiczną izolacją,

skąd czerpać informacje na temat ciekawych młodzieżowych (i nie tylko) wydarzeń, jak się przygotowywać do egzaminów itp.

***

Studencka działalność dziennikarska jest ważnym narzędziem pomocniczym w dydaktyce szkolnej. Słuchacze Szkoły, im bardziej się w nią angażują, tym lepsze osiągają rezultaty w osiąganiu biegłości językowej.

Romuald Cudak
0000-0001-6047-680X

Literatura polska w świecie – dziedzina badań, konferencje i tomy

Zaistnienie nowego dzieła literackiego uobecnia się w autorskim rękopisie, a później w opublikowanym tekście. Jego życie natomiast rozpoczyna się z chwilą, kiedy pojawia się on jako realizowana oferta wśród publiczności. Dlatego tak ważna, przynajmniej równie ważna jak geneza dzieła i jego wymowa, jest recepcja utworu. Dzieje literatury widziane z perspektywy odbioru mają wielorakie wymiary. Wszak najogólniejszą definicją recepcji byłoby stwierdzenie, że jest ona tym wszystkim, co dzieje się z literaturą od momentu jej zaistnienia na rynku czytelniczym i wśród publiczności. Możemy te dzieje obserwować na różnych obszarach jej obecności, od wymiaru zinstytucjonalizowanego (aparatu, jak chce Robert Escarpit[1]) do „prywatnego" (procesu) – indywidualnych spotkań lekturowych czytelników.

Obejmuje ona procesy komunikacji literackiej i swoiste zachowania metakomunikacyjne, sposoby demonstrowania przez odbiorców/publiczność literacką reakcji na dzieło, czego wyrazem może być znowu różnorodnie demonstrowane uznanie, popularność, euforia, prowadzące na skraj nieba, czy też niezrozumienie, co skutkuje wędrówką do literackiego czyśćca lub, nie daj Boże, dezaprobata kończąca się piekłem niebytu. Jeszcze rozleglejszą panoramę obserwacji wytycza fakt, że otwarcie na czytelnika, ta uniwersalna właściwość, która spełnia się lub nie, dotyczy nie tylko recepcji krajowej, ale także zagranicznej. Nawet jeśli dzieło jest pisane z zamiarem dotarcia li tylko do odbiorcy z tej samej przestrzeni krajowej, to gotowe i wystawione jako oferta jest już ofertą dla każdego.

1 Pojęciem procesu i aparatu w komunikacji literackiej posługuje się R. Escarpit w pracy: *Literatura i społeczeństwo*, w: *Współczesna teoria badań literackich za granicą*, t. 3, red. H. Markiewicz, Wydawnictwo Literackie: Kraków 1976.

Pomysł na organizację konferencji poświęconej recepcji literatury polskiej zrodził się gdzieś w roku 2004. Od początku chcieliśmy, aby była ona adresowana do polonistów krajowych i zagranicznych i obejmowała problematykę odbioru literatury polskiej w kraju i zagranicą. Jak pisałem w *Słowie od redaktora*[2] w pierwszej publikacji pokonferencyjnej, asumptem do zorganizowania takiego spotkania była piętnasta rocznica założenia Szkoły Języka i Kultury Polskiej oraz inauguracja działalności Międzyinstytutowej Pracowni Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie. Te dwie instytucje wraz z Instytutem Nauk o Literaturze Polskiej UŚ zostały organizatorami konferencji. Ale chodziło nam o coś więcej niż uczczenie ważnych wydarzeń. Realizowaliśmy bowiem w ten sposób jeden z elementów działań badawczych wszystkich trzech jednostek i sondowaliśmy, na ile niniejsza problematyka jest żywa w innych krajowych ośrodkach polonistycznych i wśród polonistów zagranicznych.

W zaproszeniu na konferencję organizatorzy pisali, że pragną, aby obrady koncentrowały się wokół trzech podstawowych zagadnień: zagranicznej recepcji literatury polskiej, jej sposobu i świadectw odbioru. Uwzględniano więc problem reakcji czytelników zagranicznych na oferowaną im literaturę polską, jak również zagadnienie badań nad literaturą polską dokonywanych przez polonistów spoza kraju.

Konferencja z podtytułem *Zagadnienia recepcji i odbioru* odbyła się w dniach 16–18 maja 2005 roku. Wygłoszono na niej trzydzieści dwa referaty, siedemnaście spośród nich to wystąpienia polonistów zagranicznych, osiem to teksty kolegów z uniwersytetów krajowych, natomiast siedem to wystąpienia polonistów z UŚ. Miały one różny wymiar gatunkowy i były wygłaszane w ramach sekcji poświęconych: a) recepcji literatury polskiej, b) recepcji twórców i dzieł, c) tłumaczeniom, krytyce i komparatystyce, d) recepcji i nauczaniu literatury polskiej wśród cudzoziemców.

Po starannej analizie zgłoszeń i wystąpień doszliśmy do wniosku, że papierek lakmusowy zabarwił się w kolorze nas interesującym, więc postanowiliśmy kontynuować konferencję w latach następnych w sposób cykliczny z rocznymi przerwami i wydać tom pokonferencyjny, który *de facto* otworzył serię *Literatura polska w świecie.* Redakcję pierwszych pięciu tomów miał przyjemność czynić piszący te słowa.

2 R. Cudak, 2006, *Słowo od redaktora*, w: *Literatura polska w świecie. Zagadnienia recepcji i odbioru*, red. R. Cudak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 9.

Druga konferencja z cyklu odbyła się więc w maju 2007 roku. Była zatytułowana *W kręgu znawców* i poświęcono ją zagadnieniom recepcji literatury polskiej w obiegu profesjonalnym ze szczególnym uwzględnieniem lektur polonistów zagranicznych oraz tłumaczom literatury polskiej. Zgromadziła 24 uczestników, w tym 16 spoza kraju, niektórzy przybyli do Katowic po raz drugi, inaugurując krąg stałych uczestników kolejnych obrad – to m.in. Kalina Bahneva (Bułgaria), Krystyna Barkowska (Łotwa), Krzysztof Krasuski i Beata Nowacka z UŚ, Małgorzata Anna Packalén Parkman (Szwecja), Tokimasa Sekiguchi (Japonia).

Obradowano w trzech sekcjach. Pierwszą były wystąpienia autoprezentacyjne – autorskie interpretacje polonistów dotyczące wybranych utworów i twórczości. Prezentowano nowe od-czytania zdawałoby się za-czytanych już dawno tekstów, a także utwory w nowych optykach interpretacyjnych (na przykład szkic Ewy Stańczyk *Ukraiński Inny w „Lichtarzu ruskim" Jerzego Harasymowicza jako przykład dyskursu kolonialnego*). W drugiej części przedmiotem prezentacji stały się dokonania polonistów zagranicznych, zwłaszcza teksty poświęcone lekturom większych całości (np. Ołesia Nachlik i jej szkic *Miłosz i Szymborska na Ukrainie. Z zagadnień recepcji twórczości*). W ten sposób konferencja ujawniała wkład prac zagranicznych polonistów do badań nad literaturą polską. Trzeci krąg był poświęcony tłumaczeniom literatury polskiej, między innymi na język włoski (Andrea De Carlo o translacji Leśmiana), macedoński (Milica Mirkulovska), niemiecki (Grażyna Szewczyk o przekładach polskiej poezji kobiet). Wszystkie referaty stały się zawartością tomu *Literatura polska w świecie.* T. 2. *W kręgu znawców*, który został wydany w 2007 roku.

W 2010 roku ukazał się trzeci tom *Literatury polskiej w świecie* zatytułowany *Obecności.* Było to pokłosie kolejnej międzynarodowej konferencji, która odbyła się w dn. 8–10 czerwca 2009 roku. Nowością stało się to, że w skład organizatorów konferencji w miejsce Międzyinstytutowej Pracowni weszła nowoutworzona Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich. Będzie ona współorganizować cztery następne konferencje i współwydawać kolejne tomy z serii aż do momentu jej zamknięcia w wyniku reorganizacji struktury Uniwersytetu Śląskiego.

Recepcja jako temat konferencji i książki została chyba ujęta tutaj najszerzej. Spośród trzydziestu pięciu wygłoszonych i wydrukowanych tekstów dwadzieścia trzy są dziełem autorów zagranicznych. Tytułowe „obecności" znaczyły tutaj i obecność literatury polskiej w literaturach innych kręgów kulturowych (korespondencje, związki, wpływy), i obecność literatury polskiej w lekturach

znawców, i obecność literatury polskiej w zagranicznych obiegach zinstytucjonalizowanych (literatura polska w podręcznikach, programach nauczania), i wreszcie zagadnienia translatorskie oraz adaptacje pozawerbalne. Rozprawy zgrupowano w dziewięciu działach. Tom jest prawdziwą panoramą zagranicznej recepcji literatury polskiej i przeglądem różnorodnych form jej obecności poza granicami kraju. W dziale *Lektury znawców* są opublikowane tak interesujące szkice, jak tekst Estery Czoj z Korei o poezji Szymborskiej z perspektywy filozofii Lao-Zhuanga i rozprawa bułgarskiej badaczki Margrety Grigorovej o *Biegunach* Olgi Tokarczuk w odniesieniu do twórczości Ryszarda Kapuścińskiego. W dziale *Korespondencje. Recepcja jako „twórcza zdrada"* możemy przeczytać szkic Kaliny Bahnevej o bułgarskiej recepcji polskiego ekspresjonizmu, a Kris Van Heuckelom (Belgia) prezentuje tematykę żydowską w dziewiętnastowiecznych niderlandzkich przekładach literatury polskiej. W *Recepcji literatury polskiej* odnajdziemy zarys recepcji literatury polskiej w Chinach napisany przez wspaniałą ambasadorkę kultury polskiej w Chinach Yi Lijun, a w dziale *Obecności ostatnich lat* – przegląd literatury polskiej w Chorwacji w latach 1990–2009 (Đurđica Čilić Škeljo, Filip Kozina). W miniprzeglądach recepcji Witolda Gombrowicza (*Gombrowicz obecny?*) i Zbigniewa Herberta (*Herbert w krajach ościennych*) Ewa Sławkowa opowiada o *Ślubie* w tłumaczeniu arabskim, a Ołesia Nachlik o recepcji Herberta na Ukrainie. Ze szkicu Adriany Kovachevej w dziale *Obecności twórców, twórczości i dzieł* dowiadujemy się o recepcji Wisławy Szymborskiej w Bułgarii, Pavol Winczer (Słowacja) w dziale *Literatura polska w obiegu zinstytucjonalizowanym* przedstawia problemy, przed jakimi staje twórca syntezy literatury polskiej przeznaczonej dla obcokrajowców, a w ostatnim dziale *Różne rodzaje obecności* Małgorzata Anna Packalén Parkman prezentuje różne obecności literatury polskiej w Szwecji.

Równie obszerny jest czwarty tom *Literatury polskiej w świecie* z podtytułem *Oblicza światowości*. Książka została wydana w 2012 roku jako wybór rozpraw z czwartej międzynarodowej konferencji poświęconej polskiej literaturze na świecie, która odbyła się w maju 2011 roku. Zgromadzono w niej trzydzieści trzy teksty, w tym piętnaście zagranicznych. Ukonstytuował się działający do tej pory nieformalnie Komitet Naukowy w składzie: Romuald Cudak, Maria Delaperrière, Marian Kisiel, Krzysztof Kłosiński, Krzysztof Krasuski, Michał P. Markowski, Tokimasa Sekiguchi, Jolanta Tambor, Kris Van Heuckelom.

W *Słowie od redaktora*[3] do tego tomu pisałem, że tym razem interesuje nas światowość literatury polskiej widziana w trzech odsłonach. Pierwsza z nich, to każdy fakt zaistnienia i obecności literatury poza obiegiem krajowym. Szczególnie istotny jest oczywiście status „bywalca" w kręgu zagranicznym, co jest poświadczane np. obecnością w zagranicznych antologiach, wyborach, monografiach, syntezach, opracowaniach, a może także zakorzenieniach w kręgach pozaliterackich. Druga, to fakt, że literatura polska jest po prostu częścią literatury światowej w jej niejako „statystycznym" ujęciu. Tutaj ważny staje się wymiar komparatystyczny, wspólnota idei, motywów, konwencji. I wreszcie światowość w trzeciej odsłonie to tyle, co literatura polska powstająca poza krajem – w świecie. Na takie właśnie trzy rozdziały została podzielona książka: *Światowość, czyli literatura polska w świecie, Światowość, czyli świat w literaturze polskiej. Konteksty i porównania, Światowość, czyli literatura polska pisana poza krajem.*

Najobszerniejszy jest dział pierwszy tomu. Odnajdziemy w nim szkice poświęcone recepcji dzieł i twórczości polskich pisarzy, np. o tym, jak Jonathan Safran Foer „okalecza" Brunona Schulza w wykonaniu Krisa Van Heuckeloma, o japońskich kontekstach recepcyjnych *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza autorstwa Koichiego Kuyamy, czy obecności literatury polskiej w Ameryce Północnej i Wielkiej Brytanii Michała J. Mikosia, antologiom literatury polskiej w języku angielskim (Marta Kaźmierczak), bułgarskim (Adriana Kovacheva) i węgierskim (László K. Nagy), inspiracjom i wpływom literatury polskiej na literatury obce (na przykład Czesław Miłosz w literaturze słoweńskiej w wykonaniu Nikołaja Jeża, artykuł o Gombrowiczu w literaturze norweskiej Józefy Królczyk-Bremer), recepcji w obiegu zinstytucjonalizowanym (recepcja literatury polskiej wśród studentów polonistyki tokijskiej w ujęciu Piotra Horbatowskiego).

W drugim rozdziale możemy przeczytać m.in. rozprawy Małgorzaty Anny Packalén Parkman o polskiej prozie kobiecej w świecie, Elżbiety Dutki o światowości w pisarstwie Andrzeja Kuśniewicza, Michała Kisiela o „światowości" polskich noblistów.

I wreszcie dział trzeci, w którym odnajdziemy między innymi szkice o literaturze Evy Stachniak (Elwira Grossman), o współczesnej literaturze polskiej pisanej w Niemczech (Katarzyna Karwowska), o kanadyjskiej poezji Romana Chojnackiego (Bożena Szałasta-Rogowska) i o pisarstwie Teresy Podemskiej-Abt (Magdalena Bąk).

3 R. Cudak, 2010, *Słowo od redaktora*, w: *Literatura polska w świecie*, t. 3, *Obecności*, red. R. Cudak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 10-11.

Piąty z pokaźnych tomów serii wydany w 2014 roku to pokłosie piątej konferencji zatytułowanej *Mapowanie. Opisy. Interpretacje*, która odbyła się w 2013 roku. Pojawia się w nim jako pierwszy temat recepcja literatury polskiej, dalej idą zagadnienia przekładu i komparatystyki, literatura tworzona poza granicami kraju oraz nowy temat: poloniści i popularyzatorzy. Jest to konkretyzowane w trzydziestu czterech rozprawach (trzynaście ma autorów zagranicznych). Jak widać, panorama światowości obejmuje i tu sytuacje oraz sposoby uobecniania się tego fenomenu.

Książka kontynuuje rozpoczęte wcześniej dzieło rejestracji i analizy obecności polskiej literatury w świecie, uzupełniając faktografię historyczną i współczesną. W szkicach możemy przeczytać m.in. o współczesnej recepcji literatury polskiej w Rosji (Dobrosława Wężowicz-Ziółkowska, Elena Jagt-Yazykova), w Wietnamie (Nguyen Chi Thuat) i na Węgrzech (László K. Nagy). Problemy przekładowe *Biegunów* Olgi Tokarczuk roztrząsa Lidia Tanuszewska (Macedonia).

Tom tworzą badacze stanowiący w dużej mierze krąg stałych współpracowników i uczestników konferencji, będący znanymi polonistami krajowymi i zagranicznymi oraz specjalistami w określonych polonistycznych dziedzinach. Tak jest z publikacjami poświęconymi literaturze polskiej tworzonej poza granicami kraju, których autorami są tacy specjaliści, jak Beata Tarnowska (literatura polska w Izraelu), Bożena Szałasta-Rogowska i Justyna Budzik (poezja Andrzeja Buszy), Jan Wolski, Alicja Jakubowska-Ożóg, Zenon Ożóg (literatura emigracyjna). Sylwetki polonistów i popularyzatorów (m.in. Bogdan Czaykowski, Renate Schmidgall) przedstawiło sześcioro badaczy.

W roku 2015 dochodzi do reorganizacji formuły konferencyjnej i serii wydawniczej. Organizatorzy postanawiają, aby przedmiotem rozważań uczynić światową obecność wydzielonych obszarów literatury polskiej i uzyskiwać w ten sposób efekt cząstkowego, ale niejako precyzyjniejszego w swej punktowości poznania wybranego fenomenu. Poszczególne wybory miały być wynikiem zaplanowanego projektu badawczego.

Szósta konferencja i szósty tom poświadczały te przemiany. Przedmiotem rozważań postanowiono uczynić twórczość Stanisława Barańczaka, serdecznego przyjaciela Szkoły Języka i Kultury Polskiej, ale przecież przede wszystkim – znakomitego poety piszącego w kraju i na emigracji, krytyka literackiego i tłumacza, sztandarowego twórcy pokolenia Nowej Fali. Istotną rolę pełnił fakt, że poeta zmarł w grudniu 2014 roku, a w czerwcu 2015 roku mijało dwadzieścia

lat od nadania poecie przez Uniwersytet Śląski tytułu doktora h.c. z inicjatywy Wydziału Filologicznego i SJiKP.

Pomysł uczczenia pisarza konferencją wyszedł z Katedry Literatury Porównawczej i stała się ona wraz z Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich oraz Szkołą Języka i Kultury Polskiej współorganizatorką kolejnego międzynarodowego spotkania. Tom pokonferencyjny był współredagowany przez Romualda Cudaka i Karolinę Pospiszil i w ten sposób dotychczasowy redaktor przekazywał powoli swoją funkcję młodszym pracownicom obu Katedr.

Konferencja odbyła się w dniach 25–26 maja 2015 roku pod tytułem *Barańczak. Postscriptum*. Tym samym tytułem został opatrzony tom wydany w 2016 roku. Książka składała się z rozpraw uporządkowanych w trzech częściach: *Poezja*, *Krytyka*, *Przekład* w zgodzie z pasjami twórczymi poety. Rozprawy przygotowało 11 badaczy. Doszło również do zmiany w składzie recenzentów naukowych tomów. Dotychczas książki były oceniane przez Kazimierza Ożoga, Bogusława Bakułę i Józefa Wróbla, tom niniejszy recenzował do druku Piotr Śliwiński. Autorzy zamieszczonych rozpraw to w dużej części wybitni znawcy twórczości autora *Dziennika porannego* i specjaliści z zakresu polskiej poezji współczesnej: Bożena Tokarz, Dariusz Pawelec, Joanna Dembińska-Pawelec, Danuta Opacka-Walasek, Krzysztof Krasuski, Adam Poprawa, Paweł Tański, Piotr Bogalecki.

Kontynuował nową formułę tom kolejny, zbiór rozpraw wygłoszonych na siódmej konferencji poświęconej polskiemu reportażowi, która odbyła się w 2018 roku. Książka zatytułowana *Literatura polska w świecie. Tom VII. Reportaż w świecie. Światowość reportażu* ukazała się w roku 2019 pod redakcją Katarzyny Frukacz, która napisała także słowo wstępne. Tom recenzowali Magdalena Piechota i Andrzej Zieniewicz. Publikacja składa się z dwudziestu jeden artykułów, których twórcami jest siedmioro polonistów zagranicznych oraz czternaścioro krajowych. Wśród autorów odnajdziemy znanych krajowych badaczy tej formy literatury non fiction (Andrzej Kaliszewski, Katarzyna Frukacz, Agnieszka Nęcka), jak również specjalistów z zagranicy, „stałych" autorów serii m.in.: Margretę Grigorovą, Lidię Tanuszewską, Cristinę Godun, Ołesię Nachlik, Małgorzatę Annę Packalén Parkman.

Rozprawy są zgrupowane w dwu częściach. Jak pisze redaktorka tomu, część pierwsza „oscyluje wokół zagadnienia obecności i recepcji literatury reportażowej w świecie – przede wszystkim jej odbioru na wybranych narodowych rynkach wydawniczych. Szczególny nacisk jest tu kładziony na rolę reportażu

w budowaniu interkulturowego dialogu czytelniczego oraz na paralele i rozbieżności między polskim modelem tego gatunku i jego realizacjami zagranicznymi. Osobny blok tematyczny tworzą teksty podejmujące kwestie motywów emigracyjnych i związanych z nimi narracji tożsamościowych, rozpatrywanych zarówno w odniesieniu do indywidualnych biografii reporterów-wychodźców, jak i treści konkretnych (nie tylko piśmiennych) utworów reporterskich"[4]. Z rozpraw dowiadujemy się o recepcji reportażu literackiego w Macedonii (Lidia Tanuszewska), Rumunii (Cristina Godun), Rosji (Grzegorz Czerwiński) i na Węgrzech (Magdolna Balogh), wiadomości w dużej mierze są uzupełnione informacjami o relacjach literatury polskiej z literaturą obszaru przyjmującego, np. w Ukrainie (Ołesia Nachlik). Trzy artykuły (autorstwa Małgorzaty Anny Packalén Parkman, Katarzyny Frukacz, Anny Musialik-Chmiel) eksponują natomiast emigracyjny kontekst reportażu.

W drugiej części zbioru, informuje Katarzyna Frukacz, „zawarto artykuły zgrupowane wokół trzech antynomicznych kategorii przedmiotowych, reprezentujących przewodnią dla całego segmentu ideę światowości. Sekcja *Przeszłe i dzisiejsze* gromadzi analizy polskich i zagranicznych reportaży dokumentujących doświadczenia rozmaicie pojmowanych kryzysów: tych współczesnych oraz tych – choć, jak się okazuje, tylko z pozoru – minionych. [...] W sekcji *Swoje i obce* figura światowości została powiązana z właściwą formule reportażowej podatnością na interferencje kulturowe i poetykalne. Owe wpływy i zależności odnoszone tu są, po pierwsze, do pojęcia Inności jako centralnej kategorii poznawczej reportażu, która – zdaniem Ryszarda Kapuścińskiego – umożliwia konfrontację z kodami obcych kultur i tym samym kreowanie lustrzanego odbicia. Po drugie, opozycja swojskości i obcości odsyła do podjętej w wybranych artykułach próby zestawienia ze sobą odrębnych sylwetek twórczych reporterów oraz odległych – zdawałoby się – konwencji obrazowania, zaczerpniętych z różnych tradycji narodowych omawianego gatunku"[5]. I wreszcie dopełnieniem wizji reportażu jako formy „światowej", bo otwartej na rozmaite tendencje i nurty, a w konsekwencji podlegającej nieustannym fluktuacjom w zakresie poetyki i modeli percepcji rzeczywistości, jest sekcja ostatnia, opatrzona hasłem: *Odległe i niedalekie.*

4 K. Frukacz, 2019, *Słowo wstępne*, w: *Literatura polska w świecie*, t. 7, *Reportaż w świecie, światowość reportażu*, red. K. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice, s. 9–10.

5 Tamże, s. 10.

Pomieszczone więc zostały w tomie teksty prezentujące na przykład sytuacyjne aspekty reportażu (reportaż o świecie obozów koncentracyjnych w rozprawie Mariny Ilie, reportaż o wojnie na Bałkanach w ujęciu Edyty Żyrek-Horodyskiej, kryzys uchodźczy jako temat reportażu – Piotr Jakubowski), problematykę genologicznych przekształceń i interferencji (Andrzej Kaliszewski o polskim reportażu gonzo, Margreta Grigorova o konstrukcjach i dekonstrukcjach Kazimierza Nowaka i Dariusza Rosiaka), Ida Jahnke o koncepcji literatury faktu Debory Fogel, Anna Depta o *Domu żółwia. Zanzibarze* Małgorzaty Szejnert jako utworze oscylującym pomiędzy opowieścią geohistoryczną i reportażem historiograficzno-etnograficznym).

Zainteresowanie tą konferencją i książką pokonferencyjną było dowodem, że powinniśmy kontynuować działalność w nowej formule, a nawet w tym przypadku i tego, że obszar badań powinien być w jakimś stopniu powielony. Niestety, pandemia sprawiła, że konferencja została zawieszona. Gdzieś w połowie 2022 roku pojawił się jednak pomysł, aby spotkania poświęcone literaturze polskiej w świecie wznowić – przynajmniej w formie wirtualnej, online. Ruszyły przygotowania i na początku listopada projekt był zrealizowany.

Ósma międzynarodowa konferencja z serii *Literatura polska w świecie* została zatytułowana *Polska literatura non fiction – perspektywa nadawcy i odbiorcy*. Organizatorami spotkania byli: Szkoła Języka i Kultury Polskiej oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego. Przewodniczenie organizacji powierzono Wioletcie Hajduk-Gawron. W nowym Komitecie Naukowym zasiedli: Romuald Cudak, Jolanta Tambor, Władysław T. Miodunka, Andrea De Carlo, Ałła Krawczuk, Ałła Kożynowa, Estera Czoj, Wioletta Hajduk-Gawron. Na obrady zgłoszono dwadzieścia pięć referatów, w tym dziesięć autorów zagranicznych. Konferencja odbyła się w trybie online na platformie Zoom w dniach 17–18 listopada 2022 roku. Uczestnicy pracowali w sekcjach: *Polskie non fiction w perspektywie europejskiej*, *Topografia miejsc*, *Wokół (auto)biografii*, *Wokół reportażu*, *Wspomnienia, migracje, eseje*, *W kręgu odbiorcy zewnętrznego kulturowo*. Wystąpienia poprzedził wprowadzający panel moderowany przez Romualda Cudaka (*Polskie non fiction w świecie. Prolegomena*), w którym wystąpiło pięciu polonistów zagranicznych. Materiały opublikowano w numerach "Postscriptum Polonistycznego": 2 (32) z roku 2023 i 1 (33) z roku 2024.

Zwrot metodologiczny w literaturoznawstwie, jaki rozpoczął się w latach siedemdziesiątych poprzedniego wieku, zatwierdził w istocie perspektywę nadawcy

jako zasadniczą w oglądzie literatury. Zmienił również charakter opracowań jej poświęconych, luzując poniekąd stosowane procedury badawcze istotne przecież w oglądzie z perspektywy odbioru. Dlatego też fakt, że konferencje poświęcone problemowi literatury polskiej w świecie mają już swoją historię, stworzyły krąg badaczy zainteresowanych tym zagadnieniem i mają otwarty horyzont na przyszłość, należy uznać za zasadniczy sukces tego przedsięwzięcia. Dotychczasowy dorobek badawczy dokumentują prezentowane tomy serii. Dorobek pokaźny, bo tworzący zręby historii literatury polskiej w świecie – historii recepcji tej literatury, jej dziejów jako twórczości uprawianej poza granicami kraju i wreszcie literatury wykorzystującej światowe konwencje pisarskie. A jednocześnie – odwracając relacje – dorobek, który staje się pokaźnym wkładem do uprawianych badań nad odbiorem literatury polskiej, polską literaturą (czy jeszcze?) emigracyjną i badań komparatystycznych. Należy się cieszyć, że w ciągu niecałych dwudziestu lat została wykonana taka praca. Wyłaniająca się z tekstów panorama obecności literatury polskiej w świecie posiada miejsca, które są rekonstrukcją dziejów i punktem wyjścia dla dalszych obserwacji i badań, miejsca starannie już wypełnione i nadal wypełniane, prezentuje obszary i zjawiska lokalne, zarysowując jednocześnie coraz wyraźniej ruchome przecież kontury całości.

Trzeba pewnie w tym miejscu dodać, że nie jest to jedyne pole realizacji tego typu prac. Inne są dokumentowane choćby przez publikacje Światowego Kongresu Polonistów (np. sześciotomowy zbiór *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy* wydany pod redakcją naukową Jolanty Tambor przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego w 2018 roku), publikacje Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego i Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych, wydawnictwa zagraniczne (choćby roczniki *Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia*) i krajowe (rozprawy w „Biuletynie Polonistycznym", „Pamiętniku Literackim", „Przeglądzie Polonijnym", „Tekstach Drugich"), często także jako pokłosie konferencyjne. Należy jednak domyślać się, że nasza przestrzeń spotkań krajowych i zagranicznych polonistów zainteresowanych tego typu badaniami jest najszersza.

Wykonane prace, jednoczące jednostki we wspólnotę, ba – nawet w zespół, to wysiłek krajowych i zagranicznych polonistów starszych pokoleń. Ale opracowania wskazują, że w pracach nie zabrakło także naszych wychowanków, którzy – pokładam głęboką nadzieję – zechcą kontynuować rozpoczęty przez

nas – światowy zespół polonistów – projekt nie tyle opisu, ile opisywania obecności literatury polskiej w świecie.

Metryczka

Konferencje: I Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Zagadnienia recepcji i odbioru*, Katowice 16–18 maja 2005; II Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. W kręgu znawców*, Katowice 21–22 maja 2007; III Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Obecności*, Cieszyn 8–10 czerwca 2009; IV Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Oblicza światowości*, Katowice 5–7 maja 2011; V Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Mapowanie. Opisy. Interpretacje*, Cieszyn 13–15 czerwca 2013; VI Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Barańczak. Postscriptum*, Katowice 25–26 maja 2015; VII Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Reportaż w świecie. Światowość reportażu*, Katowice 23–24 maja 2018; VIII Międzynarodowa konferencja *Literatura polska w świecie. Polska literatura non fiction - perspektywa nadawcy i odbiorcy*, Katowice 17-18 listopada 2022.

Seria: *Literatura polska w świecie.* T. I. *Zagadnienia recepcji i odbioru*, red. R. Cudak, Katowice 2006; T. II. *W kręgu znawców*, red. R. Cudak, Katowice 2008; T. III. *Obecności*, red. R. Cudak, Katowice 2010; T. IV. *Oblicza światowości*, red. R. Cudak, Katowice 2012; T. V. *Mapowanie. Opisy. Interpretacje*, red. R. Cudak, Katowice 2014; T. VI. *Barańczak. Postscriptum*, red. K. Pospiszil, Katowice 2016; T. VII. *Reportaż w świecie. Światowość reportażu*, red. K. Frukacz, Katowice 2019; T. Jubileuszowy. *Recepcja i adaptacja. Mecenaty i migracje*, red. K. Frukacz, Katowice 2019.

Autorzy: 126, zagraniczni – 59, z ośrodków krajowych poza UŚ – 36, pracownicy UŚ – 31.

„Bywalcy": Irina Adelgejm, Kalina Bahneva, Krystyna Barkowska, Wiktor Choriew, Estera Czoj, Elżbieta Dutka, Cristina Godun, Margreta Grigorova, Elwira Grossman, Nikołaj Jeż, Adriana Kovacheva, Filip Kozina, Krzysztof Krasuski, Michał J. Mikoś, Ołesia Nachlik, László K. Nagy, Beata Nowacka, Małgorzata Anna Packalén Parkman, Bożena Szałasta-Rogowska, Marie

Sobotková, Grażyna Szewczyk, Lidija Tanuszewska, Pavol Winczer, Kris Van Heuckelom, Li Yinan.

Redaktorzy tomów: Romuald Cudak, Karolina Pospiszil(-Hofmańska), Katarzyna Frukacz.

Recenzenci: Bogusław Bakuła, Kazimierz Ożóg, Magdalena Piechota, Piotr Śliwiński, Józef Wróbel, Andrzej Zieniewicz.

Członkowie Komitetów Naukowych: Romuald Cudak, Maria Delaperrière, Marian Kisiel, Krzysztof Kłosiński, Krzysztof Krasuski, Michał P. Markowski, Tokimasa Sekiguchi, Jolanta Tambor, Kris Van Heuckelom, Władysław T. Miodunka, Andrea De Carlo, Ałła Krawczuk, Ałła Kożynowa, Estera Czoj, Wioletta Hajduk-Gawron.

Wydawnictwa: Wydawnictwo Gnome, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Artykuły o tematyce glottodydaktycznej i międzykulturowej oraz poświęcone literaturze polskiej w świecie opublikowane przez pracowników i współpracowników Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego

Jest to bardzo wybiórcze zestawienie – częściowo zgodne z wyborami autorów, częściowo redaktorów i twórców opracowania, a częściowo to po prostu wybór losowy. Pomieszczenie wszystkich ważnych tekstów wszystkich obecnych i dawniejszych pracowników oraz współpracowników Szkoły przekroczyłoby możliwości objętościowe tej publikacji.

Achtelik A., *Antropologia codzienności a kształcenie kompetencji z zakresu wiedzy o kulturze w edukacji polonistycznej*, „Acta Universitatis Lodziensis, Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2010, t. 17, *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2.*

Achtelik A., *Antropologia codzienności a kształcenie kompetencji z zakresu wiedzy o kulturze w edukacji polonistycznej*, w: Olchowa G., red., *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny a perspektywy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 24–25.04.2008 r. w Bańskiej Bystrzycy,* Wydawnictwo Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy: Bańska Bystrzyca 2009.

Achtelik A., *Co zrobić, by przystąpić do państwowego egzaminu poświadczającego znajomość języka polskiego jako obcego? Z Urszulą Żydek-Bednarczuk rozmawia dr Aleksandra Achtelik*, „Postscriptum" 2003, nr 45–46.

Achtelik A., *Dialog kultur – kultura polska a lokalność*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3,* Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Achtelik A., *Figura spotkania a dialog międzykulturowy w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Filipowicz-Tokarska K., Chojnowski P., red., *Bariery i/jako wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Collegium Polonicum: Słubice 2012.

Achtelik A., *Intersemiotyczność a nauczanie kultury polskiej*, w: Kuźmińska R., red., *Mój warsztat metodyczny początku XXI wieku. Prace Naukowe Studium Nauki Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej 37, Seria: Konferencje 4,* Wrocław 2002.

Achtelik A., *Kolekcja – rzecz o spotkaniu z kulturą polską*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Achtelik A., *Nauczanie kultury polskiej wobec problematyki aksjologicznej*, w: Garncarek P., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej konferencji Glottodydaktycznej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2005.

Achtelik A., *Pisanie a egzamin certyfikatowy z języka polskiego jako obcego*, w: Tambor J., Krawczuk A., Antoniw O., red., *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Lwów 23–24 maja 2009 roku, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów 2010.

Achtelik A., *Tekst literacki jako źródło wiedzy o kulturze polskiej*, w: Dąbrowska A., red., *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol"*, Wydawnictwo WTN: Wrocław 2004.

Achtelik A., *Wiedza o kulturze polskiej w nauczaniu języka polskiego jako obcego oraz przygotowaniu do egzaminu certyfikatowego / Das Wissen über die polnische Kultur im Polnischunterricht als Fremdsprache und die Vorbereitung auf das Zertifikat*, w: Rytel-Kuc D., Tambor J., red., *Polityka językowa i certyfikacja / Sprachpolitik und Zertifikation*, Wydawnictwo Gnome: Katowice–Lipsk 2006.

Achtelik A., *Wokół polskich mitów narodowych, czyli nauczanie kultury polskiej a glottodydaktyka*, w: Sawrycki W., Kruszyńska E., Wróblewski M., red., *Edukacja polonistyczna w obliczu przemian kulturowych Europy dawniej i dziś*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2009.

Achtelik A., *Z wybranych zagadnień kultury polskiej – uwagi na marginesie*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Achtelik A., Cudak R., Tambor J., *Academic education of foreigners: based on the example of Polish studies,* „Universidade em Debate" 2014, nr 4.

Achtelik A., Hajduk-Gawron W., *Czy obraz powie więcej aniżeli słowo? – komiks w procesie glottodydaktycznym*, w: Kuźmińska R., red., *Interdyscyplinarność w nauczaniu języków obcych. Prace naukowe Studium Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej. Seria: Konferencje*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej: Wrocław 2010.

Achtelik A., Niesporek-Szamburska B., *Dialog kultur, czyli o podręczniku dla dzieci do nauczania języka polskiego jako drugiego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Achtelik A., Smereczniak M., *„Stąd nauka jest dla żuka" – i nie tylko dla niego! Propozycja wykorzystania poezji dziecięcej w nauczaniu języka polskiego*, „Postscriptum" 2002, nr 41.

Achtelik A., Smereczniak M., *Formy teatralne a glottodydaktyka* w: Garncarek P., red*., Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej,* Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2005.

Achtelik A., Tambor J., *(Nie)wiedza i (nie)zainteresowanie kulturowe – uwarunkowania stereotypów i uprzedzeń*, w: Pechla Z., red., *Dialog slovanských kultur*, Wydawnictwo Uniwerystetu Palackiego: Ołomuniec 2015.

Achtelik A., Tambor J., *Kulturne pogojenosti poučevanja poljščine*, „Jezik in Slovstvo", Letnik LXII, 2017, številka 2–3.

Achtelik A., Tambor J., *Sytuacja glottodydaktyczna – trzecia wartość*, w: Mazur J., Małyska A., Sobstyl K., red., *Glottodydaktyka polonistyczna. W obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2013.

Achtelik A., Tambor J., *Sytuacja glottodydaktyczna. Trzeci wymiar*, w: *Glottodydaktyka polonistyczna. W obliczu dynamiki zmian językowo-kulturowych*

i potrzeb społecznych, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2013.

Achtelik A., Tambor J., *Świadomość językowa z perspektywy studenta cudzoziemca*, w: Siwińska B., Zimnak M., red., *Czas internacjonalizacji. Wyzwania dla polskich uczelni*, Wydawnictwo Elipsa: Warszawa 2016.

Achtelik A., Tambor J., *Tożsamość – pomiędzy uniwersalnością, europejskością a polskością. Przestrzenie negocjacji kulturowych*, w: Gajda S., Jokiel I., red., *Polonistyka wobec wyzwań współczesności. V Kongres Polonistyki Zagranicznej Brzeg – Opole, 10–13 lipca 2012*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2014.

Achtelik A., Tambor J., *Uczenie się języka obcego. Specyficzna sytuacja w procesie nauczania*, w: Guzy A., Niesporek-Szamburska B., Wójcik-Dudek M., red., *Szkoła bez barier. O trudnościach w nauczaniu i uczeniu się*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2001.

Achtelik A., Żydek-Bednarczuk U., *Rozumienie tekstu pisanego i mówionego. Ewaluacja, problemy, zalecenia / Leseverstehen und Hörverstehen. Evaluation. Probleme, Empfehlungen*, w: Rytel-Kuc D., Tambor J., red., *Polityka certyfikatowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego*, Peter Lang Verlag: Frankfurt 2008.

Bytomska K., Smereczniak M., *Podchody na lekcji języka polskiego*, „Postscriptum" 2004, nr 47.

Cudak R., *Interpretacja tekstu literackiego w programach dla zaawansowanych*, w: Mazur J., red., *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2000.

Cudak R., *Notatki do „analizy tekstów kultury". Na przykładzie pogrzebu*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Cudak R., *O wykorzystaniu komputera w zdalnym nauczaniu języka polskiego*, w: Mazur J., red., *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2000.

Cudak R., *Program komputerowy jako pomoc w nauczaniu frazeologii języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum" 1997, nr 24–25.

Cudak R., *Tekst poetycki w edukacji literackiej i językowej cudzoziemców*, „Postscriptum" 2000, nr 35–36.

Cudak R., *Tekst w nauczaniu cudzoziemców jako problem metodologiczny*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", t. 17. *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2*, 2010.

Cudak R., *Edukacja literacka cudzoziemców w sytuacji przemian.* „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2 (10).

Cudak R., *Edukacja literacka na kursach języka polskiego jako obcego*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Cudak R., *Edukacja literacka w nauczaniu cudzoziemców. Trzy uwagi. / Verwendung von Literatur im Rahmen der Ausländerbildung. Drei Bemerkungen,* w: Rytel-Kuc D., Tambor J., red., *Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego / Europäische Sprachpolitik und Zertifizierung des Polnischen und Tschechischen*, Peter Lang Verlag: Frankfurt a. Main 2008.

Cudak R., *Glottodydaktyka polonistyczna w perspektywie przemian*, „Postscriptum Polonistyczne" 2020, nr 2(26).

Cudak R., *Interpretacja utworu literackiego w szkole z perspektywy rewolucji metodologicznej ostatnich lat*, „Postscriptum" 2005, nr 2(50).

Cudak R., *Komputer w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum" 1996, nr 20.

Cudak R., *Literatura w zagranicznej promocji języka i kultury polskiej,* w: Seretny A., Lipińska E., red., *Dydaktyka języka polskiego jako nierodzimego. Konteksty – dylematy – trendy*, TAiWPN Universitas: Kraków 2021.

Cudak R., *Polonistyka współczesna i perspektywy integracji,* w: Gajda S., Jokiel I., red., *Polonistyka wobec wyzwań współczesności, V Kongres Polonistyki Zagranicznej, Brzeg–Opole 10–13 lipca 2012*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2014.

Cudak R., *Polskie pieśni religijne jako teksty kultury*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Japonia, Korea", R. 2012/2013 (Seul).

Cudak R., *Recepcja literatury jako wyzwanie rzucone polonistyce literackiej?* w: Nycz R., Miodunka W., Kunz T., red., *Polonistyka bez granic*, t. 1, *Wiedza o literaturze i kulturze*, Universitas: Kraków 2010.

Cudak R., *Religijność i kultura religijna we współczesnej Polsce*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2002; wyd. nowe Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Cudak R., *Rzut oka na polską genologię literacką*, w: Cudak R., Ostaszewska D., red., *Polska genologia literacka*, Wydawnictwo Naukowe PWN: Warszawa 2007.

Cudak R., *Światowość jako kategoria w badaniach nad recepcją literatury*, w: Jazownik L., red., *Współczesne problemy badań nad recepcją i oddziaływaniem utworów literackich*, Księgarnia Akademicka: Zielona Góra 2013.

Cudak R., *Tabu und der thanatologische Diskurs*, w: Johannsmeyer K., Lehman-Carli G., Preuß H., red., *Empathie im Umgang mit dem Tabu(bruch)*, Frank & Timme Verlag: Berlin 2014.

Cudak R., *Tekst literacki jako narzędzie pracy i przedmiot refleksji w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Hajduk-Gawron W., Wójcik-Dudek M., red., *Literatura w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej. Seminarium*, Multimedialne Wydawnictwo Naukowe „Wykładnia": Katowice 2017 [publikacja elektroniczna].

Cudak R., *Tekst poetycki w kształceniu językowym cudzoziemców na poziomie średnim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 1998, t. 10.

Cudak R., *The Poetic Text in Teaching a Foreign Language*, „Canadian Slavonic Papers" 2004, nr 1–2.

Cudak R., *Współczesny kalendarz polski. Święta, uroczystości i obyczaje*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2002; wyd. nowe Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Cudak R., *Z perspektywy dydaktyk. Staropolszczyzna dzisiaj, lektury szkolne, glottodydaktyka, literatura dla dzieci i młodzieży* [głos w panelu] w: Próchniak P., red., *Przepisywanie kanonu. Zagadnienia modernizacji języka literatury dawnej*, Wydawnictwo Pasaże: Ośrodek „Brama Grodzka Teatr NN": Kraków 2015.

Cudak R., *Полонистическое литературное обучение иностранцев в ситуации перемен*, w: Wasiljewa S.P., red., *Materiały Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej Konferencji poświęconej 210 rocznicy W.I. Dalja*, Krasnojarskij Gosudarstwennyj Pedagogiczeskij Uniwersitet: Krasnojarsk 2011.

Cudak R., Hajduk-Gawron W., *Problematyka adaptacji tekstu w edukacji literackiej cudzoziemców*, w: Jaskółowa E., Krzyżyk D., Niesporek-Szamburska B., Wójcik-Dudek M., red., *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2016.

Cudak R., Tambor J., *Computers in teaching Polish as a second language*, „Linguistica Silesiana", Vol. 22, Warszawa 2001.

Cudak R., Tambor J., *Czy istnieje polski język biznesu?* „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców", 1996, t. 7/8.

Cudak R., Tambor J., *Dlaczego fantastyka naukowa? Inspiracje twórczością Stanisława Lema dla nauczycieli języka polskiego jako obcego/drugiego*, w: Guzy A., Krzyżyk D., Ochwat M., Wójcik-Dudek M., red., *W krajobraz literacko-kulturowy i językowy wpisane...*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Cudak R., Tambor J., *Edukacja cudzoziemców na studiach polonistycznych: międzynarodowe studia polskie – badania, edukacja, promocja*, w: Grigorova M., red., *Dialogični prostranstva sbornik s dokladi ot Ûbileina slavistična mežhdunarodna konferenciâ, Veliko T'rnovo 13–14 maj 2014 r*, Wydawnictwo Faber: Veliko T'rnovo 2020.

Cudak R., Tambor J., *Komputerowy program edukacyjny „Gramatyka polska"*, w: Mazur J., red., *Merytoryczne kształcenie Polaków ze Wschodu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 1994.

Cudak R., Tambor J., *O języku „komputerowców"*, „Język Polski" 1995, nr 3.

Cudak R., Tambor J., *Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ – co widział i słyszał kampus cieszyński i co mu zawdzięczamy*, w: Szuścik U.J., red., *Kształcenie pedagogiczne, artystyczne i etnologiczne w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. 50-lecie tradycji (1971–2021)*, STUDIO NOA: Katowice 2022.

Cudak R., Tambor J., *Szlagiery i covery. Piosenka estradowa jako przedmiot edukacji kulturowej cudzoziemców*, w: Jędrych K., Krzyżyk D., Ochwat M., Wójcik-Dudek M., red., *Przestrzenie spotkania. Tom dedykowany Profesor Ewie Jaskółowej w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Cudak R., Tambor J., *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Kita M., Witosz B., red., *Spotkanie. Księga jubileuszowa dla Profesora Aleksandra Wilkonia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2005.

Czempka-Wewióra M., *Językowy obraz świata w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego – przemiany w perspektywie czasowej*, w: „Hľadanie ekvivalentností V, Jazykovy obraz postsovietsej epochy", FF PU: Prešov 2010.

Czempka-Wewióra M., *Media elektroniczne – narzędzia pomagające nauczycielom rozwijać kompetencję interakcyjną uczniów*, w: *Refleksyjny praktyk. O pracy nauczyciela języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego: Warszawa 2020.

Czempka-Wewióra M., *Rola stylu naukowego i urzędowo-kancelaryjnego na kursie przygotowującym kandydatów do podjęcia studiów w Polsce*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2017, z. 24.

Czempka-Wewióra M., *Słownictwo techniczne w podręcznikach do języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym*, w: Jodłowiec M., Tereszkiewicz A., red., *Języka a komunikacja 32. Dydaktyka języka obcego w okresie przemian*, Tertium: Kraków 2012.

Czempka-Wewióra M., Ślawska M., *Analiza wywiadu prasowego w kontekście badań Małgorzaty Kity (przypadek #MeToo)*, w: Czempka-Wewióra M., Kalisz A., Ślawska M., red., *Komunikacja ponad granicami: prace dedykowane Profesor Małgorzacie Kicie*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2019.

Czempka-Wewióra M., *Tekst uproszczony w procesie nauczania języka polskiego jako obcego*, w: Kudra E., Szkudlarek-Śmiechowicz B., red., *Kicz w języku i komunikacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego: Łódź 2016.

Czempka-Wewióra M., *Uczestnicy warsztatów metodycznych dla nauczycieli języka polskiego w Brazylii – charakterystyka odbiorców i ich potrzeb*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Czempka-Wewióra M., Gałęziowska-Krzystolik A., *„Kuchnia polska" – uwagi do wydań z połowy i końca XX wieku,* w: Gęsina T., Wilczek W., red., *Kuchnia w języku i kulturze dawniej i dziś*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2019.

Czempka-Wewióra M., Gałęziowska-Krzystolik A., *Czytanie tekstów uproszczonych, czyli jak przyjemnie rozwijać wszystkie kompetencje językowe*, „Języki Obce w Szkole" 2019, nr 3.

Czempka-Wewióra M., Graboń K., *Diagnoza i postępowanie logopedyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2017, nr 1(19).

Garncarek P., Łukaszewicz B., Tambor A., *Historia w punktach i w sztuce. Glottodydaktyczne spojrzenie na nauczanie cudzoziemców historii Polski*, „Poradnik Językowy" 2023, nr 9.

Gałęziowska-Krzystolik A., *Grzeczność polska i francuska. Podobieństwa i różnice,* w: Zieniewicz A., Rabczuk A., red., *Czym kultura polska może uwieść frankofona?*, Zakład Graficzny Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2015.

Gałęziowska-Krzystolik A., *Kompetencja komunikacyjna w nauczaniu cudzoziemców w grupach przygotowawczych na studia w Polsce,* w: Mielczarek A., Roter-Burkane A., Zduniak-Wiktorowicz M., red., *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk: Poznań 2014.

Gałęziowska-Krzystolik A., *Kompetencje komunikacyjne w kontekście nauczania języka polskiego jako obcego na kursach przygotowawczych i semestralnych*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Gałęziowska-Krzystolik A., Kalisz A., *„Vinci" Juliusza Machulskiego jako sposób na lekcję języka polskiego jako obcego*, w: Próchniak W., Smoleń-Wawrzusiszyn M., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie: Lublin 2016.

Gawryś-Mazurkiewicz A., *Herbertiada, czyli poznawanie poezji przez zabawę*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28–29.

Gęsina T., *Interpretacja tekstu literackiego na zajęciach z cudzoziemcami – wstępne rozpoznanie*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28.

Gęsina T., *Literacki spacer po Katowicach. Reportaż Anny Malinowskiej pt. „Od Katowic idzie słońce" w glottodydaktyce*, „Postscriptum Polonistyczne" 2023, nr 2(32).

Gęsina T., Loiodice A., *Buon appetito! Doświadczenia zmysłowe włoskich potraw i miejsc z nimi związanych w najnowszej literaturze polskiej*, w: Gęsina T., Wilczek W., red. *Kuchnia w języku i kulturze dawniej i dziś*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Graboń K., *W trosce o poprawną wymowę mówiących po polsku cudzoziemców*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Graboń K., Maciołek M., *Podręcznikowa wymowa – czyli o ortofonii w podręcznikach do nauki i nauczania języka polskiego jako obcego*, w: *Polonistyka we Lwowie: 200 lat idei. Dzieje podręczników języka polskiego. Praca zbiorowa z okazji 200-lecia reskryptu cesarskiego o zapoczątkowaniu filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim / Полоністика у Львові: 200 років ідеї. Історія підручників з польської мови. Збірник праць з нагоди 200-річчя цісарського рескрипту про започаткування польської філології у Львівському університеті*, Firma „INKOS": Kijów 2018.

Groszewska K., *Język polski w Irkucku*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Groszewska K., *Motywacja i język polski. O roli motywacji w nauczaniu polszczyzny w Tomsku,* w: *Polacy na Syberii. Polacy o Syberii*, Tomskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego: Tomsk 2012.

Hajduk-Gawron W., *Adaptacja tekstów literackich na potrzeby nauczania języka polskiego jako obcego*, w: Hajduk-Gawron W., Wójcik-Dudek M., red., Multimedialne Wydawnictwo Naukowe „Wykładnia": Katowice 2017 [publikacja elektroniczna].

Hajduk-Gawron W., *Arcydzieła literatury polskiej w praktyce glottodydaktycznej. Zaadaptować czytelnika i tekst*, w: Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., *Adaptacje I. Język – Literatura – Sztuka*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Hajduk-Gawron W., *Czytaj po polsku – czytanie jako jedna z możliwości poszerzania kompetencji językowych*, „Postscriptum" 2004, nr 1(47).

Hajduk-Gawron W., *Europejskość czy polskość – wkład literatury polskiej w nową wspólnotę kulturową?* w: Garncarek P., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2005.

Hajduk-Gawron W., *Inspiracje poezją konkretną na zajęciach z języka polskiego jako obcego*, w: Zych J., red., *Literackie obrazy kultury. Perspektywa glottodydaktyczna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2020.

Hajduk-Gawron W., *Język polski i kultura polska jako egzotyczne w Republice Korei*, „Roczniki Humanistyczne" 2022, t. LXX.

Hajduk-Gawron W., *Komiks w kształceniu polonistycznym obcokrajowców*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2010, *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2.*

Hajduk-Gawron W., *Komiks, czyli kultura i język w obrazkach*, „Kwartalnik Polonicum" 2009, nr 8.

Hajduk-Gawron W., *Komiksowo o Polsce, literaturze, języku i kulturze nie tylko dla cudzoziemców*, w: Pacula J., red., *Teksty i preteksty. Edukacyjna przestrzeń obrazu*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Techniczno-Humanistycznej: Bielsko-Biała 2016.

Hajduk-Gawron W., *Lektura obowiązkowa i co ponadto? – o obecności i nieobecności literatury polskiej poza Polską*, w: Cudak R., red., *Literatura polska w świecie.* T. 1. *Zagadnienia recepcji i odbioru*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2006.

Hajduk-Gawron W., *Literatura polska w komiksowych planszach,* „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 1(9).

Hajduk-Gawron W., *Niefikcyjność kryminału oraz jego potencjał glottodydaktyczny na przykładzie komedii kryminalnej "Morderstwo w hotelu Kattowitz Marty Matyszczak"*, „Postscriptum Polonistyczne" 2023, nr 2 (32).

Hajduk-Gawron W., *O budowaniu zaplecza teoretycznego glottodydaktyki polonistycznej. Uwagi na marginesie „Podstaw dydaktyki języka polskiego jako drugiego. Podejście integracyjno-inkluzyjne" Przemysława Gębala,* „Postscriptum Polonistyczne" 2019, nr 1(23).

Hajduk-Gawron W., *O wiedzy z komunikacji międzykulturowej i interpersonalnej w praktyce glottodydaktycznej – kilka uwag*, w: Mielczarek A., Roter-Bourkane A., Zduniak-Wiktorowicz M., red., *Sukcesy, problemy i wyzwania w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk: Poznań 2014.

Hajduk-Gawron W., *Podróż między dwoma językami. O pracy nad przekładem tekstów Olgi Tokarczuk z Esterą Czoj – tłumaczką literatury polskiej na język koreański – rozmawia Wioletta Hajduk-Gawron*, „Postscriptum Polonistyczne" 2020, nr 1(27).

Hajduk-Gawron W., *Przekłady literatury polskiej a dobór tekstów literackich w nauczaniu cudzoziemców*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Hajduk-Gawron W., *Przekłady polskich książek dla dzieci o tematyce proekologicznej i środowiskowej w Korei Południowej*, „Paidia i Literatura" 2021, nr 3.

Hajduk-Gawron W., *Romantyzm i Mickiewicz w opracowaniach,* „Postscriptum" 2002, nr 4(44).

Hajduk-Gawron W., *Sfera linguakultury jako niezbędny element integracji*, „Postscriptum Polonistyczne" 2019, nr 2(24).

Hajduk-Gawron W., *Strategie akulturacyjne a glottodydaktyka* w: Frukacz K., red., *Literatura polska w świecie. Recepcja i adaptacja. Mecenaty i migracje. Prace ofiarowane Profesorowi Romualdowi Cudakowi*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2019.

Hajduk-Gawron W., *Sztuka adaptacji w glottodydaktyce polonistycznej*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Hajduk-Gawron W., *Test osiągnięć – cele i środki*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Hajduk-Gawron W., *Treści proekologiczne w glottodydaktyce polonistycznej na podstawie podręczników i badań ankietowych w perspektywie metodyki zadaniowej*, „Postscriptum Polonistyczne" 2021, nr 2(28).

Hajduk-Gawron W., *Uczeń z doświadczeniem migracyjnym w szkole polskiej i irlandzkiej*, „Języki Obce w Szkole" 2018, nr 2(22).

Hajduk-Gawron W., *Uczniowie cudzoziemscy w polskim systemie edukacyjnym – doświadczenia śląskich szkół z perspektywy osób przyjmowanych i środowiska przyjmującego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2018, nr 2(22).

Hajduk-Gawron W., *Zagrajmy to jeszcze raz, czyli o wartościach dramatów na lekcji języka polskiego jako obcego*, w: Masojć I., Naruniec R., red., *Dzwonek na lekcję polskiego. Nowe treści, tendencje i metody w nauczaniu języka polskiego*, VPU [Vilniaus pedagoginis universitetas] Leidykla: Wilno 2005.

Hajduk-Gawron W., *Znajomość literatury polskiej wśród studentów białoruskich. Wnioski i propozycje*, w: Dąbrowska A., red., *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, Wydawnictwo WTN: Wrocław 2004.

Hajduk-Gawron W., Madeja A., Smereczniak M., *Potrzeby kulturowo-językowe uczestników kursów języka polskiego dla kandydatów na studia w Polsce*, w: Kubicka E., Berend M., Rittner M., red., *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego IV*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2017.

Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., *Egzamin z polskiego – jak to ugryźć. Kilka porad dla zdających / Das Zertifikat für Polnisch als Fremdsprache – „wie man es angeht". Ein paar Tipps für Prüflinge*, w: Rytel-Kuc D., Tambor J., red., *Polityka językowa a certyfikacja / Sprachpolitik und Zertifizierung*, Wydawnictwo Gnome: Katowice-Leipzig 2006.

Janowska A., *O swoistości derywacji na tle innych sposobów nominacji*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Janowska A., *Słowotwórstwo. Wyzwanie dydaktyczne*, w: Achtelik A., Graboń K., red., *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*, t. 5, *W kręgu (glotto)dydaktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Janowska A., *Z pogranicza słowotwórstwa. O „podstawach związanych" w polszczyźnie*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Janowska A., *Złożoność derywacji czasownikowej z punktu widzenia glottodydaktyki (na materiale czasowników odczasownikowych*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Janowska A., Pastuch M., *Dzień dobry! (prezentacja podręcznika)*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2001.

Janowska A., Pastuch M., *Kilka słów na (o) „Dzień dobry"*, „Postscriptum" 2004, 1(47).

Janowska A., Pastuch M., *Metaforyka języka potocznego. Nauczanie leksyki na poziomie średnim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 1998, t. 10.

Janowska A., Pastuch M., *Założenia metodyczne nowego podręcznika dla początkujących (komunikat)*, w: Miodunka W., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Materiały z konferencji Grupy „Bristol"*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka: Kraków 1997.

Kalisz A., *Telewizja i jej gatunki w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Kalisz A., Maciołek M., *„Piosenka jest dobra na wszystko", czyli o wykorzystaniu utworów słowno-muzycznych na zajęciach z języka polskiego jako obcego*, w: Krawczuk A., Bundza I., red., *Полоністика у XXI столітті: між локальним і глобальним. Збірник праць з нагоди 190-річчя польської філології у Львівському університеті/Polonistyka w XXI wieku: między lokalnym a globalnym. Praca zbiorowa z okazji 190-lecia filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, Firma „INKOS": Kijów 2018.

Kita M., *Język w dyskursach internetowych i językowokomunikacyjne normy, zasady, reguły*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Linguistica" 2022, vol. 56.

Kita M., *Partnerstwo w komunikacji z punktów widzenia optymistów i pesymistów komunikacyjnych*, w: Kalisz A., Tyc E., red., *Partnerstwo w komunikacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2020.

Kita M., *„Grzeczność wszystkim należy, lecz każdemu inna". O wielości odmian grzeczności językowej*, „Postscriptum Polonistyczne" 2016, nr 2(18)

Kita M., *Uwodzicielski urok świeżości. Polska literatura LGBT – z perspektywy językoznawcy*, w: Zieniewicz A., Rabczuk A., red., *Czym kultura polska może uwieść frankofona?*, Wydział Polonistyki UW. Wydawnictwa Polonicum: Warszawa 2015.

Kita M., *„Edukacja sentymentalna". O kulturowej i dydaktycznej przydatności wprowadzenia cudzoziemca w polski dyskurs uczuć*, w: Mazur J., Małyska A., Sobstyl K., red., *Glottodydaktyka polonistyczna w obliczu zmian językowo-kulturowych i potrzeb społecznych*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2013.

Kita M., *Bel Ami – prototyp nowoczesnego dziennikarza*, w: Kita M., Ślawska M., red., *Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną.* T. 3. *Tożsamość dziennikarza,* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2013.

Kita M., *Kulturowe osadzenie gatunku wobec globalizacji kulturowej (na przekładzie gatunków etykietalnych)*, w: Burzyńska-Kamieniecka A., red., „Język a Kultura", t. 23, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego: Wrocław 2011.

Kita M., *Komunikacja między generacjami w perspektywie stylowej*, „Stylistyka" 2006, R. XV.

Kita M., *Sztuka bycia nieuprzejmym (jako strategia konwersacyjna) w nauczaniu języka polskiego jako obcego,* w: Dąbrowska A., red., *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym. Materiały z międzynarodowej konferencji Stowarzyszenia „Bristol",* Wydawnictwo WTN: Wrocław 2004.

Kluczny M., *O polskiej geminacji (w nauczaniu osób narodowości niemieckiej)* – praca powstała w ramach podstaw fonetyki i poprawnej wymowy z elementami emisji głosu prowadzonych przez prof. J. Tambor i dra M. Maciołka na Podyplomowych Studiach Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego w Katowicach; https://www.bristol.us.edu.pl/pomoce_dydaktyczne/geminaty.pdf [dostęp: 16.06.2024].

Krzyżyk D., *„Po nitce do kłębka" – o mitologicznych związkach frazeologicznych,* „Postscriptum" 2002–2003, nr 42–43.

Krzyżyk D., *Ćwiczenia ortograficzne dla obcokrajowców – różne typy dyktand*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Krzyżyk D., *Językowo-kulturowy obraz św. Barbary w pieśniach religijnych i powszechnych*, w: Królikowska A., red., *Dziedzictwo kulturowo-historyczne regionu. Pedagogika międzykulturowa i regionalna – aspekty wychowawcze*, Akademia Ignatianum. Wydawnictwo WAM: Kraków 2013.

Krzyżyk D., *Komputerowe programy dydaktyczne jako pomoc w nauce ortografii obcokrajowców i Polaków. Uwarunkowania, podobieństwa, różnice*, „Postscriptum" 1996, nr 20.

Krzyżyk D., *O niektórych możliwościach wykorzystania mandali w edukacji polonistycznej*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Krzyżyk D., *Praca nad doskonaleniem uczniowskich umiejętności tekstotwórczych – ćwiczenia*, „Uczymy jak Uczyć. Kwartalnik metodyczny dla nauczycieli polonijnych" 2019, nr 3.

Krzyżyk D., *Wybrane aspekty kształcenia kompetencji tekstotwórczej*, „Uczymy jak Uczyć. Kwartalnik metodyczny dla nauczycieli polonijnych" 2019, nr 3.

Maciołek M., Smereczniak M., *Język młodzieży – perspektywa glottodydaktyczna*, „Poradnik Językowy" 2024, nr 3.

Maciołek M., *O oddziaływaniu terminologii technicznej na język ogólny i wynikającej stąd potrzebie wprowadzania wybranych elementów technolektu na zajęciach z języka polskiego jako obcego*, w: Kuźmińska R., red., *Interdyscyplinarność w nauczaniu języków obcych,* Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej: Wrocław 2010.

Maciołek M., *Polskiego nauczę się sam (?).* Rec. książki N. Ananiewej i T. Tichomirowej *Польский язык. Самоучитель для начинающих* (Moskwa 2010). „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Maciołek M., *Problemy (cudzoziemców i lektorów języka polskiego) z wymową liczebników*, „Postscriptum Polonistyczne" 2015, nr 2(16).

Maciołek M., *Słowotwórstwo w nauczaniu języka polskiego jako obcego – ograniczenia i możliwości*, „Roczniki Humanistyczne" 2021, t. 69, z. 10.

Maciołek M., *Sukces czy porażka fonodydaktyki języka polskiego jako obcego? Rozważania na temat książki Michaliny Biernackiej „Znajdź z polskim wspólny język. Fonetyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Poradnik metodyczny"*, „Forum Lingwistyczne" 2018, nr 5.

Madeja A., *„Sapie, dyszy i dmucha", czyli o interiekcjach w nauczaniu języka polskiego jako obcego i rodzimego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Madeja A., *Co należy wiedzieć, chcąc uczyć cudzoziemców frazeologii?*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Madeja A., *Gramatyka na egzaminie certyfikatowym z języka polskiego jako obcego / Граматика на сертифікаційному екзамені з польської мови як іноземної*, w: Tambor J., Krawczuk A., Antoniw O., red., *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej Lwów, 23–24 kwietnia 2009 / Мова як іноземна: проблеми сертифікації за європейськими стандартами. Матеріали Міжнародної наукової конференції Львів, 23–24 квітня 2009 року*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów 2010.

Madeja A., *Jak urozmaicić lekcje języka polskiego jako obcego*, w: Pluskota K., Taczyńska K., *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2011.

Madeja A., Morcinek-Cudak (Abramczyk), *Po polsku o języku i kulturze*, „Postscriptum" 2004, nr 1 (47).

Madeja A., *O mówieniu ciągle inaczej*, w: Opoka J., Oskiera A., red., *Język – Literatura – Dydaktyka*, t. 1, Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi: Łódź 2003.

Madeja A., *Onomatopeje i ekspresywne wykrzykniki w języku polskim i macedońskim (szkic porównawczy)*, „Folia Philologica Macedono-Polonica" 2011, t. 8.

Madeja A., *Pan Cogito w Brazylii. Recenzja zbioru wierszy Zbigniewa Herberta: Podróż Pana Cogito. A viagem do Senhor Cogito*, „Postscriptum Polonistyczne" 2018, nr 1(21).

Madeja A., *Postscriptum*, „Postscriptum" 2000, nr 35–36.

Madeja A., *Skąd pochodzą polskie nazwy kolorów*, „Postscriptum Polonistyczne" 2010, nr 2(6).

Madeja A., Malejka J., *Program komputerowy jako pomoc w nauczaniu frazeologii języka polskiego*, w: Cudak R., Tambor J., red., *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2001.

Madeja A., Smereczniak M., *Czy łatwo zrozumieć cudzoziemca piszącego po polsku? Z obserwacji lektora*, w: Chłopicki W., red., *Język trzeciego tysiąclecia II,* t. 2: *Polszczyzna a języki obce: Przekład i dydaktyka*, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy i Komunikacji Językowej „Tertium": Kraków 2002.

Madeja A., Smereczniak M., *Frazeologia w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Taczyńska K., Birecka K., red., *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2010.

Malejka J., *Chińscy studenci kierunków technicznych, humanistycznych i artystycznych w letniej szkole języka, literatury i kultury polskiej w Cieszynie*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2017–2018 (Seul).

Malejka J., *Cultural Differences and Teaching Polish Language as a Foreign Language to Chinese Students*, eds. M. Miazek-Męczyńska and T. Ewertowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza: Poznań 2022.

Malejka J., *Cykliczne warsztaty metodyczne dla nauczycieli języka polskiego w Argentynie*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Malejka J., *Film polski na Tokijskim Uniwersytecie Studiów Międzynarodowych*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2016–2017 (Kanton).

Malejka J., *Nowe wyzwania glottodydaktyki polonistycznej w Chińskiej Republice Ludowej*, „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego" 2021, t. 30.

Malejka J., *Po polsku po Chinach – wykorzystanie prezentacji multimedialnych w kształceniu kompetencji językowych. Rozwój koncepcji*, w: Jasińska A., Kajak P., Wagner T., red., *Język polski w Chinach. Z doświadczeń nauczania polszczyzny w Azji Wschodniej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2021.

Malejka J., *Podejście międzykulturowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego w Chinach*, w: *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Educatio Nova*, vol. VI, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 2021.

Malejka J., *Wykorzystanie podejścia międzykulturowego w nauczaniu języka polskiego w Chinach na przykładzie kuchni*, „Postscriptum Polonistyczne" 2020, nr 26(2).

Malejka J., *Jak uczyć Chińczyków wymowy polskiej*, w: Cheong B.K., red., *Studia polonistyczne w Azji*, Wydawnictwo Dahye: Seul 2007.

Malejka J., *Karateka, dżudoka i... „sumoka"? O kilku zapożyczeniach z języka japońskiego w polszczyźnie, ich adaptacji i opisie leksykograficznym*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2014–2015 (Tokio).

Malejka J., *Na głęboką wodę – o zaletach (i wadach) komunikowania się z Chińczykami wyłącznie po polsku*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2010 (Tokio).

Malejka J., *Potomkowie smoka o sobie samych, czyli o autostereotypie Chińczyków*, „Postscriptum Polonistyczne" 2008, nr 1(1).

Malejka J., *Szyk wyrazów w języku polskim – problem nie tylko glottodydaktyczny*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2012–2013 (Seul).

Malejka J., Zhao G., *Good morning, China! – czyli o dzień dobry po chińsku oraz niektórych formach adresatywnych*, „Postscriptum Polonistyczne" 2010, nr 2(6).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *„Jaki jest piesek? Śliczny. O recepcji twórczości Wisławy Szymborskiej wśród japońskich studentów*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Morcinek-Abramczyk B., *Adaptacja kodu pozawerbalnego w akwizycji języka polskiego jako obcego*, w: Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., *Adaptacje I. Język – Literatura – Sztuka*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Bajki nie tylko dla dzieci*, „Słowo Ojczyste. Pismo ZS „Polska Macierz Szkolna na Białorusi" 2002, nr 1(139).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Bodźce ikoniczne w zintegrowanym nauczaniu mówienia i pisania*, „Neofilolog. Czasopismo Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego" 2010, nr 35.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Elementy językowego obrazu świata w „Edukacyjnym słowniku języka polskiego TUFS"*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2012–2013 (Seul).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Elementy przekładu intersemiotycznego w nauczaniu grup zaawansowanych*, „Postscriptum" 2005, 2(50).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Film popularny w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2011 (Pekin).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Gesty po polsku i po japońsku*, w: *Nauczanie języka polskiego w Azji*, red. Cheong B.-K., Wydawnictwo Dahye: Seul 2007.

Morcinek-Abramczyk B., *Japonia i USA – wyzwania nowoczesnej glottodydaktyki po obu stronach globu*, w: Gajda S., Jokiel I., red., *Polonistyka wobec wyzwań współczesności. V Kongres Polonistyki Zagranicznej Brzeg – Opole, 10–13 lipca 2012*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2014.

Morcinek-Abramczyk B., *Komunikacja pozawerbalna w glottodydaktyce*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Kształcenie sprawności mówienia – perspektywa nauczyciela,* Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Nauczanie i testowanie sprawności mówienia i rozumienia tekstów / Навчання і перевірка навичок мовлення та розуміння текстів*, w: Tambor J., Krawczuk A., Antoniw O., red., *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, Lwów 23–24 kwietnia 2009 roku / Мова як іноземна: проблеми сертифікації за європейськими стандартами. Матеріали Міжнародної наукової конференції*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lwów 2010.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Nauczanie nauczycieli polonijnych*, w: Garncarek P., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, Uniwersytet Warszawski: Warszawa 2005.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Nienapisana oda do sushi: Kapu-san i Yukio Kudo*, w: Dudko B., red., *Podróże z Ryszardem Kapuścińskim. Opowieści trzynastu tłumaczy*, Znak: Kraków 2009.

Morcinek-Abramczyk B., *Non-verbal communication in the teaching of Polish as a foreign language using the example of Asian groups. The difficulties, challenges and solutions*, "Acta Universitas Lodziensis, Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2019, t. 25.

Morcinek-Abramczyk B., *Pomiędzy słowem a gestem – błędy glottodydaktyczne wynikające z braku kompatybilności między językiem a mową ciała*, „Acta Universitas Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2015, t. 22.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Prezentacje multimedialne jako metoda kształcenia umiejętności budowania tekstów mówionych*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2011, t. 18.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Raj dla zapracowanych*, w: Teodorowicz-Hellman E., Wronicz J., red., *W świecie sacrum. In the world of sacrum,* Stockholms Universitet: Stockholm 2005.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Sarmata w oczach Samuraja – kilka słów o stereotypie Polaka w Japonii i autostereotypie Japończyka*, „Postscriptum Polonistyczne" 2008, 1(1).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Sierpniowe pisanki, czyli o kulturze polskiej w miesiąc*, w: Dąbrowska A., red., *Wrocławska dyskusja o języku polskim*, Wydawnictwo WTN: Wrocław 2004.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Tajemnice mówienia*, w: Rytel-Kuc D., Tambor J., *Polityka językowa a certyfikacja. Materiały z polsko-niemieckiej konferencji. Lipsk 6–8 grudnia 2005. Sprachpolitik und Zertifizierung. Materialien der polnisch-deutschen Konferenz, Leipzig 6–8 Dezember 2005*, Wydawnictwo Gnome: Katowice–Leipzig 2006.

Morcinek-Abramczyk (Morcinek) B., *Tłumaczenie kultur – oswajanie kultur? Kilka uwag o kuchni*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2010 (Tokio).

Morcinek-Abramczyk (Morcinek-Cudak) B., *Trudna sprawność – mówienie*, w: Masojć I., Naruniec R., red., *Dzwonek na lekcję polskiego. Nowe treści tendencje i metody w dydaktyce języka polskiego*, VPU [Vilniaus pedagoginis universitetas] Leidykla: Wilno 2005.

Niesporek-Szamburska B., *Dzieci, nabywanie języka a media*, w: Czempka-Wewióra M., Kalisz A., Ślawska M., red., *Komunikacja ponad granicami: prace dedykowane Profesor Małgorzacie Kicie*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2019.

Niesporek-Szamburska B., *Integrowanie metod i działań w nauczaniu polonijnym*, w: Achtelik A., Graboń K., red., *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy koncepcje – perspektywy*, t. 5., *W kręgu (glotto)dydaktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Niesporek-Szamburska B., *Język pierwszy dziecka – od nabywania do kształcenia kompetencji językowej i komunikacyjnej dziecka*, „Lingwistyka Stosowana" 2010, t. 3.

Niesporek-Szamburska B., *Kompetencja tekstotwórcza w języku odziedziczonym, czyli o kreacji i zabawie w procesie tworzenia tekstów*, „Postscriptum Polonistyczne" 2018, nr 2(22).

Niesporek-Szamburska B., *Metoda czy podejście – między dydaktyką języka ojczystego a glottodydaktyką*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Lingue Polonae, Peritentia VIII, vol. VIII, nr 227, 2017.

Niesporek-Szamburska B., *Możliwości wykorzystania literatury „osobnej" wśród dzieci uczących się języka polskiego*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Niesporek-Szamburska B., *Od wiedzy do wyboru, czyli o strukturze i funkcjach podręcznika w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Niesporek-Szamburska B., *O kształceniu sprawności językowej i kompetencji tekstowej ucznia polonijnego – perspektywa dydaktyczna*, „Polnisch in Deutschland. Zeitschrift der Bundesvereinigung der Polnischlehrkräfte" 2018, nr 6.

Niesporek-Szamburska B., *Pomiędzy słowem a obrazem. O wizualizacji w nauczaniu/uczeniu się języka polskiego jako drugiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia" 2022, t. 13(359).

Niesporek-Szamburska B., *Przekłady literatury dla dzieci i młodzieży – między przekazem wielokulturowym a zunifikowanym*, w: Heska-Kwaśniewicz K., red., *Literatura dla dzieci i młodzieży*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2009.

Niesporek-Szamburska B., *Rozpoznać „Prerię", czyli o międzykulturowym czytaniu wiersza Jerzego Harasymowicza*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 1(9).

Niesporek-Szamburska B., *Sprawność w języku polskim dwujęzycznej młodzieży pochodzenia polskiego mieszkającej w Anglii*, „Postscriptum Polonistyczne" 2015, nr 2(16).

Niesporek-Szamburska B., *Uczyć przez zabawę – od nabywania języka ojczystego do nauki języka obcego*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Niesporek-Szamburska B., Przybyla O., *Edukacja ekologiczna/klimatyczna w podstawie programowej i w seriach podręczników szkolnych do nauczania języka polskiego (jako ojczystego)*, „Postscriptum Polonistyczne" 2021, nr 2(28).

Pastuch M., *Coraz więcej „trudnych małych wyrazów". Budowanie metatekstu w najnowszej polszczyźnie*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2014–2015 (Tokio).

Pastuch M., *Emancypowanie się słów. Nauczanie słownictwa a procesy leksykalizacyjne*, „Postscriptum Polonistyczne" 2015, nr 2(16).

Pastuch M., *Etykieta językowa w korespondencji elektronicznej jako problem glottodydaktyczny*, w: *East and Central Europe as a New Potential Power, International Conference, Jagiellonian University*, Universitas: Kraków 2012.

Pastuch M., *Formacja słowotwórcza jako leksem. O nauczaniu słowotwórstwa polskiego*, w: Dąbrowska A., red., *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, Wydawnictwo WTN: Wrocław 2004.

Pastuch M., *Grafia jako czynnik destabilizujący i porządkujący relacje między znakami*, „Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis, Slavica XXXIX", Debrecen 2011.

Pastuch M., *Leksykalizacja jako zjawisko wieloprzyczynowe*, „Исследования по славянским языкам" 2005, nr 10, Корейска Ассоциация Славистов (Seul).

Pastuch M., *Lexicalization and grammaticalization – similarities and differences (on the example of the Polish language)*, "East European Studies" 2011, vol. 27 (Seul).

Pastuch M., *Lexicalization in view of linguistic tradition*, w: *Reconstructing Identity: Mapping the Cultural and Civic Tradition in Central Europe, and Balkans – International Conference Celebrating the 20th Anniversary of East European and Balkan Institute*, East European Balkan Institute, 401, Center for International Area Studies, Hankuk University of Foreign Studies: Seul 2011.

Pastuch M., *Mody językowe dawniej i dziś*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2012/2013 (Seul).

Pastuch M., *O słowotwórstwie z perspektywy leksykalnej*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Pastuch M., *Organizacja rekcji w pożyczkach językowych*, „Исследования по славянским языкам", Корейска Ассоциация Славистов, 2000 (Seul).

Pastuch M., *Rola nauczania słowotwórstwa w kształtowaniu kompetencji językowej cudzoziemców*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Pastuch M., *Słowotwórstwo – sposób na nazywanie świata czy część systemu gramatycznego*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Pastuch M., *Trudności leksykalne czy gramatyczne? O odbiorze archaizmów przez obcokrajowców*, w: Garncarek P., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego w nowej rzeczywistości europejskiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2005.

Pastuch M., *Wielonurtowość polonistycznych badań językoznawczych. Próba typologii*, „Postscriptum Polonistyczne" 2016, nr 2(18).

Przyklenk J., *Distance toward foreigners in the Polish public discourse of the Polish-Lithuanian commonwealth*, "Dong-Yureop Balkan Yeon-Gu" ("Eastern European Balkan Studies"), 2018, nr 4.

Przyklenk J., *Kim jest mężczyzna w polskim nauczaniu języka angielskiego jako obcego?*, w: Mariak L., Rychter J., red., *Współczesny i dawny obraz mężczyzny w języku*, Volumina.pl Daniel Krzanowski: Szczecin 2016.

Przyklenk J., *Polacy wobec cudzoziemców: dyskursy tożsamościowe w polszczyźnie dawnej i współczesnej*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2017–2018 (Seul).

Przyklenk J., *Teksty obcojęzyczne i ko(n)teksty nauki języków obcych w dwudziestoleciu międzywojennym a kształcenie polonistyczne*, w: Achtelik A., Graboń K., red., *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*, t. 5, *W kręgu (glotto)dydaktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Przyklenk J., *Więcej niż jeden – to dobrze czy źle? O stosunku Polaków do wielojęzyczności w historii polszczyzny*, w: Loewe I., Kuros-Kowalska K., red.,

Dwujęzyczność, wielojęzyczność i wielokulturowość: szanse i zagrożenia na drodze do porozumienia, Fonem.eu Joanna Gruba: Gliwice 2014.

Przyklenk J., *Zbytki (nie)pamięci? O polskiej kulturze pamięci w glottodydaktycznym wydaniu*, w: Godlewicz-Adamiec J., Wyrzykiewicz D., red., *Pamięć, dyskurs, tożsamość – rozważania interdyscyplinarne*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego: Warszawa 2018.

Przyklenk J., *Znajomość języków obcych z historycznojęzykowej perspektywy (multilingwizm na przełomie wieków – XIX/XX oraz XX/XXI)*, „Исследования по славянским языкам" 2015, nr 20–1, Корейска Ассоциация Славистов (Seul).

Rejter A., *Relacja język a emocje w perspektywie międzykulturowej*. „Poradnik Językowy" 2008, z. 3.

Rejter A., *Zagadnienia interkulturowości w diachronicznej refleksji nad tekstem i dyskursem*, w: Bilut-Homplewicz Z., Czachur W., Smykała M., red., *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, Oficyna Wydawnicza AIUT: Wrocław 2009.

Rejter A., *Język a emocje w ujęciu glottodydaktycznym*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Rejter A., *Obszary polsko-bałtyckich związków językowo-kulturowych w ujęciu historycznym. Wybrane problemy*, „Białostockie Archiwum Językowe" 2013, nr 13.

Rejter A., *Cudzoziemskie relacje z podróży po Śląsku czasów oświecenia. Perspektywa genologiczna*, „Conversatoria Linguistica" 2014, nr 8.

Rejter A., *Strategie dyskursywne w obszarze onimicznym tekstu wobec wielokulturowości jako cechy współczesnego podróżopisarstwa*, „Onomastica" 2022, 66.

Siuciak M., *Polszczyzna dawna a współczesna – najistotniejsze różnice w zakresie leksykalnych i gramatycznych sposobów wyrażania liczby*, „Studia Językoznawcze. Uniwersytet Szczeciński. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny" 2005, t. 4.

Siuciak M., *Norma teoretyczna a rzeczywistość językowa – na przykładzie liczebników zbiorowych*, w: Piotrowicz A., Skibski K., Szczyszek M., red., *Kształtowanie się wzorów i wzorców językowych*, Wydawnictwo Poznańskie: Poznań 2009.

Siuciak M., *Liczebniki zbiorowe – słowiańska osobliwość w wyrażaniu relacji ilościowych*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2010.

Siuciak M., *Niestabilność fleksyjna rzeczowników zapożyczonych w polszczyźnie dawnej i współczesnej*, w: Tambor J., Achtelik A., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2013.

Siuciak M., *Znaczenie badań historycznojęzykowych dla interpretacji zjawisk współczesnej polszczyzny*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza" 2015, t. 22(42).

Siuciak M., *Błąd czy innowacja? Problematyka poprawnościowa z perspektywy historyka języka*, „Język Polski" 2016, R. XCVI, z. 1.

Siuciak M., *Wykorzystanie metod i wyników badań historycznojęzykowych w ustalaniu współczesnej normy językowej*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego" 2017, nr 73.

Siuciak M., *Działalność normatywna wobec problemu zmienności języka*, w: Zbróg P., red., *Wybrane aspekty badań nad normą językową*, Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner: Kraków 2018.

Skudrzyk A., *Co chcesz przez to powiedzieć? – o kompetencji kulturowej*, „Postscriptum" 1993, nr 4(5).

Skudrzyk A., *Dobry zwyczaj – ZAPOŻYCZAJ?*, „Postscriptum" 2002, nr 2–3 (42–43).

Skudrzyk A., *Dyglosja a proces socjalizacji*, „Postscriptum Polonistyczne" 2019, nr 1(23).

Skudrzyk A., *Frazpol? Stylpol? – czyli o możliwości wykorzystania komputera w kształceniu sprawności stylistycznej (komunikacyjnej)*, „Postscriptum" 1996, nr 20.

Skudrzyk A., *Gdy język ojczysty staje się drugim. Idiolekt dziecka dwujęzycznego – analiza socjolingwistyczna języka młodego reemigranta*, w: Dubisz S., Sajkowska U., red., *Język polski jako drugi kod komunikacyjny w Polsce*, Fundacja Nauki Języków Obcych „Linguae Mundi": Warszawa 2015.

Skudrzyk A., *Granice potoczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Uwagi socjolingwistyczne*, „Postscriptum" 1994, nr 9–10.

Skudrzyk A., *Homo videns – nowe media a język młodego pokolenia*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Skudrzyk A., *Normy grzecznościowych zachowań językowych (etykieta językowa, savoir-vivre, bon ton, dobre wychowanie, grzeczność językowa)*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Skudrzyk A., *Polszczyzna mówiona w glottodydaktyce*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Skudrzyk A., *Przemiany w polszczyźnie potocznej a nauczanie języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 1998, t. 10.

Skudrzyk A., *Współczesny język polski mówiony i pisany*, w: *Kultura polska. Silva rerum*, red. Cudak R., Tambor J., Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2002; wyd. nowe Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Skudrzyk A., Rudnicka-Fira E., *O imionach Polaków na Grodzieńszczyźnie*, w: Wolnicz-Pawłowska E., red., *Antroponimia słowiańska*, Prace Onomastyczne 35, Instytut Slawistyki PAN Komitet Językoznawstwa: Warszawa 1996.

Skudrzyk A., Rudnicka-Fira E., *O języku Polaków na Białorusi*, w: Dubisz S., red., *Najnowsze dzieje polszczyzny. Język polski poza granicami kraju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 1997.

Skudrzyk A., Rudnicka-Fira E., *Polszczyzna pisana na Białorusi*, w: Gajda S., Adamiszyn Z., red., *Przemiany współczesnej polszczyzny*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich: Instytut Filologii Polskiej: Opole 1994.

Sławkowa E., *„Ślub" Witolda Gombrowicza po arabsku*, w: Cudak R., red., *Literatura polska w świecie*, t. III, *Obecności*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Sławkowa E., *„Wędrówki słów". Kilka zdań na temat pracy Emila Benveniste'a „Le vocabulaire des institutions indo-européennes"*, w: Rejter A., Biłas-Pleszak E., Przyklenk J., Sujkowska-Sobisz K., red., *Wędrówka, podróż, migracje w języku i kulturze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Sławkowa E., *Leksem „małżeństwo" w językach indoeuropejskich*, w: Mariak L., red., *Współczesny i dawny obraz rodziny w języku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego: Szczecin 2019.

Sławkowa E., *Les exercises de la phraséologie contrastive: les locutions de comparaison en polonaise et en français*, w: Cygal-Krupa L., eds., *Les contactes linguistiques franco-polonais*, Diffusion Presses Universitaires de Lille: Lille 1995.

Sławkowa E., *O profilu komunikacyjnym polszczyzny. Z zagadnień komunikacji międzykulturowej i etnopragmatyki*, „Śląskie Studia Lingwistyczne" 2003.

Sławkowa E., *Styl francuskiego przekładu „Sonetów krymskich" Adama Mickiewicza*, w: Habrajska G., Ślósarska J., red., *Kognitywizm w poetyce i stylistyce*, Universitas: Kraków 2006.

Sławkowa E., *Style konwersacyjne w perspektywie komunikacji międzykulturowej*, „Postscriptum Polonistyczne" 2005, nr 2(50).

Sławkowa E., *Tłumaczenie jako głos w dialogu kultur, czyli spór współczesnych tłumaczy francuskich o „Pana Tadeusza" Adama Mickiewicza*, w: Burta M., Chojnacki A.K., Musìenka S.P., Żuk I., *Adam Mickiewicz w kulturze światowej. Materiały z międzynarodowej konferencji Grodno-Nowogródek 12–17 maja 1997 w pięciu księgach*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Podlaskiej: Grodno 1998.

Sławkowa E., Warchoł J., *Współczesne przekłady utworów Adama Mickiewicza. Studia kulturowo-literackie*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2006.

Smereczniak M., *Czas i aspekt jako podstawowe kategorie czasowników. Wybrane zagadnienia w ujęciu glottodydaktycznym, Posłowie*, w: Maciołek M., *Tęczowa gramatyka języka polskiego w tabelach. Cz. 2: Czasownik*, Uniwersytet Śląski: Katowice 2012.

Smereczniak M., *Kategoria czasu w tekstach poetyckich. Propozycje glottodydaktyczne*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2010, nr 17, *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego – 2*.

Smereczniak M., *Kłopoty cudzoziemców związane z gramatyczną kategorią czasu w polszczyźnie*, w: Bator M., Krzysztofik M., Trzaskowski Z., red., *Kategorie kultury. Czas*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego: Kielce 2015.

Szałasta-Rogowska B., *„Dom nasz pytaniem" – wizje polskości w poezji polskiej w Kanadzie*, w: Branach-Kallas A., red., *Niuanse wyobcowania. Diaspora i tematyka polska w Kanadzie*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2014.

Szałasta-Rogowska B., *„Miłość, topaz i drozd", czyli starożytne tajemnice na zajęciach lektoratowych*, w: Próchniak W., Smoleń-Wawrzusiszyn M., red., *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, t. 1, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie: Lublin 2016.

Szałasta-Rogowska B., *„Mój chory dom jest we mnie na stałe". O wykorzystaniu uczucia nostalgii na zajęciach lektoratowych*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Szałasta-Rogowska B., *„Nie jestem turystą". Poezja emigracyjna na zajęciach lektoratowych*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Szałasta-Rogowska B., *„Wyplątany z sieci południków / odnalazłem siebie w głębi oceanu" – o „kanadyjskiej" poezji Romana Chojnackiego*, w: Cudak R., red., *Literatura polska w świecie.* T. 4. *Oblicza światowości*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2012.

Szałasta-Rogowska B., *Literatura bliska i daleka. Szkice z zakresu glottodydaktyki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2017.

Szałasta-Rogowska B., *Majowie i Szymborska, czyli o poszerzaniu perspektyw w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, w: Kubicka E., Walkiewicz A., red., *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego (III)*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2015.

Szałasta-Rogowska B., *Młodsi poeci polskiego Vancouver. Poezja Grażyny Zambrzyckiej i Romana Sabo*, w: Andres Z., Pasterski J., red., *Inna literatura? Dwudziestolecie 1989–2009*, t. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego: Rzeszów 2010.

Szałasta-Rogowska B., *Polska twórczość literacka w Kanadzie*, „Strumień" 2012, nr 8 (Vancouver).

Szałasta-Rogowska B., *Tekst literacki i malarski w nauczaniu cudzoziemców. Sposoby pracy na zajęciach lektoratowych*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Szałasta-Rogowska B., *Wracać czy nie wrócić? Wokół wiersza „Powrót Hamleta" Andrzeja Buszy*, w: Cudak R., red., *Literatura polska w świecie.* T. 5. *Mapowanie, opisy, interpretacje*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2014.

Tambor A., *Adaptacja kontekstu kulturowo-historycznego w tłumaczeniu tytułów filmowych*, w: Hajduk-Gawron W., Pospiszil K., red., *Adaptacje III. Implementacje. Konwergencje. Dziedziczenie*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2018.

Tambor A., *An author who hated movie adaptations of his books / Pisarz, który nie cierpiał ekranizacji swoich książek*, "No Limits" 2021, nr 1(3).

Tambor A., *Budowanie kompetencji językowej z zakresu słownictwa filmowego*, „Języki Obce w Szkole" 2019, nr 1.

Tambor A., *Dlaczego warto uczyć się języka polskiego*, Fundacja Pomoc Polakom na Wschodzie 2019 [publikacja elektroniczna].

Tambor A., *Ekoglottodydaktyka polonistyczna – potrzeba i prawo XXI wieku*, „Postscriptum Polonistyczne" 2023, nr 1(31).

Tambor A., *Female revolution behind the camera*, „Postscriptum Polonistyczne" 2021, nr 1 (27).

Tambor A., *Film jako narzędzie glottodydaktyka*, „Kwartalnik Polonicum" 2018, nr 28/29.

Tambor A., *Film jako narzędzie pomocnicze w procesie adaptacji migrantów – imigrantów i uchodźców*, „Postscriptum Polonistyczne" 2019, nr 2(24).

Tambor A., cykl *Filmowa półka...*, „Postscriptum Polonistyczne" od 2010, nr 1 do nadal.

Tambor A., *Janusz Korczak – pisarz, pedagog, myśliciel*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2012–2013 (Seul).

Tambor A., *Nadmanganian potasu czy przedmioty w klasie? - słownictwo specjalistyczne w nauczaniu języka polskiego jako obcego na poziomie szkolnym i akademickim*, „Polnisch in Deutschland. Zeitschrift der Bundesvereinigung der Polnischlehrkräfte" 2024, nr 11/12.

Tambor A., *Przekład tytułów filmowych jako problem translatologiczny i (glotto)-dydaktyczny*, „Poradnik Językowy" 2023, nr 6.

Tambor A., *Przekład filmowy jako rodzaj adaptacji tekstów kultury*, w: Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., *Adaptacje I. Język – literatura – sztuka*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Tambor A., Rudzińska A., *W Indonezji już mówią po polsku: Uniwersytet Śląski na targach EHEF i na indonezyjskich uniwersytetach*, „Postscriptum Polonistyczne" 2016, nr 1.

Tambor A., *Sprawozdanie z projektu „Wsparcie integracji cudzoziemców w województwie śląskim"*, „Postscriptum Polonistyczne" 2019, nr 2(24).

Tambor A., *Tabus im Film – gestern und heute*, w: Johannsmeyer K.-D., Lehmann-Carli G., Preuss H., eds., *Empathie im Umgang mit dem Tabu(bruch): Kommunikative und narrative Strategien*, Frank & Timme Verlag: Berlin 2014.

Tambor A., Tambor J., *Cudzoziemiec w oczach Polaka – odwrotna strona autoportretu: film jako narzędzie dydaktyczne*, w: Ignatowicz-Skowrońska J., Kobus M., red., *Glottodydaktyka polonistyczna III*, Wydawnictwo PPH Zapol: Szczecin 2013.

Tambor A., Tambor J., *Język lekarza na językach*, „Pro Medico" 2020/2021, nr 275.

Tambor A., Tambor J., *Na jedwabnym szlaku inkrustowanym bursztynem, czyli o pracy, przyjaźni, fascynacji i egzotyce. Współpraca Uniwersytetu Śląskiego z Chinami w pierwszym 20-leciu XXI wieku*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej" 2021, nr 19.

Tambor A., Tambor J., *Poprzez kontynenty, czyli dokąd sięga Polska. Ameryka Północna i Południowa*, „Culture Avenue. Polska kultura poza krajem" z dn. 6.09.2019.

Tambor A., Tambor J., *Poprzez kontynenty, czyli dokąd sięga Polska. Daleki Wschód*, „Culture Avenue. Polska kultura poza krajem" z dn. 5.09.2019.

Tambor A., Tambor J., *VI Światowy Kongres Polonistów: Polonistyka na początku XXI wieku: diagnozy, koncepcje, perspektywy, badania inter- i transdyscyplinarne*, „Postscriptum Polonistyczne" 2017, nr 1(19).

Tambor J., *„Ukrainiec" ili „Ukraińczyk". Tendencija k cootbetstviju s sistemoj kak motivacija sozdanija novych naimenovanij žitelej gosudarstv v polbskom jazyke*, v: Šepit'ko S.V., red., *Aktual'ni problemi mižkulturnoj komunikacij, pereklady ta porivnjal'nich studij*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Mariupolu: Mariupol 2012.

Tambor J., *A któż by uczyć nas miał fantastycznej polszczyzny, jeśli nie Lem...*, w: Ostrowska K., Cygan S., Marczewska M., red., *Glottodydaktyka polonistyczna wczoraj, dziś, jutro. Między doświadczeniem a nowymi wyzwaniami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego: Kielce 2022.

Tambor J., *A Polônia ao Brasil, com bagagem cultural e linguística – o que uma pessoa leva dentro de si?,* "Revista X" 2020, vol. 15, nr 6.

Tambor J., Cudak R., *Polski język turystyki jako cel nauczania cudzoziemców,* w: Mamet P., red., *Języki specjalistyczne. Zagadnienia dydaktyki i przekładu,* Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2003.

Tambor J., *Czy granice mojego języka są granicami mojego świata? Garść refleksji jubileuszowych o tłumaczach i tłumaczeniach*, w: *Chińsko-polska wymiana literacka nowego wieku: przegląd i perspektywy*, Wydawnictwo Książek Świata: Pekin 2016.

Tambor J., *Czym jest polonistyka zagraniczna?*, w: Gajda S., Jokiel I., red., *Polonistyka wobec wyzwań współczesności. V Kongres Polonistyki Zagranicznej Brzeg – Opole, 10–13 lipca 2012*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2014.

Tambor J., *Dialekty – giną stare, powstają nowe?*, w: Starczewski A., red., *Zbliżenia. Współpraca naukowców i artystów Śląska i Wileńszczyzny 1994–2006*, Studio TK Graphics: Katowice 2007.

Tambor J., *Egzotyzmy kulinarne w i na języku Polaków. Rozważania o jedzeniu, mówieniu i pisaniu*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów", R. 2015 (Tokio).

Tambor J., *Foreign cuisine in Poland. Adapting names and dishes*, "Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2020, t. 27.

Tambor J., *Język ojczysty jako język obcy: ochrona, nauczanie, promocja / Ridna mova jak inozemna: zachyst, navczannia, propaguvannia,* w: Tambor J., Kravchuk A., Antoniw O., red., *Język jako obcy: problemy certyfikacji według standardów europejskich / Mova jak inozemna: problemy sertyfikacii za evropejs'kymy standartamy*, Ukraińska Akademia Drukarstwa: Lvov 2010.

Tambor J., *Kazach czy Kazachstańczyk. Przyczynek do nazw narodowości i nazw obywateli państw*, w: Gajda S., Rymut K., Żydek-Bednarczuk U., red., *Język w przestrzeni społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego: Opole 2002.

Tambor J., *Kilka uwag o tendencjach leksykalnych w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2012, nr 2(10).

Tambor J., *Kobiety w języku polskim. O formach żeńskich raz jeszcze z perspektywy języka polskiego jako obcego*, w: Burzyńska-Kamieniecka A., Libura A. red., *Sapientia ars vivendi*, Oficyna Wydawnicza ATUT: Wrocław 2013.

Tambor J., *Metodyka nauczania języka i literatury polskiej jako cykl seminaryjny. Założenia programowe i realizacja*, w: Mazur J., red., *Metodyka kształcenia językowego Polaków ze Wschodu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 1993.

Tambor J., *Nauczanie wymowy polskiej. Trudności różnych grup cudzoziemców*, w: Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2,* Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Tambor J., *Nowe formacje w polszczyźnie na przełomie stuleci. Przemiany w polskim słowotwórstwie*, w: Scheller-Boltz D., Hrsg., *Język polski – 25 lat po przełomie. Die polnische Sprache – 25 Jahre nach der Wende*, Georg Olms Verlag: Hildesheim–Zürich–New York 2014.

Tambor J., *Nowożytne tabu – granice politycznej poprawności*, w: Olteanu A., red., *Omagiu profesorului Constantin Geambaşu. La 65 de ani*, Editura Universităţii din Bucureşti: Bucureşti 2013.

Tambor J., *O czasownikowych regularnościach. Wyznaczniki fleksyjne*, w: Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Tambor J., *O potrzebie klasyfikacji błędów w aspekcie testowania i egzaminowania studentów uczących się języka polskiego jako obcego*, w: Tubielewicz-Mattson D., Gesche J., red., *Przekraczanie granic. Gränsöverskridanden*, Institutionen för slaviska och baltiska språk, Stockholms universitet: Stockholm 2006.

Tambor J., *Pierwsze, drugie i... co dalej? Kolejność dań na polskim stole*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2017–2018 (Seul).

Tambor J., *Po co są końcówki równoległe?*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Tambor J., *Po polsku, po brazylijsku i po portugalsku – o świadomości językowej Polonii brazylijskiej. Odrodzenie i zanikanie języka*, „Postscriptum Polonistyczne" 2018, nr 1(21).

Tambor J., *Polskie kulinarno-leksykalne przemiany. Czy Polacy wiedzą, co jedzą?* w: „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2016–2017 (Kanton).

Tambor J., *Przemiany leksykalne, fonetyczne, fleksyjne i słowotwórcze we współczesnej polszczyźnie*, w: Miodunka W., Nycz R., Kunc T., red., *Polonistyka bez granic*, t. 2, *Glottodydaktyka polonistyczna – współczesny język polski – językowy obraz świata*, Universitas: Kraków 2010.

Tambor J., *Relewantna lura. O nauczaniu wymowy polskiej raz jeszcze*, „Spotkania Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia", R. 2012–2013 (Tokio).

Tambor J., *Rozsunięcie artykulacyjne jako problem fonetyczny i fonologiczny*, w: Földi E., Gadányi K., eds., *Vox humana. Bolla Kálmán professzor hetvenedik születésnapjára*, ELTE Fonetikai Tanszék: Budapest 2000.

Tambor J., Rytel-Kuc (Schwarz) D., *Licht und Schatten der Zertifizierung / Blaski i cienie certyfikacji*, w: Rytel-Kuc D., Tambor J., red., *Europäische Sprachpolitik und Zertifizierung des Polnischen und Tschechischen / Polityka językowa w Europie a certyfikacja języka polskiego i czeskiego,* Peter Lang Verlag: Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Wien 2008.

Tambor J., *Sytuacja języka polskiego na Zaolziu*, w: Mazur J., red., *Promocja języka i kultury polskiej w świecie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 1998.

Tambor J., *Teksty regionalne w nauczaniu cudzoziemców*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2010, t. 17.

Tambor J., *The Computer as Tool for Teaching Grammar: The Program "Grampol" –"Gramatyka polska"*, „Canadian Slavonic Papers" 2004, vol. 46, nr 1–2.

Tambor J., *Warunki osiągania dwujęzyczności*, „Socjolingwistyka" 2007, t. 21.

Tambor J., *Wiedza z fonetyki – pomoc w osiąganiu bilingwalności u dzieci*, w: Węsierska K., red., *Profilaktyka logopedyczna w praktyce edukacyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2012.

Tambor J., *Wpływ języka na postrzeganie rzeczywistości w „1984" Orwella*, w: *Językowy obraz świata*, Bartmiński J., red., Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej: Lublin 1991, 1999.

Tambor J., *Współczesny język polski*, w: *Kultura polska. Silva rerum*, Cudak R., Tambor J., red., Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2002; wyd. nowe Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Tambor J., *Wykorzystanie tekstów Mickiewicza w nauczaniu języka polskiego cudzoziemców*, w: Sobotková M., red., *Adam Mickiewicz. Texty a kontexty. Materiály z mezinárodni vědecké konference uskutečněné v Olomouci 24. a 25. listopadu 1998*, Vydavatelství UP v Olomouci ve spolupráci s Nakladatelstvím Danal: Olomouc 1999.

Tambor J., *Znajomość języka a wiedza o języku. Uwagi o uczeniu nauczania języka polskiego*, w: Biedrzycki K., Bobiński W., Janus-Sitarz A., Przybylska R., red., *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra,* t. III, Universitas: Kraków 2014.

Tambor J., Frach (Jesko) J., *Ein Kurs zum Wirtschaftspolnisch für Deutsche*, w: Hermes L., Schmid-Schönbein G., *Fremdsprachen lehren lernen – Lehrerausbildung in der Diskussion*, Pädagische Zeitschriftenverlag: Berlin 1998.

Wacławek M., »Zoo« *Jana Brzechwy a nauczanie dzieci języka polskiego jako odziedziczonego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2018, nr 2(22).

Wacławek M., *Człowiek naturze zgotował ten los – rzecz o wybranej reklamie społecznej na lekcji polskiego jako obcego*, „Postscriptum Polonistyczne" 2023, nr 1(31).

Wacławek M., *Ekologia dźwignią handlu? O reklamie komercyjnej na lekcji języka polskiego (jako obcego)*, w: Niesporek-Szamburska B., Wacławek M., Obertová Z., red., *Edukacja humanistyczna V4 dla klimatu. Rozpoznania – dobre praktyki – rekomendacje. The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations,* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2023.

Wacławek M., Fórián E., *Nauczanie języka migowego w systemie szkolnictwa na Węgrzech* w: Guzy A., Krzyżyk D., red., *Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, t. 1, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP: Kielce 2012.

Wacławek M., *Homo faber w (glotto)dydaktyce polonistycznej. O twórczym wykorzystaniu wzoru i roli nauczyciela*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, sectio N – Educatio Nova" 2023, t. 8.

Wacławek M., *Indywidualizacja procesu nauczania wymowy polskiej (na przykładzie hungarofonów)*, w: Małocha J., red., *Indywidualizacja nauczania języków*

obcych. Badania i praktyka, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Wydawnictwo Naukowe: Kraków 2014.

Wacławek M., *O magicznym czarze pewnej głoski*, „Paidia i Literatura" 2019, nr 1.

Wacławek M., *Od adaptacji do spektaklu na motywach dzieła – z doświadczeń glottodydaktycznych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, sectio N – Educatio Nova" 2020, nr 5.

Wacławek M., *Plus minus wiersz – o metodzie analizy i twórczego naśladownictwa wzorów na lekcji języka polskiego jako obcego*, w: Wieczorek I., Roter-Bourkane A., red., *Glottodydaktyka polonistyczna. Strategie – wartości – wyzwania*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza: Poznań 2021.

Wacławek M., *Reminiscencje dzieciństwa – uwagi na marginesie kreatywnego pisania w glottodydaktyce polonistycznej*, „Paidia i Literatura" 2022, nr 4.

Wacławek M., *Samogłoskowe problemy polszczyzny (emisja głosu, prawidła wymowy w świetle nauczania JPjO)*, w: Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Wacławek M., Wtorkowska M., *„Słowiański Austriak" – o charakterze Słoweńców słów kilka* „Jezikoslovni Zapiski" 2017, nr 23(1).

Wacławek M., Wtorkowska M., *„Słowiański góral spod Alp" – z badań nad auto- i heterostereotypem Słoweńca*, w: Vojteková M., red., *Jazyk v kultúre, kultúra v jazyku III. Język w kulturze, kultura w języku III*, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove: Prešov 2017.

Wacławek M., Wtorkowska M., *Bóg, honor, ojczyzna? O stosunku Polaków do państwa i narodu w polskich i słoweńskich badaniach ankietowych*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców" 2023, t. 30.

Wacławek M., Wtorkowska M., *Człowiek człowiekowi lustrem – konceptualizacje Polki i Polaka w oczach polskich i słoweńskich respondentów*, w: Wtorkowska M., Wacławek M., Rezoničnik L., red., *Sedemdeset let poučevanja poljskega jezika v Ljubljani, posvečeno Nikolaju Ježu*, Znanstvena založba Filozofske fakultete: Ljubljana 2018.

Wacławek M., Wtorkowska M., *Ljubezen do hribov, domače hrane, športa in narodne glasbe – pravi Slovenec versus prawdziwy Słoweniec po mnenju slovenskih in poljskih anketirancev* w: Nikolovski G., Ulčnik N., red., *Slavistična prepletanja 4*, Univerza v Mariboru. Filozofska fakulteta: Maribor 2022.

Wacławek M., Wtorkowska M., *Polaków stosunek do edukacji – w kręgu językowo-kulturowych stereotypów*, „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego" 2019, t. 28.

Wacławek M., Wtorkowska M., *Przez jedzenie do języka... polskiego – o kulinariach oczami Polaków i Słoweńców*, „Język a Edukacja" 2019, t. 7.
Wacławek M., Wtorkowska M., *Szara siara? O problemie palatalności u Słoweńców uczących się języka polskiego jako obcego*, w: Kubicka E., Berend M., Ritter M., red., *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego IV*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: Toruń 2017.

Oprac. Jagna Malejka, Jolanta Tambor, Katarzyna Szczotka

Zestawienie publikacji powstałych w kręgu Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ oraz przy współudziale osób z nią związanych

Publikacje dla studentów: podręczniki kursowe i uzupełniające, kompendia, zbiory zadań

Achtelik A., Niesporek-Szamburska B., *Bawimy się w polski 1. Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci, Zeszyt ćwiczeń i klucz do zadań z komentarzem dydaktycznym oraz transkryptami nagranych tekstów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2021.

Cudak R., Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., *Na wyrywki. 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., *Podręcznik Standardowy A2. Polski.* 폴란드어 *A2* 표준교재 (*Pollandeueo A2 Pyojungyojae*), Seul 2020,

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., *Podręcznik Standardowy B1. Polski.* 폴란드어 *B1* 표준교재 (*Pollandeueo B1 Pyojungyojae*), Seul 2021, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1545&pageIndex=4&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., Michalunio M., Motylińska E., *Podręcznik Standardowy B2. Polski.* 폴란드어 *B2* 표준교재 (*Pollandeueo B2 Pyojungyojae*), Seul 2022, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.

do?nttNo=1613&pageIndex=1&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Janowska A., Pastuch M., *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących. Poziom podstawowy A1*, cz. 1 i *Poziom podstawowy A2*, cz. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2021.

Janowska A., Pastuchowa M., *Dzień dobry! Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2002.

Kita M., *Wybieram gramatykę! Gramatyka języka polskiego w praktyce (dla cudzoziemców zaawansowanych)*, T. 1 i 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 1998.

Kita M., *Wybieram gramatykę! Dla cudzoziemców zaawansowanych na poziomie C i dla studentów kierunków filologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2017.

Kita M., Skudrzykowa A., *Człowiek i jego świat w słowach i tekstach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2002.

Maciołek M., Tambor J., *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Maciołek M., Tambor J., *Gramatyczne porządki, historyczne wyjątki. Polska gramatyka – reguły, tabele, zasady*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2020.

Maciołek M., Tambor J., *Przeszłość w teraźniejszości. Historyczne korzenie współczesnych reguł i wyjątków polszczyzny*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2021.

Madeja A., Morcinek B., *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średnio zaawansowanych*, cz. 1 i 2, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2007.

Madeja A., Morcinek-Abramczyk B., *Polski mniej obcy. Podręcznik do nauki języka polskiego dla średnio zaawansowanych*, cz. 1 i 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2024.

Majkiewicz A., Tambor J., *Śpiewająco po polsku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2004.

Morcinek-Abramczyk B., *Polski jest prosty! Podręcznik do nauki języka polskiego dla osób japońskojęzycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2016.

Morcinek-Abramczyk B., Krzystolik-Gałęziowska A., Tambor A., Li Y. (przy współpr. J. Tambor), *Dzień dobry język polski*, Wydawnictwo Beijing Foreign Studies University: Beijing 2024.

Serafin B., Achtelik A., *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2001.

Serafin B., Achtelik A., *Miło mi panią poznać. Język polski w sytuacjach komunikacyjnych*, T. 1: *Podręcznik*, T. 2: *Tłumaczenia dialogów i klucz do ćwiczeń*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2022.

Schniggenfittig B., Wagner J., Frankowska V., Woźniak M., *Pokaż język. Słowem o słowie*, Tambor J., red. merytoryczna i językowa wersji polskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2023.

Szałasta-Rogowska B., *Dzień dobry. Zbiór testów do podręcznika*, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk": Katowice 2006.

Tambor A., *Licz na Banacha. Podręcznik do nauczania polskiego słownictwa specjalistycznego dla cudzoziemców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2019.

Tambor A., *Nowa polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2015.

Tambor A., *(Nie)codzienny polski. Testy i konteksty*, Wydawnictwo Gnome, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Tambor A., *Polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2012.

Tambor A., red., *Polska półka historyczna. 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2020.

Tambor A., red., *Polacy znani i nieznani. Podróżnicy, wynalazcy, odkrywcy, naukowcy, niezwykli ludzie, którzy odmienili losy świata*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Publikacje multimedialne, e-booki i audiobooki (udostępnione na stronie sjikp.us.edu.pl lub we wskazanym miejscu)

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Michalunio M., *Podręcznik Standardowy B1. Polski.* 폴란드어 *B1* 표준교재 (*Pollandeueo B1 Pyojungyojae*), Seul 2021, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.do?nttNo=1545&pageIndex=4&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Czoj E., Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., Michalunio M., Motylińska E., *Podręcznik Standardowy B2. Polski.* 폴란드어 *B2* 표준교재 (*Pollandeueo B2 Pyojungyojae*), Seul 2022, http://cfl.ac.kr/cop/bbs/selectBoardArticle.

do?nttNo=1613&pageIndex=1&menuId=MNU_0000000000000179&bbsId=BBSMSTR_000000000642 [dostęp: 17.12.2022].

Czytaj po polsku, nagrania tekstów autentycznych i adaptowanych zamieszczonych w tomach 1–13, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/czytaj-po-polsku/ [dostęp: 17.12.2022].

Hajduk-Gawron W., Wójcik-Dudek M., oprac. i red., *Film i serial w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej*, Wykładnia. Multimedialne Wydawnictwo Naukowe: Katowice 2016, http://serwer1573845.home.pl/pub/US_2017_SEM/#p=1.

Hajduk-Gawron W., Wójcik-Dudek M., oprac. i red., *Literatura w dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej*, Wykładnia. Multimedialne Wydawnictwo Naukowe: Katowice 2017, http://serwer1573845.home.pl/pub/US_SEM4/index.html#p=1.

Maciołek M., Tambor J., , *Gramatyczne porządki, historyczne wyjątki. Polska gramatyka – reguły, tabele, zasady*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2020, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/tabele-i-plansze/gramatyczne-porzadki-i-historyczne-wyjatki-polska-gramatyka-reguly-tabele-zasady/ [dostęp: 17.12.2022].

Maciołek M., *Tęczowa gramatyka języka polskiego w tabelach. Część I: Deklinacja. Część II: Czasownik*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej: Katowice 2020, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/publikacje/publikacje-szkoly-jezyka-i-kultury-polskiej-uniwersytetu-slaskiego/tabele-i-plansze/teczowa-gramatyka-jezyka-polskiego-w-tabelach-czesc-i-deklinacja-czesc-ii-czasownik/ [dostęp: 17.12.2022].

Majkiewicz A., Tambor J., *Śpiewająco po polsku*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2022, https://www.sjikp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2022/06/Spiewajaco-po-polsku.pdf [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., red., *Rzeczownik bez tajemnic*, Polska Półka Filmowa: Katowice 2023, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/biblioteka-lektora/materialy-pomocnicze-rozne-kompetencje/gramatyka/rzeczownik-bez-tajemnic/ [dostęp: 6.11.2023].

Tambor A., red., *Liczebnik bez tajemnic*, Polska Półka Filmowa: Katowice 2023, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/liczebnik-bez-tajemnic/ [dostęp: 6.11.2023].

Tambor A., red., *Polska półka historyczna. 100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2020, https://100faktowzhistorii.pl/strony/na-papierze/ [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., red., *100 faktów z historii Polski, które każdy cudzoziemiec znać powinien*, SJiKP 2020, https://100faktowzhistorii.pl/ [dostęp: 15.09.2022].

Tambor A., Tambor J., red., *Ortografia bez tajemnic*, Polska Półka Filmowa: Katowice 2023, https://www.sjikp.us.edu.pl/pl/ortografia-bez-tajemnic/ [dostęp: 31.12.2023].

Tambor A., Tambor J., red., *(Nie)codzienny polski.* Wydawnictwo Gnome: Katowice 2024, *Operacje na językach (z. 1)* – http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-1-_-ebook.pdf, *Operacje na słowach (z. 2)* – http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-2-_-ebook.pdf, *Operacje na tekstach (z. 3)* http://polskapolkafilmowa.pl/wp-content/uploads/2021/02/Zeszyt-3-_-ebook.pdf [dostęp: 15.01.2024].

Programy komputerowe (udostępnione na stronie sjikp.us.edu.pl)

Gry dydaktyczne, quizy, plansze

Hajduk-Gawron W., Smereczniak M., *Co to znaczy? Czy to wiesz? Gra edukacyjna – język polski dla cudzoziemców (poziom A1-B1),* 2013.

Hajduk-Gawron W., *Znajdź pytanie, znajdź odpowiedź. Gra komunikacyjno-gramatyczna (poziom A1/A2)*, 2011, 2024.

Maciołek M., Madeja M., *Krzyżówki dla uczących się języka polskiego*, ilustr. Natalia Łukomska, Prolog Publishing: Kraków 2021.

Maciołek M., Tambor J., *Kieszonkowa gramatyka języka polskiego*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej: Katowice 2022.

Madeja A., Malejka J., Smereczniak M., Schniggenfittig B., 2009, *FRAZPOL. Frazeologia polska. Komputerowy program wspierający naukę języka polskiego*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ: Katowice.

Pilak J., *Ekotabu*, 2023.

SLAVIC NETWORK. Językowa i kulturowa integracja, kier. E. Jaskółowa (zespół: Cudak R., Niesporek-Szamburska B., Tambor J.), Katowice.

Tambor A., oprac., *Ekomemory*, 2023.

Tambor J., Cudak R., 2000, *GRAMPOL. Gramatyka polska. Program komputerowy z przewodnikiem. V.3.0.*, Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ: Katowice.

Tambor J., *Czasownikowa ruletka*, 2022.

Publikacje dla nauczycieli: opracowania metodyczne i tematyczne, tomy pokonferencyjne – udostępnione na stronie sjikp.us.edu.pl w Bibliotece lektora

Achtelik A., Kita M., Tambor J., red., *Sztuka i rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 2*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Achtelik A., Tambor J., red., *Sztuka czy rzemiosło? Nauczyć Polski i polskieg 1*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2007.

Budzik H.J., Tambor A., *Polska półka filmowa. Krótkometrażowe filmy aktorskie i animowane w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Cudak R., Tambor J., red., *Inne optyki. Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2001.

Cudak R., Tambor J., red., *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2023.

Cudak R., Tambor J., red., przy współpr. A. Szol, *Kultura polska. Silva rerum*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2002.

Maciołek M., *Obrazki do kształtowania percepcji słuchowej oraz wymowy cudzoziemców uczących się języka polskiego*, ilustr. A. Bibrzycka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Maciołek M., Tambor J., *Głoski polskie. Przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Maciołek M., Tambor J., *Gramatyczne porządki i historyczne wyjątki. Polska gramatyka – reguły, tabele, zasady*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2020.

Maciołek M., Tambor J., *Przeszłość w teraźniejszości. Historyczne korzenie współczesnych reguł i wyjątków polszczyzny*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2021.

Nauczanie i promocja języka polskiego w świecie. Diagnoza – stan – perspektywy, Skład zespołu autorskiego: W. Miodunka, J. Tambor oraz A. Achtelik, R. Cudak, D. Krzyżyk, J. Mazur, B. Niesporek-Szamburska, K. Ożóg, A. Pawłowski, D. Praszałowicz, A. Seretny, R. Szul, A. Tambor, T. Zgółka. Współpraca: M. Smereczniak, K. Graboń, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018.

Tambor J., Achtelik A., red., *Sztuka to rzemiosło. Nauczyć Polski i polskiego 3*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

Tambor J., red. nauk., *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy*, T. 1–6, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2018: T. 1. Cudak R., Pospiszil-(Hofmańska) K., red., *Literatura polska i perspektywy nowej humanistyki*; T. 2, cz. 1, Cudak R., Pospiszil-(Hofmańska) K., red., cz. 2, Tambor A., Rudzińska A., red., *Literatura (i kultura) polska w świecie*; T. 3. Maciołek M., red., *Współczesne aspekty badań nad językiem polskim – teoria i praktyka*; T. 4. Tambor J., red., *Pogranicza, mniejszości, regiony. Etnolingwistyka*; T. 5. Achtelik A., Graboń K., *W kręgu (glotto)dydaktyki*; T. 6. Malejka J., red., *Języki i kultury w kontakcie.*

Seria *Czytaj po polsku*, red. serii: Romuald Cudak, Wioletta Hajduk-Gawron, Jolanta Tambor (podano tylko rok pierwodruku) – wybrane tomy udostępniono na stronie sjikp.us.edu.pl w Bibliotece lektora (niektóre z nich mają nagranie do odsłuchania)

T. 1: *Bolesław Prus, „Kamizelka", „Z legend dawnego Egiptu". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A1/A2)*, oprac. W. Hajduk-Gawron, M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2003.

T. 2: *Henryk Sienkiewicz, „Latarnik", „Janko Muzykant". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2/B1)*, oprac. A. Achtelik, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2004.

T. 3: *Maria Konopnicka, „Nasza szkapa". Eliza Orzeszkowa, „Dobra Pani". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2)*, oprac. M. Bąk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2004.

T. 4: *Stefan Żeromski, „Siłaczka", „Rozdziobią nas kruki, wrony...". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2)*, oprac. A. Szol, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2004.

T. 5: *Andrzej Sapkowski, „Wiedźmin". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C2)*, oprac. J. Malejka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2007.

T. 6: *Natasza Goerke, „Paralele". Ryszard Kapuściński, „Wewnątrz góry lodowej". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla*

zaawansowanych (poziom C1), oprac. M. Czempka-Wewióra, M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2007.

T. 7: *Stanisław Lem, „Jak ocalał świat", „Maszyna Trurla", „Wyprawa pierwsza A, czyli Elektrybałt Trurla". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych i zaawansowanych (poziom B1, B2, C1, C2)*, oprac. J. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2010.

T. 8: *Zofia Nałkowska, „Przy torze kolejowym". Tadeusz Borowski „Proszę państwa do gazu". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, oprac. A. Tambor, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2011.

T. 9: *Katarzyna Grochola, „Zdążyć przed pierwszą gwiazdką". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, oprac. W. Hajduk-Gawron, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2013.

T. 10: *Olga Tokarczuk, „Szafa". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom B2/C1)*, oprac. B. Szałasta-Rogowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2015.

T. 11: *Sławomir Mrożek, „Nocny ekspres". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C1/C2)*, oprac. M. Smereczniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2016.

T. 12: *Jacek Hugo-Bader, „Maską w stronę wiatru". Włodzimierz Nowak, „Radiobudzik pani Mohs". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla zaawansowanych (poziom C1/C2)*, oprac. K, Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2016.

T. 13*: Eliza Orzeszkowa, „Gloria victis". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A1-A2)*, oprac. M. Nowak, P. Stasiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2020.

T. 14: *Katarzyna Bonda, „Tylko martwi nie kłamią". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, oprac. T. Gęsina, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2022.

T. 15: *Sławomir Mrożek, „Na pełnym morzu", „List w butelce". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1 / B2)*, oprac. M. Wacławek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2022.

T. 16: *Władysław Stanisław Reymont, „Chłopi. Cz. 1: Jesień". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla średnio zaawansowanych (poziom B1/B2)*, oprac. M. Nowak-Kaczmarek, P. Stasiak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2023.

T. 17: *Maria Konopnicka, „Mendel Gdański". Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A2/B1)*, oprac. K. Szczotka, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2023.

T. 18: *Gustaw Morcinek, „O tym, jak górnik Maślok kramarzył ze Skarbnikiem". „O Skarbniku, duchu kopalni"*, z: *„Baśnie i legendy polskie." Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego. Edycja dla początkujących (poziom A1/A2). Polska regionalna*, oprac. J. Tambor, T. Gęsina, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2024.

Czytam po polsku

Cudak R., *Kolędy polskie. Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2021.

Seria *Literatura Polska w Świecie* – tomy udostępniono na stronie sjikp.us.edu.pl w Bibliotece lektora

Literatura polska w świecie. Tom I. Zagadnienia recepcji i odbioru, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2006.

Literatura polska w świecie. Tom II. W kręgu znawców, red. R. Cudak, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2009.

Literatura polska w świecie. Tom III. Obecności, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2010.

Literatura polska w świecie. Tom IV. Oblicza światowości, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2012.

Literatura polska w świecie. Tom V. Mapowanie, opisy, interpretacje, red. R. Cudak, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2014.

Literatura polska w świecie. Tom VI. Barańczak. Postscriptum, red., Cudak R., Pospiszil K., Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2016.

Literatura polska w świecie. Tom VII. Reportaż w świecie. Światowość reportażu, red., K. Frukacz, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: Katowice 2019.

Literatura polska w świecie. Tom Jubileuszowy. Recepcja i adaptacja – mecenaty i migracje. Prace ofiarowane Profesorowi Romualdowi Cudakowi, red., K. Frukacz, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2019.

Seria wydawnicza *Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego"*, redaktorzy naukowi: Romuald Cudak, Jolanta Tambor – tomy udostępniono na stronie sjikp.us.edu.pl w Bibliotece lektora

T. 1: Tambor J., red. (przy współp. W. Hajduk-Gawron i M. Smereczniak), *Interpretacje*, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2012.

T. 2: Mikoś M., *Zarys historii polonistyki w Ameryce Północnej*, oprac. M. Smereczniak, ze wstępem B. Szałasty-Rogowskiej i posłowiem W. Hajduk-Gawron, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2012.

T. 3: Hajduk-Gawron W., Madeja A., red., *Adaptacje I. Język – literatura – sztuka*, Wydawnictwo uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2013.

T. 4: *Granice w języku. Język w granicach*, K. Lisczyk-Kubina, M. Maciołek, red., Wydawnictwo Gnome: Katowice 2014.

T. 5: Hajduk-Gawron W., red., *Adaptacje II. Transfery kulturowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2015.

T. 6: Li Yinan, *Literatura polska w Chinach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2017.

T. 7: Hajduk-Gawron W., Pospiszil K., red., *Adaptacje III. Implementacje. Konwergencje. Dziedziczenie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2018.

T. 8: Czempka-Wewióra M., Kalisz A., Ślawska M., *Komunikacja ponad granicami. Prace dedykowane Profesor Małgorzacie Kicie, Biblioteka „Postscriptum Polonistycznego"*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome: Katowice 2019.

Oprac. Małgorzata Smereczniak, Katarzyna Szczotka

Notki biograficzne

Aleksandra Achtelik – dr hab., prof. UŚ, ze Szkołą związana od 1996 roku (w tym jako pracownik w Szkole 1997–1998), wicedyrektor Szkoły, kierownik Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – w wersji studiów Kwalifikacyjnych, Doskonalących i Kwalifikacyjnych do Nauczania Drugiego Przedmiotu; prezes Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Języka Polskiego jako Obcego, przewodnicząca Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Włochy (Neapol, Turyn, Rzym), Turcja (Istambuł), Kirgistan (Biszkek), Litwa (Wilno), Łotwa (Tallin), Kanada (Edmonton, Montreal, Toronto), USA (Nowy Jork), Brazylia (Kurytyba), Argentyna (Buenos Aires), Gruzja (Tbilisi).

Zainteresowania: historia kultury Europy, antropologia miasta, turystyka kulturowa.

Romuald Cudak – dr hab., współzałożyciel Szkoły w 1991 roku i jej pierwszy dyrektor (do 2006 r.). W latach 1988–1991 – kierownik Studium Literaturoznawstwa Instytutu Literatury i Kultury Polskiej, od 1991 do 1992 – wicedyrektor Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej, od 2004 r. – kierownik Pracowni Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie, a w latach 2012–2020 kierownik Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich. Członek Ministerialnej Komisji ds. Certyfikacji Języka Polskiego jako Obcego (1999) i Senackiej Komisji ds. międzynarodowych (2011–2012); członek (o statusie członka

założyciela) Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Węgry (Budapeszt, Debreczyn – jako lektor języka polskiego), Austria (Wiedeń), Belgia (Bruksela, Leuven), Brazylia (Rio de Janeiro, Kurytyba), Bułgaria (Sofia, Wielkie Tyrnowo), Chiny (Pekin), Francja (Paryż, Nancy, Lille), Japonia (Tokio), Kanada (Toronto, Edmonton), Korea Południowa (Seul), Niemcy (Berlin, Lipsk, Halle, Koblencja), Litwa (Wilno), Szwajcaria (Zurych), Szwecja (Sztokholm), Ukraina (Kijów, Lwów), Włochy (Rzym, Bari, Florencja, Neapol).

Zainteresowania: literatura polska w świecie, genologia literacka, poezja polska XX wieku, glottodydaktyka polonistyczna.

Maria Czempka-Wewióra – dr, ze Szkołą związana od 2005 r., sekretarz naukowa czasopisma naukowego „Postscriptum Polonistyczne", od 2017 r. na liście egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, członkini podzespołu ekspertów tworzących zadania do testów egzaminacyjnych.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Brazylia (Kurytyba), Bułgaria (Sofia), Francja (Lille), Irlandia (Dublin), Mołdawia (Kiszyniów), Niemcy (Chemnitz, Halle, Lipsk), Słowacja (Bratysława, Bańska Bystrzyca, Preszów), Słowenia (Lublana).

Zainteresowania: metody nauczania języka polskiego jako obcego, poprawna wymowa i problemy wymawianiowe w kontekście glottodydaktycznym, tekst uproszczony w nauczaniu języka polskiego jako obcego.

Anna Gałęziowska-Krzystolik – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2011 r., wcześniej lektorka języka francuskiego i dyrektorka Ośrodka Alliance Française w latach 2005–2009; wicedyrektorka Szkoły Języka i Kultury Polskiej; koordynatorka kursów przygotowawczych do studiów w Polsce.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Bułgaria (Wielkie Tyrnowo), Maroko (Dakhla), Irlandia (Dublin), Niemcy (Lipsk, Chemnitz), Rosja (Moskwa,

Briańsk, Smoleńsk, Irkuck), Austria (Graz), Czechy (Ołomuniec), Brazylia (Kurytyba), Francja (Tuluza, Lille), Łotwa (Daugavpils, Ryga), Chiny (Pekin).

Zainteresowania: kompetencje komunikacyjne w glottodydaktyce, zachowania grzecznościowe, zwroty adresatywne i język gestów, nauczanie etykiety językowej w dobie demokratyzacji zachowań.

Anna Gawryś-Mazurkiewicz – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2015 roku; sekretarzyni naukowa półrocznika „Postscriptum Polonistyczne"; egzaminatorka z uprawnieniami do sprawowania funkcji przewodniczącej komisji egzaminacyjnej Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Ukraina (Lwów), Niemcy (Halle), Słowacja (Bratysława), Francja (Paryż), Rosja (Moskwa), Kazachstan (Ałmaty), Chiny (Pekin, Kanton, Szanghaj, Chongqing, Hongkong), Brazylia (Rio de Janeiro, Kurytyba).

Zainteresowania: glottodydaktyka polonistyczna: nauczanie literatury, multimedia w nauczaniu; literaturoznawstwo: krytyka genetyczna, edytorstwo, nowoczesna biografistyka.

Tomasz Gęsina – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2015 roku, kierownik Centrum Języka i Kultury Chińskiej UŚ, sekretarz naukowy Podyplomowych Studiów z Wiedzy o Regionie; wpisany na listę egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Belgia (Leuven), Brazylia (Rio de Janeiro, Kurytyba), Chorwacja (Zagrzeb), Mołdawia (Bielce), Niemcy (Halle, Lipsk), Włochy (Neapol), Turcja (Stambuł), Litwa (Wilno).

Zainteresowania: współczesna literatura polska, literatura dotycząca Górnego Śląska, badania nad przestrzenią w literaturoznawstwie (zwłaszcza geopoetyka), nauczanie cudzoziemców języka i literatury polskiej.

Karolina Graboń – mgr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 2008 roku, , wpisana na listę egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego,

koordynator administracyjno-finansowa projektów: Kursy przygotowawcze do podjęcia studiów w Polsce NAWA, Letnie Kursy NAWA, Wsparcie integracji cudzoziemców w województwie śląskim FAMI, Niemiecko-polskie ogólnojęzykowe podobieństwa leksykalne we współczesnym śląskim etnolekcie mówionym.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Mołdawia (Kiszyniów), Brazylia (Kurytyba), Argentyna (Buenos Aires), Kanada (Edmonton), Indonezja (Dżakarta), Chiny (Pekin, Shenyang), Japonia (Tokio), Niemcy (Lipsk, Halle, Oldenburg), Estonia (Tartu), Austria (Wiedeń), Włochy (Bari, Neapol), Węgry (Debreczyn), Ukraina (Lwów, Mariupol, Dnipro).

Zainteresowania: metodyka nauczania języków obcych, zagadnienia związane z logopedią i emisją głosu oraz redakcją językową tekstu.

Kinga Groszewska – mgr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 2010 roku, w tym jako pracownik od 2013, wpisana na listę egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Korea Południowa (Seul – jako wykładowczyni goszczona), Rosja (Tomsk – jako lektorka), Brazylia (Porto Alegre, Kurytyba), Chiny (Chongqing, Shenyang), Indonezja (Dżakarta, Yogyakarta), Kazachstan (Astana), Niemcy (Lipsk, Chemnitz), Rosja (Moskwa, Irkuck, Abakan), USA (Portland, Denver, Salt Lake City), Łotwa (Dyneburg), Włochy (Bari).

Zainteresowania: metodyka nauczania języków obcych, edukacja międzykulturowa, związki między językiem a kulturą.

Wioletta Hajduk-Gawron – dr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 2000 roku, w tym jako pracownik w SJiKP w latach 2002–2011, , wpisana na listę egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, wicedyrektorka kierunków międzynarodowe studia polskie oraz komunikacja międzykulturowa od 2021 roku.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Białoruś (Mińsk – jako lektorka), Korea Południowa (Seul – jako visiting professor), Brazylia (Kurytyba), Irlandia (Dublin), Kanada (Edmonton), Mołdawia (Kiszynów), Niemcy (Berlin), Rosja (Moskwa), Ukraina (Lwów), USA (Chicago).

Zainteresowania: recepcja literatury polskiej w świecie, glottodydaktyka polonistyczna, tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego, teoria adaptacji oraz zagadnienie doświadczenia migracji w procesie edukacyjnym.

Magdalena Knapik – mgr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2004 roku, wpisana na listę egzaminatorów – przewodniczących komisji Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Gruzja (Tbilisi – jako lektorka, Batumi), Kanada (Toronto, Edmonton), USA (Los Angeles, Portland, San Diego), Brazylia (Rio de Janerio, Kurytyba), Chiny (Chongqing, Shenyang), Niemcy (Berlin, Lipsk, Halle, Kolonia), Włochy (Genua, Rzym), Irlandia (Dublin), Łotwa (Ryga, Dyneburg), Estonia (Tallin), Ukraina (Lwów, Mariupol, Kijów, Charków, Donieck, Dniepropietrowsk), Mołdawia (Kiszyniów), Słowacja (Preszów), Rumunia (Bukareszt), Kazachstan (Astana, Karaganda, Ałmaty).

Zainteresowania: kuchnia polska i zagraniczna, tradycje i obrzędy, escape roomy oraz gry terenowe, Gruzja (kultura, tradycje, realia).

Marcin Maciołek – dr, ze Szkołą związany od 2007 roku.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Argentyna (Buenos Aires), Austria (Wiedeń), Belgia (Leuven), Irlandia (Dublin), Niemcy (Berlin, Lipsk, Kolonia), Rosja (Moskwa), Włochy (Rzym), Ukraina (Lwów, Łuck), Białoruś (Mińsk), Litwa (Wilno), Łotwa (Ryga, Dyneburg), Węgry (Debreczyn).

Zainteresowania: fonetyka i słowotwórstwo w nauczaniu języka polskiego jako obcego, gramatyka historyczna i historia języka polskiego, polska ortofonia i ortografia.

Agnieszka Madeja – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 1998 roku, w latach 2005–2015 kierownik letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej, koordynatorka pracy ekspertów przygotowujących testy i zadania egzaminacyjne dla Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Białoruś (Mińsk), Republika Czeska (Ołomuniec), Kanada (Edmonton), Macedonia (Skopje), Łotwa (Ryga,

Daugavpils), Argentyna (Buenos Aires), Brazylia (Kurytyba), Niemcy (Berlin, Lipsk, Halle, Kolonia), Estonia (Tartu), Bułgaria (Wielkie Tyrnowo), Rumunia (Bukareszt), Serbia (Belgrad), USA (Seattle), Włochy (Bari, Piza), Węgry (Budapeszt, Debreczyn).

Zainteresowania: zagadnienia glottodydaktyczne oraz językoznawcze, w szczególności z zakresu leksykologii i rozwoju zasobu leksykalnego polszczyzny.

Jagna Malejka – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 1996 roku, w tym jako pracowniczka w latach 2003–2005, następnie od 2017 roku; egzaminatorka Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego, współtwórczyni i propagatorka inicjatywy Spotkań Polonistyk Trzech Krajów – Chiny, Korea, Japonia.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Chiny (Pekin, Szanghaj) i Japonia (Tokio) – jako lektorka i profesor wizytująca; Niemcy (Halle), Mołdawia (Kiszyniów), USA (Salt Lake City, Dallas), Argentyna (Buenos Aires).

Zainteresowania: nauczanie międzykulturowe, językowy obraz świata, historia.

Barbara Morcinek-Abramczyk – dr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 1997 roku, egzaminatorka, przewodnicząca komisji egzaminacyjnych oraz autorka zadań w Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego; członkini Rady ds. Współpracy z Azją UŚ.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Japonia (Tokio – jako visiting professor), USA (Bloomington – jako visiting professor), Chiny (Pekin), Korea Południowa (Seul), Argentyna (Buenos Aires), Brazylia (Kurytyba, Irati), Węgry (Budapeszt), Czechy (Ołomuniec), Niemcy (Berlin, Halle, Lipsk), Litwa (Wilno), Szwecja (Sztokholm, Uppsala), Białoruś (Mińsk).

Zainteresowania: glottodydaktyka, komunikacja pozawerbalna w nauczaniu języka polskiego jako obcego, literatura polska, angielska, japońska, problemy tożsamościowe na Śląsku.

Magdalena Nowak-Kaczmarek – mgr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2019 roku; sekretarz naukowa Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury

Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – w wersji studiów Kwalifikacyjnych, Doskonalących i Kwalifikacyjnych do Nauczania Drugiego Przedmiotu; egzaminator Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Mongolia (Ułan Bator), Turcja (Stambuł), Słowacja (Bratysława), Rumunia (Bukareszt), Chiny (Pekin).

Zainteresowania: glottodydaktyka polonistyczna – szczególnie zagadnienia związane z ekologią, historią Polski i literaturą; aplikacje i multimedia w nauczaniu języka polskiego jako obcego, sztuczna inteligencja (AI) w dydaktyce.

Małgorzata Smereczniak – dr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2000 roku, opiekunka praktyk na specjalności nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego (na kierunku filologia polska); główna metodyk Szkoły.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Argentyna (Buenos Aires), Austria (Wiedeń), Irlandia (Dublin), Kanada (Edmonton), Macedonia (Skopje), Mołdawia (Kiszyniów), Niemcy (Berlin, Chemnitz, Halle, Lipsk), Republika Czeska (Ostrawa), Rosja (Tomsk), Włochy (Rzym), Ukraina (Lwów), Białoruś (Mińsk), Litwa (Wilno), Łotwa (Dyneburg, Ryga), Słowacja (Bańska Bystrzyca), Węgry (Budapeszt, Debreczyn).

Zainteresowania: glottodydaktyka, językoznawstwo współczesne, społeczne i kulturowe uwarunkowania zachowań językowych.

Paulina Stasiak – mgr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2019 roku, członkini komisji w egzaminach Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Turcja (Stambuł), Litwa (Kowno, Wilno), Białoruś (Grodno, Mińsk), Chiny (Pekin).

Zainteresowania: historia średniowiecza, kino, literatura współczesna (szczególnie non fiction), nauka języków obcych.

Katarzyna Szczotka – mgr, w Szkole Języka i Kultury Polskiej od 2019 roku, sekretarz naukowa Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego – w wersji studiów Kwalifikacyjnych, Doskonalących

i Kwalifikacyjnych do Nauczania Drugiego Przedmiotu; członek komisji w egzaminach Państwowej Komisji ds. Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Gruzja (Tbilisi), Turcja (Stambuł), Niemcy (Lipsk).

Zainteresowania: literatura wojenna, muzyka na żywo, podcasty, kuchnie świata.

Agnieszka Tambor – dr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 1991 roku, kierowniczka Centrum Języka i Kultury Chińskiej w latach 2019–2021, zastępczyni dyrektora kierunku Komunikacja promocyjna i kryzysowa, logopedia, MSP w latach 2019–2020, koordynatorka kursów letnich, koordynatorka i kierowniczka wielu projektów promocyjnych i dydaktycznych, twórczyni portalu Polska Półka Filmowa.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Indonezja (Dżakarta), Malezja (Kuala Lumpur), Indie (Nowe Delhi), Wietnam (Hanoi), Brazylia (Rio de Janeiro, Kurytyba), Chiny (Pekin, Shenyang, Dandong), Argentyna (Buenos Aires), USA (San Francisco, San Diego, Los Angeles, Walnut Creek, Portland), Kanada (Edmonton), Turcja (Stambuł), Korea Południowa (Seul), Białoruś (Mińsk), Kazachstan (Ałmaty), Niemcy (Berlin, Lipsk, Halle), Włochy (Neapol, Bari, Rzym), Chorwacja (Zagrzeb), Republika Czeska (Ołomuniec, Ostrawa), Słowacja (Bratysława).

Zainteresowania: film, kino gatunków, seriale tv, podróże, międzykulturowość.

Jolanta Tambor – prof. dr hab., współzałożycielka Szkoły Języka i Kultury Polskiej (1991 r.), od 2006 roku dyrektorka Szkoły, w latach 1991–2006 wicedyrektorka, od 2009 pełnomocniczka Rektora ds. Studentów Zagranicznych, w latach 1999–2002 – kierowniczka Podyplomowych Studiów Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, od 1998 roku koordynatorka Wydziału Humanistycznego (Filologicznego) programu Erasmus Plus (wcześniej Erasmus, Socrates), w latach 2016–2023 wiceprezeska Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych, w latach 2003–2007 członkini Zarządu Stowarzyszenia „Bristol" Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Brazylia (Rio de Janeiro, Kurytyba, Brasilia), Argentyna (Buenos Aires), Kanada (Toronto, Edmonton), USA (Seattle, Chicago), Chiny (Pekin, Kanton, Shenyang, Szanghaj), Japonia (Tokio, Sapporo), Korea Południowa (Seul), Ukraina (Lwów, Zaporoże), Włochy (Bari, Neapol, Rzym, Florencja), Belgia (Leuven), Niemcy (Oldenburg, Berlin, Lipsk, Halle), Węgry (Debreczyn), Austria (Wiedeń), Chorwacja (Zagrzeb), Serbia (Belgrad), Hiszpania (Madryt), Portugalia (Lizbona).

Zainteresowania: fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego, system języka polskiego, etno- i socjolingwistyka, komunikacja międzykulturowa.

Maria Wacławek – dr, ze Szkołą Języka i Kultury Polskiej związana od 2003 roku.

Za najważniejsze działania międzynarodowe uznaje różne rodzaje aktywności w następujących miejscach na świecie: Słowenia (Lublana – jako lektorka), Węgry (Debreczyn – jako lektorka), Republika Czeska (Ołomuniec), Gruzja (Tbilisi), Kazachstan (Czkałowo), Macedonia (Skopje), Mołdawia (Kiszyniów), Niemcy (Poczdam, Berlin, Halle), Rosja (Moskwa), Rumunia (Bukareszt), Turcja (Stambuł), Ukraina (Lwów, Żytomierz), Francja (Tuluza), Słowacja (Bratysława).

Zainteresowania: stereotypy językowo-kulturowe, eko(glotto)dydaktyka, język reklamy, prawidła wymowy, warsztaty teatralne i wykorzystanie tekstów literackich na lekcjach języka polskiego jako obcego, drugiego, odziedziczonego.

Summary

Teaching Poland and Polish Language. On the Achievements and Future of the School of Polish Language and Culture on its 35th Anniversary

The idea of establishing the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia emerged in 1990. In August 1991, the first three-week summer school of Polish language, literature, and culture took place. Subsequent summer schools set the rhythm of the unit's functioning and its anniversaries. The year 2025 therefore marks its 35th anniversary. On this occasion, we have decided to issue a publication summarising our activities.

The subsequent chapters of the book were written by staff and collaborators of the School. All the authors have devoted their chapters to the issues that they find most interesting and which, thanks to them, have become key focal points of the School's activities and indicators of its development.

The publication begins with a very comprehensive chapter by Jolanta Tambor and Romuald Cudak, which discusses the history of the School and provides an overview of its activities. The authors of this section were the founders of the unit, co-creating it from the very beginning – they attempt to collect and describe the most important achievements, directions of development and methodological and organisational twists on several dozen pages. This descriptive text is complemented by a summary and discussion of publications authored by the School's staff and collaborators. The analysed works are divided according to functional criteria (taking into account the purposes and circumstances of their creation) and thematic criteria (based on their content) into the following categories: 1) course textbooks; 2) specialised textbooks; 3) supplementary textbooks, exercises, educational games; 4) language system studies for teaching Polish; 5) specialised works and compendia for teachers and learners; 6) post-conference and thematic volumes. Another important supplementary overview is a list of papers written and published by the School's staff and collaborators.

The jubilee book also contains articles on activities accompanying the School's core activities. These include texts on research into Polish literature worldwide and conferences devoted to the reception of Polish literature and the phenomenon of adaptation, discussing the history and development of the journal "Postscriptum Polonistyczne" – from its role as the School's bulletin to its current status as

the journal of domestic and foreign Polish studies experts, and finally a chapter devoted to the certification of Polish as a foreign language in the light of the tasks fulfilled by the School as an authorised certification centre.

Several articles focus on the primary methods, techniques, and perspectives of teaching at the School. These include a discussion on how phonetic-phonological issues are incorporated into language education, particularly in teaching Polish as a foreign language, in courses, postgraduate studies, workshops, and lectures conducted both in Poland and abroad during the over thirty years of activity of the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia in Katowice. These issues have been the subject of research observations by the unit's staff, resulting in numerous publications: books, teaching aids, and audiovisual materials that support communication in Polish as a foreign/second language. Another area of the School's didactics is literary education. The authors of this chapter analyse the role of literature in teaching Polish as a foreign language, emphasising its significance as a carrier of cultural and linguistic content. The article describes practical methods of literary education, such as the Literary Club and the Interpreters' Tournament. The presented examples show that the analysis and interpretation of Polish literary works are integral to the School's curricula, playing an important role in promoting Polish culture. They may also inspire language teachers who centre their classes around the works of domestic authors. The aim of several texts is to present good practices – poetry evenings and theatre performances held in August at the university campus in Cieszyn during subsequent editions of the summer school of Polish language, literature, and culture organised by the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia. Extra-curricular glottodidactic projects not only teach and popularise through language, literature and culture, but also bring people from different countries and different cultures together. An important aspect of the teaching methodology practised at the School is film education and education through film. This topic is covered in the following text, which discusses the selection of films for course participants, regular film events organised for and by students, such as "Made in Poland," and publications that offer insight into Poland through film. The text also highlights cultural events, creative, interesting, innovatively organised workshops, meetings, classes, student conferences, which aimed to convey themes related to Christmas, Carnival, Shrove Tuesday, Easter, International Women's Day, the first day of Spring, national holidays, special occasions, St. Andrew's Day, St. Nicholas Day, St. Barbara's Day, and many others.

The volume could not lack a discussion on how the School operated during the global COVID-19 pandemic, which left its mark not only on lecturers and staff, but also on the course participants and students. The situation also affected the teaching methods, topics discussed in class, and the organisation of the School's work. However, the challenging task of remote teaching, difficult for many reasons, also had positive aspects. It enabled the School's staff to hone their craft, explore available tools for remote teaching, gain expertise in conducting online classes and preparing multimedia materials. Some of the projects and ideas that emerged during the COVID-19 period have remained at the School to this day, and the experience gained has enabled elements of remote teaching to be effectively integrated into the in-person classes.

The publication, of course, highlights the activities of the staff and collaborators of the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia, reflecting their efforts to build a community of Polish language educators and enthusiasts of Polish culture, both in Poland and abroad. These areas of activity include organising and participating in seminars and academic conferences. The text discusses seminars on the usefulness of electronic means in teaching Polish to foreigners, and presents a project co-organised with the "Bristol" Association of Polish and Foreign Teachers of Polish Culture and Polish as a Foreign Language. Attention is also given to a series of conferences on the reception of Polish literature worldwide, as well as conferences under the common title "Adaptacje," a series of seminars addressed to teachers of Polish language and culture studies, as well as to students of Polish philology and teachers of Polish as a foreign language. Also mentioned is the International Conference for Graduate Students, where outstanding bachelor's theses and doctoral presentations are featured. And finally, it discusses the 6th World Congress of Polish Studies co-organised by the School of Polish Language and Culture at the University of Silesia in 2016.

The jubilee publication—issued on the occasion of the 35th anniversary of the School of Polish Language and Culture—naturally serves as a record of the unit's development and a collection of memories. However, it was decided to make this record both valuable and practical for every person engaged in glottodidactics. A perspective related to methodology and methods was adopted, presenting all of the School's specific activities through the lens of its objectives, principles, and the functionality of its techniques and tools. The authors and editors assumed that a book recounting past achievements should open new paths for the future.

Ilustracje

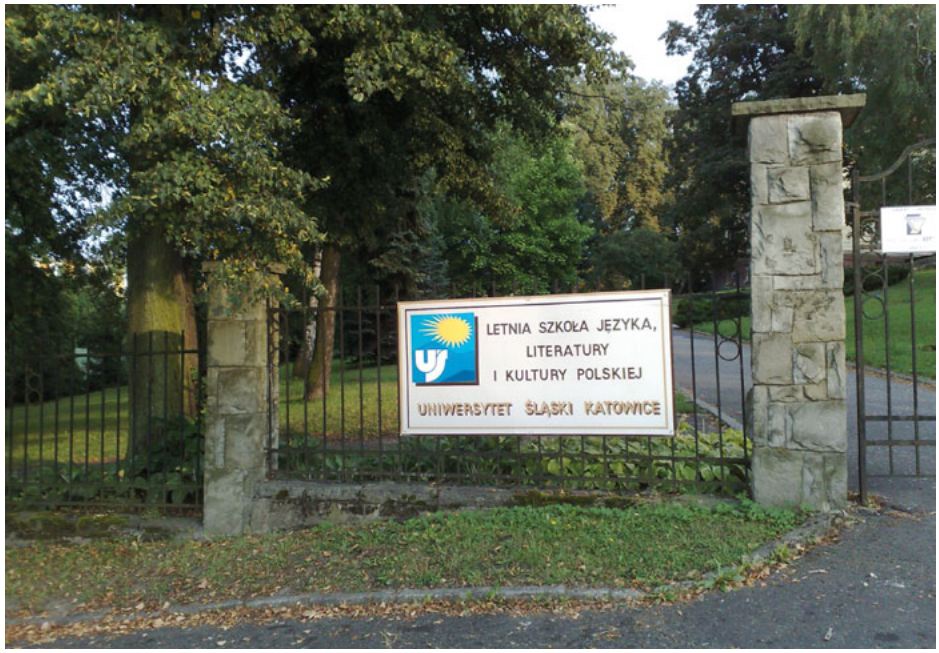

Tablica, ufundowana przez cieszyńskich przyjaciół Szkoły w 1991 roku, jest wieszana rokrocznie przy bramie wjazdowej do kampusu cieszyńskiego.

Siedziba UŚ w Cieszynie – miejsce letnich szkół.

Dom Studenta DSN w Cieszynie w oczekiwaniu na studentów letniej szkoły.

Cieszyn kampus – siedziba letnich szkół.

Na wycieczce w Beskidach. Na pierwszym planie Alek i Ula Alischowie.

Wykładowcy pierwszych letnich szkół.

Wykłady w letniej szkole.

Letnia szkoła. Wykładowca zmierza na zajęcia do grupy rzodkiewek.

Piknik ekologiczny w czasie letniej szkoły.

Studenci letniej szkoły na Rynku w Cieszynie.

Studenci letniej szkoły przed budynkiem cieszyńskiego kampusu.

Zakończenie letniej szkoły.

Studenci semestralnego kursu Szkoły (dawna siedziba przy placu Sejmu Śląskiego).

Zajęcia w Szkole.

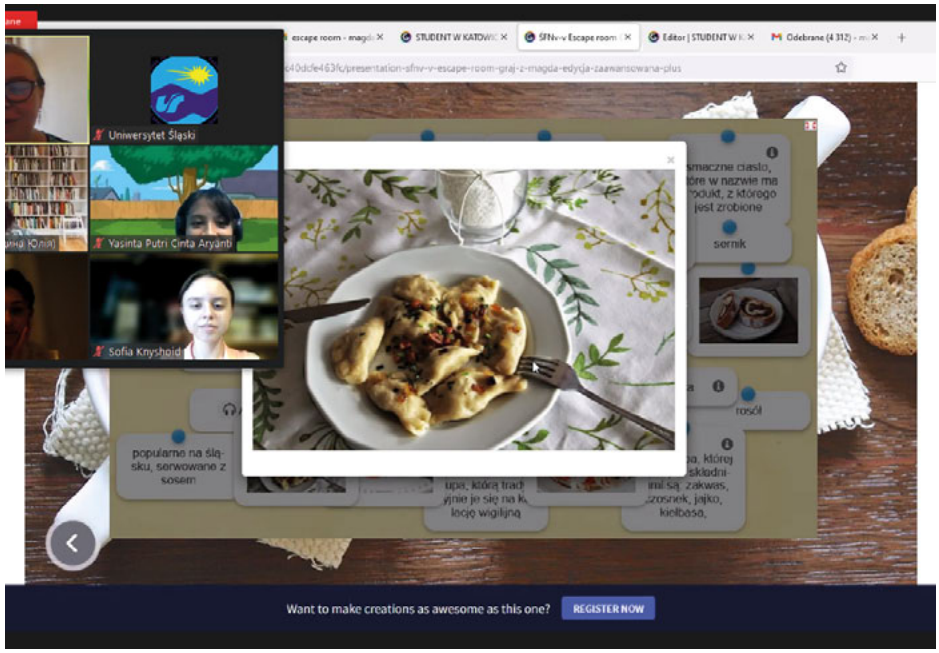

Edukacja zdalna w Szkole. Zrzut ekranu z zajęć.

Letnia szkoła. Ekologicznie.

Letnia szkoła. Poznajemy Śląsk.

Poznajemy Śląsk. Zwiedzanie Nikiszowca.

Studenci Szkoły poznają polski folklor. Wycieczka do Koszęcina – siedziby Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk".

Studenci z programu Banacha na wycieczce w Beskidach.

U bram Pałacu w Pszczynie.

Wycieczka do Ustronia. Wjazd na Czantorię.

Zajęcia – gotowanie po polsku.

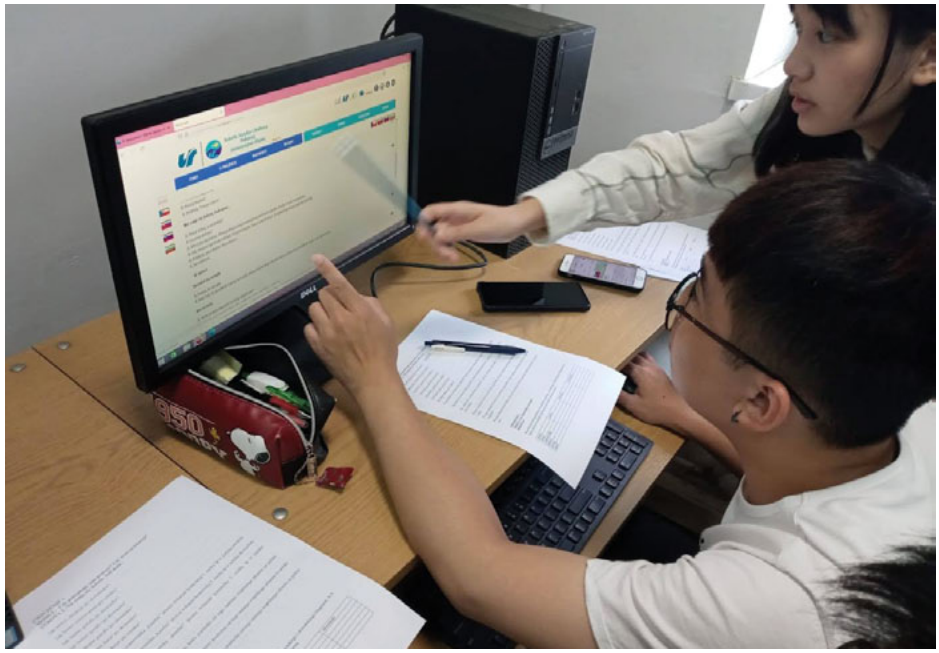

Zajęcia w pracowni komputerowej.

Sprawdzian z polskiego.

Katowice. Po jasełkach.

Katowice. Spotkanie świąteczne – robienie łańcucha.

Letnia szkoła. Etnoparty.

Letnia szkoła. Wieczór poezji.

Letnia szkoła. Próba teatrzyku szkolnego.

Spotkanie Kultur i Tradycji. Rynek w Cieszynie.

Wieczór Narodów.

Podręczniki Szkoły.

Seria „Czytaj po polsku". Opowiadania Z. Nałkowskiej i T. Borowskiego w opracowaniu Agnieszki Tambor.

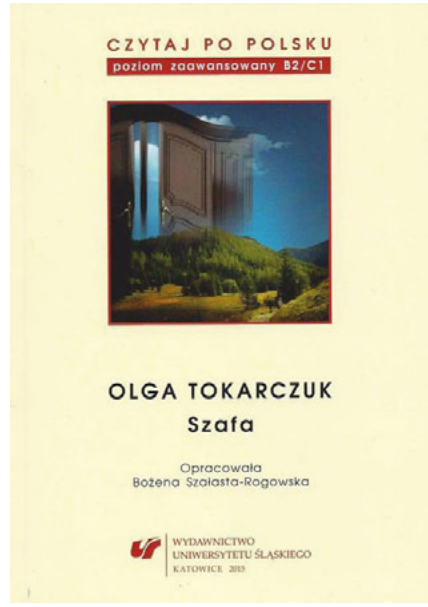

Seria „Czytaj po polsku". Opowiadanie Olgi Tokarczuk w opracowaniu Bożeny Szałasty-Rogowskiej.

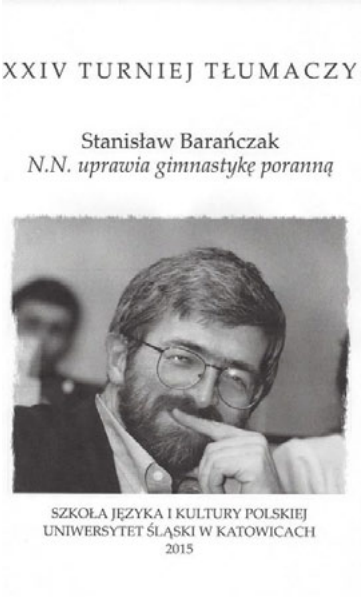

Turniej tłumaczy 2015. Pokłosie.

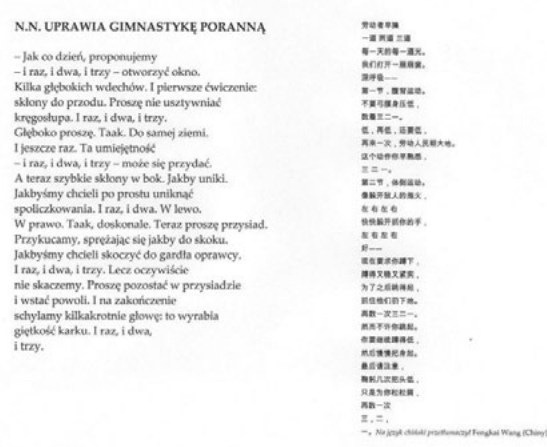

Turniej tłumaczy 2015. Przekład na chiński.

Turniej Tłumaczy. Wszyscy są zwycięzcami.

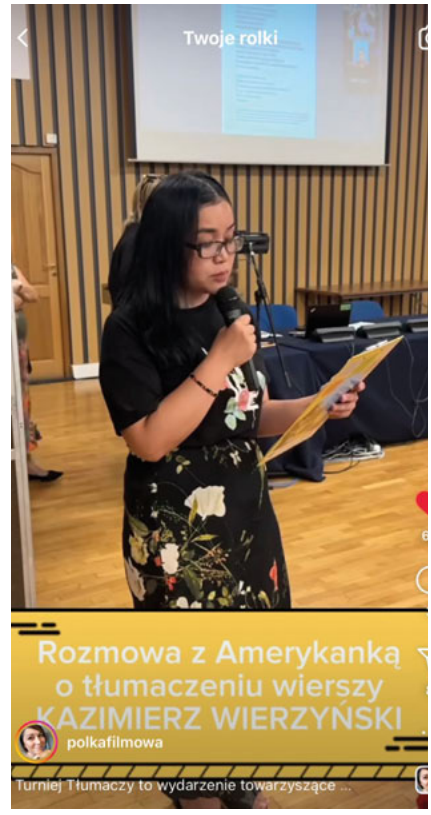

Turniej Tłumaczy 2024.

Film w nauczaniu.

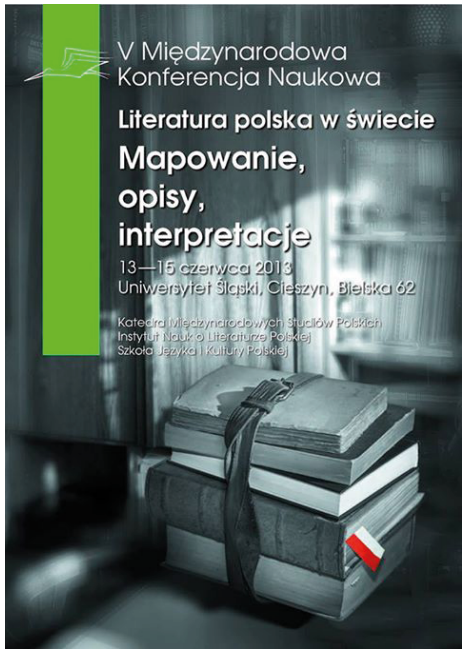

Jubileuszowa konferencja „Literatura polska w świecie".

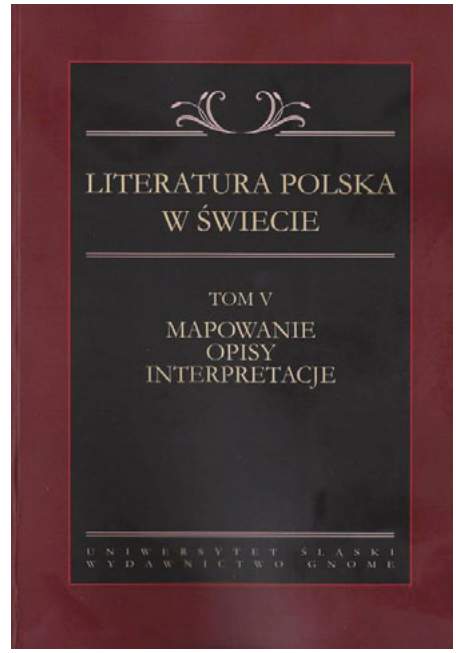

Pokłosie V konferencji „Literatura polska w świecie".

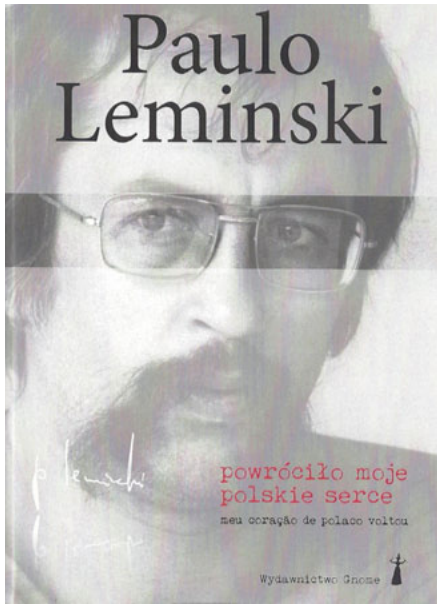

Pokłosie projektu realizowanego przez Szkołę wraz z UFPR w Brazylii – „Powróciło moje polskie serce" Paulo Leminskiego.

Publikacje Szkoły.

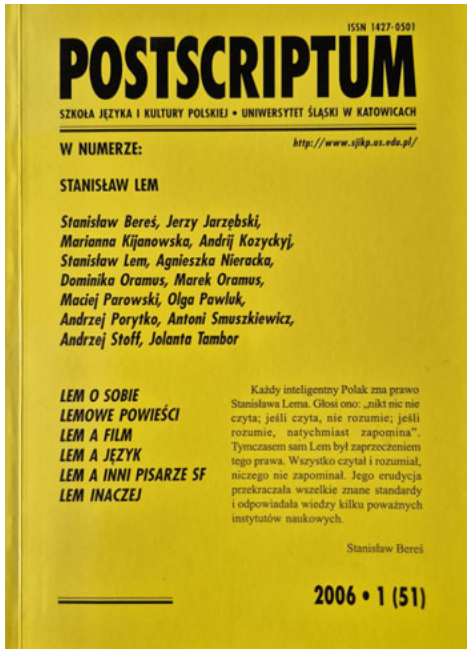

„Postscriptum", nr 1(51), 2006. Hołd dla Stanisława Lema, przyjaciela Szkoły.

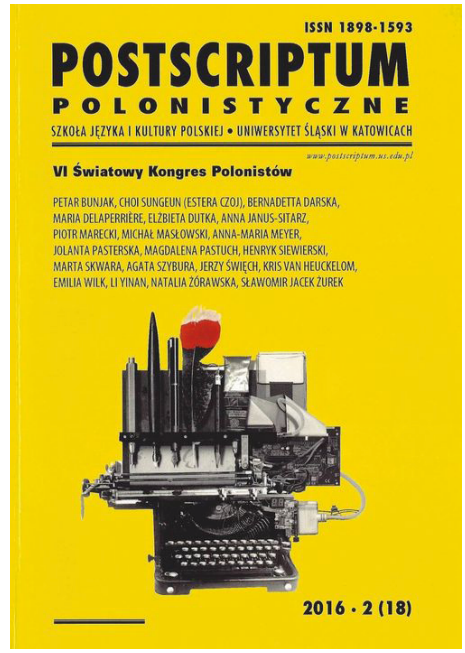

„Postscriptum Polonistyczne". Materiały ze Światowego Kongresu Polonistów.

„Postscriptum Polonistyczne", nr 2(30), 2022. Numer wielojęzyczny.

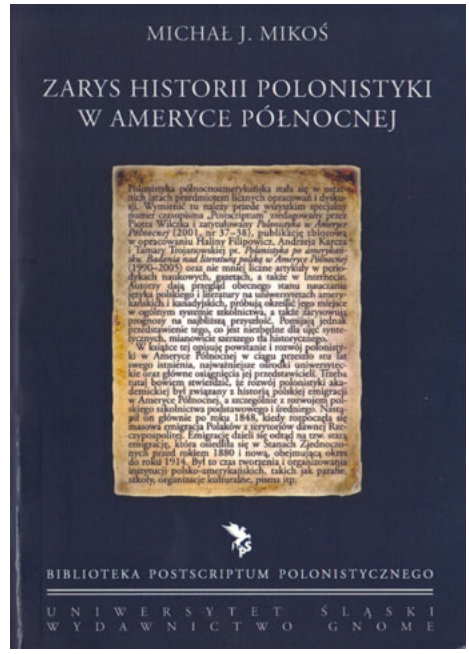

Publikacje Szkoły.

Międzynarodowa Konferencja Magistrantów.

Pierwsza studencka i pracownicza wyprawa zagraniczna – Lwów i Kołomyja 1995.

Pierwsze zagraniczne studia podyplomowe – Węgry, Budapeszt (we współpracy z Ewą Ronay) 2005.

Studia Podyplomowe w Rzymie. Zajęcia w Szkole Polskiej przy Placu Weneckim.

Studia Podyplomowe w Irlandii.

Udział przedstawicieli Szkoły w konferencji SPTK – Spotkaniu Polonistyk Trzech Krajów.

Z wizytą w Korei Południowej – Hankuk University of Foreign Studies.

Brazylia: Kurytyba. Podpisanie umowy między UŚ i UFPR z pierwszą polonistyką południowoamerykańską.

Egipt: Kair. Rozmowy na Uniwersytecie Ain Shams.

Targi Edukacyjne w Londynie – delegacja Szkoły.

Z wizytą we Lwowie – na Wysokim Zamku.

Uroczystość nadania tytułu DHC Stanisławowi Barańczakowi z okazji 5-lecia Szkoły.

25 lat Szkoły.

Zespół "Karlik" w Szkole w zasadzie od zawsze.

Spotkania. Z Agatą Romaniuk w Cieszynie (2022).

Spotkania. Z Czesławem Miłoszem w Cieszynie (1997).

Spotkania. Z Kazimierzem Kutzem w Cieszynie.

Spotkania. Z Tadeuszem Mazowieckim, premierem RP.

Spotkania. Ze Stanisławem Lemem w Krakowie.

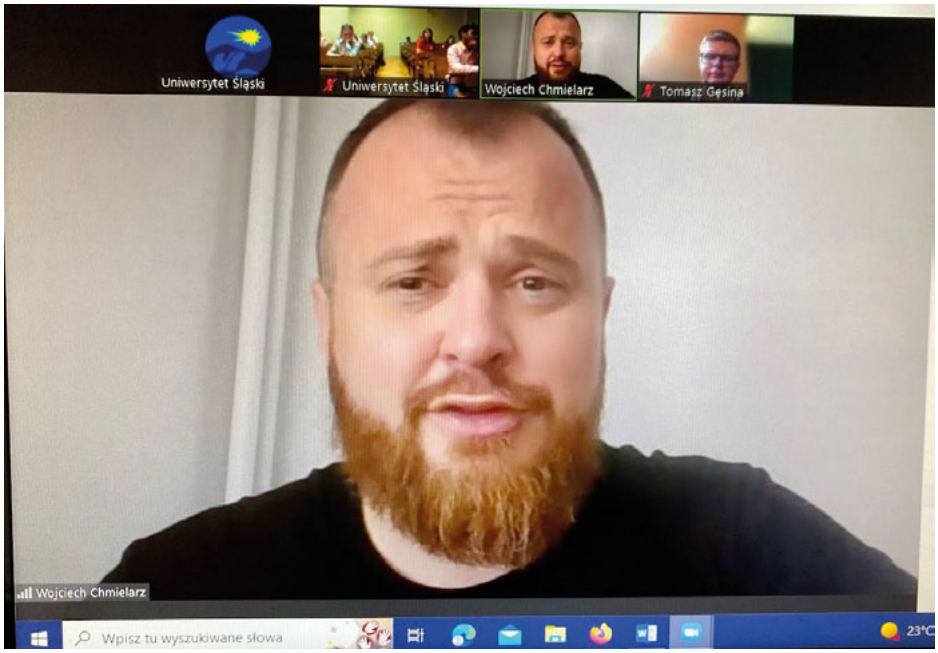

Spotkania. Z Wojciechem Chmielarzem na zajęciach online w czasach pandemii.

Koncert Irka Dudka.

Koncert Renaty Przemyk.

Prof. Tokimasa Sekiguchi w Szkole.

Jubileuszowe spotkanie glottodydaktyczne w Szkole.

Wizyty. Profesorowie z Beijing of Foreign Studies University z wizytą w Szkole. Prof. prof. Yi Lijun, Li Yinan.

Wizyty. Profesorowie z Chin i Korei Południowej w Szkole. Prof. prof. Byung Kwon Cheong, Wu Lan, Yi Lijun, Estera Choi.

Selfie z nauczycielami.

NAWA NARODOWA AGENCJA WYMIANY AKADEMICKIEJ

AKREDYTACJA NAWA KURSY JĘZYKA POLSKIEGO

Niniejszym informuję, że w wyniku oceny wniosku nr BJP/AKR/2023/1/00007 złożonego w ramach postępowania o nadanie akredytacji Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej

UNIWERSYTET ŚLĄSKI w KATOWICACH

otrzymuje

AKREDYTACJĘ NARODOWEJ AGENCJI WYMIANY AKADEMICKIEJ

na realizację następujących typów kursów:

KURS PRZYGOTOWAWCZY NAWA oraz LETNIE KURSY NAWA

Akredytacja upoważnia do realizacji ww. typów kursów na zlecenie Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w latach: KURS PRZYGOTOWAWCZY – 2023/2024-2025/2026 oraz KURSY LETNIE – 2024-2026.

Warszawa, dnia 2 czerwca 2023 roku

Numer akredytacji NAWA: BJP/AKR/2023/1/00007

dr Dawid Kostecki

Dr Dawid Kostecki

Dyrektor Generalny NAWA

Akredytacja Szkoły na lata 2023–2026.

Indeks nazwisk

Achebe Chinwe 274
Achtelik Aleksandra 6, 32, 41, 45, 47, 50–51, 53, 61–62, 67, 75–76, 85–87, 95, 108, 110, 125, 147–148, 155, 170, 175, [183–199], 203–205, 210–211, 218–219, 221, 232, 237–238, 240–242, 257, 281, 285, 290, 305–309, 315–316, 318–319, 322, 324–331, 334–335, 337, 339, 341, 344–345, 349
Adamiak Elżbieta 29
Adelgejm Irina 303
Alisch Alexander (Aleksander) 9–10, 275, 360
Alisch Uli (Ula) 9–10, 360
Antoniewicz Adam 63, 134, 263
Antoniw Oleksandra 207, 212–213, 306, 319, 322, 334
Augustynowicz Nina 285
Awdiejew Alosza 16, 29

Baczyński Krzysztof Kamil 21–24, 119, 146
Bahneva Kalina 274, 278, 280, 295–296, 303
Baishy Prasad Lalta 61
Bajerowa Irena 16, 25, 62
Baliński Stanisław 21, 23, 119
Balode Ingmāra 22
Balogh Magdolna 300
Banach Karolina 149
Banach Stefan 37, 47, 64, 81, 85, 159, 222, 230, 237, 240, 341, 367
Banasik Aneta 63, 262
Bańczyk (Bańczykowie) Alina 32
Bańczyk (Bańczykowie) Piotr 32
Barańczak Stanisław 21, 24, 29, 46, 48–49, 118–119, 124, 146, 242, 275, 298–299, 303, 347, 387
Barkowska Krystyna 275, 295, 303
Bartmiński Jerzy 280, 336
Bazielich Barbara 170
Bąk Magdalena 22, 62, 242, 278–281, 286, 297, 345
Bednarz Karolina 266
Białoszewski Miron 21, 23, 47, 114, 119
Bida Olena 174, 181
Biernacka Michalina 101, 103, 106, 109, 319
Biłas-Pleszak Ewa 28, 53, 62, 329
Bochenek Andrzej 136
Bochenek Krystyna 26, 29
Bodzioch-Bryła Bogusława 252
Bogalecki Piotr 299
Bonczar Marta 137
Bonda Katarzyna 114, 243, 346
Borkowski Wojciech 252
Boruń Kazimierz 29
Bralczyk Jerzy 27, 29
Braslavski Elena 29
Braun Kazimierz 148, 155
Brodski Josif 20, 29, 117–118, 125–126, 288
Bryk-Nowakowska Ewa 148
Buchacz Paweł 22
Budzik Justyna Hanna 62, 76, 85, 134–135, 234, 238, 263–264, 298, 344
Bundza Irena 275, 317
Burkhardt Hanna 193
Busza Andrzej 275, 298, 331
Butcher Anna 190
Bytomska Katarzyna 23, 63, 262–263, 308

Cavanagh Clare 48
Cembrowska Justyna 22, 63, 262, 285
Cheong Byung-Kwon 275, 394
Chodkiewicz Halina 115
Choi (Czoj) Estera zob. Czoj (Choi) Estera (Sung-Eun)
Chojnacki Roman 297, 331
Chojnowski Przemysław 54, 191, 265, 274, 306
Chopin Fryderyk 31, 146
Choriew Wiktor 280, 303
Chowaniok Maciej 265
Čilić Đjurdica 22, 296
Ciupka (Lauridsen) Mirosława zob. Lauridsen (Ciupka) Mirosława
Conrad Jan 193
Coppola Sofia 128
Cudak Romuald 3, 5–6, [9–67], 71, 74, 82, 86, 94, 97, 106, 108–110, 112–113, 115, 117–121, 125, 127, 133, 135, 140, 156, 162, 170–171, 187, 202, 212–213, 215, 226–228, 230, 233–236, 238–239, 241–242, 248, 250–251, 256–258, 261, 278, 281–282, 286, 290, [293–304], 307–311, 314–316, 320, 329, 331, 333, 336, 339, 343–345, 347–349, 396
Cyganik Agnieszka 265
Czajkowski Piotr 151
Czaykowski Bogdan 298
Czech Wojciech 29
Czempka-Wewióra Maria 5, 18, 23, 61, [69–87], 103, 106, 109, 137, 210, 241, 243, 251, 262–263, 281, 284–285, 311–312, 324, 346, 348, 350
Czerkies Tamara 118, 125, 141–142, 155
Czerniawski Adam 29
Czerwiński Grzegorz 300
Czoj (Choi) Estera (Sung-Eun) 22, 58, 72, 220, 238, 244, 275, 278, 296, 301, 303–304, 315, 339, 341, 394
Czyczuk Antonina 174, 181
Czyżykiewicz Mirosław 29

Dalecka Teresa 275
Damborský Jiří 275, 287
Davies Norman 29, 275
Day Richard R. 82, 86
Dąbrowska Anna 27, 70, 86, 155, 157, 191, 195, 213, 280, 306, 316, 318, 323, 325
De Carlo Andrea 56, 275, 289–290, 295, 301, 304
Deczewska Justyna 224, 239
Delaperrière Marie 256, 274, 280, 296, 304
Dembińska Kamila 191
Dembińska-Pawelec Joanna 299
Depta Anna 301
Derrida Jacques 288
Dębińska Aleksandra 137
Dimevski Filip 22–23
Dobesz Urszula 191, 195
Dobosz Joanna 266
Dobrotová Ivana 55, 275, 281
Doktorowicz Krystyna 29
Domagała Katarzyna 167, 170
Domańska Anna 213
Domin Małgorzata 132
Donguy Jacques 283
Duda-Gracz Jerzy 28–29
Dudek Ireneusz 28–30, 392
Durczok Kamil 28, 30
Dutka Elżbieta 297, 303
Dvilevic (Dwilewicz) Barbara 11, 275
Dybska Aleksandra 63, 262
Dyląg Lucjan 12, 16, 30
Dymna Anna 287
Dziadek Adam 12, 22, 62, 256
Dziadek Anna 62
Dziwirek Katarzyna 280

Ferenc Paweł 267
Findlary Jeremy 30
Fogel Debora 301
Fox Dorota 62
Frach (Jesko) Jutta zob. Jesko (Frach) Jutta
Francik Marek 23, 44, 105, 108–109
Frankowska Violetta 341
Fredro Aleksander 21, 23, 32, 119, 155

Frukacz Katarzyna 62, 236, 242–243, 251, 299–300, 303–304, 315, 346–348
Frys Iryna 22

Gadamer Hans-Georg 144, 155
Gajda Stanisław 160, 166, 170, 308–309, 322, 329, 333–334
Gajos Janusz 28, 30, 132–133, 287
Galusik Ewa 63
Gałczyński Konstanty Ildefons 21, 23, 119, 146
Gałęziowska-Krzystolik Anna 5, 61, [141–157], 168, 170, 220, 312–313, 340, 350
Gałustow Edward 22
Gang Zhao 30, 57, 274
Gardin Patrycja 263
Garliński Józef 30, 124
Garncarek Piotr 155, 191, 306–307, 312, 314, 322, 326
Gaszyński Marek 21
Gawryś-Mazurkiewicz Anna 5, 23–24, 61, [111–126], 135, 210, 281, 313, 351
Gębal Przemysław 142, 154–155, 314
Gęsina Tomasz 5, 24, 43, 61, [111–126], 135, 210, 243–244, 312–313, 346–347, 351
Gliński Robert 30
Goczoł Wiktoria 137
Godun (Sirbu) Cristina 22, 275, 299, 300, 303
Goleniowska Justyna 63
Gombrowicz Witold 274, 296-297, 329
Graboń Karolina 5, 23, 27, 61, 64, 86, [89–110], 210, 230, 257, 312–313, 316, 324, 326, 344–345, 351
Grabowska Genowefa 25
Grigorova Margreta 274, 278, 296, 299, 301, 303, 311
Grossman Elwira 280, 297, 303
Groszewska Kinga 6, 59, 60, 62, 210, [259–276], 313, 352
Gruchel Piotr 128
Gruchola Małgorzata 142, 155
Grzenia Jan 22–23, 27, 50, 62, 291
Grzybczyk Katarzyna 26
Guzy Anna 62, 308, 311, 336
Gwoździewicz Marcin 266

Hadyna Stanisław 149, 257
Hajduk-Gawron Wioletta 6, 32, 41–43, 47, 49–50, 59, 62, 72, 82, 115, 123–126, 135, 149, 203–205, 210, 215, 220, 226, 234–236, 238, 241–244, [247–258], 261, 264, 283–284, 286, 289, 301, 304, 307, 310, 313–316, 321, 331–332, 339, 341–343, 345–346, 348, 352
Haltof Marek 30, 133–134, 275
Hammel Robert 193
Haneke Michael 138
Hentschel Gerd 52, 275
Herbert Zbigniew 21, 23–25, 47–48, 59, 119–120, 125, 146, 296, 320
Horbatowski Piotr 147, 155, 297
Hrdlička Miroslav 274
Hryń-Kuśmierek Renata 161, 163, 166, 170

Ilie Marina 22, 275, 301
Ilievski Nikola 56
Iwaszkiewicz Jarosław 20–21, 23, 120
Izdebska-Długosz Dominika 89, 109, 118, 126
Izydorczyk Jacek 248

Jabłoński Artur 135
Jagt-Yazykova Elena 298
Jahnke Ida 301
Jakubowska-Ożóg Alicja 298
Jakubowski Piotr 301
Janas Janina 11, 56, 275
Janda Krystyna 150
Janowska Aleksandra 12, 47, 62, 78, 85–86, 175, 216–217, 239, 277, 316–317, 340
Janowska Iwona 83, 86, 89, 109, 191, 213
Janus-Sitarz Anna 143, 153–154, 156, 336
Januszewska Hanna 30
Jaskiernia Jerzy 30
Jaskółowa Ewa 62, 125, 143, 310–311, 343
Jelonkiewicz Mirosław 203

Jeništa Jan 22, 55, 275
Jesko (Frach) Jutta 11, 336
Jeziorowska Marna Magdalena 137
Jeż Nikołaj 297, 303
Julukhidze Grigol 274
Jurczak Elżbieta 205
Jurczyk Ewa 62
Justova Polina 275

Kaczko Krystyna 164, 170
Kajak Piotr 191, 213, 321
Kakhnovich Nadzeya 274
Kalėda Algis 287
Kaliska Marta 69, 74, 78, 80, 86
Kalisz Aleksandra 62, 241, 312–313, 317, 324, 348
Kaliszewski Andrzej 299, 301
Kapuściński Ryszard 243, 296, 300, 323, 345
Karaś Beata 265
Karmański Piotr 30
Kasprzyk Dariusz 266
Kazancewa Helena 22, 274
Kazjukevics Andris 275
Kaźmierczak Marta 297
Kieślowski Krzysztof 31, 131–133, 137, 285
Kilanowski Piotr 48
Kim Yong-Deog 275
Kisiel Joanna 22
Kisiel Marian 25, 296, 304
Kisiel Michał 297
Kisielica Sylwia 147, 156
Kiszka-Pytel Beata 62
Kita Małgorzata 25–26, 47, 55, 62–63, 65, 79, 85–87, 95, 108, 110, 125, 197, 199, 215, 217, 223, 228–229, 232, 238–239, 261, 280, 290, 306, 309, 311–312, 315–318, 325–327, 329–330, 334, 340, 344
Kleszczowa Krystyna 16, 25
Klimsza Halina 11, 277
Kluczny Marcin 62, 318
Kłosińska Katarzyna 27, 30
Kłosiński Krzysztof 16, 25, 62, 296, 304
Knapik Magdalena 6, 61, 143, [159–171], 210, 264, 353
Kochanowski Jan 32, 146, 330, 333
Kojs Marta 32, 148
Kołaczek Ewa 101, 109
Komorowska Hanna 69–70, 74–75, 86, 118, 126, 156, 159, 170
Konopka Bartek 30–31, 133
Kopernik Mikołaj 81
Korol Lesia 275
Kosowska Ewa 9, 25, 62, 169, 171
Kostić Golubičić Mirjana 275
Kostka Monika 196
Kostkiewiczowa Teresa 112, 126
Kostyra Karolina 135
Kovacheva Adriana 296-297, 303
Kowalewski Jerzy 170–171
Kowalska Alina 9, 11
Kowalska Joanna 265–266
Kozhinova (Kożynowa) Ałła zob. Kożynowa (Kozhinova) Ałła
Kozina Filip 296, 303
Kozyckyj Andrzej 275
Koziołek Ryszard 26, 83, 111, 126, 137, 252
Kozłowska Joanna 265
Kożynowa (Kozhinova) Ałła 194, 274, 280, 301, 304
Krajisnik Vesna 275
Kramsch Claire 154, 156
Krasowska Patrycja 143, 147, 156
Krasuski Krzysztof 295-296, 299, 303, 304
Kraszewski Józef Ignacy 279
Kravchuk (Krawczuk) Ałła 195, 207, 212–213, 275, 278, 301, 304, 306, 317, 319, 322, 334
Krawczyńska Magdalena 266
Kręcichwost Aleksandra 63
Królczyk-Bremer Józefa 297
Krzempek Monika 262–263
Krzyżostaniak (z d. Świątek) Magdalena 204
Krzyżyk Danuta 53, 62, 310–311, 318–319, 336, 344
Kubies Alicja 137
Kuczaj Oleksandr 174, 181
Kudera Joanna 63, 261
Kuhnert Martina 22, 275

Kurczaba Alex 25, 275
Kuśniewicz Andrzej 297
Kutyła Emilia 137
Kutz Kazimierz 29–31, 131–133, 285, 287, 390
Kwinta Tadeusz 30

Lauridsen (Ciupka) Mirosława 63
Lechoń Jan 21, 23, 120
Lee Jiwone 275
Lem Stanisław 16, 25, 29–31, 124, 137–138, 243, 286, 311, 333, 346, 391
Leminski Paulo 48, 59, 125, 380
Lepszy Kazimierz 162
Lesiv Khrystyna 137
Leśmian Bolesław 20–21, 23–24, 46, 119–120, 146, 295
Li Yinan 22, 49, 57, 191, 220, 241, 252, 257, 274, 281, 290, 304, 340, 348, 394
Lindstrom Mary Francis 30
Lipińska Ewa 86, 115–116, 126, 141–142, 155–156, 191, 309
Lipowicz Irena 54, 191
Lipska Ewa 21, 23, 28, 30, 54, 120, 124, 146, 288
Lisczyk-Kubina Karolina 241, 348
Liu Zixuan 57
Loiodice Adriana 63, 313
Lozynska Oksana 275
Lubaś Władysław 287

Łacek Marianna 191, 274
Łazarkiewicz Magdalena 30–31, 132
Łukomska Natalia 23, 56, 63, 77, 226, 239, 262–263, 343
Łyżbicki Andrzej 128, 151

Machej Zbigniew 16, 30
Maciołek Marcin 5, 27, 47, 62, 74, 77, 85–86, [89–110], 176, 223, 226, 229–231, 239, 241, 244–245, 257, 281, 285, 313, 317–319, 330, 340, 342–345, 348, 353
Mackiewicz Wolfgang 141, 156
Madeja Agnieszka 6, 19, 27, 43, 47, 49, 61, 77, 79–80, 85, [201–213], 219, 226, 228, 234–236, 239–241, 253–254, 279, 281, 291, 314, 316, 319–321, 332, 339–340, 343, 348, 353
Madelska Liliana 54, 105, 191, 274
Majewski Lech 132, 285
Majkiewicz Anna 32, 63, 149, 185, 224, 240, 245, 278, 340, 342
Makarova Polina 275
Makowski Marek 191
Malcew Leonid 275
Malczewska Dominika 265
Malejka Jagna 58–59, 61, 107, 126, 228, 239, 243, 257, 262–264, 278, 282, 286, 288, 320–321, 338, 343, 345, 354
Marcjanik Małgorzata 27
Marek Iwona 265
Marinelli Luigi 196, 280
Markowska Martyna 262
Markowski Michał P. 296, 304
Martyniuk Waldemar 155, 203, 247
Masenas Witalij 54
Masłowski Michał 280
Masojć (Masojt') Irena 275, 316, 323
Mazgaj Michał 137
Maziarz Magdalena 118, 126
Maziarzewski Marcin 30–31
Mazowiecki Tadeusz 28, 30, 390
Mazur Jan 170, 171, 190–191, 199, 307–308, 311, 317, 334–335, 344
Meiser Gerhard 275, 280
Melecki Maciej 30, 146
Mehlhorn Grit 52
Mendrok Magdalena 266
Michalunio Maria 72, 238, 244, 339, 341
Michnik Adam 28, 30, 287
Mickiewicz Adam 21, 23–24, 32, 120, 196, 274, 315, 329–330, 336
Miczka Tadeusz 16, 62
Mikołajczyk Jacek 136, 149
Mikoś Michał J. 49, 241, 275, 297, 303, 348
Mikułowski-Pomorski Jerzy 283
Miłosz Czesław 20–21, 23, 28–30, 47, 118–120, 124–126, 146, 196, 285–286, 288, 295, 297, 389

Miodek Jan 287
Miodek Wacław 62
Miodunka Władysław 4, 30, 49, 67, 111–112, 126, 191, 202–203, 213, 257–258, 280, 288, 301, 304, 309, 317, 335, 344
Mirkulovska Milica 295
Mitrenga Barbara 107
Mizerski Bogdan 16
Młynarczyk Patrycja 132
Modrzejewska Helena 150
Moiseienko Natalia 63
Morcinek-Abramczyk Barbara 6, 31, 47, 58–59, 60–61, 72, 79–80, 85, 202, 210, 219–220, 240, [259–276], 320–323, 340, 354
Morita Koji 58, 275
Motylińska Ewa 72, 238, 244, 339, 341
Mrożek Sławomir 32, 114, 156, 243–244, 346
Müller-Ott Dorothea 53–54
Muniak Janusz 30
Muryc Jiři 183–184, 199
Musialik-Chmiel Anna 300
Muszyński Krzysztof 146

Nagy László K. 53, 275, 280, 297–298, 303
Nakhlik (Nachlik) Olesia (Ołesia) 295-296, 299-300, 303
Nałkowska Zofia 114, 243, 346, 375
Nancka Julia 137
Nastos Martyna 137
Nawarecki Aleksander 280
Nawracka Monika J. 142, 156
Nęcka-Czapska Agnieszka 135, 281, 285–287, 299
Nguyen Chi Thuat 298
Niemen Czesław 21, 23, 120
Niesporek-Szamburska Bernadeta 62, 221, 237, 281, 283–284, 307–308, 310, 324–325, 336, 339, 343–344
Niewiara Aleksandra 19, 261
Nikolajchuk Khrystyna 275
Noras Andrzej 26
Norwid Cyprian Kamil 21, 23–24, 118, 120
Nowacka Beata 295, 303
Nowak-Kaczmarek Magdalena 6, 33, 62, [173–182], 243–244, 346–347, 354
Nowak Kazimierz 301
Nowicka Alina 53, 61

Obućina Predrag 22, 147, 156, 275
Ochwat Magdalena 286, 311
Okraj Zofia 116, 126
Olbrycht Jan 16, 25, 29–30, 62, 191
Olejniczak Józef 16, 47
Olszański Grzegorz 30
Opacka Anna 25, 62
Opacka-Walasek Danuta 22, 25, 47–48, 62, 299
Opacki Ireneusz 16, 25, 49, 62, 122, 277, 287
Oramus Marek 30, 124
Orzeszkowa Eliza 114–115, 242–243, 245–246
Osadnik Wacław 30, 275, 280
Osiecka Agnieszka 146
Ostaszewska Danuta 12, 53, 74, 86, 93–94, 105, 107, 109–110, 252, 309
Ożóg Kazimierz 27, 280, 299, 304, 344
Ożóg Zenon 298

Packalén Parkman Anna Małgorzata 54, 280, 295–297, 299–300 , 303
Pacukiewicz Monika 266
Padporynava Liubou 274
Pančikova Marta 55
Parowski Maciej 30, 124
Pasieka Małgorzata 195
Pastuch (Pastuchowa) Magdalena 12, 26, 47, 50, 59, 62, 78, 85–86, 175, 202, 216–217, 239, 261, 263, 316–317, 325–326, 340
Paszek Jerzy 62
Pawelec Dariusz 46, 277, 299
Pawlikowska-Jasnorzewska Maria 146
Pavliuk Olga 22
Pazdan Maksymilian 10
Penderecki Krzysztof 30
Piasecka-Till Aleksandra 191, 274
Piechota Magdalena 299, 304

Piechota Marek 25–26, 62
Piekara Magdalena 23, 56, 62, 135
Piekorz Magdalena 30–31, 132–133
Pieprzyca Maciej 30–31, 132–133
Piętkowa Romualda 62
Pilak Justyna 227, 343
Piłsudski Bronisław 289
Piotrowiak Jan 261
Piotrowska Ewa 191
Plyska Yuriy 275
Podemska-Abt Teresa 297
Polok Krzysztof 154, 156
Poprawa Adam 299
Porytko Andrzej 11
Pospiszil-Hofmańska Karolina 43, 236, 241–242, 251–253, 257–258, 278, 281, 286, 299, 303–304, 331, 345, 347–348
Półtorak Ewa 62
Prus Ewa 265
Przemyk Renata 28, 30, 392
Przybyła Marek 30
Przyklenk Joanna 59, 62, 264, 326–327, 329
Pszczółka Krzysztof 28, 62, 176
Puchała Jaśmina 265
Pullman Bill 130
Pyka Karolina 263
Pytasz Marek 12, 22–23, 46, 50, 62, 290

Rabczuk Anna 170, 312, 317
Rabiej Agnieszka 191
Rataj Bartłomiej 137
Ravliuk Mariana 137
Rejter Artur 62, 327, 329
Rosiak Dariusz 301
Rui Mao 191, 274
Romaniszyn-Ziomek Lidia 266
Rott Dariusz 12, 62, 290
Różewicz Tadeusz 24–25, 32, 120, 142, 285
Rubene Diana 275
Rudzińska Agata 63, 134, 147, 157, 257, 263, 332, 345
Rudziński Grzegorz 160, 171
Rusek Aleksandra 266
Rusin Monika 278
Ryan Meg 130
Rytel-Schwarz (Rytel-Kuc) Danuta 52, 193–194, 206–207, 213, 275, 306, 308–309, 316, 323, 335

Saczok Olesia 22
Salmeri Claudio 265–266
Satalino Rosalba 56, 63
Schmidgall Renate 298
Schniggenfittig Brigitte 193, 228, 239, 275, 341, 343
Schulz Bruno 297
Segda Dorota 30
Sekiguchi Tokimasa 30, 58, 255, 275–276, 280, 282, 295–296, 304, 393
Serafin Barbara 47, 75–76, 85, 175, 185, 202, 218–219, 238, 240, 341
Seretny Anna 69, 82, 86, 115–116, 126, 141–142, 155–156, 191, 253, 309, 344
Sienkiewicz Henryk 196, 242, 270, 297, 345
Sinaga V. Selvie 274
Sirbu (Godun) Cristina zob. Godun (Sirbu) Cristina
Siuciak Mirosława 62, 327–328
Siwczyk Katarzyna 265
Siwczyk Krzysztof 30, 146
Skłodowska-Curie Maria 81
Skolimowski Jerzy 129
Skudrzyk (Skudrzykowa) Aldona 27, 47, 62, 79, 85, 217, 223, 239, 328–329, 340
Slyvynskyi Ostap 275
Sławek Ewa 53, 62, 252, 261, 296, 329–330
Sławek Tadeusz 9–10, 11–12, 16, 25–26, 29–30, 62, 249
Sławkowa Ewa zob. Sławek Ewa
Słowacki Juliusz 21, 23–25, 118, 120, 177, 196, 271, 286
Słyk Magdalena 55, 63, 220, 264, 275
Smarzowski Wojciech 31
Smereczniak Małgorzata 6, 27, 61, 72, 147, 155, 203, 205, 210, [215–245], 250, 283, 288, 307–308, 316, 319–320, 330, 339, 341, 343–346, 348, 355

Sobotková Marie 55, 275, 280, 303–304, 336
Soczyńska Olga 265
Soderbergh Steven 31
Sołtys Aleksandra 266
Sommer Piotr 30
Stachówna Grażyna 130
Stanek Joanna 101, 109, 265
Stanisz Małgorzata 266
Stańczyk Ewa 295
Starczewski Artur 30, 333
Stasiak Paulina 6, 33, 62, 137, [173–182], 243–244, 346–347, 355
Steciąg Magdalena 27
Steliga-Dykas Olga 140
Stelmachowski Andrzej 30
Stelmakh Khrystyna 275
Stenka Danuta 130
Stępień Tomasz 261
Strózik Sabina 63, 267
Sujkowska-Sobisz Katarzyna 62, 329
Symeonova-Konach Galia 278
Syniawa Mirosław 135
Synoradzka Anna 23, 63, 187, 281, 290
Szalkowska-Kim Emilia 275
Szałasta-Rogowska Bożena 47, 59. 217, 240-241, 243, 261, 297-298, 303, 330-331, 341, 346, 348, 375
Szamborska Agnieszka 275
Szczepaniak Justyna 266
Szcześniak Konrad 48
Szczotka Katarzyna 62, 244, 338, 347–348, 355
Szejnert Małgorzata 301
Szelc-Mays Magdalena 191
Szewczyk Grażyna 295, 304
Szol Agnieszka 53, 63, 202, 238, 242, 262, 344–345
Szuba Andrzej 30
Szymański Bogusław 30, 191
Szymborska Wisława 20–24, 118, 120, 146, 285, 295–296, 321, 331

Ślawska Magdalena 241, 312, 318, 324, 348
Śliwa Zuzanna 161, 166, 170
Śliwiński Piotr 299, 304
Świderska Marta 266
Świstowska Małgorzata 114, 126

Tabor Paulina 267
Tambor Agnieszka 5, 22, 27–28, 31, 43, 47–49, 55, 57, 62, 65, 76, 81–83, 85, [127–140], 176, 179, 215, 220, 222–224, 226, 230–231, 233–235, 238, 240–241, 243, 245, 253, 257, 285, 287, 290–291, 312, 331–333, 340–346, 356, 375
Tambor Jolanta 3, 5–6, [9–67], 71, 74, 82, 86–87, 93–96, 98, 100–103, 105–110, 115, 117, 120, 125–126, 133, 135, 156, 170–171, 176, 183–184, 187, 197, 199, 202, 205–207, 211–213, 215, 224, 226–233, 235, 237–245, 248, 250, 256–258, 261–263, [277–292], 296, 301–302, 304, 306–311, 315–316, 318–320, 322–338, 340–348, 356, 396
Tanuševska (Tanuszewska) Lidia 298-300, 304
Tański Paweł 299
Tarkowski Andriej 31
Tarnowska Beata 298
Taylor Frederic Winslow 142
Telus Magdalena 191
Teodorowicz-Hellman Ewa 54, 275, 323
Tokarczuk Olga 114, 243, 279, 286, 296, 298, 315, 346, 375
Tokarz Bożena 299
Trela Jerzy 28, 30, 132, 287
Trillitsch-Misevica Renate 275
Trojanowska Tamara 280
Tuwim Julian 21, 24, 118, 120, 142, 146
Twardowski Jan 21, 23, 120, 146, 271

Uniłowski Krzysztof 277

Van Heuckelom Kris 274, 280, 296–297, 304

Wacławek Maria 5, 32, 62, 108, 128, [141–157], 210, 244, 262–263, 336–338, 346, 357

Wagner Jörg 341
Wajda Andrzej 25, 30–31, 129, 132–133, 150, 176, 285
Wang Jun 57
Warchala Jacek 62
Wawro Lucyna 265
Wąchocka Ewa 25, 62, 252, 285
Wągiel Marcin 266
West Michael 81, 87
Węgrzyniak Anna 22
Wężowicz-Ziółkowska Dobrosława 252, 298
Wiatrowski Przemysław 103, 110
Wielkiewicz-Jałmużna Dorota 70, 87
Wierzyński Kazimierz 21, 23–24, 26, 120, 147
Wieszczeczyńska Ewa 275
Wilczek Piotr 12, 62, 261–263, 278
Wilkoń Aleksander 30, 56, 311
Winczer Pavol 296, 304
Winkler Wilibald 30
Wiśniewska Agnieszka 28
Witzlack-Makarevich Kai 275
Włodarczyk Marek 265
Wojaczek Rafał 21, 23, 31, 114, 120, 146
Wojtak Maria 280
Wolińska Olga 287
Woźniak Miłosz 341
Woźniak Monika 196
Wójcik Włodzimierz 9, 11, 62
Wójcik-Dudek Małgorzata 135, 253–254, 283, 308, 310–311, 313, 342
Wrona Marcin 30, 132
Wróbel Józef 30, 299, 304
Wu Lan 274, 394
Wyspiański Stanisław 21–22, 24, 31–32, 120, 146, 166

Yan Lu 274
Yi Lijun 57, 274–275, 296, 394
Yuan Hanrong 275

Xiangijan Xu 274

Zachwatowicz Krystyna 25, 30, 132
Zakrzewska Klaudia 263
Zanussi Krzysztof 30–31, 132–133
Zapolska Gabriela 32, 177
Zhao Gang 30, 57, 274, 321
Ziemska Joanna 54
Zieniewicz Andrzej 170, 299, 304, 312, 317
Zinserling Anna 192
Ziółkowski Grzegorz 148, 157
Zubritskaya Ekaterina 275
Zych Justyna 114, 126, 314

Żmijewski Artur 130
Żydek-Bednarczuk Urszula 51, 203, 287, 306, 308, 334
Żyrek-Horodyska Edyta 301

Indeks zestawili i opracowali:
Kinga Zuziak i Prasad Lalta Baishy

Redaktor
Marta Tomczok

Projekt okładki
Tomasz Tomczuk

Korektor
Marzena Marczyk

Łamanie
Tomasz Kiełkowski

Redaktor inicjujący
Przemysław Pieniążek

Wersją referencyjną publikacji jest wydanie elektroniczne.
Publikacja na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

https://orcid.org/0000-0002-0801-3821
https://orcid.org/0000-0001-6047-680X

https://doi.org/10.31261/PN.4221
ISBN 978-83-226-4424-9
(wersja elektroniczna)

Nauczyć Polski i polskiego : rzecz o dorobku i przyszłości Szkoły Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego na jej 35-lecie / redakcja Jolanta Tambor, Romuald Cudak. – Wydanie I. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2024

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
https://wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail:wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 25,5. Ark. wyd. 27,0. PN 4221

Szkoła UŚ w Cieszynie była objawieniem, gdyż zdaniem polonistów zagranicznych stanowiła świetne miejsce do nauki dla tych adeptów polonistyki zagranicznej, którzy mają kłopoty z przejściem od komunikacji sterowanej, prowadzonej na lekcji z nauczycielem, do komunikacji bezpośredniej z Polakami. Uważano ją wręcz za ostatnią deskę ratunku: jeśli młody student nie zacznie mówić w Cieszynie, można się obawiać, że nie zacznie mówić już nigdy.

Można powiedzieć, że początkowo był to eksperyment, który z czasem odniósł widoczny sukces. Szkoła Letnia w Cieszynie stała się renomowaną szkołą nauki języka polskiego, polecaną zwłaszcza studentom, którzy nie mogli pokonać trudności w przejściu od komunikacji sztucznej na lekcji do komunikacji bezpośredniej po polsku poza nią. Aby to było możliwe, trzeba było specjalnego programu nauczania, odpowiednich metod, a także poświęcenia ze strony kadry, która przebywała ze studentami od rana do wieczora. Autorzy piszą o micie założycielskim Szkoły, ja natomiast wiem, że u podstaw jej sukcesu leżało przekonanie polonistów zagranicznych o skuteczności nauczania Szkoły.

z recenzji wydawniczej
prof. dr. hab. Władysława T. Miodunki

Patronat

STOWARZYSZENIE BRISTOL

Egzemplarz bezpłatny
ISBN 978-83-226-4424-9
9 788322 644249

Więcej o książce